

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4

Strategies for Professional Competency Development of
Phrapariyattidhamma School Teachers, Department of General Education
Region 4

พระครูนิรุติวรโสภณ (วชิรเมธีวรฉัตร)¹

Phrakhru Nirutiworasophon (Wachirametheeworachat)

Received: November 17, 2022

Revised: February 23, 2023

Accepted: March 02, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม 2) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม 3) กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม และ 4) ประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และแบบประเมินกลยุทธ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) สมรรถนะวิชาชีพครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมาทุกด้าน ได้แก่ 1.1) การพัฒนาผู้เรียน 1.2) การบริหารจัดการชั้นเรียน 1.3) ภาวะผู้นำครู 1.4) การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน 1.5) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 1.6) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัย 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า การประชุมวางแผน เจ้า

¹ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร; Kamphaeng Phet Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: pk.nirutiworasophon@gmail.com, Tel 090-8877999

สำนักเรียน ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ กรรมการสถานศึกษา ครูสอน ผู้นำชุมชน ที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม 3) กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม ประกอบด้วย 3.1) พัฒนาจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล 3.2) สร้างองค์ความรู้ด้านสื่อวัตกรรม 3.3) พัฒนาศักยภาพครู บุคลากรการศึกษาให้มีคุณธรรม มั่นคงในวิชาชีพ 3.4) พัฒนาคุณภาพผู้เรียน และ 4) การประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติ พบว่า วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด มาตรการ มีความสอดคล้องในระดับมาก ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครู, โรงเรียนพระปริยัติธรรม

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the professional competency of Phrapariyattidhamma School teachers; 2) to study the factors related to the professional competency development of Phrapariyattidhamma School teachers; 3) to study professional competency development strategies of Phrapariyattidhamma School teachers; and 4) to evaluate professional competency development strategies of Phrapariyattidhamma School teachers. This research was a mixed methods research. The tools used for data collection were questionnaires, interview forms, workshops and strategy assessment form. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and content analysis. The results of the research were as follows: 1) the professional competency of Phrapariyattidhamma School teachers, overall, was at the high averages in all aspects, namely 1.1) learner development; 1.2) classroom management; 1.3) teacher leadership; 1.4) creating relationships and cooperation with communities; 1.5) curriculum administration and learning management; 1.6) analysis, synthesis and research; 2) factors related to professional competency development of Phrapariyattidhamma School teachers found that planning meetings, heads of the institutes, managers, directors, school committees, teachers, and community leaders focused on participatory processes; 3) strategies for the development of professional competency of Phrapariyattidhamma School teachers consisted of 3.1) developing

quality education according to good governance; 3.2) creating a body of knowledge in innovative media; 3.3) developing teachers' potential, education personnel to be moral and stability in the profession; 3.4) learner quality development; and 4) evaluation of professional competency development strategies of Phrapariyattidhamma school teachers found that vision, mission, goals, strategies, indicators, measures were consistent at a high level, appropriateness, possibility and usefulness at the highest level

Keywords: Strategy, Professional Competency Development of Teachers, Phrapariyattidhamma School

บทนำ

การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไทยทุกคนที่รัฐต้องจัดให้เพื่อพัฒนาคนไทยทุกช่วงวัยให้มีความเจริญงอกงามทุกด้าน เพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะคุณลักษณะและสมรรถนะในการประกอบสัมมาอาชีพและการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข จึงทำทั่วโลกได้ให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมระดับประเทศ ภูมิภาค และโลก ควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2557) สำหรับประเทศไทยมีแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 มีหลักการและแนวคิดที่สำคัญ 3 ประการคือ การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal; SDGs) เศรษฐกิจพอเพียง และโลกในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นไปเพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (ดารณี บุญครอง, 2560) รวมทั้งการมุ่งสู่การขับเคลื่อนไปสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ในหลายด้าน ประกอบด้วยด้านการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนานวัตกรรมและการพัฒนาความเป็นมืออาชีพของบุคลากรทางการศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาและด้านการสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และการมุ่งเข้าสู่อาชีพการศึกษาให้มีศักยภาพอย่างมีคุณภาพ (สุวิมล มธุรส, กิตติ รัตนราช และอนันต์ อุปสอด, 2562)

ความเจริญมั่นคงของประเทศขึ้นอยู่กับคุณภาพการศึกษาของประชาชน บุคคลสำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ ก็คือ “ครู” ครูเป็นผู้ที่มีความหมายและ

เป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุด ผู้ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการปรับปรุงยกระดับ และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้ที่ประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการพัฒนาคุณภาพครูโดยปรับหลักสูตรการผลิตครูให้อิงสมรรถนะ มีจิตวิญญาณความเป็นครูให้เป็นผู้แนะนำ รวมทั้งศึกษาแนวทางการกำหนด “สมรรถนะครูระดับชาติ” ที่จะนำไปสู่การออกแบบวิชาชีพครูทั้งระบบ ตั้งแต่หลักสูตรการผลิตครูใหม่ การพัฒนาครูประจำการ การประเมินวิทยฐานะทางวิชาชีพ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครู แต่ที่ผ่านมามีการผลิตครู บุคลากรทางการศึกษาที่ผ่านมากพบปัญหาอุปสรรคหลายประการ อาทิ ด้านนโยบายการผลิตครูบุคลากรที่ขาดความต่อเนื่อง รัฐลงทุนเพื่อการผลิตครูต่างชาติ การผลิตครูไม่ตรงกับความต้องการการใช้งานจริง มีปริมาณเกินความต้องการในบางสาขาและขาดแคลนในบางสาขาวิชา มาตรฐานวิชาชีพครูของไทยยังมีจุดบกพร่อง โดยมีการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพแต่ยังไม่มีกำหนดตัวชี้วัดและกลไกการขับเคลื่อนการผลิตครู การพัฒนาครู และการบริหารงานบุคคลของครู พัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 มีจิตวิญญาณความเป็นครูมีสมรรถนะที่จำเป็นสอดคล้องกับการปฏิบัติงานจริงในสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกันของแต่ละบริบท (รุ่งทิwa แยมรุ่ง และคณะ, 2560)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้เพิ่มขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ โดยพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) ว่า “การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้ดำเนินงานและการจัดการศึกษาเพื่อการสร้างศาสนทายาทที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันยังไม่ได้มีการกำหนดให้เพิ่มขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม จะมีเพียงการดำเนินงานตามกรอบแนวปฏิบัติของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นสำคัญ อีกทั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา การพัฒนาไม่เด่นชัดอันเป็นแนวทางการจัดการศึกษาในบริบทพื้นที่นั้น ๆ เพื่อสร้างศาสนทายาทและดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ (กองศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560) ซึ่งกระจายอยู่ใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนล่างและภาคกลางตอนบน ครอบคลุมพื้นที่การปกครองคณะสงฆ์ 2 ภาค คือ ภาค 4 และภาค 5 มีจำนวน 25 โรงเรียน มีนักเรียนทั้งสิ้น 3,590 รูป แยกเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1,490 รูป ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 604 รูป ครูประจำ ครูพิเศษ และเจ้าหน้าที่ 3254 รูป/คน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และมีคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

เพราะฉะนั้น การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ เพื่อให้ส่งผลต่อการจัดการ การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมในทุกมิติและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความใฝ่รู้และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่การวิจัยและพัฒนาผู้เรียนเพื่อนำไปวางแผนปรับปรุงพัฒนาผู้เรียนยังไม่ได้ปฏิบัติครบถ้วนเหล่านี้เป็นปัญหาที่จะต้องพัฒนาเพื่อยกระดับสู่คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 เพราะเห็นว่าวิชาชีพของครูจะสามารถแสดงถึงความเชี่ยวชาญในฐานะผู้ถ่ายทอดความรู้โดยมองถึงแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมในการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นจากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ยังประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ทั้งในด้านของสมรรถนะวิชาชีพของครู สภาพปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขต 4 ที่หลากหลาย ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจต่อการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 เพื่อหวังผลต่อการพัฒนาระดับการจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพอันจะส่งผลอำนวยประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียนเยาวชนของชาติของพระพุทธศาสนา ให้เป็นมนุษย์ที่เต็มพร้อมเป็นศาสนทายาทที่ดีด้วยศีล สมาธิ และปัญญาในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม
3. เพื่อศึกษากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม
4. เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) พื้นที่วิจัยคือ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเขต 4 ประชากร คือ ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม ครูพระ/ครูฆราวาสโรงเรียนพระ

ปรียัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 จำนวน 345 รูป/คน (กองพุทธศาสนศึกษา, 2564) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 270 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มีวิธีการได้แก่ 1) แบ่งประชากรออกเป็นชั้นภูมิโดยใช้โรงเรียนพระปริยัติธรรม เขต 4 จำนวน 8 จังหวัดและตำแหน่ง จำนวน 5 ตำแหน่ง เป็นตัวแปรแบ่งชั้น 2) กำหนดขนาดของเขตตัวแต่ละเขตในแต่ละชั้นภูมิตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละชั้น 3) จำแนกประชากรออกเป็น 4 เขต ประกอบด้วย ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการ ครูพระ ครูฆราวาส รวม 4 เขต ซึ่งในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เขต 4 มีจำนวน 24 โรงเรียน จำนวน 8 จังหวัด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 5 ชนิด ได้แก่

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ การแจกแบบสอบถาม ซึ่งมี 5 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตอนที่ 3 สภาพปัญหาการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับตอนที่ 4 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ใช้ศึกษาปัญหาและสภาพการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งเมื่อนำมาคำนวณค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1 ทุกข้อ และนำไปทดลองใช้ (Try out) กับตัวอย่างในพื้นที่อื่น ๆ จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของข้อคำถาม (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α-Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.93 สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์เพื่อหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์โดยการศึกษาสภาพทั่วไป และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ มีการจดบันทึกด้วยตนเอง มีผู้ช่วยนักวิจัยจดบันทึกและบันทึกเทป ระหว่างวันที่ 15-25 สิงหาคม พ.ศ. 2564 และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา จำนวนรวม 10 คน ดังนี้ 1) เจ้าสำนักเรียน/ผู้จัดการ/ผู้อำนวยการ จำนวน 4 รูป 2) นักวิชาการด้านการศึกษา จำนวน 2 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์ จำนวน 2 คน และ 4) นักวิชาการด้านศาสนศึกษา จำนวน 2 คน

3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ด้วยการสนทนากลุ่ม ในวันศุกร์ที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2565 เวลา 13.30-16.30 น. ณ ห้องประชุมคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์ เพื่อร่วมกันจัดทำร่างกลยุทธ์การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 โดยนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ การพัฒนาสมรรถนะ ผู้เชี่ยวชาญการวางแผนยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ โดยใช้เทคนิค SWOT Matrix เพื่อให้ข้อมูลร่างกลยุทธ์สมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 โดยการวิเคราะห์ SWOT Matrix ซึ่งมีผู้ร่วมสนทนา ได้แก่ 1) เจ้าสำนักเรียน/ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม จำนวน 4 รูป 2) ผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมจำนวน 2 คน 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์ จำนวน 2 คน 4) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 1 คน และ 5) ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนา จำนวน 2 คน

4. การตรวจสอบกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญมีจุดมุ่งหมายเพื่อการตรวจสอบร่างกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ด้านความสอดคล้อง และความเหมาะสมของวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญ ด้านการบริหารจัดการวัด พระสังฆาธิการ นักวิชาการศาสนศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนากลยุทธ์ นักวิชาการด้านการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ จำนวน 10 รูป/คน ในวันอาทิตย์ ที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2565 เวลา 13.30-16.30 น. ณ ห้องประชุม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตจังหวัดนครสวรรค์

5. การประเมินความสอดคล้องของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 การดำเนินการตามขั้นตอนนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ด้านความสอดคล้อง และความเหมาะสมของวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัดและมาตรการ ได้แก่ พระสังฆาธิการ เจ้าสำนักเรียน ผู้จัดการโรงเรียน ผู้บริหาร นักวิชาการศาสนศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนากลยุทธ์ นักวิชาการด้านการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ จำนวน 24 รูป/คน ที่พัฒนาขึ้นเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบปลายเปิด (Open-ended Form) มีค่าน้ำหนักคะแนนตามเกณฑ์ โดยผู้วิจัยส่งหนังสือที่ออกจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ กำแพงเพชร โดยส่งหนังสือแบบประเมินและเอกสารประกอบการประเมินกลยุทธ์ด้วยตนเอง และ

ทางไปรษณีย์ ระหว่างวันที่ 29 กันยายน ถึงวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2565 เพื่อความอนุเคราะห์ ผู้ทรงคุณวุฒิในการตอบแบบสอบถาม ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากการตอบ คำถามของผู้ทรงคุณวุฒิที่ระบุไว้ในแบบสอบถามมาวิเคราะห์ความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความ เป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูที่พัฒนาขึ้นโดยการ หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยมาเทียบกับเกณฑ์

สรุปผลการวิจัย

1. สมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 100 มีอายุระหว่าง 25-30 ปี ร้อยละ 29.63 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 75.19 มีศาสนศึกษา (ทางธรรม) ระดับนักธรรมเอก ร้อยละ 32.22 มีประสบการณ์ทำงาน ไม่เกิน 5 ปี ร้อยละ 35.19 และมีกลุ่มสังกัดวิชากลุ่มสาระฯ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สมรรถนะวิชาชีพครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา เขต 4 ในภาพรวม ดังนี้

(n = 270)

สมรรถนะวิชาชีพของครู	รวม		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านสมรรถนะด้านการบริหารหลักสูตรและจัดการเรียนรู้	4.17	.53	มาก
2. ด้านการพัฒนาผู้เรียน	4.31	.53	มาก
3. ด้านสมรรถนะด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน	4.31	.56	มาก
4. ด้านสมรรถนะด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน	4.07	.58	มาก
5. ด้านสมรรถนะภาวะผู้นำครู	4.22	.53	มาก
6. ด้านสมรรถนะการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการ จัดการเรียนรู้	4.19	.57	มาก
รวม	4.21	0.48	มาก

จากตารางที่ 1 สภาพการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมาก โดยเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ข้อ 2 ด้านการพัฒนาผู้เรียน ข้อ 3 สมรรถนะด้านการบริหารจัดการชั้นเรียน ข้อ 5 สมรรถนะภาวะผู้นำครู ข้อ 6 สมรรถนะการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ ข้อ 1

สมรรถนะด้านการบริหารหลักสูตรและจัดการเรียนรู้ ข้อ 4 สมรรถนะด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจุดแข็ง ผู้บริหารที่น่าเชื่อถือ มีการสร้าง วิสัยทัศน์ มีความสามารถระดมทุนจากภายนอกที่เกิดจากศรัทธาในตัวผู้นำเองรวมทั้งกระตุ้นการ ทำงานเป็นทีมมีการบริหารจัดการ หรือวางกลยุทธ์ ทั้งด้านงาน และด้านคน พร้อมทั้งควบคุมการ ดำเนินงานของทั้งวัดและชุมชนให้ไปด้วยกันสู่ความสำเร็จได้ สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจุดอ่อน เจ้าสำนักเรียน เจ้าอาวาสมีตำแหน่งเป็นพระราชาคณะ ยึดอัตตาสูงเข้าถึงได้ยาก เน้นกิจสงฆ์ มากกว่า ส่วนจุดอ่อน บุคลากรยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน และยังขาด ความรู้เฉพาะด้าน ไม่ตรงสายงาน การทำงานขาดแรงจูงใจ ใช้ระบบอุปถัมภ์มากกว่าระบบการ พัฒนาระบบวิชาการความรู้ความสามารถ ความไม่มั่นคงในวิชาชีพครู มีผลกระทบต่อความผูกพันใน องค์กร ขาดข้อมูลสารสนเทศด้านศิลปวัฒนธรรม ขาดการทำงานเป็นทีม การบูรณาการการทำงาน ในพื้นที่ยังไม่ทั่วถึง รวมทั้งวัสดุอุปกรณ์ ทรัพยากร และงบประมาณ มีไม่เพียงพอต่อการบริหาร จัดการภายในโรงเรียน และบุคลากรมีสถานภาพไม่มั่นคง สภาพเครื่องมือเครื่องใช้ด้านเทคโนโลยีที่ ขาดประสิทธิภาพ ไม่เพียงพอต่อการเรียนการสอนทันสมัย ไม่มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ปัจจัยเชิงอุปสรรค มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดการการศึกษาของรัฐ ส่งผลให้การขับเคลื่อน การปฏิรูปการศึกษาเป็นไปอย่างล่าช้า เกิดความสับสนในการปฏิบัติ อัตลักษณ์ ลักษณะชุมชนและ อาชีพของคนในชุมชน สถานภาพทางสังคมไม่เอื้อการพัฒนาส่งเสริมต่อการพัฒนาสมรรถนะทาง วิชาชีพครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมฯ

3. การพัฒนากลยุทธ์สมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา เขต 4 พบว่า

ประเด็นวิสัยทัศน์ คือ มุ่งบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา เขต 4 เพื่อส่งเสริมวิชาการพัฒนาสมรรถนะครู บุคลากรทางการศึกษา และศาสนทายาท ให้ มีคุณภาพควบคู่คุณธรรม

ประเด็นพันธกิจ ได้แก่ 1) สนับสนุนส่งเสริมผู้เรียน สถานศึกษาให้มีคุณภาพตาม หลักสูตรสถานศึกษา 2) สนับสนุนส่งเสริมผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการการศึกษา อย่างมีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล 3) พัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษาด้วยวิธีที่หลากหลาย ให้มี คุณภาพควบคู่คุณธรรมและมั่นคงในวิชาชีพ และ 4) พัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีคุณภาพตาม มาตรฐานของสถานศึกษา ให้มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ประเด็นเป้าประสงค์ ได้แก่ 1) ผู้เรียน สถานศึกษามีคุณภาพตามหลักสูตร สถานศึกษา 2) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) ขับเคลื่อนพัฒนาสมรรถนะครูบุคลากรทางการศึกษา ให้มั่นคงในวิชาชีพควบคุม คุณธรรม และ 4) ผู้เรียนเป็นศาสนทายาทที่เปี่ยมปัญญา และมีคุณลักษณะปรีดีสามัญที่พึง ประสงค์

ประเด็นกลยุทธ์ ได้แก่ 1) พัฒนาสถานศึกษาให้จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตาม หลักธรรมาภิบาล 2) บุคลากรมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มี คุณภาพตามมาตรฐานของสถานศึกษา 3) พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความ มั่นคงในวิชาชีพ และ 4) เสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะ มีความรู้เป็นศาสนทายาท ที่ดีตามหลักพุทธธรรม สำหรับการวิเคราะห์กลยุทธ์ WO ได้แก่ 1) ส่งเสริมกระบวนการจัดการศึกษา โดยเน้นการมีส่วนร่วมให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามหลักสูตรสถานศึกษา 2) สร้างองค์ความรู้บุคลากรด้าน สื่อนวัตกรรมเพื่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) พัฒนาศักยภาพครู บุคลากร การศึกษาให้มีคุณธรรม มั่นคงในวิชาชีพ 4) พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะ มีความรู้เป็นศาสน ทายาทที่ดีตามหลักพุทธธรรม และการวิเคราะห์กลยุทธ์ มี 4 กลยุทธ์ ST ได้แก่ 1) โรงเรียนพระ ปรีดีธรรม มีระบบบริหารจัดการการศึกษาที่มีคุณภาพ เน้นการมีส่วนร่วม 2) ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถจัดการศึกษา และผลิตครูบุคลากรทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ 3) จัดทำแผนพัฒนา การนิเทศ กำกับ ติดตามประเมินผลการบริหารและจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ 4) พัฒนา คุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องให้ครอบคลุมภารกิจหลักทั้ง 6 ด้าน เพื่อสร้างศาสนทายาทที่ดีตาม หลักพุทธธรรม

4. ผลการประเมินกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปรีดี ธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 พบว่า วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และประเด็นกลยุทธ์ มีความ สอดคล้องกันมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กลยุทธ์ที่มีความสอดคล้องกับเป้าประสงค์ เมื่อพิจารณาตาม เกณฑ์การประเมิน สรุปได้ว่า กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องในระดับมาก และมากที่สุด และ เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และกลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ มี 4 กลยุทธ์ 10 ตัวชี้วัด และ 16 มาตรการ ในภาพรวมมีความสอดคล้องระดับมากและมากที่สุด ความเหมาะสม ในระดับมากและมากที่สุด ความเป็นไปได้ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ ในระดับมากและ มากที่สุด ในรายตัวชี้วัดมีความสอดคล้องระดับมากและมากที่สุด ความเหมาะสมในระดับมากและ มากที่สุด มีความเป็นไปได้ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์ในระดับมากและมากที่สุด

มาตรการทุกมาตรการมีความสอดคล้อง มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากและมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. สมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมาก โดยเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ข้อ 2 ด้านการพัฒนาผู้เรียน ข้อ 3 สมรรถนะด้านการบริหารจัดการ ชั้นเรียน ข้อ 5 สมรรถนะภาวะผู้นำครู ข้อ 6 สมรรถนะการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับ ชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ ข้อ 1 สมรรถนะด้านการบริหารหลักสูตรและจัดการเรียนรู้ ข้อ 4 สมรรถนะด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามลำดับทั้งนี้อาจเป็นเพราะ วางแผนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ กำหนดแผนการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนรู้อย่างเป็น ขั้นตอนและไม่มีความสอดคล้อง และเหมาะสมจัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูที่ไม่ชัดเจน ตลอดถึงไม่มีการนำแผนพัฒนาสมรรถนะทางวิชาชีพครูไปปฏิบัติ ปรับปรุงแก้ไขเพื่อการพัฒนา สอดคล้องกับพระมหาอุทตนา ตุ่มอ่อน, รชฏ สุวรรณภูมิ และสุเทพ ทองประดิษฐ์ (2558) พบว่า ครู มีสมรรถนะประจำสายงาน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของญาณกร ช้อย นิยมและคณะ (2565) พบว่า 1) สภาพการพัฒนาสมรรถนะหลักครู ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของจังหวัดนครสวรรค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรมมีการประชุมวางแผน เจ้าสำนักเรียน ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ กรรมการสถานศึกษา ครูสอน ผู้นำชุมชน ที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างมาก โดยเฉพาะปัจจัยที่ เกี่ยวข้องกับจุดแข็ง ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์และพยายามปลุกพลังความศรัทธาเพื่อแสวงหางบประมาณ ใช้จ่ายอย่างเพียงพอ สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจุดอ่อน เจ้าสำนักเรียน เจ้าอาวาส มีตำแหน่งเป็น พระราชาคณะ ยึดอัตตาสูงเข้าถึงได้ยาก เน้นกิจของสงฆ์มากกว่าส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็น อุปสรรค มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดการการศึกษาของรัฐ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการบริหาร จัดการสถานศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะเป็นลักษณะกึ่งโรงเรียน กึ่งศาสนาทำให้เกิดความ สับสนและเกิดอุปสรรคปัญหาขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยหิวน จำปานิน และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา (2562) พบว่า การพัฒนาสมรรถนะครูมีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องของภารกิจหลัก คือ ขาดการวางแผนที่ชัดเจนในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการเรียนการสอน และภารกิจเสริม คือ ธุรการ การเงิน พัสดุ วิชาการ งานทั่วไป และสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทาง

ธรรมชาติ โครงสร้าง และระบบการบริหารจัดการจึงทำให้เกิดปัญหาในการพัฒนาตนเอง กระบวนการเสริมสร้างสมรรถนะครูให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับวิจัยของ สมัย กันหา (2561) พบว่า สภาพการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ทางการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีความคิดเห็นว่ายัง ดำเนินการได้ในระดับหนึ่งแต่ต้องมีการพัฒนาอีกหลายด้าน

3. การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 พบว่า ประเด็นกลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาสถานศึกษาให้จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล มี 1 กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาสถานศึกษาให้จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล กลยุทธ์ที่ 2 บุคลากรมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของสถานศึกษา ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 2 สร้างองค์ความรู้บุคลากรด้านสื่อ นวัตกรรมเพื่อการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาศักยภาพครู บุคลากรการศึกษาให้มีคุณธรรม มั่นคงในวิชาชีพและกลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะ มีความรู้เป็นศาสนทายาทที่ดีตามหลักพุทธธรรมทั้งนี้เพราะการให้ความสำคัญทั้งผู้เรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นจำเป็นที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับงานวิจัยของญาณกร ช้อยนิยมและคณะ (2565) พบว่า ผู้บริหารควรให้ครูวางแผนการติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการบริการที่ดี ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูศึกษาความต้องการของผู้รับบริการ ปฏิบัติตนต่อผู้เรียนด้วยสำนึกว่าผู้เรียน คือ ผู้รับบริการ การพัฒนาตนเอง ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูได้ไปศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาตนเองตามความรู้ความสามารถหรือสาขาวิชาที่ครูสอน การทำงานเป็นทีม ควรจัดกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมแนะนำการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและพัฒนาจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพครู

4. การประเมินกลยุทธ์สมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 พบว่า วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมาก เนื่องจากวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ ตัวชี้วัด และมาตรการ เป็นแนวเลือกแนวทางการดำเนินการ จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในของกลยุทธ์ สมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ทั้งนี้ เพราะผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เห็นภาพความต้องการและความจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมสอดคล้องกับภัทรพร เกษสังข์ และคณะ (2561) พบว่า การประเมินวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ และกลยุทธ์สมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 พบว่า มีความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็น

ประโยชน์อยู่ในระดับมากและมากที่สุด เนื่องมาจากกระบวนการพัฒนา กลยุทธ์เริ่มจากการศึกษา สภาพ ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้มาให้ผู้ที่เกี่ยวข้องตรวจสอบแล้วนำไปสู่กระบวนการศึกษา องค์กรที่ประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของมอร์แกน (Morgan, B., 2016) พบว่า ข้อมูลการสำรวจเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดต่อการพัฒนากลยุทธ์สามารถอธิบายถึงขั้นตอนการคาดการณ์ล่วงหน้าและมีความสัมพันธ์ เพื่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ข้อมูลของผู้เข้าร่วม สภาพแวดล้อมภายนอก ภายในขององค์กรส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ขององค์กรและสอดคล้องกับ หลักเกณฑ์การวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้ ทั้งนี้เนื่องจากมีผลงานวิจัยสอดคล้องกับ สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2553) ที่ได้สรุปหลักเกณฑ์ในการประเมินกลยุทธ์ไว้ 3 ประการ คือ ประการแรก หลักเกณฑ์ความเหมาะสม (Suitability) ของกลยุทธ์คู่กับเรื่องของ SWOT Analysis ประการที่สอง หลักเกณฑ์ความเป็นไปได้ (Feasibility) ของกลยุทธ์ที่มีโอกาสจะประสบความสำเร็จ บนพื้นฐานของทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรและพื้นฐานของสภาพแวดล้อม และประการที่สาม หลักเกณฑ์การยอมรับได้ (Acceptability) และนำไปใช้ประโยชน์ของกลยุทธ์ที่ใช้จะมีความเป็นไปได้ ในทางปฏิบัติ จึงสรุปได้ว่ากลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4” เป็นภาพที่สะท้อนปัญหาในระดับฐานรากที่ยังต้องแก้ไขและพัฒนา กระบวนการหลาย ๆ ประเด็นที่สามารถตอบสนองความต้องการของครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางทำให้เกิดข้อคำถามถึงประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาใน ศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นพบประเด็นมากมายโดยเฉพาะกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของ ครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ยึดโยงระหว่างองค์กรสงฆ์กับสถาบันการศึกษาที่มีได้แยกขาดจากกัน ดังนั้น เพื่อให้กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะที่กำหนดสามารถขับเคลื่อนไปต้องมีแรงขับเคลื่อน เป้าประสงค์ร่วมกันจึงจะมีพลังเพื่อทำหน้าที่อย่างมั่นคงในอาชีพด้วยหลักการ S-L-M-D-B Model ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

S- strategy การกำหนดแผนและขั้นตอนการปฏิบัติงานไปตามสภาพของกลยุทธ์ที่กำหนดได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาสถานศึกษาให้จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล กลยุทธ์ที่ 2 บุคลากรมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มีคุณภาพตามมาตรฐานของสถานศึกษา กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาศักยภาพครู บุคลากรการศึกษาให้มีคุณธรรม มั่นคงในวิชาชีพ และกลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะ มีความรู้เป็นศาสนทายาทที่ดีตามหลักพุทธธรรม

L- leadership หมายถึง ภาวะผู้นำ นอกจากผู้บริหารส่วนมักเป็นพระสงฆ์ยังมีข้อจำกัดในการบริหารจัดการองค์กรทำให้สภาพการยอมรับแบบเจียบเกิดขึ้นได้ง่าย ดังนั้นตัวของบุคคลได้แก่ เจ้าสำนักเรียน ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ กรรมการสถานศึกษา ครูสอน ผู้นำชุมชนอาจจะต้องกำหนดกิจกรรมแบบเปิดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้หันมาสนใจและเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมมากขึ้นเพื่อสร้างความพร้อมให้ทุกคนสามารถคิดแบบผู้นำได้

M- mixed institute หมายถึง สถาบันผสมผสาน เพราะความสับสนทำให้โรงเรียนปริยัติธรรมไม่แตกต่างไปจากโรงเรียนสอนศาสนาทั่วไปที่ยังไม่ก้าวข้ามความเป็นตัวตน จึงเกิดอุปสรรคและปัญหาตามมาอย่างมาก ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงลักษณะองค์กรหรือสถาบันอย่างนั้นจึงต้องปฏิรูประบบคุณธรรมและคุณภาพมากขึ้นจึงสามารถปรับปรุงเปลี่ยนจากจุดเดิมไปสู่จุดที่ทันสมัยมากขึ้น

D- drive หมายถึง แรงขับที่ให้ผู้บริหารหรือผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามารถสร้างขวัญและกำลังใจ สิ่งที่ได้มานั้นก็คือ ความมั่นคงในวิชาชีพของครูและบุคลากรทางการศึกษารวมทั้งความต้องการอื่น ๆ อันช่วยเพิ่มแรงขับให้บุคลากรได้มีพลังก้าวไปสู่เป้าหมายที่ยิ่งใหญ่กว่า

B- Buddhist organization หมายถึง องค์กรทางพระพุทธศาสนาที่สามารถบริหารจัดการด้วยศาสตร์สมัยใหม่ มีความทันสมัย พร้อมยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคม กฎหมายและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ อีกทั้งยังสามารถพัฒนาโครงสร้างการบริหารให้ตอบสนองต่อความต้องการของความเป็นศาสนทายาทที่ดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

คณะสงฆ์และโรงเรียนพระปริยัติธรรม ควรจัดโครงการอบรมและพัฒนาศักยภาพด้านการวิจัยในชั้นเรียนให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เกิดความชำนาญเพื่อแก้ไขปัญหาและทะลุผ่านอุปสรรคไปได้ รวมทั้งควรสร้างวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมขององค์กรให้มีความเข้มแข็ง มีความรักความสามัคคีกันหมู่คณะให้ที่สุด รวมทั้งการมีแนวคิดการพัฒนาองค์กรแห่งความสุขเพื่อเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ ส่วนรัฐบาล หรือสำนักงานพระพุทธศาสนาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดทำทรัพยากรสำหรับการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา นโรงเรียนพระปริยัติธรรมโดยต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรอย่างจริงจัง ทันทต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและความต้องการของผู้เรียน โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจและแรงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา การกระจายกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะและเส้นทางการสื่อสารไปยังครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ทั่วทั้งองค์กรในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพราะนั่นคือ โอกาสความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. 2546. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. และที่แก้ไขเพิ่มเติม. (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กองพุทธศาสนศึกษา. (2564). ข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประจำปี 2564 ครั้งที่ 1 สรุปรายเขต. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครสวรรค์. (อัคราณา)
- กองศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). ประวัติความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. เข้าถึงได้จาก <https://deb.onab.go.th/th/content/page/index/id/6647>

- ญาณกร ช้อยนิยม และคณะ. (2565). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของจังหวัดนครสวรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(5), 65-78.
- ดารุณี บุญครอง. (2560). *วิเคราะห์แนวทางการจัดการศึกษาไทยกับการขับเคลื่อนการศึกษาสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0. สารอาศรมวัฒนธรรมวิทยาลัยลักษณ์*, 17, 1-25.
- พระมหาพุทธณา ตุ่มอ่อน, รชฏ สุวรรณภู และสุเทพ ทองประดิษฐ์. (2558). สมรรถนะประจำสายงานของครู ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 5(3), 56-63.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2557). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรพร เกษสังข์ และคณะ. (2562). สมรรถนะและการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู ในศตวรรษที่ 21 ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จังหวัดเลย. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย*, 11(1), 132-145.
- รุ่งทิwa แยมรุ่ง และคณะ. (2560). การวิเคราะห์สภาพปัญหา ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการผลิตครูของประเทศไทย. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 11(2), 255-270.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2553). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- สมัย กันหา. (2562). การพัฒนากลยุทธ์เสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*, 11(1), 107-114.
- สุวิมล มธูรส, กิตติ รัตนราช และอนันต์ อุปสอด. (2562). *การศึกษาไทย 4.0 ในบริบทของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 8(2), 266-278.
- หวิน จำปานิน และพระมหาดาวสยาม วชิรปัญญา. (2561). *กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะครูเชิงพุทธบูรณาการของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3. วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*, 6(8), 3856-3870.
- Morgan, B. (2016). *The Process of Foreseeing: A Case Study of National Security Strategy Development*. (Dissertation (Ed.D.). The George Washington University.

การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานราชการ

Application of Rajavasatidhamma for Civil Service Work

พระจิตติ กิตติปัญญา (จันทนงศ์สุข)¹

PhraThiti Kittipanyo (Chamnongsuk)

Received: November 19, 2022

Revised: February 20, 2023

Accepted: March 01, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาราชวสดีธรรมในวิธราชดก 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างราชวสดีธรรมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และ 3) ประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานข้าราชการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา งานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ วิเคราะห์ บรรยายโดยการพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) ราชวสดีธรรมเป็นหลักปฏิบัติราชการ 49 ประการ หากผู้ปฏิบัติราชการไม่ปฏิบัติตามจะถือว่าเป็นผู้ที่บกพร่องในหน้าที่ของตน การมีจรรยาบรรณต่อตนเอง การมีจรรยาบรรณต่อหน่วยงาน การมีจรรยาบรรณต่อผู้บังคับบัญชา และการมีจรรยาบรรณต่อผู้อื่นและสังคม เป็นหลักที่ผู้ปฏิบัติราชการพึงปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน สุภาพอ่อนน้อม และรักในหน้าที่การงานของตน 2) หลักราชวสดีธรรมมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ อิทธิบาท 4 จักรวรรดิธรรม พรหมวิหาร 4 อคติ สปัจริยธรรม ราชสังคหธรรม อปริหานิยธรรม โดยมีความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงานราชการ เพื่อให้มีความสงบสุขสำหรับปัจเจกชนและสังคมโดยรวม และ 3) การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานข้าราชการ ใช้ในการควบคุมตนเอง ในการปฏิบัติต่อผู้อื่น และการทำงาน ใช้ในการยับยั้งอารมณ์ พฤติกรรม และความปรารถนาตามธรรมชาติของบุคคล ในการตอบสนองต่อเป้าหมายระยะสั้นที่มีความดึงดูดใจ เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายในระยะยาว และเป็น

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา;

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Ratchasima Campus

Corresponding author, e-mail: Thiti-mammos@gmail.com, Tel. 064-0904496

การกระทำตามกฎหมายหรือบรรทัดฐานของสังคม เพื่อการปฏิบัติต่อผู้อื่น โดยมีความเอื้อเฟื้อแต่ไม่หวังสิ่งตอบแทน อีกทั้งยังต้องเปิดใจรับฟังผู้อื่นด้วยความอยากเข้าใจผู้อื่นจริง ๆ จะช่วยให้ความสัมพันธ์ยั่งยืน การพูดความจริงทำให้ผู้อื่นมีพื้นที่ในการพูดความจริงและการกระทำจากความจริงใจ และประยุกต์ใช้ในการทำงานโดยในการทำงานต้องมีความรอบคอบ รวดเร็ว ขยันหมั่นเพียร นอกจากนั้น จะต้องศึกษาและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของทางราชการและประชาชนเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักธรรม, ข้าราชการ, ราชวสดีธรรม

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study Rajavasatidharma in the Vidhura Jataka; 2) to study the relationship between Rajavasatidharma and Buddhist principles; and 3) to apply Rajavasatidharma for civil service work. It was a qualitative research by studying the information from Tipitaka, Commentaries, research papers and various documents. Analysis was described by description. The results of the research revealed that 1) Rajavasatidhamma was the 49 principles of official practice. If the government officials failed to comply, they will be considered defective in their duties. Having self-ethics, having ethics towards the organization, having ethics towards supervisors and having ethics towards others and society were the principles that the government officials should perform their duties with diligence, honesty, economy, orderliness, patience, courteousness and love in their work; 2) Rajavasatidhamma was related to the Buddhist principles, namely Iddhipada 4, Cakkavattidhamma, Brahnavihara, Agati, Sappurisdhamma, Rajasangahadhamma, and Aparihaniyadhamma which were important to the government officials to provide peace for the individual and society as a whole; and 3) application of Rajavasatidhamma for the government officials used in self-control, in dealing with others and working, it was used to suppress a person's natural emotions, behaviors and desires in response to short-term goals that were attractive in order to achieve long-term goals and acted according to the rules or norms of society for the

treatment of others by being generous but not expecting anything in return. You also needed to be open-minded and listened to others with a real desire to understand others. This will help your relationship last. Speaking the truth gave others space to speak the truth and acted with sincerity and applied to work by working with prudence, speed, diligence. In addition, the government officials must study and develop themselves to have the knowledge and ability to use modern technology, taking into account the interests of the government and the people was important.

Keywords: Application, Dhamma, Government, Official Rajavasatidhamma

บทนำ

ระบบราชการถือเป็นกลไกสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งของรัฐในการบริการสาธารณะแก่ประชาชน การพัฒนาระบบราชการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศในแต่ละยุค ระบบราชการไทยแต่เดิมในอดีตเกิดขึ้นภายใต้สังคมในระบบเกษตรกรรมที่สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองดำรงอยู่ภายใต้ระบบการผลิตและความสัมพันธ์ทางสังคมและการเมืองของผู้คนเป็นไปอย่างเรียบง่าย ไม่สลับซับซ้อน แต่ในปัจจุบัน ระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ได้เปิดกว้างและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (วิชาญ สัตขำ, 2559) ปัจจุบันพบว่า การปฏิบัติงานและการบริหารงานในหน่วยงานของภาครัฐ ไม่ได้มีประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลเท่าที่ควร การดำเนินงานของหน่วยงานนั้นมีลักษณะซับซ้อน ยากแก่การเข้าใจและเต็มไปด้วยกฎระเบียบ ข้อบังคับที่มีไว้เพื่อควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และประชาชนผู้มารับบริการ จนทำให้ใช้เวลาในการปฏิบัติงานที่ยาวนานกว่าจะบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทำให้หน่วยงานขาดความคล่องตัว อีกทั้งระบบการจัดการและการดำเนินงานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน เหตุการณ์ในลักษณะนี้เรียกว่า ความล่าช้าในการปฏิบัติราชการ ซึ่งส่วนใหญ่ถูกมองว่ามีสาเหตุมาจากข้าราชการใช้ข้ออ้างในการปฏิบัติตามกฎระเบียบให้ถูกต้องเป็นสำคัญ เพื่อให้ตนเองพ้นจากคำกล่าวหาไว้ก่อน จากผลที่ปฏิบัติงานล่าช้าจนทำให้การบรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานในการให้บริการแก่สังคม ประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผิตเพี้ยนไป ส่งผลกระทบโดยตรงต่อพันธกิจของหน่วยงาน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าไปสู่ความล้มเหลว เสื่อมประสิทธิภาพ อีกทั้งยังทำลายความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อระบบราชการของไทยจนหมดสิ้น หน่วยงานภาครัฐในปัจจุบันนี้ ถึงแม้

จะมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและแนวทางปฏิบัติงานที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานแล้ว แต่การปฏิบัติงานต่าง ๆ ยังต้องผ่านขั้นตอนการพิจารณาและใช้เวลานาน ทำให้หน่วยงานถูกมองว่า ล่าช้า ทั้งที่ข้าราชการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ หากปล่อยให้ลักษณะเช่นนี้ก็จะยิ่งเสียภาพพจน์ และข้าราชการผู้ปฏิบัติงานก็จะเสียกำลังใจและท้อแท้ในการปฏิบัติราชการ

พระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นส่วนพระธรรม คือ คำสอน และพระวินัย คือคำสั่งมีคุณค่าต่อการปกครอง ทั้งในด้านการปกครองตนเอง การปกครองหมู่คณะและการปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวมตลอดจนมีการปกครองโลกอยู่มาก กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมให้บุคคลหมั่นสำรวจ ผูกพัน ปรับปรุง เคารพ ควบคุม บังคับภายในคือจิตใจ เชื่อมมั่นรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นการปกครองตนเอง รู้จักธรรมชาติและความต้องการของผู้อื่น ใช้พระคุณควบคู่กับการใช้พระเดช เป็นการปกครองหมู่คณะและปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวม ตลอดมีการใช้ธรรมเป็นโลกบาล คือ หิริและโอตตปปะ ซึ่งเป็นการปกครองโลก สังคมไทยได้รับอิทธิพลคำสอนของพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการบริหารและการปกครอง โดยเฉพาะที่นำมาจากคัมภีร์ชาดก คือ ราชวสดีธรรม 49 ประการ ซึ่งเป็นธรรมของข้าราชการ เมื่อมองในแง่รัฐศาสตร์ ก็คือหลักแห่งการบริหารและการปกครองกายและใจ ซึ่งเมื่อนำปฏิบัติตามแล้วจะทำให้ชีวิตดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้องและก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและสังคม เพื่อให้ท่านผู้มีหน้าปฏิบัติงานราชการทั้งหลายได้ศึกษา หลักปฏิบัติราชการ หรือราชวสดีธรรมจากคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แล้วนำไปพิจารณาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการสมัยและใช้ให้เป็นประโยชน์แก่การปฏิบัติราชการ และเพื่อแสดงถึงความดีเด่นของพระพุทธศาสนาในอีกแง่หนึ่ง จึงได้นำหลักราชวสดีธรรมหรือหลักปฏิบัติราชการนี้จากวิรุทธชาดก ซึ่งปรากฏอยู่ในอรรถกถา มหานิบาตชาดก ภาคที่ 10 ออกมาประยุกต์ใช้กับราชการในปัจจุบัน อรรถกถาชาดกจะกล่าวถึงอดีตชาติของพระพุทธเจ้าในขณะที่ยังทรงเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ แล้ว ยังมีการกล่าวถึงหลักธรรมที่ทรงแสดงในโอกาสต่าง ๆ อันเป็นสาระคำสอนเพื่อมุ่งอบรมสั่งสอน พระภิกษุ และสาวกให้ประพฤติปฏิบัติตามรวมถึงข้อห้ามปรามมิให้ปฏิบัติ ทั้งสาระคำสอนดังกล่าวยังสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตของบุคคลทั่วไป เช่น ให้มีความกตัญญู ให้เคารพบุคคลที่ควรเคารพ ให้รู้จักใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา เป็นต้น ซึ่งสามารถจำแนกสาระสำคัญ คำสอนสำหรับในการรับราชการนั้น ปรากฏแทรกอยู่ในวิรุทธชาดก อันเป็นชาดกที่ 9 ในเทศชาติชาดก ซึ่งพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระวิรุธบัณฑิตได้กล่าวสอนราชวสดีธรรม คือหลักธรรมสำหรับผู้เป็นข้าราชการเพื่อเป็นหลักยึดในการปฏิบัติหน้าที่ โดยสามารถแบ่งออกเป็นหลักในการปฏิบัติตน ต่อพระมหากษัตริย์ ผู้บังคับบัญชาาระดับสูง และหลักการวางตนในฐานะข้าราชการ

ราชวสดีธรรมเป็นหลักธรรมที่ใช้สำหรับข้าราชการ ซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชา ที่จะพึงปฏิบัติต่อพระราชา ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงก็ตามที่ แต่ก็ย่อนามาประยุกต์ใช้กับผู้นำ หัวหน้า นักบริหาร นักการเมืองระดับต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้น ยังจะช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพให้ผู้ปฏิบัติมีเสน่ห์ เป็นที่พอใจรักใคร่ของผู้ร่วมงานทั่วไป ผู้เขียนจึงมีความสนใจที่จะประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานข้าราชการ นอกจากจะทราบถึงหลักราชวสดีธรรมที่ปรากฏในวิสุทธิราชดกแล้ว ยังสามารถนำหลักราชวสดีธรรมมาประยุกต์ใช้กับข้าราชการในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังมีผู้ที่ได้ศึกษาวิจัยที่สัมพันธ์กับการประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับราชการ ไว้ดังนี้

พระวันเพ็ญ กนโก (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์หลักสัจจะที่ปรากฏในวิสุทธิบัณฑิตชาดก” พบว่า วิสุทธิบัณฑิตได้ประพฤติปฏิบัติ และแสดงให้เห็นผู้อื่นได้ปฏิบัติตามหลักธรรมที่สนับสนุนกับสัจจะในวิสุทธิบัณฑิตชาดกได้แก่ ทศพิธราชธรรม, จักกวรรคิธรรม, พรหมวิหาร, ขรรวาสธรรม, อธิษฐานธรรม, สังคหวัตถุ ที่วิสุทธามาศยปฏิบัติ มาอย่างต่อเนื่อง จึงได้รับยกย่องจากบุคคลทั้งหลายว่าท่านเป็นบัณฑิตเป็นผู้ที่มีสัจจะ ส่วนหลักธรรมที่เป็นปฏิกิริยาต่อหลักสัจจะนั้น ส่งผลทำให้ไม่สามารถที่จะเข้าถึงหลักสัจจะได้ ดังนั้นจึงต้องศึกษาและให้รู้เท่าทันเพื่อให้หลักสัจจะได้เกิดขึ้นในใจและสามารถนำมาปฏิบัติเกิดผลต่อตนเองและผู้อื่น

สุวรรณา เกรียงไกรเพชร (2552) ได้ให้ความหมายของราชวสดีธรรมไว้ว่า ราชวสดี คือ ธรรมะเรื่องหนึ่งที่ปรากฏแทรกอยู่ในวิสุทธิราชดก กล่าวถึงหลักธรรมที่พระวิสุทธิบัณฑิตกล่าวสั่งสอนบุตร เพื่อเป็นหลักปฏิบัติสำหรับปฏิบัติสำหรับผู้ที่ป็นข้าราชการจะพึงปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และเพื่อเป็นหลักสำหรับยึดถือในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนการแก้ไขปัญหา

สายวรุณ น้อยนิมิตร (2552) ได้ให้ความหมายของราชวสดีธรรมไว้ว่า ราชวสดี คือ คำสอนในอรรถกถาชาดกมีฐานะเป็นวรรณคดีคำสอนของไทย มีสาระคำสอน 3 ส่วน คือ แนวทางการดำเนินชีวิต เช่น มีความเพียร ะมัดระวังวาจา ไมโลภ เป็นต้น และแนวทางการปฏิบัติต่อผู้อื่น เช่น การเลือกคบมิตร เป็นต้น และแนวทางการปฏิบัติตนตามฐานะในสังคม เช่น การเป็นสามี ภรรยา ผู้ปกครอง ข้าราชการ และนักบวช เมื่อเปรียบเทียบกับวรรณคดีคำสอนของไทย พบว่ามีสาระคำสอนตรงกับอรรถกถาชาดก เช่น คำสอนสำหรับกษัตริย์ และข้าราชการ เป็นต้น

พระมหาวัลลภ บุญล้อม (2548) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมชาดกเรื่องวิสุทธิบัณฑิต ฉบับพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวราวุฒินกับฉบับภาคเหนือและภาคอีสาน ซึ่งสามารถสันนิษฐานที่มาของเรื่องได้ว่าฉบับชินวรฯ และฉบับภาคเหนือมีที่มาจากอรรถกถาชาดก และฉบับ

ภาคอีสานสันนิษฐานว่ารับมาจากฉบับภาคเหนือ ส่วนเนื้อหาทั้ง 3 ฉบับแสดงให้เห็นสภาพสังคม การปกครอง การประกอบอาชีพ ค่านิยม และความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่คล้ายกัน

พัฒน์ เพ็งผลา (2528) ได้กล่าวว่า ราชวสดีธรรม ปรากฏอยู่ในอรรถกถาชาดก เป็น คัมภีร์อรรถกถาที่พระพุทธโฆษาจารย์ได้แต่งขึ้นเพื่ออธิบายขยายความชาดก อันว่าด้วยพระชาติในอดีตของพระพุทธเจ้า คัมภีร์ชาดกเป็นคัมภีร์หนึ่งในชุดทกนิกายแห่งพระสุตตันตปิฎก ประกอบด้วย คาถาอย่างเดียว ไม่มีคำอธิบายเป็นเรื่องราวแบบร้อยแก้วปะปนอยู่เหมือนอรรถกถาชาดก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาราชวสดีธรรมในวิธูชาดก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างราชวสดีธรรมกับหลักธรรมอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานราชการ

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานราชการ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร มีวิธีการดำเนินการวิจัยต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2500 และอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2560
2. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากชั้นทุติยภูมิ จากเอกสารตำราและรายงานวิชาการที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่ศึกษา
3. วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดตามกรอบของวัตถุประสงค์ และประเด็นต่อไปนี้ในการประยุกต์ใช้หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานข้าราชการจะส่งผลให้วิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและไม่ดี เพื่อลดปัญหาของข้าราชการในสังคมปัจจุบัน
4. เรียบเรียง และสรุปผลการวิจัยพร้อมข้อเสนอแนะ
5. นำเสนอผลการวิจัยโดยพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการวิจัย

1. ราชวสดีธรรม เป็นหลักปฏิบัติราชการ 49 ประการ มีความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงานราชการเป็นอย่างมาก ถ้าหากผู้ปฏิบัติราชการไม่ปฏิบัติตามหลักราชวสดีธรรมก็จะถือว่าเป็นผู้ที่

บกพร่องในหน้าที่ของตน การมีจรรยาบรรณต่อตนเอง การมีจรรยาบรรณต่อหน่วยงาน การมีจรรยาบรรณต่อผู้บังคับบัญชา และการมีจรรยาบรรณต่อผู้อื่นและสังคม เป็นหลักที่ผู้ปฏิบัติราชการพึงปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน สุภาพอ่อนน้อม และรักในหน้าที่การงานของตน หลักปฏิบัติราชการตามแนวราชวสุธรรมดั่งกล่าวนี้นี้แม้จะพูดในบริบทหรือความคิดแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ก็สามารถประยุกต์ใช้กับงานทุกประเภทไม่ว่างานราชการหรืองานเอกชน ไม่ว่างานที่อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองใด แม้การทำงานในปัจจุบัน ซึ่งมีกระบวนการซับซ้อนขึ้น เช่น การปรับแผน การวางแผน การตั้งเป้าหมาย การควบคุม การประเมินผล ก็ยังต้องอาศัยข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณสมบัติต่าง ๆ จึงจะได้ผลดีและรวดเร็ว เป็นคุณธรรมและค่านิยมของบุคคลนั้น คือ การยอมรับว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สิ่งใดสำคัญสิ่งใดไม่สำคัญ สิ่งเหล่านี้ต้องได้รับการปลูกฝังตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ การเห็นผิดเป็นชอบย่อมขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ซึ่งเป็นเรื่องที่ประสบกันทั้งในอดีตและปัจจุบัน นอกจากนั้นการที่บุคคลจะมองเห็นว่าสิ่งใดสำคัญมากหรือน้อยก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสถานการณ์และยุคสมัยด้วย เช่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาตินั้น เป็นคุณธรรมและค่านิยมที่มีความสำคัญมากกว่าในอดีต เป็นต้น คุณธรรมและค่านิยมต่าง ๆ นั้นจึงเป็นสาเหตุของการทำดีละเว้นความชั่ว การที่บุคคลมีคุณธรรมและมีค่านิยมที่เหมาะสมแล้วน่าจะเป็นผู้ที่มีจริยธรรมที่เหมาะสมด้วย

2. หลักราชวสุธรรมมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ อิทธิบาท 4 จักรวรรดิธรรม พรหมวิหาร 4 อคติ สัปปุริสธรรม ราชสังคหธรรม อปรีหานิยธรรมถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติงานราชการ ธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อพระราชาโดยตรง ธรรมเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง ธรรมเกี่ยวกับการทำงานโดยตรง และหลักธรรมที่สัมพันธ์กับราชวสุธรรม หากผู้ปฏิบัติราชการนำไปใช้ในองค์กร ในหน่วยงาน หรือนำมาใช้ในการปกครองประเทศ ก็จะทำให้เกิดความสงบสุข ในปัจจุบันนี้บ้านเมืองมีปัญหามากเกิดความวุ่นวาย ไม่ใช่พระพุทธศาสนาไม่มีหลักธรรมให้ศาสนิกชนนำไปปฏิบัติ พระพุทธศาสนามีธรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติสำหรับข้าราชการไว้ดังที่เสนอไว้ข้างต้น แต่ข้าราชการหรือผู้ปกครองไม่เรียนรู้ปฏิบัติจึงเกิดปัญหาตามมาอย่างมากมาย หากข้าราชการมีความบากบั่น อดทน สามารถทำให้หน่วยงานและสังคมมีธรรมเป็นเครื่องคุ้มครอง ก็จะทำให้คนในประเทศอยู่กันอย่างสงบสุขด้วยดี เพราะระบบราชการเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานของภาครัฐที่ถูกประดิษฐ์คิดค้นขึ้นให้มีลักษณะเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างขนาดใหญ่ประกอบด้วยระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่มีความเป็นมาตรฐานในการบังคับใช้อย่างเสมอภาคกันเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในประเทศนั้น ๆ

3. การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมในการควบคุมตนเอง คือการนำหลักธรรมมาใช้ในการเปลี่ยนหรือยับยั้งอารมณ์ พฤติกรรม และความปรารถนาตามธรรมชาติของบุคคล ในการตอบสนองต่อเป้าหมาย และเพื่อเป็นการกระทำตามกฎหมายหรือบรรทัดฐานของสังคม เช่น เป็นผู้มีสติ ปัญญา นำไปสู่ความดีงาม ความรู้ มีสัจจะในตนเอง ไม่คิดลำเอียงเข้าข้างใดข้างหนึ่ง และเป็นผู้สังวร มีhiri คือ ละอายใจต่อการทำชั่วทั้งปวง และมีโอตตปปะ คือ มีความกลัวตัวบาปต่อการทำชั่ว เพื่อที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม

การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมในการปฏิบัติต่อผู้อื่นการมีธรรมะในหลักเมตตา ความรักใคร่ ที่ปรารถนาให้ทุกคนมีความสุข มุทิตา ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ความวางเฉย ไม่ยินดียินร้าย เสียใจและดีใจ ทาน คือ การแบ่งปันให้ปันสิ่งของที่ตนมีอยู่แก่ผู้ที่สมควรให้การสงเคราะห์ซึ่งใช้ธรรมข้อนี้จะอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน เป็นสิ่งประสานหมู่ชนไว้ในความสมัครสมานสามัคคี ประกอบด้วย และความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่หยิ่งโสโอหัง ไม่โอ้อวดเกินความจริงนี้จะอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน เป็นสิ่งประสานหมู่ชนไว้ในความสมัครสมานสามัคคี ประกอบด้วย ความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่หยิ่งโสโอหัง ไม่โอ้อวดเกินความจริง ไม่ยกตนสูงและกดคนอื่นให้ต่ำ มีความสุภาพ ให้เกียรติผู้อื่น รู้กาลควรไม่ควร โดยเน้นเรื่องของภายในจิตใจเป็นหลักทำอะไรก็จะลุล่วงไป ด้วยดีไม่มีอุปสรรค

การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมในการทำงานโดยอาศัยหลักของศีล 5 เป็นหลักธรรมที่สร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้คนในชาติพัฒนาตัวเอง ให้สำรวมระวังไม่ให้ผิดศีล พัฒนาสมาธิ และปัญญาขึ้นมา และทำให้บุคคลที่รักษาศีล 5 โดยสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยเบียดเบียน ทรัพย์สมบัติที่อยู่ในความปกครองจะมีความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายมาทำร้าย ระหว่างลูก หลาน สามีและภรรยาจะอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก เมื่อพูดอะไรจะมีแต่ผู้เคารพเชื่อถือ และจะเป็นผู้มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด เป็นต้น และอาศัยหลักความสันโดษ มีความสามารถที่อยู่ตามความสมควร หลังจากได้ผลผลิตมาแล้วก็ใช้สอยบริโภคตามสมควรแก่อัตภาพ มีความพอใจและเอิบอ้อมต่อการสร้างสรรค์ผลงาน ได้มาเท่าไรก็พอใจ เพราะถือว่าได้ทำเต็มความสามารถแล้วเรียกว่าพอใจตามกำลังของตน ความสันโดษก็คือความไม่โลภนั่นเอง พอใจในสิ่งสิ่งที่ตนได้รับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ราชวสดีธรรมในวิสูตราคก พบว่า ราชวสดีธรรมในวิสูตราคก เป็นหลักของผู้ปฏิบัติราชการ 49 ประการ เรื่องราวของวิสูตราคกนั้นมีปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายมหานิบาต

ชาตก เป็นชาตกลำดับที่ 545 อีกทั้งยังเป็นชาตกเรื่องที่ 9 ในทศชาติชาตก ในวิรุทธชาตก (ขุ.ชา. (ไทย) 28/546/391) ได้กล่าวถึง พระโพธิสัตว์ทรงแสดงการบำเพ็ญบารมี 10 ประการ ก่อนมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในเรื่องวิรุทธชาตกนี้ พระโพธิสัตว์ทรงเสวยพระชาติเป็นพระวิรุทธบัณฑิต และทรงบำเพ็ญสังขารมี แม้ว่าจะเป็นหลักธรรมที่เป็นข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในการรับราชการที่ใช้สำหรับราชการซึ่งเป็นผู้ได้บังคับบัญชาที่จะพึงปฏิบัติต่อพระราชา หรือเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงก็ตามที แต่ก็ย่อมนำมาประยุกต์ใช้กับผู้นำ หัวหน้า นักบริหาร นักการเมือง ระดับต่าง ๆ ได้ หลักปฏิบัติราชการตามแนวราชวสดีธรรมดังกล่าวนี้แม้จะพูดในบริบทหรือความคิดแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ก็สามารถประยุกต์ใช้กับงานทุกประเภทไม่ว่างานหลวงหรืองานเอกชน ไม่ว่างานที่อยู่ภายใต้ระบอบการปกครองใด แม้การทำงานในปัจจุบันมีกระบวนการซับซ้อนขึ้น เช่น การปรับแผน การวางแผน การตั้งเป้าหมาย การควบคุม การประเมินผล ก็ยังต้องอาศัยข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณสมบัติต่าง ๆ จึงจะได้ผลดีและรวดเร็ว

2. ความสัมพันธ์ระหว่างราชวสดีธรรมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า หลักคุณธรรมสำหรับข้าราชการตามแนวราชวสดีธรรม เป็นหลักคำสอนที่ข้าราชการจำเป็นต้องประพฤติปฏิบัติ เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ และมีบทบาทสำคัญในการช่วยบริหารบ้านเมือง อาจสามารถเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจรองลงมาจากองค์พระมหากษัตริย์ซึ่งอาจใช้อำนาจในทางที่ผิดได้ จึงมีคำสอนอันเป็นจริยธรรมให้ประพฤติให้ถูกต้อง หลักคุณธรรมสำหรับข้าราชการตามแนวราชวสดีธรรม เป็นหลักคำสอนที่ข้าราชการจำเป็นต้องประพฤติปฏิบัติ เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ มีบทบาทสำคัญในการช่วยบริหารบ้านเมือง อาจสามารถเรียกได้ว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจรองลงมาจากองค์พระมหากษัตริย์ซึ่งอาจใช้อำนาจในทางที่ผิดได้ จึงมีคำสอนอันเป็นจริยธรรมให้ประพฤติให้ถูกต้อง ผู้เขียนจะได้อภิปรายหลักธรรมตามแนวราชวสดีธรรม โดยจัดหลักธรรมตามแนวราชวสดีธรรมในการปฏิบัติราชการออกเป็น 3 หมวดหมู่ คือ หลักธรรมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้อื่น หลักธรรมสำหรับควบคุมตนเองและหลักธรรมสำหรับการทำงาน ดังนี้

2.1 หลักธรรมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้อื่น คือ การมีเมตตาจิต การมีเมตตา การมีอุเบกขา การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติราชการต้องนำไปใช้ในการปฏิบัติราชการให้บริการประชาชนอย่างเต็มกำลังความสามารถด้วยความเป็นธรรม เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจ และใช้กิริยาวาจาที่สุภาพอ่อนโยน เมื่อเห็นว่าเรื่องใดไม่สามารถปฏิบัติได้หรือไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตนจะต้องปฏิบัติ ควรชี้แจงเหตุผลหรือแนะนำให้ติดต่อหน่วยงานหรือบุคคลซึ่งตนทราบว่ามีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ โดยประพฤติตนให้เป็นที่เชื่อถือของบุคคลทั่วไป

2.2 หลักธรรมสำหรับการควบคุมตนเองของข้าราชการ คือ การมีสติ การมีปัญญา การมีความซื่อสัตย์ มีความสุจริต เป็นต้น เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติราชการต้องนำไปใช้ในการประพฤติตนให้เหมาะสมกับการเป็นข้าราชการ ต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นหลักการของผู้ที่รับราชการควรยึดถือปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในองค์กร การมีคุณธรรม จริยธรรมที่ดีนั้นต้องเกิดจากปัญญาพร้อมทั้งมีความเป็นผู้นำสูง มุ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นผู้คิดริเริ่มและพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ได้อยู่ตลอดเวลา มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และไม่แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ

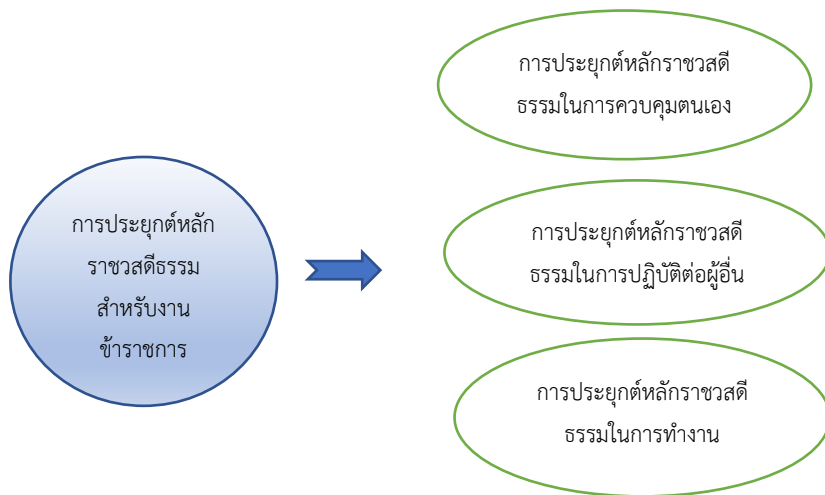
2.3 หลักธรรมสำหรับการทำงาน of ข้าราชการ คือ มีศีล มีความเพียร การรู้จักประมาณ เป็นธรรมที่ผู้ปฏิบัติราชการต้องนำไปใช้ในการปฏิบัติงานราชการอย่างเต็มกำลังความสามารถ รอบคอบ รวดเร็ว ขยันหมั่นเพียร ถูกต้องสมเหตุสมผล โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของทางราชการและประชาชนเป็นสำคัญ นอกจากนั้นจะต้องศึกษาและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ด้านการสร้างระบบและการใช้ข้อมูลข่าวสารทางคอมพิวเตอร์ ตลอดจนเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ทันสมัยอื่น ๆ เพื่อรักษาความลับของทางราชการอย่างเคร่งครัด และพึงดูแลรักษาและใช้ทรัพย์สินของทางราชการอย่างประหยัด คู้มค่า มีความระมัดระวังมิให้เสียหายให้เสมือนเป็นทรัพย์สินของตนเอง

3. การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานข้าราชการ พบว่า เป็นการนำหลักธรรมมาใช้ในระบบราชการเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานของภาครัฐที่ถูกประดิษฐ์คิดค้นขึ้นให้มีลักษณะเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างขนาดใหญ่ประกอบด้วยระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์ที่มีความเป็นมาตรฐานในการบังคับใช้อย่างเสมอภาคกันเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในประเทศนั้น ๆ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการประยุกต์หลักราชวสดีธรรม พบว่า ราชวสดีธรรมเป็นหลักปฏิบัติราชการ 49 ประการ เพื่อเป็นหลักยึดในการปฏิบัติหน้าที่สำหรับผู้ที่เป็นข้าราชการสำหรับยึดถือในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนการแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าในหน้าที่การงานโดยสามารถแบ่งออกเป็นหลักในการปฏิบัติตนต่อพระมหากษัตริย์ และหลักการวางตนในฐานะข้าราชการ ผู้วิจัยได้นำหลักราชวสดีธรรมมาประยุกต์กับหลักธรรมอื่น ๆ ในพระพุทธศาสนา เช่น การมีความเพียร หมายถึง การรู้จักประมาณตน ปฏิบัติตนให้มีความมุ่งมั่นโดยเฉพาะการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม วางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ รู้จักประมาณในการบริโภคใช้สอยทรัพย์สินที่มีอยู่ หากผู้ปฏิบัติงานราชการมีความขยันหมั่นเพียร เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคลมีความเจริญก้าวหน้าและ

ประสบความสำเร็จในชีวิต คนขยันหมั่นเพียรยอมทึงตนเองและครองตนได้ เช่น การที่ผู้ปฏิบัติราชการไม่เห็นแก่การหลบนอนจนแสดงให้เห็นว่าเป็นการเกียจคร้าน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความไม่เคร่งครัดในการปฏิบัติงานราชการ หากผู้ปฏิบัติราชการปฏิบัติเช่นนี้ก็จะส่งผลให้ผู้อื่นรักใคร่ และทำให้ผู้บังคับบัญชาไว้วางใจในการปฏิบัติงาน การประยุกต์หลักราชวสดีธรรมสำหรับงานราชการ หากผู้ปฏิบัติราชการ เช่น ผู้นำ หัวหน้า นักบริหาร นักการเมืองระดับต่าง ๆ นำหลักราชวสดีธรรมมาใช้ในการปฏิบัติงานราชการ ก็จะทำให้เกิดผลดีกับหน่วยงาน ตนเอง และเพื่อนร่วมงาน และเกิดความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานราชการ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การของภาครัฐ เอกชน ควรมีนโยบายส่งเสริมความรู้ด้านหลักราชวสดีธรรมสำหรับงานข้าราชการ โดยแบ่งกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จในงานแล้วอบรมขัดเกลาจิตใจข้าราชการในปัจจุบัน เพิ่มคุณค่าการฝึกทักษะของข้าราชการ ที่มีความเก่งบวกความดีตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ให้นำองค์กรไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติด้านการควบคุมตนเอง การปฏิบัติต่อผู้อื่น และการทำงานอย่างมีคุณค่า เพื่ออบรมขัดเกลาจิตใจ ด้วยการประยุกต์หลักราชวสดีธรรม นำไปพัฒนาสังคม

2. กลุ่มข้าราชการให้เกิดความร่วมมือในทุกภาคส่วนในการกำหนดนโยบายและออกแบบแนวทางการพัฒนาที่นำไปสู่ภาคปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปใช้ในสังคมแบบมีส่วนร่วม โดยให้มีเนื้อหาหลักธรรมสอดแทรกในการจัดการอบรมทุกครั้งแนะนำการฝึกกิจกรรมในการสร้างสติกับข้าราชการเป็นขั้นพื้นฐานให้สามารถปฏิบัติได้จริง

3. กลุ่มข้าราชการ หรือผู้จัดกิจกรรมอบรมเรื่องหลักหลักราชวสดีธรรม เพื่อพัฒนาข้าราชการในในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชาญ สัตขำ. (2559). การบริหารแบบระบบราชการกับประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการและพนักงาน อำเภอยะนิงราย จังหวัดร้อยเอ็ด. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก.
- สายวรณ น้อยนิมิต. (2552). อรรถกถาชาดก: การศึกษาในฐานะวรรณคดีคำสอนของไทย และความสัมพันธ์กับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่น. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระวันเพ็ญ กนโก. (2556). วิเคราะห์หลักสัจจะที่ปรากฏในวิสูตรบัณฑิตชาดก. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวัลลภ บุญล้อม. (2548). การศึกษาเปรียบเทียบ วรรณกรรมชาดกเรื่องวิสูตรบัณฑิตฉบับพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวราวุฒิน กับฉบับภาคเหนือและภาคอีสาน. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวรรณา เกรียงไกรเพชร. (2530). อ้างถึงใน สายวรณ น้อยนิมิต อรรถกถาชาดก : การศึกษาในฐานะวรรณคดีคำสอนของไทย และความสัมพันธ์กับวรรณคดีคำสอนเรื่องอื่น. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒน์ เพ็งผลา. (2528). ประวัติวรรณคดีบาสิ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช องค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

Development of the Community Potential to Reduce Risk Behavior of
using Pesticide in Kom Kok Soong Sub-district Administration Organization,
Wang Sam Mor District, Udonthani Province

วิรยา วิฑูธีรศานต์¹ ณัจฉรียา คำยัง² จรินทร์ ย่นพันธ์³ รุ่งกานต์ อินทวงศ์⁴ และธนัญชัย บุญหนัก⁵

Wiraya Witoteerasan, Natchareeya Kumyoung, Jarin Yonphan, Rungkarn Inthawong
and Tanunchai Boonnuak

Received: November 22, 2022

Revised: February 25, 2023

Accepted: March 02, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ปัญหาการใช้สารเคมีในพื้นที่
องค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี 2) ตรวจสอบระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกรในชุมชน และ 3) พัฒนาศักยภาพของชุมชนในการ
ลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยเป็นงานวิจัยแบบผสม แบ่งการศึกษาเป็น 3
ขั้นตอน คือ การสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาการใช้สารเคมีในพื้นที่ การตรวจคัด
กรองระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกร และการพัฒนาศักยภาพแกนนำโดยการ
วิเคราะห์ SWOT และอบรมให้ความรู้เรื่องการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดย
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แนวประเด็นในการสนทนากลุ่มเฉพาะ แบบประเมินความเสี่ยงใน
การทำงานของเกษตรกรจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และชุดตรวจวัดระดับเอนไซม์
โคลีนเอสเตอเรสในเลือด สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบน

¹⁻⁵ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย; Loei Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: natchareeya.kum@hotmail.com, Tel. 080-3130101

มาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) การเกษตรหลักของชุมชนคือการปลูกอ้อย มันสำปะหลังและทำนา เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยรับการอบรมในเรื่องการป้องกันตนเองจากการสัมผัสสารเคมีทั้งในระหว่าง การฉีดยาและภายหลังจากเสร็จสิ้นภารกิจ มีความเสี่ยงต่อสุขภาพในการทำงานเบื้องต้นในระดับ ปานกลาง ร้อยละ 40.66 2) การตรวจระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกร พบว่า อยู่ใน ระดับที่มีความเสี่ยงและไม่ปลอดภัย ร้อยละ 73.63 และ 3) จากผลการวิเคราะห์ SWOT แขนงนำ พบว่า มีจุดแข็งในด้านโครงสร้างหน่วยงานบุคลากรและแกนนำชุมชนสนับสนุน ขณะที่จุดอ่อน อุปสรรค มาจากเกษตรกรขาดความรู้และเงินทุน และโอกาสพัฒนามาจากความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีทำให้ข้อมูลเข้าถึงบุคคลได้ง่ายและรวดเร็ว โดยมีการใช้ผลการวิเคราะห์ SWOT กล่าวมา ปรับใช้เพื่อนำไปสู่การอบรม

คำสำคัญ: พฤติกรรมเสี่ยง, สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, ศักยภาพชุมชน

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the situation of chemical use problems in Kham Khok Sung Subdistrict Administrative Organization, Wang Sam Mo District, Udon Thani Province; 2) to screen for the risk of cholinesterase enzyme in the blood of farmers in the community; and 3) to develop the community's potential to reduce risk behaviors from the use of pesticide. It was a mixed methods research. The study was divided into 3 stages: a focus group discussion to study the situation of chemical use problems in the area; cholinesterase enzyme screening in farmers' blood and developing the potential of leaders through SWOT analysis and training on self-protection from the use of pesticides. The tools used in the study were topics in specific group discussions. Farmers' work risk assessment from pesticide exposure and a kit to measure the level of cholinesterase in the blood. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean and standard deviation. The results of the research revealed that 1) the main agriculture of the community was sugarcane, cassava cultivation and farming. Most of the farmers were not trained in how to protect themselves from chemical exposure both during and after the injection. There was a moderate level of health

risk in primary work, 40.66%; 2) the cholinesterase enzyme level in the blood of farmers was found to be at risk and unsafe levels, 73.63%; and 3) from the results of the SWOT analysis of the leaders found that there were strengths in the structure of personnel agencies and support community leaders. While weaknesses and obstacles came from farmers lacking knowledge and funds and opportunities developed from technological advances that made information accessible to people easily and quickly. The results of the SWOT analysis were applied to the training.

Keywords: Risk Behavior, Pesticide, Community Potential

บทนำ

ปัจจุบันการเกษตรของไทยมีการใช้สารเคมีทางการเกษตรมากที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สารเคมีที่ใช้ในการทำการเกษตรแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ ปุ๋ยเคมีกับสารป้องกันและกำจัดศัตรูพืช โดยจากผลการติดตามโรคที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของกระทรวงสาธารณสุข พบว่า โรคพิษสารกำจัดศัตรูพืชที่เข้าสู่ร่างกายทางผิวหนัง การหายใจ และทางปาก มีจำนวนผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตสูงสุด (สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ, 2547) โดยส่วนใหญ่ มักจะได้รับพิษทางผิวหนัง มากถึงร้อยละ 90 อาการหลังได้รับพิษมีทั้งอาการที่เกิดเฉียบพลัน เช่น อาการปวดศีรษะ มึนงง คลื่นไส้ อาเจียน เจ็บหน้าอก ผิวหนังเป็นผื่น ปวดกล้ามเนื้อ ท้องร่วง หายใจขัด ตาพร่ามัว จนถึงแก่ชีวิตได้ และอาการที่สะสมในระยะยาว ทำให้เกิดความผิดปกติต่อระบบประสาท ระบบสืบพันธุ์ ระบบภูมิคุ้มกันโรค ระบบทางเดินอาหาร และฮอร์โมน รวมถึงมะเร็ง แขนงบุตร และทารกเสียชีวิตในครรภ์ โดยปัญหาสุขภาพคนไทยที่ป่วยตายด้วยโรคมะเร็ง ส่วนหนึ่งมีสาเหตุจากพิษของสารเคมี โดยพบว่า ใน ปี 2552-2554 อัตราป่วยตาย เท่ากับ 24.3 24.7 และ 24.6 ต่อแสนประชากร ตามลำดับ นอกจากนี้กระทรวงสาธารณสุขรายงานว่า พบผู้ป่วยเรื้อรังเพิ่มขึ้นทุกปีซึ่งส่งผลต่อปัญหาด้านสาธารณสุขของประเทศ

จากการตรวจประเมินความเสี่ยงต่อการเกิดพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของสำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุข โดยการตรวจคัดกรองระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกร พบว่า ในปี พ.ศ.2550 มีเกษตรกรร้อยละ 39 ที่มีความเสี่ยงและไม่ปลอดภัย (แสงฉิม ศิริพานิช และสุชาติ มีศรี, 2555) ทั้งนี้สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กระทรวงสาธารณสุขระบุว่าสารเคมีฆ่าแมลงกลุ่มออร์แกโนฟอสเฟตและคาร์บาเมต มี

การพบเป็นอันดับ 3 และสารเคมีปราบวัชพืชเป็นอันดับ 5 ของสาเหตุการป่วยหรือบาดเจ็บจากการประกอบอาชีพ จากทั้งหมด 152 สาเหตุ (แสงโสม ศิริพานิช, 2556) โดยเกษตรกรเป็นกลุ่มเสี่ยงที่สุดที่จะได้รับอันตรายจากการใช้สารเคมี รองลงมา คือ กลุ่มคนงาน สมาชิกในครอบครัว เกษตรกร และผู้อยู่อาศัยใกล้เคียงบริเวณที่มีการใช้สารเคมี นอกจากนี้ผู้บริโภคก็เป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะได้รับสารเคมีเช่นกัน โดยจากรายงานของกรมส่งเสริมการเกษตรที่มีการสุ่มเก็บตัวอย่างพืชผัก ในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ จำนวน 3,115 ตัวอย่าง พบว่า มีสารตกค้างมากถึง ร้อยละ 36 ซึ่งในจำนวนนี้ร้อยละ 6 เป็นการตกค้างในระดับที่ไม่ปลอดภัย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2551) ซึ่งนอกจากผู้ผลิตและผู้บริโภคแล้ว การใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นยังทำให้สารพิษตกค้าง ในดิน น้ำ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและห่วงโซ่อาหารเนื่องจากพิษของสารเคมีอีกด้วย

จากข้อมูลพื้นฐาน 7 ด้าน (TCNAP) ขององค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2559 ในด้านการประกอบอาชีพ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่เป็นอาชีพหลักมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.35 รองลงมา คือ อาชีพรับจ้างทั่วไป/บริการ คิดเป็นร้อยละ 17.43 และอาชีพทำนา คิดเป็นร้อยละ 10.88 และมีการประกอบอาชีพเสริมมากที่สุด คือ อาชีพทำนา คิดเป็นร้อยละ 19.88 รองลงมาคืออาชีพทำไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.02 ส่วนทางด้านสุขภาพเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงจากการทำงาน พบว่า มีประชากรที่มีความเสี่ยง คิดเป็นร้อยละ 16.88 จากประชากรทั้งหมด โดยพฤติกรรมเสี่ยงที่พบมากที่สุดคือทำงานในบริเวณที่มีอากาศร้อนอบอ้าวหรืออากาศเย็นมากกว่าปกติ คิดเป็นร้อยละ 42 รองลงมาคือทำงานในบริเวณที่มีฝนฝุ่นละออง ควัน คิดเป็นร้อยละ 40.62 และความเสี่ยงในการใช้สารเคมีในการเกษตรโดยป้องกันตนเองไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 29.34

สำหรับงานวิจัยในเรื่องการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ผ่านมาส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ หรือหากเป็นการวิจัยแบบผสมก็จะเป็นแบบการใช้วิจัยเชิงปริมาณตามด้วยวิจัยเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ยังมีส่วนน้อยที่มีการนำกระบวนการวิเคราะห์ SWOT มาใช้ในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพชุมชนในการลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช องค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ด้วยกระบวนการวิจัยแบบผสมโดยมีการตรวจเลือดด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้กระบวนการวิจัยมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และนำไปสู่การที่เกษตรกรในชุมชนได้รับความรู้ในเรื่องการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมและลดภาวะเสี่ยงอันตรายที่เกิดจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งต่อตนเอง ครอบครัวและคนในชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาการใช้สารเคมีในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อตรวจคัดกรองความเสี่ยงระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกรในชุมชน
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยใช้การวิเคราะห์ SWOT เพื่อนำไปสู่การอบรมให้ความรู้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) เป็นการผสม โดยใช้การวิจัยคุณภาพ (ประชุมกลุ่มเฉพาะ) ควบคู่กับการวิจัยเชิงปริมาณ (ตรวจสอบสารเคมีในเลือด) แล้วปิดท้ายด้วยวิจัยเชิงคุณภาพ (การวิเคราะห์ SWOT แล้วให้ความรู้) ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ เกษตรกรคนในชุมชนที่อาศัยหรือประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี 9 หมู่บ้าน จำนวน 5,663 คน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) สำหรับเป้าหมายในการวิจัยนี้ คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง โดยจะแบ่งกลุ่มเป้าหมายตามการเก็บข้อมูลวิจัย เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) การศึกษาสถานการณ์ปัญหาการใช้สารเคมีในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง โดยใช้วิธีสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ตัวแทนของภาครัฐ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน และตัวแทนเกษตรกร จำนวน 18 คน 2) การประเมินความเสี่ยงในการทำงานของเกษตรกรจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และตรวจคัดกรองระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือด กลุ่มตัวอย่างผู้รับการคัดกรองฯ จำนวน 91 คน และ 3) การพัฒนาศักยภาพของชุมชน โดยการใช้การวิเคราะห์ SWOT เพื่อนำไปสู่การอบรมความรู้เรื่องการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกลุ่มเป้าหมาย คือ แกนนำ ที่ประกอบไปด้วย ตัวแทนจากภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล และภาคประชาชน (เกษตรกร) จำนวน 71 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาตามการเก็บข้อมูลวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 และข้อ 2 มีดังนี้ 1) แนวประเด็นในการสนทนากลุ่มเฉพาะ 5 ข้อคำถาม ประกอบด้วย บริบทของพื้นที่ การทำการเกษตร วิธีการเพาะปลูก กลุ่มสารเคมีที่ใช้ในการเกษตร และความต้องการของชุมชน 2) แบบประเมินความเสี่ยงในการทำงานของเกษตรกรจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (นบก1-56) จาก

สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม โดยแบบประเมิน ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป จำนวน 7 ข้อ ส่วนที่ 2 ข้อมูลการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการปฏิบัติตัวในขณะที่ทำงาน จำนวน 16 ข้อ เป็นคำถาม 3 ตัวเลือก โดยเลือกเพียงคำตอบเดียวที่ตรงกับกรปฏิบัติมากที่สุด คือ ใช่ทุกครั้ง ใช่บางครั้ง และไม่ใช่ โดยการให้คะแนนแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มข้อความทางบวก ได้แก่ ข้อคำถามที่ 9-17 ใช่ทุกครั้ง เท่ากับ 3 คะแนน ใช่บางครั้ง เท่ากับ 2 คะแนน ไม่ใช่ เท่ากับ 1 คะแนน และกลุ่มที่ 2 กลุ่มข้อความทางลบ ได้แก่ ข้อคำถามที่ 18-23 แปลความหมายคือ ใช่ทุกครั้ง เท่ากับ 1 คะแนน ใช่บางครั้ง เท่ากับ 2 คะแนน ไม่ใช่ เท่ากับ 3 คะแนน ส่วนที่ 3 ข้อมูลความเจ็บป่วยหรืออาการผิดปกติที่เกิดขึ้นหลังการใช้หรือสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และส่วนที่ 4 สรุปผลการประเมินความเสี่ยงต่อสุขภาพในการทำงานเบื้องต้น 3) การตรวจวัดระดับระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกรด้วยกระดาษทดสอบสำหรับตรวจหาปริมาณเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรส ซึ่งเป็นดัชนีชี้บ่งของการเฝ้าระวังและติดตามอันตรายจากสารกำจัดศัตรูพืชจำพวกออร์แกนโนฟอสฟอรัสและคาร์บาเมตบางตัว โดยการเจาะเลือดอยู่ภายใต้การดูแลของพยาบาลวิชาชีพ ซึ่งวิธีการดังกล่าวถูกพัฒนาโดยสำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข (สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม, 2561)

การวิจัยนี้ได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย หมายเลขรับรอง H011/2561 วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2561

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป IBM SPSS Statistics 21.0 ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) มาวิเคราะห์ข้อมูลความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (การตรวจวัดระดับระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสนำเสนอค่าเป็นความถี่และร้อยละ)

สรุปผลการวิจัย

1. สถานการณ์ปัญหาการใช้สารเคมีในพื้นที่

จากการลงพื้นที่ครั้งที่ 1 เก็บข้อมูลสถานการณ์ปัญหาการใช้สารเคมีในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ด้วยการสนทนากลุ่มเฉพาะ มีกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลจำนวน 18 คน ประกอบด้วยคณะผู้บริหาร หัวหน้าส่วนราชการ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และผู้นำชุมชน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 94.44 มีตำแหน่งสมาชิกสภาองค์การ

บริหารส่วนตำบล จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 38.89 โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแนวคำถาม 5 ข้อคำถาม ประกอบด้วย บริบทของพื้นที่ การทำการเกษตร วิธีการเพาะปลูก กลุ่มสารเคมีที่ใช้ในการเกษตร และความต้องการของชุมชน โดยสรุปผลการวิจัยในเชิงคุณภาพ มีดังนี้

1.1 บริบทของพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี รับผิดชอบดูแลประชากรในพื้นที่ทั้งหมด 9 หมู่บ้าน และมีแม่น้ำลำปาวไหลผ่าน

1.2 การทำการเกษตรในตำบลคำโคกสูง พบว่า การเกษตรหลักในตำบลคำโคกสูง ได้แก่ การปลูกอ้อย ข้าวและมันสำปะหลัง (ปีละครั้ง) โดยมันสำปะหลังใช้ระยะเวลาในการเก็บเกี่ยวประมาณ 12 เดือน ปลูกสลับกับข้าวซึ่งจะเก็บเกี่ยวตามฤดูกาล พื้นที่นาจะปลูกเฉพาะข้าวเท่านั้น แต่หากพื้นที่นาบางส่วนไม่เหมาะสมจะเปลี่ยนมาปลูกอ้อยแทน อ้อยจะเริ่มปลูกช่วงเดือนตุลาคมถึงมกราคม ส่วนมันสำปะหลังจะปลูกได้หลายฤดูกาล เริ่มช่วงเดือนตุลาคม พฤศจิกายน แล้วแต่สภาพ ถ้ามีฝนในช่วงเดือนเมษายนก็จะปลูกได้

1.3 วิธีการเพาะปลูก พบว่า จะมีการเตรียมดินไว้ก่อนโดยการไถพรวนดินหลายรอบ ส่วนใหญ่ใส่ปุ๋ยที่ขายตามท้องตลาดแล้วไถกลบ เช่นการปลูกอ้อย จะรอให้อ้อยโตประมาณ 4-5 เดือน จึงฉีดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตามร่องอ้อย ซึ่งตอนอ้อยเล็ก ๆ จะไม่ค่อยฉีดยา เกษตรกรจะรออ้อยโตก่อนถึงจะฉีด และส่วนมากก็จะฉีดเพราะว่าคนที่ทำหลาย ๆ ร้อยไร่ก็จะทำไม่ทัน ต้องใช้ยาพน เนื่องจากหากปล่อยให้วัชพืชรขึ้นจะส่งผลให้มีผลผลิตไม่ได้เท่าที่ควร อ้อยต้นเล็กลง น้ำหนักได้น้อยและผลผลิตก็จะได้น้อยลง

1.4 สารเคมีที่ใช้ในการเกษตร นิยมใช้กรัมมอกโซน พาราควอต ซึ่งผู้ฉีดสารเคมีมักจะเป็นคนนอกพื้นที่มารับจ้าง ดังนั้นผู้สัมผัสสารส่วนมากจะเป็นคนนอกพื้นที่ ที่เป็นผู้ที่ฉีดหรือรับจ้างฉีด สำหรับการแต่งกายเพื่อป้องกันตัวเองในช่วงที่ฉีดสารเคมีจะขึ้นอยู่กับแต่ละคน ส่วนมากมีการแต่งกายมิดชิด มีผ้าปิดปาก ใส่หัวโหม่ง เสื้อแขนยาวกางเกงขายาว มีชุดเสื้อแบบผ้ายางพลาสติกครอบ รองเท้าเป็นบูตและถุงมือ แต่มีบ้างที่ไม่มีความรู้หรือใส่ใจเรื่องความปลอดภัยจากสารเคมีที่ใช้ ซึ่งในการประชุมกลุ่มเฉพาะมีประเด็นความเห็นในรายประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ “ตามจริงมีชุดผ้ายางผ้าร่มอยู่ แล้วแต่คนฉีดจะหามาเอง” “การฉีดบางคนก็จ้างคนอื่นมาฉีด การป้องกันตัวเองอาจจะยังไม่เคยได้รับการอบรมเท่าไร” “บางคนก็รู้ว่ายาฉีดกำจัดศัตรูพืชมันเป็นพิษ ความจริงต้องแต่งตัวให้รัดกุม ขนาดหนุ่ยยังตาย แล้วคนจะเป็นยังไง แต่ในป่าอ้อยมันจะเหนียวถ้าใส่ชุดมิดชิด และอากาศมันไม่ถ่ายเท” “ก็ดูตามรายละเอียดที่มากับยา กับฉลากข้างขวด บางคนไม่สนใจก็ฉีดพ่นยาเลยไม่เป็นไร ส่วนการจัดการกับชุดของตนเองภายหลังการฉีดสารเคมี ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลนั้นและ

ครอบครัว บางคนซึกเองแยกต่างหาก แต่บางคนซึกรวมกับซึกอื่น ๆ ของคนในครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่ไม่แน่ใจถึงวิธีการทำความสะอาดที่ถูกต้องปลอดภัย ” “มีแบบเอาไว้ลงในบ่อล้างที่บ่อเลยก็มี” “บางคนก็พิถีพิถัน บางคนก็มักง่าย จริง ๆ ก็ไม่รู้ว่าจะซึกยังไง บางคนก็อาจจะซึกรวม ๆ กันกับเสื้อผ้าทั่วไปก็ได้” “ส่วนมากก็ซึกตามบ่อใกล้ ๆ มีบ่อน้ำ แขน้ำไว้ก่อนหนึ่งคืนค่อยล้างออก แล้วไปซึกในเครื่องซึกผ้า หลังจากซึกเสร็จก็ใช้เครื่องซึกผ้าซึกผ้าอื่น ๆ ต่อเลย ” “บางคนก็ขี้ ๆ ล้างใส่ผงซึกผ้า ซึกต่างหากเอง” “บางคนให้เมียซึกให้อย่างเดียว ก็ไม่รู้ว่าจะซึกยังไง อาจจะมีการรวมกันส่วนมากไม่ค่อยแยก” นอกจากนี้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะยังพบว่าคนในพื้นที่ไม่ได้รับการคัดกรองความเสี่ยงในการทำงานของเกษตรกรจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและตรวจคัดกรองระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดมาเป็นเวลาหลายปี เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทำให้ต้องเลือกเพียงผู้ที่คิดว่ามีความเสี่ยงสูงไปรับการคัดกรองที่อำเภอ ซึ่งจากการตรวจคัดกรองครั้งหลังสุดพบว่าร้อยละ 60 มีสารเคมีตกค้างในเลือด โดยปัจจุบันการตรวจเลือดจะต้องใช้งบประมาณ ซึ่งสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดจะพิจารณาว่าตำบลใดที่เกษตรกรมีการใช้สารเคมีมากที่สุดก็จะถูกเลือกมาตรวจเลือด แต่หากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีโครงการพืชผักปลอดสารพิษ ก็จะมีการตรวจสารเคมีในเลือดในโครงการ

1.5 ปัญหาที่ต้องการให้แก้ไข จากการประชุมกลุ่มเฉพาะ สรุปว่าต้องการให้ตรวจคัดกรองสารเคมีในเลือดของเกษตรกร คนในชุมชน เพื่อจะได้ทราบว่าใครมีภาวะเสี่ยงบ้าง และต้องการให้มีการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการใช้สารเคมี การป้องกันตนเองในการใช้สารเคมี พัฒนาศักยภาพแกนนำเพื่อสามารถไปถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร คนในชุมชนให้สามารถดูแลตนเองได้ โดยประธานชุมชน ผู้ใหญ่บ้านหาคัดแกนนำที่จะมาอบรมเพื่อไปถ่ายทอดความรู้ อย่างน้อยชุมชนละ 5 คน “ผู้ใหญ่บ้านกับอบต. จะรู้เลยว่าใครบ้างที่รับจ้างฉีดยากำจัดศัตรูพืช”

โดยจากการประชุมกลุ่มเฉพาะได้ข้อสรุปร่วมกันคือ 1) ต้องการทราบสถานการณ์ปัญหาการใช้สารเคมีในพื้นที่ตำบลคำโคกสูง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี 2) วางแผนการตรวจคัดกรองระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกร ในพื้นที่เป้าหมาย 9 หมู่บ้าน 3) วางแผนพัฒนาศักยภาพชุมชนโดยการวิเคราะห์ SWOT ได้แก่ วิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน ความเสี่ยง และโอกาส แล้วดำเนินงานกระบวนการอบรมให้ความรู้แกนนำเกษตรกรเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับคนในชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืช

2. ผลการประเมินความเสี่ยงในการทำงานของเกษตรกรจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและตรวจคัดกรองระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือด จากการลงพื้นที่ครั้งที่ 2 กลุ่มตัวอย่างผู้รับการคัดกรองฯ มีจำนวนทั้งสิ้น 91 คน จาก 9 หมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน

70 คน คิดเป็นร้อยละ 76.92 และอยู่ในช่วงอายุ 50-59 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 40.66 ส่วนใหญ่มีอาชีพเพาะปลูก (ทำเอง) เป็นหลัก จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 89.01 รองลงมาคือ อาชีพเพาะปลูก (รับจ้าง) จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 23.08 และส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการใช้ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยเป็นผู้ผสมสารเคมี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 60.44

2.1 ผลการประเมินความเสี่ยงในการทำงานของเกษตรกรจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผลการศึกษาข้อมูลการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการปฏิบัติตัวในขณะทำงาน พบว่า การปฏิบัติตัวเชิงลบ กลุ่มตัวอย่างตอบ ใช่ทุกครั้ง/ใช่บางครั้ง 3 อันดับแรก คือ ข้อที่ 2 ท่านใช้ สารเคมีกำจัดวัชพืชในการฉีดพ่นหรือไม่ รวมจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 72.53 รองลงมา คือ ข้อที่ 1 ท่านใช้สารเคมีกำจัดแมลงในการปฏิบัติงานหรือไม่ รวมจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 67.03 และข้อที่ 4 ท่านได้รับสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในขณะทำงานหรือไม่ รวมจำนวน 60 คน คิดเป็น ร้อยละ 65.93 ตามลำดับ ส่วนการปฏิบัติตัวเชิงบวก ที่กลุ่มตัวอย่างตอบ ไม่ใช่/ใช่บางครั้ง 3 อันดับแรก คือ ข้อ 11 ขณะทำงานกับสารเคมีท่านสวมถุงมืออย่างป้องกันสารเคมีหรือไม่ จำนวนรวม 44 คน คิดเป็นร้อยละ 48.35 รองลงมา คือ ข้อที่ 14 หลีกเลี่ยงการฉีดพ่นท่านเปลี่ยนเสื้อผ้าที่เปื้อน สารเคมีทันที ณ จุดทำงานหรือไม่ จำนวนรวม 38 คน คิดเป็นร้อยละ 41.75 และข้อที่ 10 ก่อนการใช้สารเคมี ท่านอ่านฉลากที่ภาชนะบรรจุหรือไม่ จำนวนรวม 35 คน คิดเป็นร้อยละ 38.46 ตามลำดับ นอกจากนี้ผลการศึกษาข้อมูล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอาการผิดปกติที่เกิดขึ้นหลังการใช้ หรือสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในรอบ 1 เดือน จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 48.35 ซึ่งส่วนใหญ่มีอาการผิดปกติในกลุ่มที่ 1 จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 93.19 นอกจากนี้ผลการประเมินข้อมูล ความเสี่ยงต่อสุขภาพในการทำงานเบื้องต้นของผู้รับการคัดกรองระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสใน เลือดเกษตรกร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพในการทำงานเบื้องต้นในระดับ ปานกลาง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 40.66 รองลงมาคือความเสี่ยงต่อสุขภาพในการทำงาน เบื้องต้นในระดับค่อนข้างสูง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 31.87 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละ สรุปผลการประเมินความเสี่ยงต่อสุขภาพในการทำงานเบื้องต้นของผู้รับการคัดกรอง ระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกร (n=91)

ความเสี่ยงต่อสุขภาพในการทำงานเบื้องต้น	จำนวน(คน)	ร้อยละ (%)
ความเสี่ยงต่ำ	22	24.18
ความเสี่ยงปานกลาง	37	40.66
ความเสี่ยงค่อนข้างสูง	29	31.87
ความเสี่ยงสูง	3	3.30

ความเสี่ยงต่อสุขภาพในการทำงานเบื้องต้น	จำนวน(คน)	ร้อยละ (%)
ความเสี่ยงสูงมาก	0	0.00
รวม	91	100.00

2.2 ผลตรวจคัดกรองระดับเอนไซม์โคลินเอสเตอเรสในเลือด จากการศึกษาด้วยวิธีคัดกรองระดับเอนไซม์โคลินเอสเตอเรสในเลือดของเกษตรกร พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผลการตรวจอยู่ในระดับที่มีความเสี่ยงและไม่ปลอดภัย จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 73.63 รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผลการตรวจคัดกรองระดับเอนไซม์โคลินเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกร แยกตามหมู่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	รับการตรวจ (คน)	ไม่ปลอดภัย (%)	มีความเสี่ยง (%)	ปลอดภัย (%)	ปกติ (%)
1	คำโคกสูง	9	4(44.44)	2(22.22)	3(33.33)	0(0.00)
2	ดงงาม	11	6(54.55)	3(27.27)	2(18.18)	0(0.00)
3	ท่าลาด	7	2(28.57)	3(42.86)	1(14.29)	1(14.29)
4	โคกใหญ่พัฒนา	13	7(53.85)	4(30.77)	2(15.38)	0(0.00)
5	นางาม	12	7(58.33)	3(25.00)	2(16.67)	0(0.00)
6	วังไชย	9	2(22.22)	2(22.22)	4(44.44)	1(11.11)
7	ท่าสำราญ	10	2(20.00)	4(40.00)	2(20.00)	2(20.00)
8	แหลมทอง	3	2(66.67)	1(33.33)	0(0.00)	0(0.00)
9	น้อยคำเม็ก	17	7(41.18)	6(35.29)	4(23.53)	0(0.00)
รวม		91	39(42.86)	28(30.76)	20(21.98)	4(4.40)
			67(73.63)		24(26.37)	

3. การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากการลงพื้นที่ครั้งที่ 3 โดยผู้วิจัยได้ทำการคืนข้อมูลผลการตรวจคัดกรองระดับเอนไซม์โคลินเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกร คนในชุมชน แก่กลุ่มเป้าหมาย คือ แกนนำในชุมชน จำนวน 71

คน โดยกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยตัวแทนจากภาครัฐ องค์การบริหารส่วนตำบล และภาคประชาชน (เกษตรกร) จำนวน 71 คน โดยเกินกึ่งหนึ่งเป็นเกษตรกร จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 54.93 และเป็นผู้ผ่านการตรวจคัดกรองระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกร จำนวน 37 คน โดยพบว่าผลการตรวจอยู่ในระดับที่มีความเสี่ยงและไม่ปลอดภัย จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 36.62 จากนั้นใช้กระบวนการวิเคราะห์ SWOT ในกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ SWOT กลุ่มเป้าหมาย มีดังนี้

3.1 จุดแข็ง ด้านโครงสร้างหน่วยงานและบุคลากร: มีโครงสร้างหน่วยงานภาครัฐ เมืองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานที่มีบุคลากรในระดับพื้นที่ ประกอบด้วยคณะผู้บริหาร องค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าส่วนราชการ โดยเฉพาะมี กองส่งเสริมการเกษตร ซึ่งบุคลากรใกล้ชิดเกษตรกรมากที่สุด มีความรู้ ความเชี่ยวชาญน่าจะ สามารถพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน เชื่อมโยงและให้บริการด้านข้อมูลความรู้ ให้คำแนะนำในระดับพื้นที่ได้ดี นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเครือข่ายในการทำงาน แกนนำที่มีตำแหน่งในชุมชน ได้แก่ ประธานชมรมผู้สูงอายุ ประธานกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชนและทำให้มีโอกาสไป พูดคุย ถ่ายทอดความรู้ให้คำแนะนำคนในชุมชนได้ในการประชุมทุกเดือน ด้านตนเอง: คนในชุมชน ให้ความสำคัญการเกษตร ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ การได้ความรู้ความเข้าใจในการป้องกัน สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากผู้เชี่ยวชาญทำให้มีความมั่นใจในการนำไปถ่ายทอดแก่ครอบครัวและบุคคลอื่น ๆ การมีร่างกายที่แข็งแรงสามารถมาเข้าร่วมกิจกรรมกับทางหน่วยงานภาครัฐและชุมชนได้

3.2 จุดอ่อน ด้านโครงสร้างหน่วยงานและบุคลากร: งบประมาณในการดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ เช่น การตรวจคัดกรองระดับ เอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกรต้องใช้งบประมาณสูง ไม่สามารถทำการตรวจให้ทุกคนในพื้นที่รับผิดชอบ ด้านตนเอง: การพร่องความรู้และไม่เห็นความสำคัญในการดูแลตนเองจากการใช้ สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ความสามารถส่วนบุคคลเช่น ความจำไม่ดี เรียนมาน้อยซึ่งส่วนใหญ่จบ การศึกษาในระดับพื้นฐาน การไม่กล้าแสดงออก พูดไม่เก่ง การเจ็บป่วย ไม่สบาย

3.3 โอกาส ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐ สามารถเข้าถึง เกษตรกรได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น เช่น โทรศัพท์ สื่อสังคมออนไลน์ และตัวเกษตรกรเองสามารถเข้าถึง ข้อมูลได้สะดวก การเปิดใจเห็นความสำคัญต่อการรับความรู้และแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง การรับรู้ ถึงผลของสารเคมีที่ตกค้างในร่างกายที่มีผลต่อสุขภาพ ทำให้ชุมชนตื่นตัวในการลดพฤติกรรมเสี่ยง การมีเวลาว่างเฝ้าต่อการมารับความรู้มาเข้าอบรม

3.4 อุปสรรค การขาดเงินทุนสำหรับจัดหาอุปกรณ์เพื่อป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร จึงใส่เท่าที่มีตามสภาพ การขาดทุนในการขายผลผลิตทางการเกษตรซึ่งมีผลต่อการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกมากขึ้น การไม่มีเวลาและสิ่งแวดล้อม ฤดูกาลที่มีผลต่อการเพาะปลูก

จากนั้นจึงมีการอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อพัฒนาศักยภาพแกนนำเพื่อนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในชุมชน โดยแนวทางในการอบรมจะอาศัยผลจากการวิเคราะห์ SWOT

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาศาสนาการณปัญหาการใช้สารเคมีในพื้นที่ จากการสนทนากลุ่มเฉพาะพบว่า บริบทพื้นที่การเกษตรของกลุ่มตัวอย่าง เป็นพื้นที่ที่อยู่ในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี ทั้งหมด 9 หมู่บ้าน กลุ่มตัวอย่างทำการเกษตรปีละครั้ง โดยการปลูกข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง หมุนเวียนตามฤดูกาล ในการทำการเกษตรของกลุ่มตัวอย่างมีการใช้สารเคมี 2 ครั้งต่อ 1 ฤดูกาล โดยพบสารเคมีที่ใช้ได้แก่ กรัสมอกโซน พาราควอต ซึ่งเป็นกลุ่มสารกำจัดวัชพืชที่มีพิษทำลายพืชไม่เลือกชนิด กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจต่ออันตรายของสารเคมีที่ใช้แต่ขาดความตระหนักในการจัดการพฤติกรรมเสี่ยง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม (2560) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจวิธีการปฏิบัติทางการเกษตรในระดับปานกลาง แต่ขาดความระมัดระวัง ดังคำกล่าวของเกษตรกรที่ว่า “บางคนก็รู้ว่ายาฉีดกำจัดวัชพืชมันเป็นพิษ ความจริงต้องแต่งตัวให้รัดกุม ขนาดหญ้ายางตาย แล้วคนจะเป็นยังไง แต่ในป่าอ้อยมันจะเหนื่อยถ้าใส่ชุดมิดชิด และอากาศมันไม่ถ่ายเท” โดยการศึกษาของ Wananukul, W., et al (2007) พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกษตรกรเสี่ยงต่อการสัมผัสสาร คือ การสวมใส่ชุดและอุปกรณ์ป้องกันไม่เหมาะสม ซึ่งสารกำจัดวัชพืชกรัสมอกโซนและพาราควอต ก่อให้เกิดพิษเฉียบพลัน และยิ่งก่อให้เกิดการตกค้างในชีวะมีอีกด้วย จึงเป็นที่มาของการตรวจประเมินคัดกรองระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกรต่อไป

2. ผลการตรวจประเมินคัดกรองระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดเกษตรกร

จากการตรวจด้วยวิธีคัดกรองระดับเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดของเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีผลตรวจอยู่ในระดับ มีความเสี่ยงและไม่ปลอดภัย จำนวนรวม 67 คน คิดเป็นร้อยละ 73.63 ซึ่งถือว่ามียาจำนวนมาก อาจส่งผลต่อสุขภาพของบุคคลอย่างเฉียบพลันและในระยะยาวจากการสะสมของสารเคมีในร่างกายได้ สอดคล้องกับการศึกษาของณัฐพร ปลื้มจันทร์ และณิชา

ชาภัทร ชันสาคร (2558) ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีผลการตรวจระดับเอนไซม์โคลินเอสเตอเรส ในเลือดอยู่ในระดับที่มีความเสี่ยงและไม่ปลอดภัยร้อยละ 79.7 ส่วนผลประเมินความเสี่ยงในการทำงานของเกษตรกรจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ด้านข้อมูลการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการปฏิบัติตัวในการทำงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างขาดความรู้ในการป้องกันและขาดความตระหนักในการระมัดระวังการสัมผัสกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ขณะทำงานกับสารเคมี ไม่ค่อยสวมถุงมืออย่างป้องกันสารเคมี การไม่เปลี่ยนเสื้อผ้าที่เปื้อนสารเคมีทันทีหลังเลิกการฉีดพ่น และไม่ได้อ่านฉลากที่ภาชนะบรรจุก่อนการใช้สารเคมี สอดคล้องกับการศึกษาของทวิรัตน์ เฟื่องเนิน และคณะ (2559) ที่พบว่า ปัจจัยนำที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ทำนา ได้แก่ ความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และสอดคล้องกับการศึกษาของณัฐพร ปลื้มจันทร์ และณิชชาภัทร ชันสาคร (2558) ที่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ขาดความรู้ในเรื่องการใส่หมวกไหมพรมคลุมหน้าขณะฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่สามารถป้องกันอันตรายได้ การสังเกตสารอันตรายคือมีรูปหัวกะโหลกไขว้และไม่ควรฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในขณะที่ลมแรง ดังนั้นเกษตรกรจึงมีโอกาสรับสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น เมื่อรวมคะแนนความเสี่ยงต่อสุขภาพในการทำงานเบื้องต้น พบว่า ส่วนใหญ่มีความเสี่ยงต่อสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 40.66 รองลงมาคือมีความเสี่ยงต่อสุขภาพอยู่ในระดับค่อนข้างสูง จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 31.87 อีกทั้งมีอาการผิดปกติที่เกิดขึ้นหลังการใช้หรือสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในรอบ 1 เดือน จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 48.35 ซึ่งมีอาการผิดปกติที่พบอยู่ในกลุ่มที่ 1 ได้แก่ ไอ แสบจมูก เจ็บคอ เวียนศีรษะ ปวดศีรษะ นอนหลับไม่สนิท คันผิวหนัง/ผิวแห้ง ผิวแตก ผื่นคันที่ผิวหนัง/ตุ่มพุพอง ปวดแสบร้อน ตาแดง/แสบตา/ ตาคัน อ่อนเพลีย อากาธา ใจสั่น เหนื่อยออก น้ำตาไหล น้ำลายไหล น้ำมูกไหล จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 93.19 สอดคล้องกับการศึกษาของพงษ์ศักดิ์ อ้นมอย และพิรญา อึ้งอุตรภักดี (2559) พบว่า ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรผู้ปลูกหอมแดงมีผลกระทบสุขภาพทางกายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกหอมแดง ส่วนใหญ่มีอาการตาแดง/ แสบตา/ คัน ร้อยละ 79.3 เจ็บคอ/ไอ ร้อยละ 75.7 เหนื่อยง่าย ร้อยละ 63.8 แสบจมูก ร้อยละ 62.5 ซึ่งสาเหตุที่ผลการตรวจของเกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในระดับความเสี่ยงและไม่ปลอดภัย เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้สารเคมีในการเกษตร โดยขาดการป้องกันหรือมีการป้องกันน้อย ทำให้ผลการตรวจสารเคมีในเลือดมีระดับที่เสี่ยงและไม่ปลอดภัยดังกล่าว

3. การพัฒนาศักยภาพของชุมชนในการลดพฤติกรรมเสี่ยงจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยจากการวิเคราะห์ SWOT เพื่อนำไปสู่การอบรมให้ความรู้เรื่องการป้องกันตนเองจาก

การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อสร้างแกนนำชุมชน พบว่า จุดแข็งและโอกาสคือ การมีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนในด้านข้อมูล การได้ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากผู้เชี่ยวชาญ การเห็นความสำคัญต่อการรับรู้และแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องจะช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ สอดคล้องกับการศึกษาของวิชาดา ลิ้มลา และตัม บุนรอด (2555) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำการเกษตรจำนวนครั้งของการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การตรวจหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การได้รับความรู้ คำแนะนำหรือเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและความเชื่อด้านสุขภาพ โดยตัวแปรเหล่านี้สามารถร่วมกันทำนายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรได้ร้อยละ 54 และสอดคล้องกับการศึกษาของทวิรัตน์ เฟื่องเนิน และคณะ (2559) ที่พบว่า ปัจจัยอื่นที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ทำนา ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์ป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และปัจจัยเสริม ได้แก่ ประสพการณ์การได้รับข้อมูลข่าวสารและการฝึกอบรมในการป้องกันอันตรายในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจากเจ้าหน้าที่ ดังนั้น ควรจะเสริมสร้างความรู้ที่ถูกต้องและทัศนคติที่ดีผ่านสื่อต่าง ๆ รวมถึงการฝึกอบรมเกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐจะช่วยให้เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารและเกิดความเข้าใจและตระหนักในการใช้สารเคมีในการเกษตร

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมทั้งวิจัยเชิงปริมาณและวิจัยเชิงคุณภาพ ทำให้มีการดึงจุดเด่นของวิจัยทั้ง 2 ประเภท มาช่วยแก้ปัญหาในชุมชน โดยเมื่อวิเคราะห์ศักยภาพในชุมชนที่ศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ SWOT แล้วพบว่า ชุมชนมีจุดแข็งในด้านโครงสร้างหน่วยงานบุคลากรและแกนนำชุมชนสนับสนุน ขณะที่จุดอ่อน อุปสรรค มาจากเกษตรกรขาดความรู้และเงินทุน และโอกาสพัฒนามาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้ข้อมูลเข้าถึงบุคคลได้ง่ายและรวดเร็ว โดยองค์ความรู้ดังกล่าวจะถูกนำไปใช้ในการแก้ปัญหาในชุมชน เนื่องจากปัญหาดังกล่าวจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการสนับสนุนในเรื่ององค์ความรู้จากภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี นำผลการวิจัยที่ได้ไปกำหนดโครงการสำหรับการแก้ปัญหาในชุมชนที่รับผิดชอบ
2. หน่วยงานระดับจังหวัดและระดับประเทศนำผลการวิจัยที่ได้ไปกำหนดแผนและนโยบาย เพื่อแก้ปัญหาในชุมชนที่รับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การอบรมให้ความรู้เป็นอีกกลวิธีที่ทำให้เกษตรกรมีความรู้ และการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง จึงควรมีการให้ความรู้แก่คนในชุมชนได้รับรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อสุขภาพจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อให้ตระหนักถึงอันตราย และแนวทางการลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างต่อเนื่องโดยใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายวิทยุชุมชนเป็นประจำ
2. ควรมีการจัดอบรมแนะนำทางเลือกและส่งเสริมการลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ การกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีธรรมชาติให้มากขึ้น การทำปุ๋ยชีวภาพทดแทน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง อำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานีทั้ง 9 หมู่บ้าน ที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินการวิจัย โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านคำโคกสูงที่ให้ความอนุเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลประชากรในพื้นที่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ให้ทุน และมหาวิทยาลัยราชภัฏเลยที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2560). แบบสำรวจข้อมูลเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงท้องถิ่น (ด้านการเกษตรและแหล่งน้ำ) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560. ระบบข้อมูลกลางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : องค์การบริหารส่วนตำบลคำโคกสูง จังหวัดอุดรธานี. (อัคราเน)

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2560). *การศึกษาพัฒนาแนวทางการจัดการความเสี่ยงจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชกลุ่มออร์กาโนฟอสเฟต ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมปีที่ 2: จังหวัดลำพูนและจังหวัดลำปาง*. กรุงเทพฯ : กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ณัฐพร ปลื้มจันทร์ และณิชาภัทร ชันสาคร. (2558). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับเอนไซม์โคลีนเอสเทอเรสในเลือดของเกษตรกรในตำบลเกาะจันทร์ อำเภอกะจันทร์ จังหวัดชลบุรี. *วารสารพิษวิทยาไทย*, 30(2), 128-141.
- ทวีรัตน์ เฟื่องเนิน และคณะ. (2559). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ทำนา ตำบลแสนตอ อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดกำแพงเพชร. *วารสารความปลอดภัยและสุขภาพ*, 9(33), 26-36.
- พงษ์ศักดิ์ อ้นมอย และพิรญา อึ้งอุตรภักดี. (2559). การประเมินผลกระทบทางสุขภาพและพฤติกรรมป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรผู้ปลูกหอมแดง ตำบลชัยมงคล อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 4(3), 417-428.
- วิชาดา ลิ้มลา และตัม บุญรอด. (2555). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลแหลมไทรนวด อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง. *วารสารสาธารณสุขศาสตร์*, 42(2), 103-113.
- สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ. (2547). *ปฏิรูปชีวิตและสังคม*. กรุงเทพฯ : สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2551). *ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรปี 2551 และแนวโน้มปี 2552*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม. (2561). *องค์ความรู้เกี่ยวกับการตรวจคัดกรองความเสี่ยงจากการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยกระดาดทดสอบโคลีนเอสเตอเรสสำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในหน่วยบริการสุขภาพปฐมภูมิ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- แสงโถม ศิริพานิช และสุชาดา มีศรี. (2555). พิษสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช (Pesticides poisoning). ใน *สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรค ประจำปี 2555*. (น. 172-174). นนทบุรี : สำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม.

แสงโสม ศิริพานิช. (2556). สถานการณ์และผลกระทบต่อสุขภาพจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปี พ.ศ. 2556. *ข่าวสารความปลอดภัยด้านเคมีวัตถุ*, 18(2), 1-3.

Wananukul. W., et al. (2007). Human poisoning in Thailand: The Ramathibodi Poison Center's experience (2001–2004). *Clin Toxicol*, 45, 582-8.

DOI: 10.1080/15563650701382789

การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

Development of Information System for the Administration of Vocational
Education Institutions in the Central Region 1 under the Office of the
Vocational Education Commission

วสุภัทร กุลเมือง¹ และพิมลพรรณ เพชรสมบัติ²

Wasuphat Kulmuang and Pimolpun Phetsombat

Received: November 19, 2022

Revised: March 01, 2023

Accepted: March 02, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการในการใช้งานข้อมูลสารสนเทศ และ 2) พัฒนาระบบสารสนเทศ และประเมินความพึงพอใจต่อการใช้งานระบบสารสนเทศ เพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยการศึกษาความต้องการ ได้แก่ ผู้บริหารสถาบันการอาชีวศึกษา ภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 291 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน และผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมิน จำนวน 9 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบประเมินความพึงพอใจและแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า 1) ความต้องการใช้ข้อมูลสารสนเทศ ประกอบด้วย ด้านการนำเข้าข้อมูล ด้านกระบวนการทำงาน ด้านการแสดงผลข้อมูล ทั้ง 9 ประเภท คือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานประกอบการ เพื่อการฝึกปฏิบัติวิชาชีพของผู้เรียน ด้านครุภัณฑ์ ด้านวิจัยและสิ่งประดิษฐ์ ด้านหลักสูตรและการ

¹⁻² มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี; Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Corresponding Author, e-mail: pimolpun_p@rmutt.ac.th, Tel. 089-8255166

สอน ด้านนักเรียน นักศึกษา ด้านอาคารสถานที่ และด้านเศรษฐกิจและสังคม 2) ผลการพัฒนา
ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการ
อาชีวศึกษาภาคกลาง 1 ได้เป็นโปรแกรมเว็บไซต์ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการอาชีวศึกษา
ภาคกลาง 1 ผ่านโปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์มีประโยชน์ ง่ายต่อการใช้งานและประสิทธิภาพ ผลการ
ประเมินความพึงพอใจต่อการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า ผู้ใช้งาน มีความพึงพอใจต่อระบบที่พัฒนาขึ้น
นี้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D.= 0.66) ด้านที่ผู้รับบริการมีความพึงพอใจมากที่สุด
คือ ด้านการแสดงผลข้อมูล ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= 0.67) รองลงมา คือ ด้านการนำเข้าข้อมูล ($\bar{X} = 4.13$,
S.D.= 0.68) ส่วนด้านที่ผู้รับบริการมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านกระบวนการทำงาน ($\bar{X} =$
4.11, S.D.= 0.79)

คำสำคัญ: การพัฒนาระบบสารสนเทศ, ผู้บริหาร, สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the need for information usage; and 2) to develop information systems and assess satisfaction with the use of administrative information systems for vocational education institutions, Central Region 1 under the Office of the Vocational Education Commission. The sample group used in the study was 291 administrators of vocational education institutions in the Central Region 1, under the Office of the Vocational Education Commission using a multi-stage random sampling. The experts in the assessment were 9 people by purposive sampling. The research tools were a questionnaire, a satisfaction assessment form, and a structured interview form. Statistics used were frequency, percentage, mean, and standard deviation. The results of the research revealed that 1) the demand for information data consisted of data import, work process, and the display of all 9 types of information, namely personnel, budget, establishments for professional practice of learners, materials, research and inventions, curriculum and teaching, students, buildings and economic and social aspects; 2) the result of the development of information system for the management

of vocational education institutions under the office of Vocational Education Commission in the Central Region 1 had a website program for the administration of the Vocational Education Institutions in the Central Region 1 through a useful web browser program, easy to use, simple and efficient. The satisfaction assessment results on the use of information system for the management of the Vocational Education Institution in the Central Region 1 under the Office of the Vocational Education Commission found that the users were generally satisfied with this developed system at a high level ($\bar{X} = 4.13$, S.D.= 0.66). The aspect that the service recipients were the most satisfied with was the display of data ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= 0.67), followed by the data import aspect ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.68), while the aspect that the service recipients were the least satisfied with was the work process ($\bar{X} = 4.11$, S.D.= 0.79).

Keywords: Development of Information Systems, Administrators, Vocational Education Institutes in the Central Region 1

บทนำ

ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องแบบก้าวกระโดดทำให้มีการพัฒนาคิดค้นสิ่งอำนวยความสะดวกสบายต่อการดำรงชีวิตเป็นอันมาก เทคโนโลยีได้เข้ามาเสริมปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิต สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กล่าวว่าการศึกษาคือ เครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคมและสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข ในกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัตประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศภูมิภาค และของโลกควบคู่กับการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของประเทศ ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทย ให้มี

ทักษะความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และการพัฒนาประเทศ

ระบบสารสนเทศเป็นทรัพยากรที่จำเป็นอย่างยิ่งผู้ใดได้รับข้อมูลระบบสารสนเทศที่ถูกต้องรวดเร็วจะเป็นผู้ได้เปรียบเพราะสามารถใช้สารสนเทศเหล่านั้นในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ อย่างถูกต้องรวดเร็วดังนั้นข้อมูลสารสนเทศมีความสำคัญต่อการตัดสินใจดำเนินการบริหารงานด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะทางการศึกษาที่ต้องกำหนดนโยบายต้องมีข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องมีคุณภาพทันสมัยช่วยให้การวางแผนการบริหารงาน การตัดสินใจดำเนินงานไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในทางตรงกันข้ามหน่วยงานใดไม่มีการนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ในการปฏิบัติงานก็ย่อมเสี่ยงต่อความผิดพลาดสูง และผลการดำเนินงานก็จะเป็นประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการกำหนดนโยบายการพัฒนาการบริหารจัดการให้มีการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการวางแผนระบบข้อมูลสารสนเทศและเครือข่ายสารสนเทศให้มีประสิทธิภาพและสามารถเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารถึงกันได้ทุกระดับ ปรับปรุงกระบวนการบริหารการประชาสัมพันธ์

สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้ทำการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาแต่พบปัญหาข้อมูลในแต่ละสถานศึกษาไม่ถูกต้องครบถ้วนไม่มีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบันและติดตามข้อมูลได้ไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด ทั้งนี้สถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 จึงอยากได้ระบบสารสนเทศเพื่อพัฒนาองค์กรโดยมีออกแบบการประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะในการจัดระบบขององค์กรหรือมีการพิจารณาถึงปัจจัยด้านองค์ประกอบด้วย เช่น โครงสร้างขององค์กรที่มีการแบ่งสายงานการบังคับบัญชาที่ชัดเจน การติดต่อสื่อสารที่ดี การรายงานตามสายงานเพื่อผู้บริหารสูงสุด จักได้มีข้อมูลในการตัดสินใจอย่างถูกต้องชัดเจน รวมทั้งการบริหารจัดการที่ดีเพื่อนำไปใช้กับระบบการจัดการภายในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาสารสนเทศในการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเพื่อนำข้อมูลสารสนเทศไปปรับใช้ในการพัฒนาการบริหารงานให้กับสถานศึกษาในสังกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

2. เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศและประเมินความพึงพอใจในการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

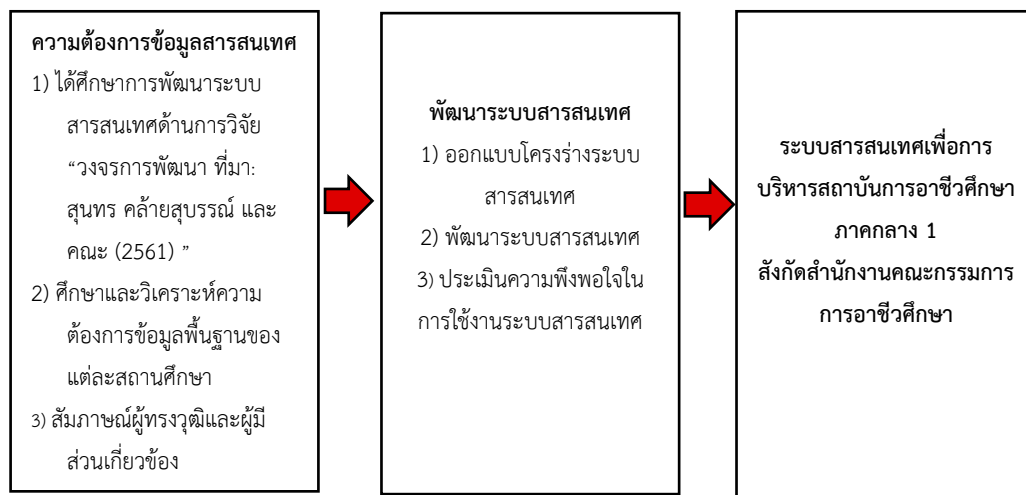
การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาความต้องการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดขอบข่ายของข้อมูล และนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์ เนื้อหา

2. การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษาตามความต้องการของผู้บริหาร โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความต้องการมาพัฒนาระบบผ่านโปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ จัดการอบรบการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 และผู้ดูแลระบบสารสนเทศของสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 จำนวน 20 คน

3. การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 ปีการศึกษา 2565 จาก 10 สถานศึกษา จำนวน 291 คน ตามการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน ทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความพึงพอใจต่อการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

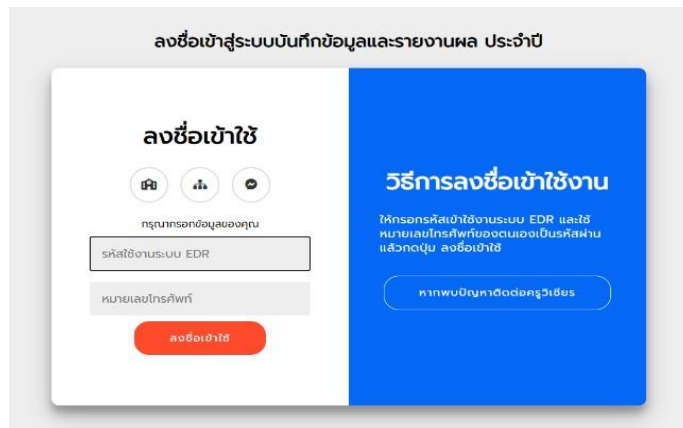

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

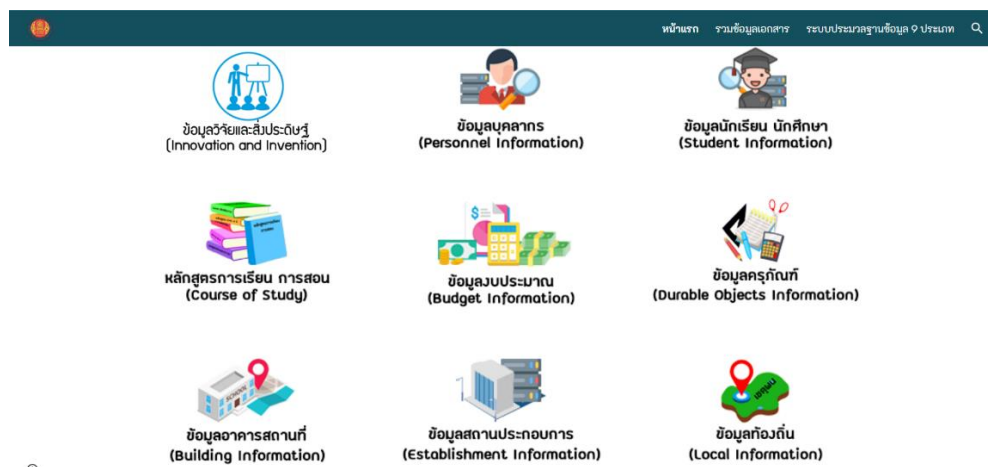
สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานประกอบเพื่อการฝึกปฏิบัติวิชาชีพของผู้เรียน ด้านครุภัณฑ์ ด้านวิจัยและสิ่งประดิษฐ์ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านนักเรียน นักศึกษา ด้านอาคารสถานที่ และด้านเศรษฐกิจและสังคม

2. ผลการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 ผ่านโปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ ผู้ใช้งานระบบสามารถเข้าสู่ระบบตามรหัสผู้ใช้งาน ทำการสร้างรายงานและบันทึกข้อมูลพื้นฐาน 9 ประเภทได้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน อีกทั้งยังสามารถจัดเก็บข้อมูล เรียกดู ค้นหารายงานข้อมูลได้ในแต่ละปีการศึกษา และผู้เข้าอบรมมีผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาพบว่าผู้ใช้งาน มีความพึงพอใจต่อระบบที่พัฒนาขึ้นนี้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D.= 0.66) ด้านที่ผู้รับบริการมีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ ด้านการแสดงผลข้อมูล (Output) ($\bar{X} = 4.15$, S.D.= 0.67) รองลงมาคือ ด้านการนำเข้าข้อมูล (Input) ($\bar{X} = 4.13$, S.D.= 0.68) ส่วนด้านที่ผู้รับบริการมีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านกระบวนการทำงาน (Process) ($\bar{X} = 4.11$, S.D.= 0.79)

ภาพที่ 2 เริ่มต้นการใช้งานเข้าสู่ระบบ โดยทำการลงชื่อเข้าใช้งาน ป้อน รหัสผู้ใช้งาน และ Password

ภาพที่ 3 โปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารข้อมูลพื้นฐาน 9 ประเภท

ภาพที่ 4 การบันทึกและสร้างรายงานข้อมูลในข้อมูลพื้นฐาน

รหัส	ปีการศึกษา	รายการรางวัลและผลงาน	รางวัล	ระดับ	หน่วยงานที่จัด	ไฟล์
ID0004	2564	รางวัลสถานศึกษาพัฒนา	รองชนะเลิศอันดับ 2	ภาค	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	
ID0003	2564	สถานศึกษาพัฒนา	รองชนะเลิศอันดับ 2	ภาค	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	
ID0002	2563	กิจกรรมสหกรณ์นักเรียนระดับ ปวส. ประเภททีม	ชนะเลิศ	ภาค	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	
ID0001	2563	กิจกรรมสหกรณ์นักเรียนระดับ ปวส. ประเภททีม	ชนะเลิศ	ภาค	สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา	

ภาพที่ 5 การแสดงผล รายงานผลข้อมูล สามารถค้นหา เรียกดูข้อมูลในแต่ละปีการศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา” ผู้วิจัยขอนำไปสู่การอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานประกอบ ด้านครุภัณฑ์ ด้านวิจัยและสิ่งประดิษฐ์ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านนักเรียน นักศึกษา ด้านอาคารสถานที่ และด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้บริหารต้องพร้อมจะเปลี่ยนแปลงไปสู่ส่วนนวัตกรรมที่ดีกว่าเพื่อให้องค์กรมีศักยภาพในการแข่งขัน ด้วยการนำระบบควบคุมคุณภาพ ที่มีความหลากหลายมาปรับใช้จน เป็นกระบวนการบริหารสถานศึกษา และสถาบันการอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยแต่ละกระบวนการจะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะรูปแบบของสถานศึกษา ในด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 โดยเน้นการจัดการ

เรียนการสอน ผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) ที่กำหนดให้สถานศึกษายึดมาตรฐานการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2559 ส่งผลให้สถานศึกษาอาชีวศึกษามีลักษณะความเป็นเลิศ ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐาน 9 ด้านคือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานประกอบ ด้านครุภัณฑ์ ด้านวิจัยและสิ่งประดิษฐ์ ด้านหลักสูตร และการสอน ด้านนักเรียน นักศึกษา ด้านอาคารสถานที่ และด้านเศรษฐกิจและสังคมของสถานศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1

2. ผลการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบผ่านโปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ จุดเด่นของระบบคือทำงานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผู้ใช้งานระบบสามารถเข้าใช้งานในระบบผ่านโปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ ได้ทันที เนื่องจากการจัดการบริหารงานของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง โดยให้ทุกฝ่าย ทุกหน่วยงานในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 ได้ใช้การอ้างอิงจากฐานข้อมูลเดียวกันทุกสถานศึกษา โดยนำโปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ ที่ใช้ในการพัฒนาระบบฐานข้อมูล มาใช้ในการบริหารระบบงานของสถานศึกษา โดยขั้นแรกจะมีการ อบรมให้กับผู้บริหาร ผู้ดูแลระบบ เพื่อถ่ายทอดต่อกับครูแกนนำ อบรมให้ฝ่าย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ใช้โปรแกรมเว็บเบราว์เซอร์ฐานข้อมูลร่วมกัน 9 ด้านคือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านสถานประกอบ ด้านครุภัณฑ์ ด้านวิจัยและสิ่งประดิษฐ์ ด้านหลักสูตร และการสอน ด้านนักเรียน นักศึกษา ด้านอาคารสถานที่ และด้านเศรษฐกิจและสังคมของสถานศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สอดคล้องกับอารีรัตน์ มีเย็น และคณะ (2561) กล่าวว่า การพัฒนาระบบการจัดการเอกสาร เป็นระบบสารสนเทศจัดเก็บเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ สำหรับงานประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อให้งานมีความสะดวก รวดเร็ว และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเอกสารสำหรับงานประกันคุณภาพการศึกษาเป็นหลัก และวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ใช้จากการใช้งานระบบและควมมีประสิทธิภาพของระบบจัดการเอกสาร สามารถทำงานได้ตามวัตถุประสงค์การจัดเก็บ สืบค้น และติดตามข้อมูลเอกสารได้สะดวก รวดเร็ว นอกจากนี้ระบบสารสนเทศที่ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้มีคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ คือ ด้านระบบฐานข้อมูลมีการป้องกันความปลอดภัยจากผู้ที่ไม่ใช่ หน้าที่เกี่ยวข้อง ซึ่งระบบสารสนเทศมีการรักษาความปลอดภัยเพื่อให้สามารถรักษาข้อมูลเป็นความลับได้ (Secrecy) ระบบจะต้องปกป้องข้อมูลไม่ให้ผู้ไม่มีสิทธิในการใช้ข้อมูลเข้าใช้ข้อมูลได้และจะต้องสามารถกำหนดให้ผู้ใช้งานแต่ละคน สามารถใช้งานได้ตามสิทธิที่กำหนดเท่านั้นด้วย ควรมีการกำหนดสิทธิไว้ชัดเจน มีความปลอดภัยในการใช้งานในระบบ ดังกล่าวผู้วิจัยได้กำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบต้องระบุชื่อผู้ใช้งานและรหัสผ่านทุกครั้งก่อนการเข้าใช้ระบบจะ

ตรวจสอบสิทธิในการเข้าสู่ระบบของผู้ใช้งานแต่ละบุคคล เมื่อเข้าสู่ระบบแล้วผู้ใช้งานจะได้รับสิทธิในการจัดการข้อมูลที่แตกต่างกันไป ด้านการบันทึกข้อมูล ผู้รับบริการ และผู้ให้บริการมีการบันทึกข้อมูลการขอรับบริการและผลการให้บริการ โดยระบบสารสนเทศ มีหน้าจอในการบันทึกข้อมูลที่ครอบคลุม ง่ายต่อการใช้งานและมีความสะดวก ในการปรับปรุงแก้ไขข้อมูล มีเมนูสำหรับสืบค้นหรือค้นหาข้อมูลรวดเร็วและถูกต้องและสามารถปรับปรุงแก้ไขได้อย่างสะดวก กลุ่มผู้ใช้งานทุกกลุ่ม มีหน้าจอสำหรับการสืบค้น/รายงานสถานะของการรับบริการหรือแม้แต่ผู้ให้บริการก็สามารถสืบค้นข้อมูลการขอรับบริการในหัวข้อต่าง ๆ สามารถประมวลผลและแสดงผลได้อย่างรวดเร็ว (วรกฤต แสนโกชน์, 2560) และการที่ผู้เข้าอบรมมีผลคะแนนการทดสอบหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม เนื่องมาจากการ ฝึกอบรมการใช้ระบบสารสนเทศมีส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพที่กระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมสามารถ เรียนรู้ได้ตามความสารถของตนเองทั้งยังช่วยให้บรรลุเป้าหมายของการอบรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Johnson, D. W. & Johnson, R. (1994) ที่กล่าวว่า การเข้ากลุ่มฝึกอบรมโดยการเรียนรู้ จากประสบการณ์ได้ปฏิบัติด้วยตนเอง ได้ไตร่ตรอง และได้ใช้ทักษะการทำงานกลุ่ม สามารถช่วยให้เกิดการเรียน รู้ได้มากขึ้นกับหลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เช่นเดียวกับ Kolb, D. A. (1984) ที่นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมฝึกอบรมทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้มีส่วนร่วม ในทุกกิจกรรมของหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้เกิด การเรียนรู้ในหัวข้อการฝึกอบรมมากยิ่งขึ้น ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้งานระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการ อาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารมีประสิทธิภาพต่อการใช้งานระบบที่พัฒนาระบบสารสนเทศขึ้น โดยภาพรวมและข้อมูลรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระบบสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นนี้สามารถตอบสนองการใช้งานของผู้ใช้งานได้อย่างครอบคลุม ตรงกับความต้องการของผู้ใช้งาน โดยมีความง่ายต่อการใช้งานและมีประสิทธิภาพ เพราะมีการกำหนดมาตรฐานขอบข่ายของการปฏิบัติงาน มีการกำหนดวิธีการดำเนินงาน และมีขั้นตอนการเข้ารับบริการ ทำให้การบริการมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปิยนันท์ เสนะโฮ (2565) พบว่า ผลความพึงพอใจจากการใช้งานระบบของผู้รับบริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารของ ศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของปรีชา เกรียงกรกฎ และนุชสรา เกรียงกรกฎ (2560) ที่การรับส่งไฟล์งานบนอินเทอร์เน็ต สามารถลดการใช้กระดาษได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และในส่วนของการจัดการเอกสาร และการส่งเอกสารทำได้ง่าย รวมทั้ง

สะดวกในการสืบค้น และติดตามเอกสาร สอดคล้องกับงานวิจัยของอารีรัตน์ มีเย็น และคณะ (2561) พบว่า มีความพึงพอใจของระบบอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน เนื่องจากระบบมีประสิทธิภาพสามารถทำงานได้ตามวัตถุประสงค์การจัดเก็บ สืบค้น และติดตามข้อมูลเอกสารได้สะดวก รวดเร็ว

องค์ความรู้ใหม่

จากงานวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

ภาพที่ 8 องค์ความรู้ใหม่ ข้อมูลพื้นฐาน 9 ด้าน

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรนำระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 ให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถาบันอาชีวศึกษาควรนำผลความต้องการใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ที่ผู้วิจัยได้

สร้างขึ้นไป ใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการสถานบันอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

2. สถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 ควรนำระบบข้อมูลสารสนเทศที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ไปให้ใช้เป็นข้อมูลสำหรับการบริหารสถานบันอาชีวศึกษาภาคกลาง 1 ให้มีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ปรีชา เกรียงกรกฎ และนุชสรา เกรียงกรกฎ. (2560). การพัฒนาระบบรับส่งไฟล์งานบนอินเทอร์เน็ต สำหรับช่วยในการศึกษากรณีศึกษา ภาควิชาวิศวกรรมอุตสาหการ มหาวิทยาลัย อุบลราชธานี. ใน *การประชุมทางวิชาการระดับชาติ มอว. วิจัย ครั้งที่ 11*. (น. 96-105). อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ปิยนันท์ เสนะโท. (2563). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารของศูนย์เทคโนโลยีดิจิทัล. *PBRU Science Journal*, 19(1), 27-43.
- “มาตรฐานการอาชีวศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พ.ศ. 2559”. (2559, 14 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 133 ตอนพิเศษ 258, หน้า 23-25.
- วรกฤต แสนโกชน์. (2560). *เอกสารประกอบการสอน รายวิชาระบบฐานข้อมูล*. พะเยา : คณะ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยพะเยา.
- อารีรัตน์ มีเย็น, เจษฎา แก้ววิทย์, คัดเค้า สันธนะสุข และประยง มหาภิตติคุณ. (2561). การพัฒนาระบบการจัดการเอกสาร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. ใน *การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิชาการระดับชาติ UTTC Academic Day ครั้งที่ 2*. (น. 1904-1918). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- Johnson, D. W. & Johnson, R. (1994). *Leading the cooperative school*. (2nd ed.). Edina, MN : Interaction Boo.
- Kolb, D. A. (1984). Experience learning. *The encyclopedia of pedagogy and informal education*. Retrieved from <https://infed.org/mobi/david-a-kolb-on-experiential-learning/>

การบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืน

Sustainable Management of Mudmee Silk Patterns

วินิต ดอนเส¹ อนันต์ รัศมี² และเอื้ออัมพร ทิพย์ขัมพร³

Winet Donse, Ananta Rasmee and Eua-Amporn Thipkamporn

Received: January 21, 2023

Revised: February 25, 2023

Accepted: March 02, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น และ 3) นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ดำเนินการเป็น 2 ระยะคือ ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 ตัวอย่าง ใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อตรวจสอบความตรงตามกรอบแนวคิดในการวิจัยด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน เพื่อยืนยันรูปแบบหลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณแล้ว ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = 0.576) และเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยคือ การบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อส่งเสริมพัฒนา การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ด้านการตลาด การสร้างกลุ่มช่างทอผู้สืบทอด และการสร้างนวัตกรรมผ้าไหมมัดหมี่ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น พบว่าผลการตรวจสอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-Square = 123.37, df = 110, p-value = 0.181 RMSEA = 0.018) โดยการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่าง

¹⁻³ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา; Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: winetdonse2512@gmail.com, Tel. 099-5050450

ยังยืนมีความสัมพันธ์กับอำนาจการซื้อของผู้บริโภค = 0.88, การสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ = 0.80, ภูมิปัญญาท้องถิ่น = 0.85, และบริบทชุมชน = 0.75 และ 3) แนวทางการบริหารจัดการ ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น โดยอาศัยบริบทชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นเอกลักษณ์ มีความทันสมัย และส่งเสริมการตลาดเพื่อสร้างความต้องการให้กับผู้บริโภค

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่, อย่างยั่งยืน

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the management of Mudmee silk patterns in Khon Kaen Province; 2) to study factors affecting the sustainable management of Mudmee silk patterns in Khon Kaen Province; and 3) to present guidelines for sustainable management of Mudmee silk patterns in Khon Kaen province. This research was a mixed methods research. It was carried out in 2 phases: Phase 1 was a quantitative research. The researcher collected data from 340 samples using structural equation model analysis with a statistical package to verify the validity of the conceptual framework of research with statistical packages; Phase 2 was a qualitative research. A field study was conducted by means of in-depth interviews with 20 key informants to confirm the model after quantitative data analysis. The results of the research were as follows: 1) management of Mudmee silk patterns in Khon Kaen province, overall was at a high level ($\bar{X}$ = 4.10, S.D. = 0.576) and the average sort descending order was as follows: integration of all sectors to promote development, increasing the value of Mudmee silk products in marketing, creation of successor weavers, and the creation of Mudmee silk innovation; 2) factors affecting sustainable management of Mudmee silk patterns in Khon Kaen Province found that the inspection results were consistent with the empirical data (Chi-Square = 123.37, df = 110, p-value = 0.181 RMSEA = 0.018). Sustainable management of Mudmee silk patterns was associated with purchasing power of consumers = 0.88, Mudmee silk product creation = 0.80, local knowledge = 0.85, and community

context = 0.75; and 3) sustainable Mudmee silk pattern management guidelines in Khon Kaen province based on the community context, local wisdom, creation of unique and modern Mudmee silk products, and promotion of marketing to create demand for consumers.

Keywords: Management, Mudmee Silk Pattern, Sustainable

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือถือเป็นแหล่งภูมิปัญญาด้านการผลิตวัสดุเส้นใยสำหรับการทอผ้าที่สำคัญของประเทศไทย ชาวบ้านอีสานมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีขั้นพื้นฐานง่าย ๆ ด้วยอุปกรณ์ที่ผลิตขึ้นเอง เพื่อใช้ในการผลิตวัสดุเส้นใย ทั้งเส้นใยไหมพื้นบ้านที่มีคุณภาพสูง และเส้นใยฝ้ายเส้นมือ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หลักฐานผ้าอีสานโบราณของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้นแสดงให้เห็นชัดเจนว่ากลุ่มชาติพันธุ์ใด มีความเชี่ยวชาญในการใช้วัสดุเส้นใยท้องถิ่นชนิดใดในการทอผ้า บางกลุ่มก็มีทักษะทั้งเส้นใยไหมและเส้นใยฝ้าย ซึ่งบางกลุ่มมีลักษณะร่วมกันที่แสดงร่องรอยของความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มไว้ด้วย รวมทั้งชนิดเส้นใยส่งผลต่อรูปแบบเครื่องทอผ้าที่เหมาะสมกับเส้นใยนั้น ๆ นอกจากนี้อุปกรณ์การผลิตเส้นใยบางชิ้น มีการประยุกต์ให้สามารถใช้งานได้ร่วมกันระหว่างการผลิตเส้นใยไหมและเส้นใยฝ้าย เช่น การใช้ “กง” ปั่นฝ้าย หรือ “หลา” ปั่นฝ้าย มาใช้ในการปั่นควบตีเกลียวเส้นใยไหมหรือปั่นหลอดไหมมัดหมี่ เพื่อเรียงลำดับไว้ใช้ทอผ้า (สิทธิชัย สมานชาติ, 2562) “ผ้าไหมมัดหมี่” ถือเป็นสินค้าวัฒนธรรมที่ผู้ออกแบบ (Designer) ทั่วโลกกำลังสนใจ ซึ่งเกิดผลมาจากการช่วยกระตุ้นและผลักดันของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การช่วยส่งเสริมตามนโยบายนิยามไทยของศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน) กระทรวงพาณิชย์ ที่ได้นำเอาไหมมัดหมี่มาต่อยอดออกแบบใหม่ โดยนำผ้าไทยมาสร้างสรรค์เป็นแฟชั่นสำหรับประเทศเมืองหนาว หรือการส่งเสริมทางด้านการพาณิชย์ จากกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ที่ได้ช่วยผลักดันให้ศิลปินนักออกแบบรุ่นใหม่ ๆ หันมาสร้างแรงบันดาลใจจาก “ผ้าไหมมัดหมี่” และนำมาต่อยอดจนเกิดเป็นสินค้าแนวร่วมสมัย เช่น ปลอกหมอน โซฟา โคมไฟ กระเป๋า รองเท้า สร้อยคอ ต่างหู เป็นต้น และอีกความสำเร็จหนึ่งจากการพัฒนาและความคิดสร้างสรรค์ที่ทำให้ผ้าไหมมัดหมี่ไปปรากฏต่อสายตาชาวโลกได้อย่างที่สุด คือการที่ผู้ออกแบบ (Designer) ระดับโลกได้นำผ้าไหมไทย ผ้าไหมมัดหมี่มาออกแบบ เช่น แบรนด์ SIRIVANNAVARI, TOD'S JIMMY CHOO, KATE SPADE นับเป็นการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับ ผ้าไหมมัดหมี่อีสานที่

ไปไกลทั้งเรื่องราว และลวดลาย เสมือนการสะท้อนวัฒนธรรมนับร้อยปีผ่านเรือนร่างของผู้สวมใส่ที่กำลังเดินทางไกลออกไปสู่สายตาของคนทั่วโลก (เผ่าทอง ทองเจือ และกิตติกรณ์ นพอุดมพันธุ์, 2559)

จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดแรกของภาคอีสานที่เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ของการทอผ้ามัดหมี่ยังลึกลายมานานกว่า 200 ปี และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของการทอผ้ามัดหมี่อย่างแท้จริง ความงดงามของผ้ามัดหมี่จังหวัดขอนแก่นได้รับการประกาศจากสภาหัตถกรรมโลกให้เป็นเมืองหัตถกรรมโลกแห่งผ้ามัดหมี่ประจำปี พ.ศ. 2561 สร้างชื่อเสียงให้ประเทศไทยลือไกลไปทั่วโลก (WESMILE MAGAZINE, 2564) สร้างความภาคภูมิใจของชาวขอนแก่นอันเกิดจากการบูรณาการส่งเสริมจากภาครัฐและเอกชน ได้แก่ หอการค้าจังหวัดขอนแก่น สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ภายใต้การสนับสนุนโดยผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น และนายกสมาคมการค้าส่งเสริมหัตถกรรมไทย ผลักดันให้เกิดขึ้นจนสำเร็จทำให้คุณค่าแห่งงานหัตถกรรมผ้ามัดหมี่ ซึ่งเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชาวบ้านอย่างแนบแน่นได้สืบสานยืนยาวต่อไปด้วยบริบทชุมชนจากคำโบราณกล่าวว่า “ยามว่างจากนา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายจักสาน” สะท้อนถึงวิถีชีวิตชาวอีสานที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หลังว่างจากงานทำนาก็ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปลูกฝ้ายเพื่อนำเส้นไหมและฝ้ายมาทอผ้ามัดหมี่ใช้ในครัวเรือนเป็นทรัพยากรของท้องถิ่น สตรีอีสานจึงเรียนรู้การทอผ้าจากรุ่นสู่รุ่นจากผู้เป็นแม่หรือยายผู้เป็นช่างทอที่มีองค์ความรู้ในทักษะการทอผ้า ชุมชนจึงมีความตระหนักรู้สำนึกในคุณค่าของผ้าไหมมัดหมี่ ภาคภูมิใจนำมาสวมใส่ในงานประเพณีต่าง ๆ และเก็บเป็นมรดกให้ลูกหลาน แม้การทอผ้าคือวิถีที่ทำกันมานานในหลายจังหวัด หากแต่แหล่งวัตถุดิบจะอยู่ที่ขอนแก่น ทำให้มีเกษตรกรผู้ปลูกช่างทอผ้า ฟอกผ้า ย้อมสี ตลอดจนร้านค้าไหมและผลิตภัณฑ์จากหม่อนไหมมากมาย รวมไปถึงผ้ามัดหมี่ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตัว (สำนักอนุรักษ์และตรวจสอบมาตรฐานหม่อนไหม, 2565)

แม้ในปัจจุบันในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นยังมีการผลิตผ้าไหมมัดหมี่อยู่แต่ทว่า การเปลี่ยนแปลงประเทศให้เป็นประเทศที่พัฒนาในลักษณะทุนนิยม อันเป็นกระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่ผ่านมาโดยมีการนำความรู้สมัยใหม่เข้ามาใช้ในการพัฒนา ทำให้ได้บทเรียนการพัฒนาประเทศตามแบบสมัยใหม่ ก่อให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ มากมาย เช่น ท้องถิ่นชนบทถูกดูดกลืนทรัพยากรไปสู่เมืองใหญ่ ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย ถูกครอบงำความรู้และสติปัญญาจากส่วนกลาง และทำให้สังคมขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จากการได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นเหตุผลน่าเชื่อถือมีหลายปัจจัยทั้ง กระบวนการผลิต ระบบภูมิปัญญา การบริหารจัดการ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลต่อลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ปรากฏว่าลวดลายผ้าไหมมัดหมี่มีการเปลี่ยนแปลงไปมากตามปัจจัยต่าง ๆ จากอดีตจนถึงปัจจุบันลวดลายส่วนใหญ่จะได้มาจากสภาพแวดล้อมและธรรมชาติที่เป็นอยู่

ของชุมชน โดยมีอิทธิพลที่เกิดจากสัตว์ จากพืช จากสิ่งของเครื่องใช้ วรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน และ ลักษณะภูมิประเทศเช่น ลวดลายโบราณที่ทำตามวัสดุต่าง ๆ สำหรับในปัจจุบันลวดลายต่าง ๆ น่าจะมีการพัฒนาและมีการประดิษฐ์ลวดลายต่าง ๆ ที่ทันสมัยและเพิ่มขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และพื้นที่จังหวัดขอนแก่นถือเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีกลุ่มทอผ้าไหมอยู่หลายกลุ่ม ซึ่งยังคงสืบสานการทอผ้าไหมอยู่ในปัจจุบัน ผลจากการศึกษาค้นคว้าดังกล่าวจะเป็นแนวทางในการวางแผนการพัฒนาการผลิตลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะประชาชนผู้เป็นสมาชิกพื้นฐานของสังคม และเป็นเจ้าของภูมิปัญญาอย่างแท้จริง รวมทั้งเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการอนุรักษ์ และพัฒนาลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ไปในทิศทางที่ถูกต้อง เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญา สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) มีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) มีแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวศึกษาสภาวะการณ์โดยไม่มีการทดลอง ประกอบด้วย

การวิจัยเชิงปริมาณ

- 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มประชาชนผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ในอำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่นจำนวน 8,565 คน
- 2) กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดตัวอย่างตามกฎอัตราส่วนระหว่างหน่วยตัวอย่าง และจำนวนพารามิเตอร์หรือตัวแปร ไว้เป็น 1 พารามิเตอร์ ใช้ตัวอย่าง 10–20 ตัวอย่าง (Lindeman, R. H., Merenda, P. F., & Gold, R. Z., 1972) จากกรอบแนวคิดการวิจัยพบว่ามีค่าพารามิเตอร์ที่ต้องประมาณภายใต้โมเดลอิสระทั้งหมด 17 พารามิเตอร์ ใช้เส้นพารามิเตอร์ละ 20 ตัวอย่างเท่ากับ $17 \times 20 = 340$ ตัวอย่าง

3) เครื่องมือที่ใช้การวิจัย ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ แบ่งเป็น 6 ส่วน ประกอบด้วย 3.1) ปัจจัยส่วนบุคคล 3.2) การบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ อย่างยั่งยืน 3.3) บริบทชุมชน 3.4) ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3.5) การสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ 3.6) อำนาจการซื้อของผู้บริโภค โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 8.00-1.00 ทุกข้อ และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.987

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม จากกลุ่มประชาชนผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ในอำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น จำนวน 340 คน

5) การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) และโมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

การวิจัยเชิงคุณภาพ

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ตัวแทนกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่ ตัวแทนนำชุมชน นักวิชาการด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ รวมผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่ในการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวนทั้งหมด 20 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือ โดยการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการศึกษาภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อยืนยันผลการศึกษาเชิงปริมาณจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

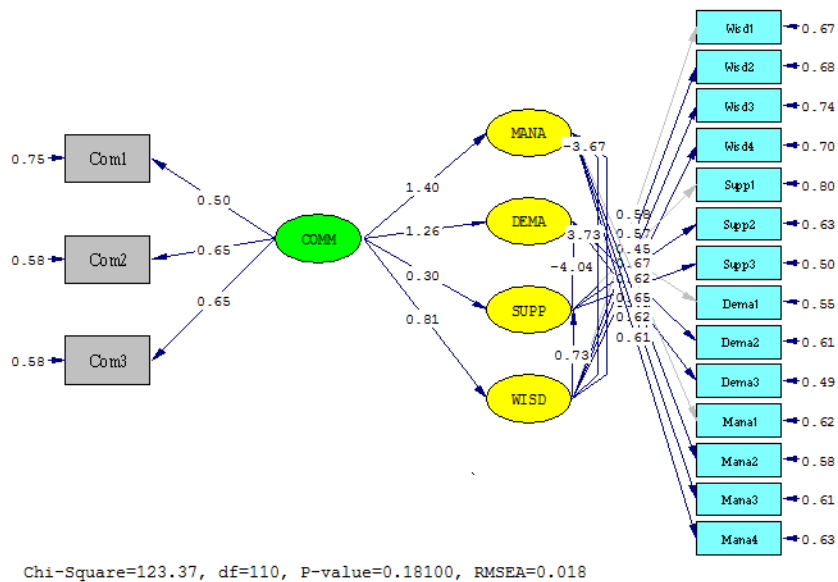
4) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ สร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของปัจจัยนั้นและนำเสนอข้อมูลเป็นข้อความแบบบรรยายเพื่อสนับสนุนการวิจัยเชิงปริมาณและนำเสนอการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.10, S.D.= 0.576) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้านคือ การบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อส่งเสริมพัฒนา ($\bar{X}$ =4.21, S.D.= 0.682) อยู่ในระดับมาก 3 ด้านคือ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

ผ้าไหมมัดหมี่ด้านการตลาด ($\bar{X}$ =4.16, S.D.= 0.717) การสร้างกลุ่มช่างทอผู้สืบทอด ($\bar{X}$ =4.14, S.D.= 0.691) และการสร้างนวัตกรรมผ้าไหมมัดหมี่ ($\bar{X}$ =3.91, S.D.= 0.745) ตามลำดับ

2. ผลการตรวจสอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-Square = 123.37, df = 110, p-value = 0.181 RMSEA = 0.018) ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการลดสายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น มีดังนี้

ภาพที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการลดสายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง ทางอ้อม ของตัวแปรแฝงจากค่า BETA และ GAMMA และแสดงค่าของตัวแปรประจักษ์จากค่า Lambda Y, Lambda X และค่าความคลาดเคลื่อน (Error) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง ทางอ้อม ของตัวแปรแฝงจากค่า BETA และ GAMMA และแสดงค่าของตัวแปรประจักษ์จากค่า Lambda Y, Lambda X และค่าความคลาดเคลื่อน (Error)

ตัวแปรผล ตัวแปรเหตุ	MANA			DEMA			SUPP			WISD		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
COMM	0.75** (0.08)	-0.65 (1.67)	1.40 (1.68)	0.66** (0.08)	-0.60 (1.56)	1.26 (1.56)	0.90** (0.12)	0.60** (0.15)	0.30 (0.16)	0.81** (0.09)	- (-)	0.81** (0.09)
MANA	-	-	-	0.67** (0.03)	-	0.67** (0.03)	-4.04 (4.39)	-	-4.04 (4.39)	0.71** (0.19)	-2.96 (3.10)	3.67 (3.08)
DEMA	-	-	-	-	-	-	-4.04	-	-4.04	0.77**	-2.96	3.73

ตัวแปรผล ตัวแปรเหตุ	MANA			DEMA			SUPP			WISD		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
SUPP	-	-	-	-	-	-	(4.12)		(4.12)	(0.20)	(2.95)	(2.93)
							-	-	-	0.73**	-	0.73**
										(0.18)		(0.18)
ค่าสถิติ	Chi-Square= 123.37, p-value = 0.181, df= 110, GFI = 0.96, AGFI = 0.95, RMSEA = 0.018											

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บคือค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน, **p < .01 *p < .05

TE = ผลรวมอิทธิพล IE = อิทธิพลทางอ้อม DE = อิทธิพลทางตรง

จากตารางที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืน เรียงลำดับดังนี้ บริบทชุมชน (0.75) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (0.71) อำนาจการซื้อของผู้บริโภค (0.67) โดยพบว่า 1) บริบทชุมชนมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนทางตรง = 1.40, ทางอ้อม = -0.65 และอิทธิพลรวม = 0.75 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนทางตรง = 3.67, ทางอ้อม = -2.96 และอิทธิพลรวม = 0.713) อำนาจการซื้อของผู้บริโภคมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนทางตรง = 0.67, ทางอ้อม ไม่มีและอิทธิพลรวม = 0.67

3. แนวทางการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืน ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย การสร้างกลุ่มผู้ถ่ายทอดและสืบทอด การบูรณาการส่งเสริมและพัฒนาทุกภาคส่วน การสร้างนวัตกรรมผ้าไหมมัดหมี่ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ด้านการตลาด โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เป็นพื้นฐานในการสร้างความยั่งยืนทั้งเรื่องของ 1) บริบทชุมชน ประกอบด้วย ทรัพยากรในท้องถิ่น องค์ความรู้และทักษะการทอผ้า ความตระหนักรู้และสำนึกในคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย การเรียนรู้ การส่งสมความรู้ การถ่ายทอดกระจายความรู้ การปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้ความรู้ 3) การสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ ประกอบด้วย การใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมและเทคโนโลยีใหม่ การพัฒนาอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ การสร้างอาชีพ และ 4) อำนาจการซื้อของผู้บริโภค ประกอบด้วย รสนิยม รายได้ ราคาคุณภาพซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาล้วนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะพัฒนาไปสู่การพัฒนาและอนุรักษ์ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้านคือ การบูรณาการทุกภาคส่วนเพื่อส่งเสริม

พัฒนา อยู่ในระดับมาก 3 ด้านคือ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ด้านการตลาด การสร้างกลุ่มช่างทอผู้สืบทอด และการสร้างนวัตกรรมผ้าไหมมัดหมี่ ตามลำดับทั้งนี้เพราะกลุ่มทอผ้าไหมมัดหมี่มีการจัดการเชิงบูรณาการร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ กล่าวคือมีการใช้ทรัพยากร เช่น ไหม หูก กี่ ร่วมกัน ประชุมกันเพื่อวางแผนอย่างสม่ำเสมอ มีการสร้างทรนการตลาดออนไลน์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ไปสู่กลุ่มตลาดใหม่ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วย และพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ในกิจกรรมเส้นทางสายไหมของภูมิภาคอีสาน นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นพัฒนาตลาดใหม่ ๆ จากความคิดสร้างสรรค์เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาไปสู่กลุ่มช่างทอผู้สืบทอดอีกทีหนึ่ง มีการพัฒนาผ้าไหมมัดหมี่อย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการบำรุงรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป รวมทั้งมีการนำองค์ความรู้ด้านการทอผ้ามาสร้างสรรค์ให้เกิดนวัตกรรมลายผ้าขึ้นมาใหม่ และมีการพัฒนาผ้าไหมโดยให้อยู่บนพื้นฐานของชุมชน ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนจนเกินไปนัก สอดคล้องกับงานวิจัยของปิลันต์ ปุณณประภา และคณะ (2561) ที่พบว่า แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง 1) การสร้างกลุ่มผู้ถ่ายทอดและกลุ่มผู้สืบทอดให้มากขึ้น ทั้งกลุ่มผู้ใหญ่ และเยาวชน 2) การเพิ่มช่องทางในการสืบทอดผ่านหน่วยงานภาครัฐ และชุมชน ทั้งนี้ต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและบูรณาการกับทุกภาคส่วน 3) การสืบทอดด้านศิลปวัฒนธรรม ด้วยการบรรจุเนื้อหาภูมิปัญญาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อป้องกันการสูญหายไปพร้อมตัวผู้ถ่ายทอด

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการตลาดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นพบว่า มี 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมสูงสุดต่อการบริหารจัดการตลาดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืน คือ บริบทชุมชน (0.75) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (0.71) อำนาจการซื้อของผู้บริโภค (0.67) ซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 บริบทชุมชนมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการตลาดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนทางตรง = 1.40, ทางอ้อม = -0.65 และอิทธิพลรวม = 0.75 สูงสุดเป็นอันดับ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าบริบทชุมชนมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการตลาดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืนถึงร้อยละ 75 ทั้งนี้เพราะในท้องถิ่นมีการปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมอย่างมีคุณภาพและมีปริมาณพอใช้ในกลุ่ม และใช้การทอผ้าไหมมัดหมี่ตามตลาดลายภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ซึ่งอาศัยองค์ความรู้และทักษะการทอผ้ามัดหมี่ที่ประณีตและมีจินตนาการในตลาดที่ต้องการ นอกจากนี้ชุมชนยังมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทอผ้าไหมให้กับผู้สนใจการทอผ้าพื้นบ้านจนนำไปสู่การพัฒนาวิธีการทอผ้าอีกด้วย และที่สำคัญคือ คนในชุมชนรู้สึมนึกว่าการทอผ้าไหมมัดหมี่ของคนไทยนับเป็นภูมิปัญญาที่สืบสานมีคุณค่าอย่างยิ่งที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นการแสดงถึงการ

รักษาสภาพแวดล้อมโดยเป็นความสัมพันธ์ที่ดีต่อธรรมชาติและประวัติศาสตร์ของตน เป็นภูมิปัญญาที่เกิดจากวิถีการดำเนินชีวิต ห่างจากการทำนามาตอผ้ามาแต่อดีต เป็นมรดกที่ท้องถิ่นและกลุ่มชนชาวอีสานสร้างขึ้นมา และการทอผ้าไหมมัดหมี่มาจากการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่มีคุณค่าจากรุ่นสู่รุ่นให้แก่ลูกหลานจนมาถึงปัจจุบันสอดคล้องกับงานวิจัยของประภาศรี ถนอมธรรม (2561) ที่พบว่า ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่ลายอัตลักษณ์เกิดจาก คติความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวัสดุ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ ถูกกลั่นกรองออกมาเป็นภูมิปัญญาในด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม วิธีการลอกลาย วิธีการมัดลาย วิธีการมัดย้อม และวิธีการทอผ้าไหมมัดหมี่ พบว่าลายผ้าไหมที่เป็นลายอัตลักษณ์เกิดจากการนำลายขอนารีและลายหมี่คันไปประยุกต์ผสมผสานกับลายอื่น และลายผ้าไหมที่เป็นลายอัตลักษณ์ของจังหวัดชัยภูมิมี 17 ลาย และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภางค์พิมพ์ คล้ายธานี (2562) ที่พบว่า อัตลักษณ์ที่โดดเด่นผ้าทอนั้นอยู่ที่กระบวนการผลิตและเทคนิคของแต่ละสถานที่ของกลุ่มผ้าทอเพราะเหตุนี้จึงทำให้กลุ่มผ้าทอพื้นเมืองไทยมีผ้าทอที่มีความสวยงามและเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของอาเซียนทำให้ผ้าทอพื้นเมืองไทยนั้นเป็นผ้าที่อาเซียนมีความสนใจในความสวยงามของผ้าทอไทยและเป็นสินค้าที่ส่งออกและเป็นสินค้าที่ทำให้เป็นที่รู้จักว่าผ้าทอพื้นเมืองไทย การบริหารจัดการผ้าทอพื้นเมืองเพื่ออัตลักษณ์ที่โดดเด่นในอาเซียน ซึ่งมีหลักพุทธธรรมการบริหารจัดการผ้าทอพื้นเมืองเพื่ออัตลักษณ์ที่โดดเด่นในอาเซียน

2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างไร
 ยืนยัน ทางตรง = 3.67, ทางอ้อม = -2.96 และอิทธิพลรวม = 0.71 สูงสุดเป็นอันดับ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืน ถึงร้อยละ 71 ทั้งนี้เพราะช่างทอผ้าไหมมัดหมี่มีระบบความรู้ ทักษะในการสร้างลวดลายก่อนที่จะทำการย้อมสี มีการผสมผสานความรู้ดั้งเดิมกับเทคโนโลยีจากภายนอกท้องถิ่นด้วย ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ยังแสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีและวิถีการดำรงชีวิตจริงของแต่ละท้องถิ่น ช่างทอผ้าไหมมัดหมี่มีความสนใจใฝ่รู้ สังคม ความรู้ ความสามารถในการทอผ้า นอกจากนั้นช่างทอผ้ามีการสร้าง การกระจายและการใช้ความรู้ หรือภูมิปัญญาการทอผ้าไหมมัดหมี่จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง ผ่านความเชื่อทางศาสนาด้วย และมีการประยุกต์คุณค่าของการทอผ้าไหมมัดหมี่ที่แฝงเร้นอยู่ภายในท้องถิ่นเข้ากับยุคสมัยใหม่ ที่ต้องอาศัยความตั้งใจ สนใจ และความเข้าใจที่ละเอียดอ่อนซึ่งเกิดจากภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั่นเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของหทัยรัตน์ บุญรัตพันธุ์ เงินทอง (2558) ที่พบว่า กลุ่มผ้าไหมมัดหมี่ในตำบลศรีบุญเรืองได้เริ่มรวมตัวเป็นกลุ่มขึ้นครั้งแรกจำนวน 2 กลุ่ม ในปี พ.ศ. 2533 ในปัจจุบันได้มีจำนวนกลุ่มเพิ่มขึ้นเป็น จำนวน 8 กลุ่ม

ในปัจจุบันจำนวนผู้มีความรู้และภูมิปัญญาทางด้านกระบวนการผลิตผ้าไหมมัดหมี่มีจำนวนลดน้อยลงอย่างน่าเป็นห่วง การผลิตและการทอผ้าไหมในปัจจุบันเป็นการดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ซื้อในปัจจุบัน มากกว่าที่จะเป็นการออกแบบลวดลายและดำเนินการทอแบบดั้งเดิม ในกระบวนการย้อมสีของผ้าไหมก็มีการใช้สีเคมีมาแทนสีธรรมชาติ ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม และมีการเปลี่ยนแปลงขั้นตอน หรือวิธีการผลิตที่ไม่ได้อิงอยู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม ด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในปัจจุบัน ในบทความนี้ให้ข้อเสนอแนะว่า หน่วยงานของรัฐทั้งในส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นควรมี การส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นทางการทอผ้าไหมมัดหมี่ รวมถึงการออกแบบลวดลาย และการย้อมสีแบบดั้งเดิม โดยการเพิ่มรายวิชาหรือการอบรมเรื่องการทอผ้าไหมมัดหมี่ในโรงเรียนของชุมชน รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้ผลิตเห็นถึงความสำคัญของผ้าไหมมัดหมี่ที่เป็นหัตถกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ ของชาวตำบลศรีบุญเรือง ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยไม่มองว่าผ้าไหมมัดหมี่เป็นเพียงแค่สินค้า เพื่อการค้าขายเท่านั้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสวัสดิ์ แก้วแบน (2562) ที่พบว่า ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นไหม การฟอกย้อม เอกลักษณ์ลวดลาย เทคนิคกรรมวิธีในการทอ เครื่องมือที่ใช้ในการผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยมีรายละเอียดดังนี้ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นไหม การฟอกย้อม เอกลักษณ์ลวดลาย เอกลักษณ์ลวดลายในการทอผ้าไหมของชุมชนแกใหญ่ การทอผ้าไหมเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าที่ส่งสม สืบทอดจากบรรพบุรุษเป็นเวลายาวนาน เป็นผลผลิตที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยรูปแบบของการทอผ้าไหมส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง ประเพณี ค่านิยมรสนิยม ตัวตน อัตลักษณ์ดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ เทคนิคกรรมวิธีในการทอผ้าไหม

2.3 อำนาจการซื้อของผู้บริโภคมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืน ทางตรง = 0.67, ทางอ้อมไม่มี และอิทธิพลรวม = 0.67 สูงสุดเป็นอันดับ 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าอำนาจการซื้อของผู้บริโภคมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืน ถึงร้อยละ 67 ทั้งนี้เพราะผู้บริโภคซื้อผ้าไหมมัดหมี่เนื่องจากมีคุณภาพสวยงามและมีความทนทาน มีลวดลายของผ้าให้เลือกละเอียด เป็นศิลปะการทอผ้าพื้นเมือง มีสีสวยงาม สม่่าเสมอ ประณีต และใส่ใจในทุกรายละเอียด เหมาะสมกับผู้สวมใส่ที่บ่งบอกถึงฐานะทางสังคม ผู้บริโภคที่มีรายได้มีกนิยมสะสมผ้าไหมมัดหมี่ไว้เป็นมรดกมอบให้ลูกหลานและให้เป็นของขวัญหรือของที่ระลึกสำหรับบุคคลสำคัญ นอกจากนั้นการทอผ้าไหมมัดหมี่และการ

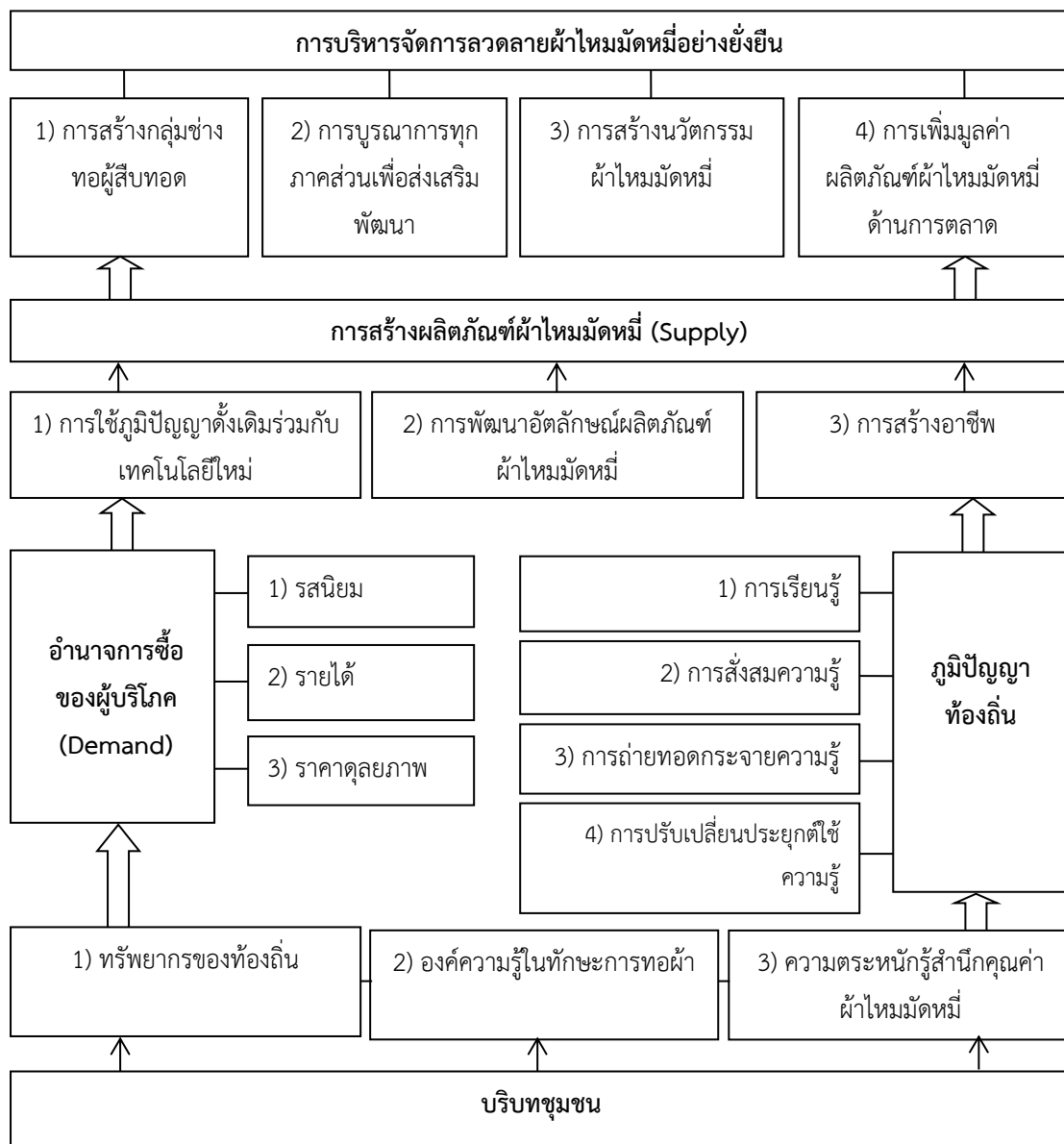
ประดิษฐ์ลดทลายลงบนผ้าก็ขึ้นอยู่กับความนิยม และความต้องการของลูกค้าด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริชัย ดีเลิศ และสุภาวดี รัตนพงศ์พันธ์ (2561) ที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด 6Ps ที่ให้ความสำคัญมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว รองลงมาคือ ปัจจัยด้านด้านการจัดจำหน่าย และปัจจัยด้านราคา ด้านกระบวนการก่อนการตัดสินใจซื้อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด โดยปัจจัยที่มีผล คือ ปัจจัยด้านสถานภาพ อายุ และรายได้ ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการซื้อจริง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด โดยปัจจัยที่มีผล คือ ปัจจัยด้านสถานภาพ อายุ อาชีพ และรายได้ ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว ด้านกระบวนการหลังการซื้อ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเห็นช่วงหลังการซื้ออยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยที่มีผล คือ ปัจจัยด้านอายุของกลุ่มผู้บริโภค ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ ด้านการรักษาความเป็นส่วนตัว

3. แนวทางการบริหารจัดการลดทลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืน ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย การสร้างกลุ่มผู้ถ่ายทอดและสืบทอด การบูรณาการส่งเสริมและพัฒนาทุกภาคส่วน การสร้างนวัตกรรมผ้าไหมมัดหมี่ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ด้านการตลาด โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เป็นพื้นฐานในการสร้างความยั่งยืนทั้งเรื่องของ 1) บริบทชุมชน ประกอบด้วย ทรัพยากรในท้องถิ่น องค์ความรู้และทักษะการทอผ้า ความตระหนักรู้และสำนึกในคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่ 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย การเรียนรู้ การส่งสมความรู้ การถ่ายทอดกระจายความรู้ การปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้ความรู้ 3) การสร้างผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ ประกอบด้วย การใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมและเทคโนโลยีใหม่ การพัฒนาอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ การสร้างอาชีพ และ 4) อำนาจการซื้อของผู้บริโภค ประกอบด้วย รสนิยม รายได้ ราคาคุณภาพซึ่งสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาล้วนเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะพัฒนาไปสู่การพัฒนาและอนุรักษ์ลดทลายผ้าไหมมัดหมี่ได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไปสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภางค์พิมพ์ คล้ายธานี (2562) ที่พบว่า อัตลักษณ์ที่โดดเด่นผ้าทอนั้นอยู่ที่กระบวนการผลิตและเทคนิคของแต่ละสถานที่ของกลุ่มผ้าทอเพราะเหตุนี้จึงทำให้กลุ่มผ้าทอพื้นเมืองไทยมีผ้าทอที่มีความสวยงามและเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของอาเซียนทำให้ผ้าทอพื้นเมืองไทยนั้นเป็นผ้าที่อาเซียนมีความสนใจในความสวยงามของผ้าทอไทยและเป็นสินค้าที่ส่งออกและเป็นสินค้าที่ทำให้เป็นที่รู้จักว่าผ้าทอพื้นเมืองไทยการบริหารจัดการผ้าทอพื้นเมืองเพื่ออัตลักษณ์ที่โดดเด่นในอาเซียน ซึ่งมีหลักพุทธธรรมการบริหารจัดการผ้าทอพื้นเมืองเพื่ออัตลักษณ์ที่โดดเด่นในอาเซียน มีหลักพุทธธรรม ดังนี้ 1) สังคหวัตถุ 4 2) โภควิภาค 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปใช้จริงในการบริหาร และส่งเสริมผ้าทอพื้นเมืองไทยทำให้ผ้าทอพื้นเมืองมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นที่

สนใจในประเทศอาเซียน และระดับโลกจนถึงปัจจุบัน และรูปแบบการบริหารจัดการผ้าทอพื้นเมือง เพื่ออัตลักษณ์ที่โดดเด่นในอาเซียน เป็นรูปแบบที่มีการบริหารจัดการผ้าทอ 3 ส่วน 1) การบริหารจัดการผ้าทอพื้น 2) การส่งเสริมและพัฒนาศิลปะการทอผ้าไทย 3) ขั้นตอนการผลิตผ้าทอที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในอาเซียน ตามรูปแบบโมเดล Step Promote Buddhism Model จากผลวิจัย แล้วนั้นเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปบริหารกลุ่มผ้าทอจังหวัดอื่น ๆ ได้

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการ ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืน ได้ตั้งแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แนวทางการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืน

จากแผนภาพองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่อย่างยั่งยืน สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ดังนี้การบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ จากการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยการสร้างกลุ่มผู้ถ่ายทอดและสืบทอดการบูรณาการส่งเสริมและพัฒนาทุกภาคส่วนการสร้างนวัตกรรมผ้าไหมมัดหมี่การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ด้านการตลาด โดยมีปัจจัยพื้นฐานที่จะสร้างความยั่งยืนในการบริหารจัดการลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ได้แก่ 1) การสร้าง

ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ (Supply) ประกอบด้วย การใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมและเทคโนโลยีใหม่ การพัฒนาอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมมัดหมี่ การสร้างอาชีพ 2) อำนจการซื้อของผู้บริโภค (Demand) ประกอบด้วย รสนิยม รายได้ ราคาคุณภาพ 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย การเรียนรู้ การสั่งสมความรู้ การถ่ายทอดกระจายความรู้ การปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้ความรู้ และ 4) บริบทชุมชน ประกอบด้วย ทรัพยากรในท้องถิ่น องค์ความรู้และทักษะการทอผ้า ความตระหนักรู้และสำนึกในคุณค่าผ้าไหมมัดหมี่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรมีนโยบายการศึกษาที่เน้นการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่น ให้โรงเรียนในท้องถิ่นบรรจุเกี่ยวกับศิลปหัตถกรรม ไว้ในหลักสูตรด้วย เพื่อเป็นการสร้างกลุ่มช่างทอสมัยใหม่ที่มีความทันสมัยให้เข้ามาสืบสานงานศิลปต่าง ๆ
2. รัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งเสริมการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ให้เกิดความหลากหลายในการนำมาใช้ประโยชน์ ช่วยเสริมช่องทางการจำหน่ายกับผู้ผลิต เพื่อให้การผลิตมีความต่อเนื่อง
- 3) หน่วยงานภาครัฐควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมบูรณาการกับกลุ่มผู้มีความสนใจหรือทายาทในการสืบสานการทอผ้าต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. กลุ่มช่างทอผ้าไหมมัดหมี่ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองการเปลี่ยนแปลงในอนาคตให้ออก พัฒนาการทอผ้าไหมให้มีความโดดเด่น เป็นแฟชั่นที่เข้าถึงคนทุกกลุ่ม ทุกชนชั้น เพื่อขยายการตลาดและสร้างรายได้ให้กับชุมชนและประเทศด้วย
2. กลุ่มช่างทอผ้าไหมมัดหมี่ควรมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการสร้างผลิตภัณฑ์ด้วย และให้มีการทอแบบ 2 ระบบ คือ มีระบบทอมือ กับระบบเทคโนโลยี เพื่อให้มีรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายเข้าสู่ตลาดและเพื่อการตอบรับที่ดีจากลูกค้า
3. กลุ่มช่างทอผ้าไหมมัดหมี่ควรมีการรับประกันสินค้าทุกอย่างที่ผลิต มีรูปแบบชัดเจนเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค และส่งเสริมการตลาดด้วยการลด แลก แจก แถม ตามเทศกาลต่าง ๆ ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ประภาศรี ฅนอมธรรม. (2561). คุณค่าอัตลักษณ์ของผ้ามัดหมี่พื้นเมืองของจังหวัดชัยภูมิ. *รมยสาร*, 16(2), 33-54.
- ปิลันลน์ ปุณณูประภา และคณะ. (2561). ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อภูมิปัญญาและการสืบทอดผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก. *วารสารวิชาการนวัตกรรมการสื่อสารสังคม*, 6(1), 159-168.
- เผ่าทอง ทองเจือ และกิตติกรณ นพอุดมพันธ์. (2559). *มัดหมี่ สายสัมพันธ์แห่งเอเชีย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน).
- สวัสดี้ แก้วแบน. (2562). ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมลายโบราณของชุมชนบ้านแกใหญ่ อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์*, 4(1), 71-85.
- สำนักอนุรักษ์และตรวจสอบมาตรฐานหม่อนไหม. (2565). *ผ้าไหมมัดหมี่ชนบท*. เข้าถึงได้จาก https://qsds.go.th/silkcotton/k_8.php
- สิทธิชัย สมานชาติ. (2562). *มรดกภูมิปัญญาสิ่งทออีสาน*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สิริชัย ดีเลิศและสุภาวดี รัตนพงศ์พันธ์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มผู้บริโภคตลาดเฉพาะกลุ่ม. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป). คณะวิทยาการจัดการ : มหาวิทยาลัยศิลปากร
- สุภางค์พิมพ์ คล้ายธานี. (2562). การบริหารจัดการผ้าทอพื้นเมืองเพื่ออัตลักษณ์ที่โดดเด่นในอาเซียน. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 6(3), 1232-1248.
- หทัยรัตน์ บุญรัตน์พันธุ์ เงินทอง. (2558). ปัญหาของกลุ่มผลิตผ้าไหมมัดหมี่ในตำบลศรีบุญเรือง อำเภอนบพ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 9(1), 100-117.
- Lindeman, R. H., Merenda, P. F., & Gold, R. Z. (1980). *Introduction to Bivariate and Multivariate Analysis*. Retrived from [http:// www. linois.com/content/apl](http://www.linois.com/content/apl)
- WESMILE MAGAZINE. (2564). *ผ้ามัดหมี่ขอนแก่น งามผ้าไทย ลือไกลไปทั่ว*. เข้าถึงได้จาก [http://wesmilemagazine. com/khon-kaen-mudmee-worlds-renowned-thai-fabrics/](http://wesmilemagazine.com/khon-kaen-mudmee-worlds-renowned-thai-fabrics/)

อิทธิพลของสังคมออนไลน์และความพึงพอใจเป็นปัจจัยคั่นกลางของการตลาดแบบ
ผสมทุกช่องทางไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำของผู้บริโภคในธุรกิจออนไลน์
มณฑลเสฉวน สาธารณรัฐประชาชนจีน

Social Media Influence and Satisfaction as the Intermediate Factors of
Omni Channel Marketing to Consumers' Intentions to Re-Purchase in
Online Businesses, Sichuan Province, People's Republic of China

หั่ว เชิง เหว่ย¹ บุญทวรรณ วิงวอน² และมนตรี พิริยะกุล³

Shengwei Hou, Boonthawan Wingwon and Montree Piriyakul

Received: October 25, 2022

Revised: February 22, 2023

Accepted: February 22, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสำคัญการตลาดแบบผสมทุกช่องทาง
สังคมออนไลน์ ความพึงพอใจและความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ 2) ศึกษาอิทธิพลสังคมออนไลน์ ความพึง
พอใจที่เป็นปัจจัยคั่นกลางของการตลาดแบบผสมทุกช่องทางและความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ และ 3)
ทดสอบอิทธิพลของสังคมออนไลน์ ความพึงพอใจเป็นปัจจัยคั่นกลางของการตลาดแบบผสมทุก
ช่องทางและความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำของผู้บริโภคในธุรกิจออนไลน์ มณฑลเสฉวน สาธารณรัฐ
ประชาชนจีน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้บริโภคที่เคยใช้บริการ
ธุรกิจออนไลน์ มณฑลเสฉวน จำนวน 606 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์
ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอนุमान วิเคราะห์ด้วยสมการ

¹⁻² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง; Faculty of Management Sciences, Lampang
Rajabhat University

³ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง; Faculty of Science, Ramkhamheang University
Corresponding author, e-mail: housw@126.com, Tel. +008613541076550

โครงสร้าง ด้วยโปรแกรม ADANCO และ Sobel's test ผลการวิจัย พบว่า 1) ทุกปัจจัยมีความสำคัญระดับมาก โดยปัจจัยที่มีความสำคัญอันดับแรก คือ ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ รองลงมา คือ ความพึงพอใจ สังคมออนไลน์ และการตลาดแบบผสมทุกช่องทาง 2) อิทธิพลทางอ้อมของการตลาดแบบผสมทุกช่องทางผ่านความพึงพอใจไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำมากที่สุด รองลงมา คือ อิทธิพลทางอ้อมตามเส้นทางของการตลาดแบบผสมทุกช่องทางผ่านสังคมออนไลน์ไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ และ 3) การทดสอบอิทธิพลทางอ้อมของสังคมออนไลน์และความพึงพอใจ พบว่าเส้นทางที่มีนัยสำคัญมากที่สุด คือ การตลาดแบบผสมทุกช่องทางผ่านความพึงพอใจที่มีผลต่อความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ มีค่า Sobel's Z-test ($z=9.720$; $se=0.0320$) รองลงมา คือ การตลาดแบบผสมทุกช่องทางผ่านสังคมออนไลน์ที่มีผลต่อความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ มีค่า Sobel's Z-test ($z=3.813$; $se=0.0256$) สรุปว่าสังคมออนไลน์และความพึงพอใจเป็นปัจจัยคั่นกลางสมบูรณ์ที่ถ่ายทอดอิทธิพลของการตลาดแบบผสมทุกช่องทางไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำของผู้บริโภค

คำสำคัญ: สังคมออนไลน์, ปัจจัยคั่นกลาง, การตลาดแบบผสมทุกช่องทาง, ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ, มณฑลเสฉวน สาธารณรัฐประชาชนจีน

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the importance of omni channel marketing, online society, satisfaction and intention to re-purchase; 2) to study the influence of online society, satisfaction as intermediate factors of omni channel marketing and intention to re-purchase; and 3) to test social media influence, satisfaction as an intermediate factor in omni channel marketing and consumers' intentions to re-purchase in online businesses, Sichuan Province, People's Republic of China. It was a quantitative research. A purposive sample was selected from 606 consumers who had used online business services in Sichuan Province. The tool was a questionnaire. Data were analyzed by descriptive statistics, namely mean and standard deviation; inference statistics, namely structural equation analysis using ADANCO and Sobel's test program. The research results revealed that 1) all factors were at a high level. The first important factor was the intention to re-purchase, followed by satisfaction, social media and omni-channel marketing; 2) indirect

influence of omni-channel marketing through satisfaction to intention to re-purchase was the most, followed by indirect influence along the path of omni-channel marketing through social media to the intention to re-purchase; and 3) testing for the indirect influence of online social media and satisfaction found that the most significant pathway was omni channel marketing through satisfaction affecting the intention to re-purchase with Sobel's Z-test ($z=9.720$; $se=0.0320$), followed by omni channel marketing via social media affecting the intention to re-purchase with Sobel's Z-test ($z=3.813$; $se=0.0256$). It concluded that that social media and satisfaction were the perfect intermediate factors conveying the influence of omni channel marketing to consumers' intention to re-purchase.

Keywords: Social Media, Intermediate Factor, Omni Channel Marketing, Intention to Re-purchase, Sichuan Province, People's Republic of China

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกทุกวันนี้ส่งผลทำให้นาเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ผ่านยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยหลอมรวมเข้ากับวิถีชีวิตของคนในทุกช่วงวัย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศต้องนำเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) เป็นการนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาคการผลิต การพาณิชย์และการบริการ ส่งผลให้เกิดการเลือกทำการค้า การลงทุนมากขึ้น (Tamasak, 2021) ความก้าวหน้าเทคโนโลยีและนวัตกรรมส่งผลให้รูปแบบการขายซื้อสินค้าและบริการ รวมทั้งพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตที่เร่งรีบมากขึ้น ความสะดวกสบาย ในการซื้อสินค้าที่เพิ่มขึ้นด้วยช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย ในปี ค.ศ. 2020 เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.50 และปี ค.ศ. 2021 เพิ่มขึ้นร้อยละ 17.50 ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (E-Marketer Statista, 2021)

การเติบโตของธุรกิจออนไลน์และจุดสัมผัสทางเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบของการค้าปลีกไปอย่างสิ้นเชิง ผู้ประกอบการต้องเผชิญกับความท้าทายและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงและรวดเร็ว (Digital Disruption) เสมือนเป็นตัวช่วยให้ธุรกิจเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น Cloud, Big Data, Robotics,

Machine Learning; ML, Artificial intelligence; AI เป็นต้น ทำให้เพิ่มช่องทางการขายดิจิทัลในรูปแบบใหม่ ทำให้ธุรกิจต้องปรับเปลี่ยนเป็นแบบแพลตฟอร์ม (ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน, 2565) เพื่อให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมกับช่องทางต่าง ๆ และเปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อขายสินค้าไปพร้อมกัน การซื้อสินค้าผ่านหน้าร้านแบบดั้งเดิมจะสร้างประสบการณ์การได้รับรู้คุณภาพของสินค้าได้สัมผัสสินค้าหรือได้ทดลองสินค้า ตลอดจนได้รับบริการด้านคำแนะนำเกี่ยวกับสินค้า ซึ่งช่องทางออนไลน์ยังไม่สามารถทดแทนได้ แต่ในช่วงเวลาที่ผู้บริโภคต้องการความสะดวก รวดเร็ว การซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์มีความเหมาะสม มากกว่า (Truong, T. H. H, 2020) ปัจจุบันอำนาจการต่อรองถูกย้ายมาฝั่งผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึง ระดับราคาเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ความสะดวก และความพึงพอใจส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันมากขึ้น เพื่อแย่งชิงกลุ่มลูกค้า หากพิจารณาข้อมูลการเติบโตของยอดขายหน้าร้านค้าเทียบกับตลาดออนไลน์ จะพบว่าผลประกอบการของธุรกิจออนไลน์ขยายตัวในอัตราที่สูงกว่าเกือบ 3 เท่า สะท้อนว่าการขายสินค้า และบริการผ่านช่องทางออนไลน์เป็นช่องทางที่มีประสิทธิภาพสูง (Kim, C., Costello, F.J. & Lee, K. C., 2020)

นอกจากนี้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยและพฤติกรรมของผู้คนที่ต่างไปจากเดิม ทำให้ธุรกิจออนไลน์เติบโตอย่างรวดเร็ว หลังจากที่มีการแพร่ระบาดของไวรัส “โควิด 19” ในปี ค.ศ. 2020 ได้เปลี่ยนพฤติกรรมการซื้อขายของผู้บริโภคและทำให้ผู้ค้าปลีกมีความท้าทายในหลาย ๆ ด้าน ผู้ค้าปลีกที่พึ่งพาช่องทางการซื้อสินค้าจากหน้าร้านค้า และปัจจุบันได้ประสบปัญหาการแข่งขันที่รุนแรงจากผู้ค้าปลีกออนไลน์ที่เกิดขึ้นใหม่อย่างมากมาย ส่วนแบ่งธุรกรรมแบบออนไลน์โดยรวมของการค้าปลีกสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 4.20 ในปี ค.ศ. 2010 เป็นร้อยละ 15.70 ในปี ค.ศ. 2020 (Statista, 2021) การระบาดครั้งใหญ่ของ COVID-19 ทำให้ผู้ค้าปลีกแบบดั้งเดิมหันมาใช้กลยุทธ์การค้าปลีกด้วยรูปแบบออนไลน์และดิจิทัล กลายเป็นช่องทางการซื้อสินค้าที่โดดเด่นของผู้บริโภคและแนวโน้มยังคงดำเนินต่อไปแม้หลังโรคระบาดโควิด (Chen, Y. & Chi, T., 2021) ปีค.ศ. 2021 แพลตฟอร์มออนไลน์ของจีนมียอดการจำหน่ายสินค้าสูงสุด โดยแพลตฟอร์ม Tmall ของเครือ Alibaba มียอดการจำหน่ายสินค้าทั้งหมดเป็นมูลค่า 540,300 ล้านหยวน เติบโตร้อยละ 8.45 ช่วงเดียวกันของปีค.ศ. 2020 ขณะเดียวกันด้าน JD.com มียอดการจำหน่ายสินค้าทั้งหมดเป็นมูลค่า 349,100 ล้านหยวน (ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน, 2565)

การซื้อ-ขายออนไลน์ได้เติบโตขึ้นอย่างก้าวกระโดด สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ได้สำรวจข้อมูลรวบรวมจัดอันดับตลาด ดังนี้ (1) สาธารณรัฐประชาชนจีน มีมูลค่าการซื้อขายสินค้าออนไลน์รวม 672 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และธุรกิจออนไลน์มีส่วนแบ่งทางการตลาดของการค้าปลีก ร้อยละ 15.90 สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่ของธุรกิจ

ออนไลน์และเป็นประเทศที่มีตลาดออนไลน์ใหญ่ที่สุดในโลก เช่น Alibaba และมีแพลตฟอร์มธุรกิจออนไลน์ชื่อดัง เช่น Taobao, Alibaba.com, Tmall โดยมีอัตราการเติบโตของธุรกิจออนไลน์สูงถึงร้อยละ 35 นอกจากนี้ยังเป็นประเทศที่เป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุด (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563)

ผลการสำรวจของ Tofugear (2020) สรุปว่าผู้ประกอบการได้นำเทคโนโลยีมาแก้ไขปัญหสำหรับร้านค้าปลีก พบว่าร้อยละ 45 ของผู้บริโภครู้ว่าเอเชียวางแผนที่จะเพิ่มการใช้จ่ายออนไลน์แทนการใช้ช่องทางการค้าปลีกแบบเดิม ปีค.ศ. 2021 ธุรกิจออนไลน์เพิ่มขึ้นร้อยละ 18 ปีค.ศ. 2022 ธุรกิจออนไลน์ เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และปีค.ศ. 2023 ธุรกิจออนไลน์เพิ่มขึ้นร้อยละ 22 ส่งผลให้ผู้ประกอบการเร่งการใช้การตลาดดิจิทัล (Digital Marketing) และการขายผ่านสังคมออนไลน์ (Social Media Society) มากยิ่งขึ้น การซื้อสินค้าออนไลน์จึงสามารถเพิ่มประสบการณ์ลูกค้าในเชิงบวกได้ เพราะเป็นที่เชื่อกันว่าประสบการณ์ของลูกค้าสามารถช่วยให้ผู้ค้าปลีกได้รับความพึงพอใจของลูกค้า (Pei, X. L., et al., 2020) สาเหตุที่มีการทำการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทาง เพราะธุรกิจสามารถเชื่อมโยงทุก ๆ ช่องทางเข้าด้วยกัน เพื่อตอบสนองผู้บริโภคอย่างต่อเนื่องผ่านทุกช่องทางการขายที่เป็นไปได้ เช่น ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ คอมพิวเตอร์ สื่อสิ่งพิมพ์ ร้านค้า โทรศัพท์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ แอปพลิเคชันและเว็บไซต์ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าในทุกช่วงเวลาของลูกค้ามีปฏิสัมพันธ์กับสินค้าอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยง (All Moment of Customer Journey) (Chen, Y. & Chi, T, 2021) จึงเป็นผลดีต่อการเพิ่มความตั้งใจซื้อซ้ำของลูกค้าในช่องทางออฟไลน์หรือการซื้อสินค้าแบบดั้งเดิม เพราะที่ผ่านมามีความพึงพอใจและประสบการณ์ของลูกค้ามีความสัมพันธ์กับร้านค้าจริงแต่ละแห่ง ซึ่งมีการใช้ช่องทางออฟไลน์เท่านั้น (ร้านค้าดั้งเดิม) ควบคู่ไปกับการจับจ่ายซื้อสินค้าของลูกค้า การได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและเวลาจัดส่งที่รวดเร็ว (Kollmann, T., Kuckertz, A. & Kayser, I., 2012) ความตั้งใจในการกลับมาซื้อซ้ำได้กลายเป็นข้อกังวลที่สำคัญสำหรับนักการตลาด เพราะอาจเกิดขึ้นได้เนื่องจากลูกค้ารายก่อนหากแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ ราคา ความพึงพอใจและประสบการณ์ไม่เป็นไปตามความคาดหวังของลูกค้า ความตั้งใจในการกลับมาซื้อซ้ำก็มีแนวโน้มว่าจะอยู่ที่ระดับต่ำลงอย่างต่อเนื่อง (Yasri, Y., Susanto, P., Hoque, M. E. & Gusti, M. A., 2020)

สาธารณรัฐประชาชนจีนมีจำนวน 34 เขตการปกครอง ซึ่งประกอบด้วย 23 มณฑล 5 เขตปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อย (กว่างซี ชินเจียง หินเจียง มงโกเลียในและทิเบต) 4 เทศบาลนคร ที่ขึ้นตรงกับส่วนกลาง (ปักกิ่ง เทียนจิน เซี่ยงไฮ้ ฉงชิ่ง) และจำนวน 2 เขตปกครองพิเศษ (ฮ่องกงและมาเก๊า) โดยเฉพาะมณฑลเสฉวน ซึ่งมีประชากรจำนวนมาก สรุปได้ว่ามีจำนวน

21 เมือง ซึ่งในปัจจุบันเมืองเสฉวนมีอัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจค่อนข้างดี โดยมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของมณฑลเสฉวนในจีนมีมูลค่าประมาณ 4.86 ล้านล้านหยวน เทียบกับ 4.66 ล้านล้านหยวนในปีที่แล้ว มณฑลเสฉวนตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ทางตะวันออกของเทศบาลนครฉงชิ่ง เมืองหลวงของจังหวัด คือ เมืองเฉิงตู ส่งผลให้เกิดการจ้างงานและลงทุนจำนวนมาก ธุรกิจออนไลน์เป็นรูปแบบหนึ่งที่มีความนิยมทำให้มีการแข่งขันสูง โดยเฉพาะแพลตฟอร์มชั้นนำ เช่น Taobao, JD.com หลายปี ที่ผ่านมามีการพัฒนามากขึ้น ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่พึ่งพาอาศัยกัน ผลประโยชน์ร่วมกัน หากรัฐบาลมีนโยบายที่ไม่เอื้ออำนวยบนแพลตฟอร์มออนไลน์ในอนาคต ผ่านการนำเสนอข้อกำหนดขึ้นมาใหม่ ท้ายที่สุดอาจจะมีผลกระทบในทางลบได้เช่นกัน (Tofugear, 2020)

รัฐบาลเมืองเหมียนหยางและเมืองเต๋อหยาง มณฑลเสฉวนได้เปิดเผยแผนการก่อสร้างเขตนำร่องธุรกิจออนไลน์ข้ามพรมแดน (Cross-border Online Business) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและพัฒนาให้เป็นเขตใหม่ในด้านธุรกิจออนไลน์ข้ามพรมแดน ภายในปี พ.ศ. 2568 เขตจะมีบริษัทที่ทำธุรกิจออนไลน์ข้ามพรมแดนมากกว่า 100 แห่ง สำนักงานใหญ่ของบริษัทชั้นนำด้านอุตสาหกรรมมากกว่า 5 แห่ง มีจำนวนผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจออนไลน์ข้ามพรมแดนมากกว่า 1,000 คน มีมูลค่าธุรกรรมรวมกว่า 1,000 ล้านหยวน และมีสัดส่วนของผู้ประกอบการการค้าต่างประเทศในธุรกิจออนไลน์ข้ามพรมแดนร้อยละ 40 (The People's Government of Sichuan Province, 2021) มณฑลเสฉวนผู้บริโภคชาวเสฉวนมีกำลังซื้อสินค้าผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ค่อนข้างอันดับที่ 5 ของสาธารณรัฐประชาชนจีน รองจากมณฑลกวางตุ้ง กรุงปักกิ่ง มณฑลเจียงซูและนครเซี่ยงไฮ้ ตามลำดับ ผลิตภัณฑ์ดาวรุ่ง 5 อันดับแรก ได้แก่ บริการด้านสุขภาพ เครื่องประดับอัญมณี อาหารสด อุปกรณ์หรือเครื่องใช้ภายในบ้าน อาหารและเครื่องดื่ม โดยมูลค่าการชำระเงินของผู้บริโภคเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 43.44 ของผู้ซื้อทั้งหมดในมณฑลเสฉวน ผู้ซื้ออายุต่ำกว่า 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 60 ของผู้ซื้อทั้งหมด ยังพบว่าวัยรุ่นในมณฑลเสฉวนหันมาซื้อสินค้าผ่าน JD.com เพิ่มขึ้น (ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน ณ นครเฉิงตู, 2022)

นอกจากนี้ในยุคที่ทุกอย่างถูกเชื่อมต่อกันด้วยระบบออนไลน์ทำให้หลากหลายธุรกิจต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอด การทำการตลาดผ่านสังคมออนไลน์เป็นอีกหนึ่งสิ่งที่เป็นสำหรับผู้ประกอบการที่สามารถช่วยเพิ่มยอดขายได้ (Cotarelo, M., Calderón, H. & Fayos, T., 2021) ปัญหาที่พบในการซื้อของสินค้าออนไลน์โดยเฉพาะก่อนซื้อสินค้าผู้บริโภคจะมีความตั้งใจซื้อหรือก่อนที่จะทำการสั่งซื้อ มักมีความคาดหวังเอาไว้ล่วงหน้า แต่เมื่อได้รับสินค้าแล้วมักไม่ได้รับการแก้ไขหรือการจับคู่คุณภาพและราคา (Fang, L., et al, 2021) รายละเอียดของผู้ขาย

ผลิตภัณฑ์และบทวิจารณ์ของลูกค้าบางครั้งอาจจะเป็นจริงหรือไม่เป็นจริง โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการซื้อสินค้าที่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้บนแพลตฟอร์ม (Martin, J., Mortimer, G. & Andrews, L., 2015) สำหรับด้านการคืนสินค้า ผู้ซื้อ มักจะต้องแบกรับค่าใช้จ่ายในการส่งคืนการประกันการจัดส่งสินค้าได้ โดยปกติผู้ขายจะมีข้อผูกมัดด้านเวลาในการจัดส่งและจะมีการติดตามกระบวนการจัดส่งสินค้าทั้งหมด หลังจากที่ผู้ขายได้รับการชำระเงินแล้ว หากมีปัญหาในช่วงระยะเวลาการรับประกัน ผู้ซื้อต้องแบกรับค่าขนส่งคืน ส่งผลทำให้ลูกค้าไม่พึงพอใจ ขณะเดียวกันผู้บริโภคมีการมุ่งเน้นการใช้สังคมออนไลน์ที่มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแพลตฟอร์มของ WeChat, Facebook, Application, Tik Tok และอื่น ๆ มาทำการพูดคุย สื่อสารกันในเรื่องสินค้าหรือราคาที่ไม่สอดคล้องกับเงื่อนไขที่กำหนดไว้ (Fang, L. et al, 2021)

ผู้ประกอบการส่วนใหญ่จึงพัฒนาช่องทางการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทาง โดยไม่ยึดติดว่าจะต้องเป็นออนไลน์หรือออฟไลน์ เพื่อให้สามารถติดต่อสื่อสารกับลูกค้าได้ทุกช่องทาง พร้อมมอบประสบการณ์การซื้อแบบไร้รอยต่อส่งผลให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจและกลายมาเป็นความภักดีต่อองค์การอย่างมีนัยสำคัญ (Eunhye, K., Jongtae, L. & Myeong-Cheol, P., 2017) สังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญในการสร้างความพึงพอใจในการกระตุ้นให้ผู้บริโภคเลือกใช้การตลาดแบบหลายช่องทาง เพื่อให้ผู้บริโภคกลับมาใช้บริการซ้ำทั้งรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศส่งผลให้เป็นที่มาของการทำวิจัยในครั้งนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความสำคัญการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางสังคมออนไลน์ ความพึงพอใจและความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำของผู้บริโภคในธุรกิจออนไลน์ มณฑลเสฉวน สาธารณรัฐประชาชนจีน
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลสังคมออนไลน์ ความพึงพอใจที่เป็นปัจจัยคั่นกลางของการตลาดผสมผสานทุกช่องทางและความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำของผู้บริโภคในธุรกิจออนไลน์ มณฑลเสฉวน สาธารณรัฐประชาชนจีน
3. เพื่อทดสอบอิทธิพลของสังคมออนไลน์ ความพึงพอใจที่เป็นปัจจัยคั่นกลางของการตลาดผสมผสานทุกช่องทางและความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำของผู้บริโภคในธุรกิจออนไลน์ มณฑลเสฉวน สาธารณรัฐประชาชนจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าบนแพลตฟอร์มออนไลน์ของเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยม จำนวน 10 แห่ง ในมณฑลเสฉวน จำนวน 21 เมือง (Data and information from Sichuan Province Bureau Statistic) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคที่เคยซื้อสินค้าบนแพลตฟอร์มออนไลน์ จำนวน 800 คน ตามเกณฑ์ของ Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2007) ที่ใช้อัตราส่วนของจำนวนตัวอย่าง (n) กับจำนวน 5, 10, 20 เท่าของจำนวนตัวแปรมาตรวัด ประกอบกับเกณฑ์ของ Hair, J., et al. (2010) ที่กำหนดให้ใช้ขนาดตัวอย่างระหว่าง 15-20 ตัวอย่างต่อ 1 พารามิเตอร์ที่เป็นตัวแปรทำนาย Jackson, S. E., & Schuler, R. S. (2003) ที่เสนอว่าอัตราส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างกับตัวแปรสังเกต ควรเท่ากับ 20 ต่อ 1 และ Anderson, J. C. & Gerbing, D. W. (1988) กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 15-20 เท่า งานวิจัยนี้มีตัวแปรมาตรวัด 40 ตัวแปร ผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์ 20 เท่า โดยทำการจัดสรร ถ่ายทอดตามสัดส่วนเป็นรายเมืองของมณฑลเสฉวน เลือกกลุ่มตัวอย่างจากคุณสมบัติที่ใช้เป็นเกณฑ์คัดเข้า คือ ผู้บริโภคที่เคยมีประสบการณ์ตรงจากการซื้อสินค้าบนแพลตฟอร์มออนไลน์ของเว็บไซต์ที่ได้รับความนิยม จำนวน 10 แห่ง

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 มาตรวัดตัวแปรแฝง คือ (1) การตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทาง (2) สังคมออนไลน์ (3) ความพึงพอใจ และ (4) ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ และส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ แบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือก่อนการสำรวจจริง โดยวัดค่า IOC จากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก 5 ท่าน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญ (1) ด้านการตลาด (2) ด้านการจัดการ (3) ด้านบริหารธุรกิจ (4) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และ (5) ด้านสถิติ ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) โดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.896 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับอาจารย์และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยรัฐบาล เมืองกวางซี สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีคุณสมบัติเดียวกัน แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน มีค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.830 และวัดความเชื่อถือได้ (Reliability) ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค คือ ด้านการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทาง เท่ากับ 0.940 ด้านสังคมออนไลน์ เท่ากับ 0.860 ด้านความพึงพอใจ เท่ากับ 0.941 และด้านความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ เท่ากับ 0.920 โดยแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ 0.915 ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาสูงกว่า 0.70 ทุกด้าน ตามเงื่อนไขของ Cronbach, L. J. (1974); Hair, J., et al., (2010)

ระยะที่ 2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยหลังการสำรวจ การตรวจสอบค่าน้ำหนักปัจจัย (Loading) สำหรับตัวชี้วัดทุกตัวมีค่ามากกว่า 0.50 (เป็นปริมาณบวก) โดยมีค่าตั้งแต่ 0.6158-0.7881 (เครื่องหมายเป็นบวก) เมื่อพิจารณาจากค่า AVE มีค่าตั้งแต่ 0.5265-0.5194 ซึ่งหากค่า AVE มากกว่า 0.5 แสดงว่า การวัดมีความตรง (Fornell, C. & Larcker, D. F., 1981) มีนัยสำคัญทางสถิติ $p = 0.000$ ค่า CR สูงระหว่าง 0.764-0.815 มีความเที่ยงตรง มีความเชื่อถือได้สูง

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ ด้วยแบบสอบถามออนไลน์ โดยการประสานงานผ่านหน่วยงานภาคีเครือข่ายอาจารย์และเจ้าหน้าที่ เพื่อน สมาคมศิษย์เก่านักศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนแต่ละจังหวัด ในสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามแบบออนไลน์ผ่านลิงค์ (Link) data-collecting website: <https://www.wjx.cn/vj/m6g81zP.aspx#> หรือคิวอาร์โค้ด (QR Code) สำหรับอาสาสมัครเข้าตอบแบบสอบถามทางแอปพลิเคชัน WeChat โดยได้รับแบบสอบถามกลับมา 606 ราย คิดเป็นร้อยละ 75.75 อัตราการตอบกลับมากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไปถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดีต่อการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ (Robert, M. G. & Lars, L., 2010) จึงมีความน่าเชื่อถือและมีความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่อยู่ในระดับต่ำ

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาเพื่อหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และค่า loading ของตัวแปรสังเกตได้ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ของตัวแปรสังเกต หลังจากนั้นใช้สถิติอนุมานวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ทดสอบสมมติฐานการวิจัย การวิเคราะห์ตัวแปรที่ช่วยถ่ายทอดอิทธิพลของตัวแปรต้นกลาง โดยโปรแกรม ADANCO (Henseler, J., 2017) PROCESS macro (Hayes, A. F., 2022) สรุป อภิปรายผล และวิเคราะห์ Multiple Mediation Model ของตัวแปรสังเกตออนไลน์และความพึงพอใจที่เป็นปัจจัยต้นกลางของการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางไปสู่ความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ

สรุปผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง อายุ 30-39 ปี รองลงมา 20-29 ปี สถานภาพโสดส่วนใหญ่โสด การศึกษาส่วนใหญ่ระดับปริญญาตรี อาชีพส่วนใหญ่พนักงานบริษัท รองลงมา คือ นักเรียนและพนักงานราชการ/ข้าราชการ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่ ระหว่าง 5,001-7,000 หยวน รองลงมา 3,001-5,000 หยวน ส่วนใหญ่อาศัยที่เมืองเฉิ่นตู และซื้อสินค้าประเภทแฟชั่น รองลงมา อาหาร ความถี่ในการซื้อสินค้าส่วนใหญ่สัปดาห์ละครั้ง แพลตฟอร์มที่

ได้รับความนิยมนำซื้อสินค้า คือ Alibaba และ Taobao การซื้อสินค้าแต่ละครั้งเฉลี่ยประมาณต่ำกว่า 500 หยวน รองลงมา คือ 501-1000 หยวน ส่วนใหญ่มีการใช้บริการเก็บเงินปลายทาง รองลงมา คือ E-Money/E-Wallet

1. ความสำคัญการตลาดแบบผสานทุกช่องทาง สังคมออนไลน์ ความพึงพอใจและความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำของผู้บริโภคในมณฑลเสฉวน สาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า การตลาดแบบผสานทุกช่องทางมีความสำคัญระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.71, S.D. = 0.415, C.V. = 0.112) ข้อถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การซื้อสินค้าผ่านหลายช่องทางมีความคุ้มค่า ($\bar{X}$ = 4.09, S.D. = 0.763) รองลงมา คือ การได้รับประสบการณ์ที่หลากหลายผ่านระบบออนไลน์และออฟไลน์ ($\bar{X}$ = 3.92, S.D. = 0.868) การซื้อสินค้าผ่านหลายช่องทางนี้มีความคุ้มค่าและเวลาที่เสียไป ($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = 0.731) ตามลำดับ

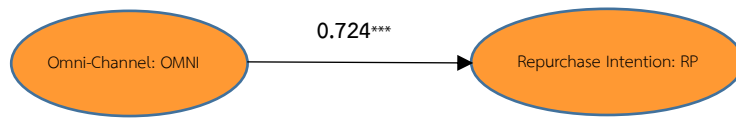
ด้านสังคมออนไลน์มีความสำคัญระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.341, C.V. = 0.091) ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริโภคมีการศึกษาข้อมูลจากการอ่าน การให้คะแนนและการรีวิวสินค้าระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = 0.819) รองลงมา คือ ประสบการณ์ตรงของส่งผลให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการท่องโลกแพลตฟอร์มออนไลน์ ($\bar{X}$ = 3.95, S.D. = 0.778) ผู้บริโภคมีการศึกษาข้อมูลจากคำแนะนำทางสังคมออนไลน์ ($\bar{X}$ = 3.78, S.D. = 0.716) ตามลำดับ

ด้านความพึงพอใจมีความสำคัญระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.80, S.D. = 0.441, C.V. = 0.116) ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระบบแพลตฟอร์มนี้มีความรวดเร็ว ปลอดภัย ถูกต้อง ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.830) รองลงมา คือ มีความพึงพอใจในแพลตฟอร์มนี้เมื่อเปรียบเทียบกับแพลตฟอร์มอื่น ๆ ($\bar{X}$ = 3.85, S.D. = 0.899) ยินดีจะแนะนำให้ผู้ใกล้ชิดซื้อสินค้าผ่านทั้งระบบออนไลน์และออฟไลน์ ($\bar{X}$ = 3.84, S.D. = 0.772) ตามลำดับ

ด้านความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ มีความสำคัญระดับมาก โดยรวมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.85, S.D. = 0.501, C.V. = 0.130) ข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การกลับมาซื้อซ้ำขึ้นอยู่กับความพึงพอใจหรือผลประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = 0.868) รองลงมา คือ จะใช้แพลตฟอร์มนี้ซื้อสินค้าออนไลน์อย่างต่อเนื่อง ($\bar{X}$ = 4.03, S.D. = 0.783) ถ้ามีโอกาสจะกลับมาใช้บริการจากแพลตฟอร์มนี้อีก ($\bar{X}$ = 4.01, S.D. = 0.778) ตามลำดับ

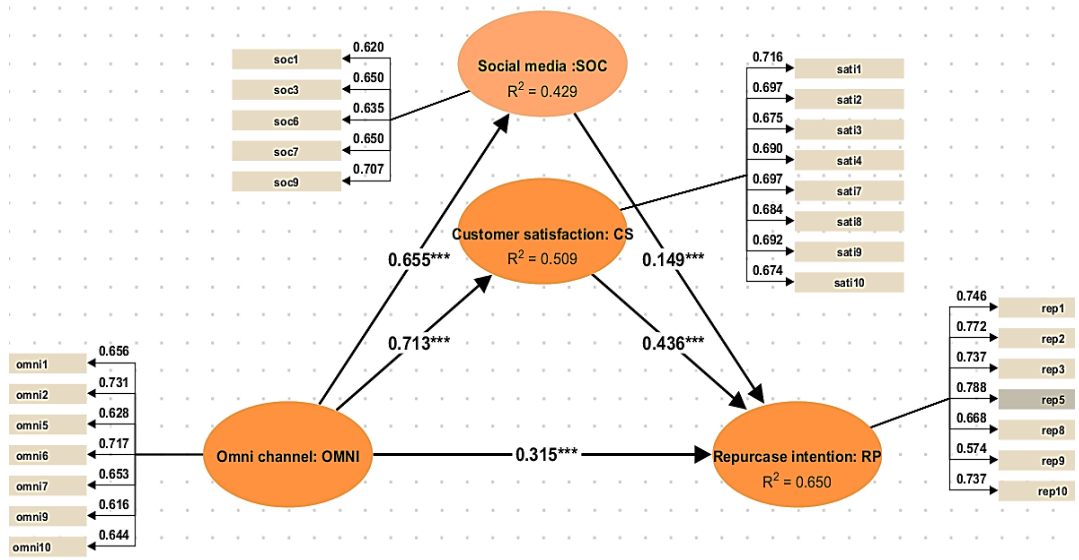
2. อิทธิพลสังคมออนไลน์ ความพึงพอใจที่เป็นปัจจัยคั่นกลางของการตลาดแบบผสานทุกช่องทางและความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ พบว่า การวิเคราะห์นี้มุ่งศึกษาว่าอิทธิพลของการตลาดแบบผสานทุกช่องทางไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำมีจริงหรือไม่ พบว่า มีอิทธิพลมากเกินไปจนเป็นเหตุให้เชื่อว่าเป็นอิทธิพลสูงเกินความเป็นจริง (Super' fuousness) หมายความว่า ถ้าค่าอิทธิพล

รวม (Total Effect) มีค่าสูงกว่า 0.20 ซึ่งเป็นค่าขั้นต่ำของระดับอิทธิพลสูง ซึ่งจะถือว่าเป็นอิทธิพลสูงเกินความเป็นจริง (มนตรี พิริยะกุล, 2560) สรุปได้ว่าอาจมีปัจจัยอื่น ๆ ซ่อนเร้นหรือคั่นกลางของเหตุและผลลัพธ์เอาไว้ได้เช่นกัน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์อิทธิพลรวมของการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ

จากภาพที่ 1 พบว่าการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางมีอิทธิพลรวม (total effect) ไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ ค่อนข้างสูงมาก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.724 ($t = 27.436$) สรุปได้ว่ามีอิทธิพลสูงเกินความเป็นจริง อันเป็นผลมาจากการทบทวนวรรณกรรม โดยจะเพิ่ม 2 ปัจจัย (สังคมออนไลน์และความพึงพอใจ) ลงในตัวแบบของ PROCESS แล้ววิเคราะห์อิทธิพลทางตรงว่าลดลงไปเพียงใด และวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อมเพื่อเปรียบเทียบความสำคัญของปัจจัยคั่นกลางทั้ง 2 ด้าน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 อิทธิพลทางอ้อมของปัจจัยคั่นกลางทั้ง 2 ด้าน สังคมออนไลน์และความพึงพอใจ

- หมายเหตุ: 1. ** หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.01$ ซึ่งสอดคล้องกับ $|t| \geq 2.58$
2. *** หมายถึง $p\text{-value} \leq 0.001$ ซึ่งสอดคล้องกับ $|t| \leq 3.40$
3. ns หมายถึง non-significant

ผลการวิจัย พบว่า ค่า loading ของ OMNI 3,4,8 ค่า loading ของ RP 4,6,7 ค่า loading ของ SOC 2,4,5,8,10 และค่า loading ของ Sati 5,6 ได้มีการตัดทิ้งไปเนื่องจากมีค่า loading ต่ำกว่า 0.7 (Fornell, C. & Larcker, D. F., 1981) ทำให้พิจารณาเป็นสายโซ่เส้นทาง (Causal Chain) จำนวน 2 เส้นทาง ดังนี้

สายโซ่เส้นทางที่ 1 อิทธิพลทางอ้อมตามเส้นทาง OMNI->SOC->RP คือ การตลาดแบบผสมผสาน ทุกช่องทางอ้อมผ่านสังคมออนไลน์สู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ มีค่าเท่ากับ 0.098 (คือ 0.655×0.149)

สายโซ่เส้นทางที่ 2 อิทธิพลทางอ้อมตามเส้นทาง OMNI->CS->RP คือ การตลาดแบบผสมผสาน ทุกช่องทางอ้อมผ่านความพึงพอใจสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ มีค่าเท่ากับ 0.311 (คือ 0.713×0.436)

ผลการวิเคราะห์ตามสายโซ่เส้นทางที่ 1 และสายโซ่เส้นทางที่ 2 ซึ่งพบว่าความพึงพอใจมีอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.3109 ขณะที่สังคมออนไลน์มีค่าอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.098 จะเห็นว่าความพึงพอใจมีอิทธิพลสูงกว่าสังคมออนไลน์ถึง 31.5 เท่า

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่าการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางมีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำเป็นอย่างมาก (อิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.3145) ทั้งการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางยังส่งกระทบไปยังความพึงพอใจและสังคมออนไลน์ ซึ่งต่างก็ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ ด้วยระดับอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.311 และ 0.098 การตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางจึงมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำสูงมาก

เมื่อพิจารณาเฉพาะอิทธิพลทางอ้อมซึ่งพบว่าความพึงพอใจถ่ายทอดอิทธิพลของการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางไปยังความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำสูงกว่าสังคมออนไลน์ถึง 31.5 เท่า แสดงว่าในทางปฏิบัติให้เน้นการสร้าง ความพึงพอใจแก่ลูกค้าให้สูงที่สุดเท่าที่จะพึงกระทำได้และให้เสริมการสื่อสารกับลูกค้าด้วยเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่อาจกระทำโดยส่งข่าวสารถึงลูกค้าที่เคยซื้อสินค้าบนแพลตฟอร์มหรืออาศัยการรีวิวแพลตฟอร์มผ่านหลักเศรษฐกิจประสบการณ์

3. ผลการทดสอบอิทธิพลของสังคมออนไลน์ ความพึงพอใจที่เป็นปัจจัยคั่นกลางของการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางและความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ ผลการวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 อิทธิพลรวมก่อนแทรกตัวแปรคั่นกลาง

อิทธิพลรวม	effect	t-test	p-value
OMNI->RP	0.724	27.436	0.000

จากตารางที่ 1 พบว่าอิทธิพลทางตรงของการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ ก่อนแทรกตัวแปรคั่นกลางพบว่าค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.724 ค่า t-test เท่ากับ 27.436 มีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000 การวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อมของ 2 ปัจจัย (สังคมออนไลน์และความพึงพอใจ) มุ่งตรวจสอบนัยสำคัญและเปรียบเทียบความสำคัญระหว่างปัจจัยทั้ง 2 การตรวจสอบนัยสำคัญของอิทธิพลทางอ้อมกระทำโดยอาศัย Sobel's Z test โดยที่

$$Z = \frac{a \cdot b}{\sqrt{b^2 s_a^2 + a^2 s_b^2}} \text{ ถ้า } |z| > 1.96 \text{ หรือ } |z| > 2.58 \text{ จาก Sobel's Z-test โดยที่ } a \text{ และ } b \text{ คือ}$$

สัมประสิทธิ์ของเส้นทาง $X \rightarrow M$ และ $M \rightarrow Y$ ตามลำดับ ขณะที่ s_a^2 และ s_b^2 คือ error variance ของ a และ b แสดงว่าอิทธิพลทางอ้อมมีนัยสำคัญหรือตัวแปรคั่นกลางทำหน้าที่ถ่ายทอดอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุสู่ปัจจัยผลลัพธ์ การนำเสนออิทธิพลทางอ้อมของสายโซ่ จำนวน 2 เส้นทาง ดังนี้

ตารางที่ 2 การนำเสนออิทธิพลทางอ้อมของสายโซ่ จำนวน 2 เส้นทาง

อิทธิพลทางอ้อม	การตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางและความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ		
สายโซ่เส้นทาง	Effect	Sobel's Z test	p-value
1. OMNI $\rightarrow$ CS $\rightarrow$ RP	0.311	9.720	0.000
2. OMNI $\rightarrow$ SOC $\rightarrow$ RP	0.098	3.813	0.000

จากตารางที่ 2 พบว่าสายโซ่เส้นทางจำนวน 2 เส้นทาง มีรายละเอียดดังนี้

1. สายโซ่เส้นทางที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ การตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางโดยอ้อมผ่านความพึงพอใจไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ เมื่อวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อมด้วย Sobel's Z-test พบว่า $Z = 9.720$ ($se = 0.0320$) มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 แสดงว่าความพึงพอใจเป็นปัจจัยคั่นกลางจริงตามความคาดหมาย

2. สายโซ่เส้นทางที่มีอิทธิพลรองลงมา คือ การตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางโดยอ้อมผ่านสังคมออนไลน์ไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ เมื่อวิเคราะห์อิทธิพลทางอ้อมด้วย Sobel's Z-test พบว่า $Z = 3.813$ ($se = 0.0256$) มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 แสดงว่าสังคมออนไลน์เป็นปัจจัยคั่นกลางจริงตามความคาดหมาย

ตารางที่ 3 อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) หลังจากแทรกตัวแปรคั่นกลางหรือตัวแปรเชื่อมโยง

อิทธิพลทางตรง	effect	t-test	p-value
OMNI ->RP	0.315	7.430	0.000

หมายเหตุ ** หมายถึง ค่า t-stat ≥ 2.58 (p-value $\leq .01$)

* หมายถึง ค่า t-stat อยู่ระหว่าง 1.96-2.58 (p-value $\leq .05$)

ตารางที่ 3 พบว่า อิทธิพลทางตรงของการตลาดแบบผสมทุกช่องทางไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ หลังแทรกตัวแปรคั่นกลางพบว่าค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.315 ค่า t-test เท่ากับ 7.430 มีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value =0.000)

ดังนั้น ปัจจัยคั่นกลางทั้ง 2 ด้าน คือ สังคมออนไลน์และความพึงพอใจล้วนเป็นปัจจัยคั่นกลางของการตลาดแบบผสมทุกช่องทางไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ เพราะเมื่อแทรกลงในตัวแบบ คือ สังคมออนไลน์และความพึงพอใจมีผลทำให้สัมประสิทธิ์เส้นทางของการตลาดแบบผสมทุกช่องทางไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ ลดลงใกล้ 0 และไม่มีนัยสำคัญ พบว่าอิทธิพลทางอ้อมของทั้ง 2 ด้านมีนัยสำคัญ โดยมีค่ามากน้อยลดหลั่นกันไป คือ (1) OMNI $\rightarrow$ CS $\rightarrow$ RP มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 1 มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.311 และ (2) OMNI $\rightarrow$ SOC $\rightarrow$ RP มีความสำคัญเป็นอันดับที่ 2 มีค่าอิทธิพลเท่ากับ 0.098 สรุปว่าความพึงพอใจเป็นปัจจัยคั่นกลางเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ สังคมออนไลน์เป็นปัจจัยคั่นกลางของการตลาดแบบผสมทุกช่องทางไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผู้บริโภคชาวจีนมีความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำมากเป็นอันดับแรก เพราะเป็นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ซึ่งเกิดจากการติดต่อสื่อสารระหว่างลูกค้ากับผู้ให้บริการบนแพลตฟอร์ม ลูกค้าที่มีความไว้วางใจจะเกิดความรู้สึกมั่นใจหรือเชื่อมั่นต่อสินค้าหรือบริการ สอดรับกับงานวิจัยของ Lin, C-P. & Ding, C.G. (2005) สรุปว่าความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำสะท้อนถึงความสามารถในการแข่งขันและทำกำไร ด้วยการหาลูกค้าใหม่มีต้นทุนสูงกว่าลูกค้าเดิมซื้อซ้ำมากถึงห้าเท่า อีกทั้งงานวิจัยของ Zhang, Y., Fang, Y. & Ramsey, E. (2011) สนับสนุนว่าลูกค้าเก่า ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงราคาต่ำกว่าลูกค้าใหม่ ธุรกิจจึงเน้นลูกค้าเก่าที่กลับมาซื้อซ้ำ รองลงมา คือ ความพึงพอใจของผู้บริโภคชาวจีน เพราะแพลตฟอร์มที่ผ่านช่องทางบนโลกออนไลน์ได้รวบรวมข้อมูลและร้านค้า สินค้าจำนวนมากเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อเป็นพื้นที่ให้ผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าออนไลน์มาพบกันทำให้

เกิดความพึงพอใจก่อนตัดสินใจซื้อสินค้าบนโลกออนไลน์ สัมพันธ์กับงานวิจัยของ Dash S, & Saji K. (2007); Sahabi, Y. A. (2018) สรุปว่าสังคมออนไลน์เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์แบบปากต่อปากที่เป็นช่องทางหนึ่งในการตลาดแบบผสานทุกช่องทางที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจ

สังคมออนไลน์ มีความสำคัญลำดับที่สาม เพราะสังคมออนไลน์เป็นเวทีซึ่งผู้บริโภคแสดงความคิดเห็น รับรู้ข่าวสารได้อย่างแพร่หลายและรวดเร็ว แลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ให้ความรู้ให้แก่ผู้บริโภคได้อย่างฉับไว ติดต่อบริษัทกับบุคคลอื่นได้อย่างสะดวกและประหยัดค่าใช้จ่าย ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Lau, N., et al. (2021) สรุปว่าสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่ผู้ส่งสารแบ่งปันสารในรูปแบบต่าง ๆ ไปยังผู้รับสารผ่านเครือข่ายออนไลน์ สามารถโต้ตอบกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารหรือผู้รับสารด้วยกันเอง

การตลาดแบบผสานทุกช่องทางมีความสำคัญเป็นลำดับสุดท้าย ซึ่งแพลตฟอร์มออนไลน์มีความรวดเร็ว ปลอดภัย ถูกต้องและแม่นยำในการให้บริการและมีความหลากหลายของช่องทาง สัมพันธ์กับงานวิจัยของ Sahabi, Y. A. (2018) สรุปว่าสังคมออนไลน์ที่เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์แบบปากต่อปาก ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งที่ผู้ประกอบการออนไลน์เลือกใช้ผ่านการตลาดแบบผสานทุกช่องทางที่จะเสริมสร้างให้ผู้บริโภคพึงพอใจ

2. ผลศึกษาอิทธิพลของสังคมออนไลน์ ความพึงพอใจที่เป็นปัจจัยคั่นกลางของการตลาดแบบผสานทุกช่องทางและความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ สรุปดังนี้

สายโซ่เส้นทางที่ 1 คือ การตลาดแบบผสานทุกช่องทางอ้อมผ่านความพึงพอใจไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมากที่สุด แสดงว่าเมื่อผู้บริโภคมีการสื่อสารกันในสังคมออนไลน์มากขึ้น อาจมีการกล่าวถึงหรือแนะนำสินค้าและการสืบค้นข้อมูลเพื่อซื้อสินค้าในแพลตฟอร์มมากขึ้น เมื่อมีความพึงพอใจในแพลตฟอร์มที่เชื่อมโยงกิจกรรมการตลาด การเงิน และการกระจายสินค้าอย่างดี และไว้วางใจมากขึ้น แบบเนียนสนิทไม่หลกหลกยอมทำให้ผู้บริโภคมีความตั้งใจซื้อสินค้าบนแพลตฟอร์มนั้น ๆ มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bernon, M., Cullen, J., & Gorst, J. (2016); Cotarelo, M., Calderón, H. & Fayos, T., (2021) สรุปว่าผู้บริโภคต้องการให้มีข้อมูลสินค้าที่มากขึ้น ไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดการสั่งซื้อสินค้าที่มีความสมบูรณ์เท่านั้น แต่การสั่งซื้อของผู้บริโภคต้องการให้มีช่องทางที่เผยให้เห็นถึงทุกช่องทาง รวมถึงงานวิจัยของ Cortiñas, M., Chocarro, R. & Elorz, M. (2019) สนับสนุนว่าการค้าปลีกหลายช่องทางเป็นการนำเสนอประสบการณ์การสั่งซื้อสินค้าแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงร้านค้าจริงที่มีสภาพแวดล้อม ข้อมูลดิจิทัลที่สมบูรณ์เพื่อให้ผู้ซื้อได้รับประสบการณ์ที่ยอดเยียมผ่านจุดสัมผัสของผู้บริโภคท้ายที่สุดย่อมเกิดความพึงพอใจและเชื่อมโยงไปสู่การกลับมาซื้อซ้ำอย่างต่อเนื่อง

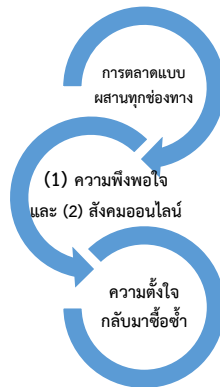
สายโซ่เส้นทางที่ 2 คือ การตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางอ้อมผ่านสังคมออนไลน์ไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ กล่าวคือ ยังมีการซื้อขายสินค้าออนไลน์บนแพลตฟอร์มต่าง ๆ สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมทางการตลาด การเงินและการกระจายสินค้าได้ดี โดยไม่มีการสะดุดยอมทำให้ลูกค้าจะยังมีความพึงพอใจมากขึ้น ในขณะที่มีการสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการซื้อขายสินค้าบนแพลตฟอร์มที่ตนใช้บริการอยู่มากขึ้น รวมถึงทำให้ผู้บริโภคมีความตั้งใจซื้อซ้ำมากขึ้น ผลการวิจัยนี้มีความสัมพันธ์กับงานของ Chen, J. & Shen, X. L., (2015) สรุปว่าสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือสำคัญของผู้ประกอบการในการเพิ่มช่องทางเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรงและสามารถโต้ตอบกันได้ทันที งานศึกษาของ Ho, C. W. & Wang, Y-B (2015) ได้สนับสนุนว่าผู้บริโภคสามารถรับรู้ข้อมูลย้อนกลับของสินค้าผ่านสังคมออนไลน์ เพราะการทำการตลาดบนสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นแพลตฟอร์ม You Tube, Weibo, Facebook, Tik Tok, WeChat, Application, Website ประกอบกับสังคมออนไลน์ยังสร้างความสนใจและสร้างแรงดึงดูดใจเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดประสบการณ์ในสินค้าและบริการ ท้ายที่สุดทำให้เกิดความพึงพอใจและตัดสินใจซื้อสินค้า/ใช้บริการไปในที่สุด

3. ผลการทดสอบอิทธิพลสังคมออนไลน์และความพึงพอใจที่เป็นปัจจัยคั่นกลาง การตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางไปสู่และความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ สรุปได้ว่าการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางมีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำเป็นอย่างมาก (อิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.3145) อีกทั้งการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางยังส่งกระทบไปยังความพึงพอใจและสังคมออนไลน์ ซึ่งต่างก็ส่งผลกระทบต่อไปยังความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ ด้วยระดับอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.3109 และ 0.098 ตามลำดับ การตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางจึงมีอิทธิพลต่อความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำสูงมาก ทั้งอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม เมื่อพิจารณาเฉพาะอิทธิพลทางอ้อม ซึ่งพบว่าความพึงพอใจยังถ่ายทอดอิทธิพลของการตลาดแบบผสมผสานทุกช่องทางไปยังความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ สูงกว่าปัจจัยสังคมออนไลน์ถึง 31.5 เท่า แสดงว่าในทางปฏิบัติให้เล็งเน้นการสร้าง ความพึงพอใจแก่ลูกค้าให้สูงที่สุดเท่าที่จะพึงกระทำได้ และให้เสริมการสื่อสารกับลูกค้า ด้วยเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่อาจกระทำโดยส่งข่าวสารถึงลูกค้าที่เคยซื้อสินค้าบนแพลตฟอร์มหรืออาศัยการรีวิวสินค้าบนแพลตฟอร์มผ่านหลักเศรษฐกิจประสบการณ์ สัมพันธ์กับงานวิจัยของ Filieri, R. & Lin, Z., (2017); Ilyas, G.B., et al., (2020) สรุปว่าความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำเป็นผลจากความพึงพอใจของผู้บริโภค และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Cronin, J. J., Jr., Brady, M. K., & Hult, G. T. M., (2000); Shin, J. I., et al., (2013) สรุปว่าความตั้งใจใช้บริการซ้ำและความพึงพอใจของลูกค้าสามารถเพิ่มขึ้นได้ ด้วยการสื่อสารกันบนสังคมออนไลน์ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอบริการที่มีคุณภาพ ข้อมูลผลิตภัณฑ์ ความสะ

ตลาดในการซื้อสินค้าทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ประสบการณ์ใช้ผลิตภัณฑ์และบริการผ่านการรีวิวสินค้าบนแพลตฟอร์มของสังคมออนไลน์

องค์ความรู้ใหม่

ความพึงพอใจและสังคมออนไลน์ล้วนเป็นปัจจัยคั่นกลางของการตลาดแบบผสมทุกช่องทางไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ เพราะความพึงพอใจเป็นผลมาจากความคาดหวัง ความประทับใจและประสบการณ์ตรงจากการซื้อสินค้าบนแพลตฟอร์มผ่านสังคมออนไลน์ด้วยการเชื่อมโยงกิจกรรมทางการตลาด การเงินและการกระจายสินค้าได้ดี โดยไม่มีการสะดุด เน้นการสื่อสารแบบปากต่อปากแบบอิเล็กทรอนิกส์ การให้ข้อเสนอแนะ ข้อมูลสินค้า/บริการเพื่อสร้างแรงดึงดูดใจให้ผู้บริโภคมีความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำอย่างต่อเนื่อง ดังภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. เชิงวิชาการ นักวิชาการควรนำผลการวิจัยไปต่อยอดการศึกษาในประเด็นอื่น ๆ เช่น ด้านความภักดีของลูกค้า โดยสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการวิจัยครั้งต่อไปเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ต่อยอดจากความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำภายใต้การเปลี่ยนผ่านสังคมออนไลน์ยุคดิจิทัล
2. เชิงการประยุกต์ใช้ในการจัดการ ผู้ประกอบการออนไลน์สามารถนำองค์ความรู้จากงานวิจัยไปประยุกต์ใช้และกำหนดกลยุทธ์การตลาดแบบผสมทุกช่องทาง (Omnichannel) เพื่อเป็นหนทางเลือกในช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับกลุ่มเป้าหมายที่แบบไร้รอยต่อในการบริการตามรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่
3. เชิงนโยบาย ผู้บริหารองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนของรัฐบาลจีน ควรมีกลไกในการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการออนไลน์ให้ความสำคัญกับการสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าผ่านสังคม

ออนไลน์ ด้วยการจัดโครงการ แผนงานปฏิบัติและกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาคมหอการค้าของ
 สาธารณรัฐประชาชนจีนในแต่ละมณฑล เพื่อให้ผู้ประกอบการออนไลน์มีความสามารถในการ
 แข่งขันได้อย่างต่อเนื่อง

4. เซึ่งการวิจัยครั้งต่อไป ความพึงพอใจเป็นปัจจัยคั่นกลางที่สำคัญที่สุดของการตลาด
 แบบผสมผสานทุกช่องทางไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำ ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เนื่องจาก
 ลูกค้ามีความต้องการมีความต่างกันอาจจะมีผลกระทบต่อความไม่พึงพอใจจากประสบการณ์ที่ได้รับ
 ท้ายที่สุดอาจจะไม่กลับมาซื้อซ้ำ ดังนั้น ควรมีการศึกษาผลกระทบของสังคมออนไลน์ที่เป็นตัวแปร
 แทรกระหว่างความพึงพอใจไปสู่ความตั้งใจกลับมาซื้อซ้ำและความภักดีเชิงพฤติกรรมของผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

- มนตรี พิริยะกุล. (2560). *ตัวแปรคั่นกลางและการทดสอบอภิปหัทธพลทางอ้อม*. เข้าถึงได้จาก
<http://www.bba.ubru.ac.th>
- ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน. (2565). *แพลตฟอร์ม e-commerce ของจีนมียอดขายการจำหน่าย
 สินค้าสูงสุดในเทศกาลชอปปิง 11.11 ปี 2564*. เข้าถึงได้จาก <https://thaibizchina.com>
- ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน ณ นครเฉิงตู. (2022). *ความสัมพันธ์ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 และเมืองพี่เมืองน้อง*. เข้าถึงได้จาก <https://www.mfa.go.th>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). *ETDA เผยมูลค่าอีคอมเมิร์ซไทย ปี พ.ศ. 2563
 จำนวน 3.78 ล้านล้านบาท คาดปีพ.ศ. 64 พุ่งไปที่ 4.01 ล้านล้านบาท*. เข้าถึงได้จาก
<https://www.etda.or.th>
- Anderson, J. C. & Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice : A
 review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*,
 10(3), 411-423.
- Bernon, M., Cullen, J. & Gorst, J. (2016) Online retail returns management : Integration
 within an omni-channel distribution context. *International Journal of
 Physical Distribution & Logistics Management*, 46(6/7), 584-605.
- Chen, J. & Shen, X. L. (2015). Consumers' decisions in social commerce context : An
 empirical investigation. *Decision Support Systems*, 79, 55-64.

- Chen, Y. & Chi, T. (2021). How Does Channel Integration Affect Consumers' Selection of Omni-Channel Shopping Methods? An Empirical Study of U.S. Consumers. *Sustainability*, 13(3), 83-89.
- Cortiñas, M., Chocarro, R. & Elorz, M. (2019). Omni-channel users and Omni-channel customers: A segmentation analysis using distribution services. *Span Journal Marketing Esic*, 23, 415-436.
- Cotarelo, M., Calderón, H. & Fayos, T. (2021). A further approach in omnichannel LSQ, satisfaction and customer loyalty. *International Journal of Retail & Distribution Management*, 34(2), 1-17.
- Cronbach, L. J. (1974). *Essentials of psychological testing*. New York : Harper & Row.
- Cronin Jr, J. J., Brady, M. K. & Hult, G. T. M. (2000). Assessing the effects of quality, value, and customer satisfaction on consumer behavioral intentions in service environments. *Journal of Retailing*, 76(2), 193-218.
- Dash, S. & Saji, K. (2007). The role of consumer self-efficacy and website social-presence in customers' adoption of B2C online shopping: An empirical study in the Indian context. *Journal of International Consumer Marketing*, 20(2), 33-48.
- E-Marketer Statista. (2021). *Digital Markets; e-Commerce*. Retrieve from <https://www.statista.com/outlook/dmo/ecommerce/worldwide>.
- Eunhye, K., Jongtae, L. & Myeong-Cheol, P. (2017). Determinants of the intention to use Buy-Online, Pickup In-Store (BOPS): The moderating effects of situational factors and product type. *Telematics and Informatics*, 34(8), 1721-1735.
- Fang L., et al. (2021). *A Survey on Edge Computing Systems and Tools*. Retrieve from <https://www.researchgate.net/publication/337158462>
- Filieri, R. & Lin, Z. (2017). The role of aesthetic, cultural, utilitarian and branding factors in young Chinese consumers' repurchase intention of smartphone brands. *Computers in Human Behavior*, 67, 139-150.

- Fornell, C. & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with Unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Hair, J., et al. (2010). *Multivariate Data Analysis*. New Jersey : Upper Saddle River, Prentice Hall.
- Hayes, A. F. (2022). *Introduction to Mediation, Moderation and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach*. (3rd ed.). New York : The Guilford Press.
- Henseler, J. (2017). *ADANCO 2.0.1, Composite Modeling*. Kleve, Germany : GmbH & Co. KG.
- Ho, C. W. & Wang, Y-B. (2015). Re-purchase intentions and virtual customer relationships on social media brand community. *Human-centric Computing and Information Sciences*, 5(1), 34-45.
- Ilyas, G.B., et al. (2020). Reflective model of brand awareness on re-purchase intention and customer satisfaction. *The Journal of Asian Finance, Economics, and Business*, 7(9), 427-438.
- Jackson, S. E. & Schuler, R. S. (2003). *Managing human resources through strategic partnerships*. (8th ed.). Mason, OH : Southwestern.
- Kim, C., Costello, F.J. & Lee, K. C. (2020). The unobserved heterogeneous influence of Gamification and Novelty-Seeking Traits on consumers' repurchase intention in omnichannel retailing. *Frontiers in Psychology*, 11(2), 45-67.
- Kollmann, T., Kuckertz, A. & Kayser, I. (2012). Cannibalization or Synergy? Consumers' Channel Selection in Online-Offline Multichannel Systems. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 19(2), 186-194.
- Lau, N., et al. (2021). *China's Consumer Sector : The Post-Covid Landscape*. Retrieve from <https://www.herbertsmithfreehills.com>
- Lin, C-P. & Ding, C.G. (2005). Comparing the main effects and moderating effects of education among three models in IT service : A quantitative approach. *Quality & Quantity*, 43, 617-633.

- Martin, J., Mortimer, G. & Andrews, L. (2015). Re-examining online customer experience to include purchase frequency and perceived risk. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 25, 81-95.
- Pei, X. L., et al. (2020). Does the effect of customer experience on customer satisfaction create a sustainable competitive advantage? A comparative study of different shopping situations. *Sustainability*, 12(18), 36-74.
- Robert, M. G. & Lars, L. (2010). Total survey error : past, present, and future. *Public Opinion Quarterly*, 74(5), 849-879.
- Sahabi, Y. A. (2018). Influence of e-WOM engagement on consumer purchase intention in social commerce. *Journal of Services Marketing*, 32(4), 493–504.
- Shin, J. I., et al. (2013). The effect of site quality on repurchase intention in Internet shopping through mediating variables: The case of university students in South Korea. *International Journal of Information Management*, 33(3), 453-463.
- Statista. (2021). *Quarterly Share of E-Commerce Sales of Total U.S. Retail Sales*. Retrieve from <https://www.statista.com>.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics*. (5th ed.). New York: Allyn and Bacon.
- Tamasak. (2021). *e-Conomy SEA Report 2021: Southeast Asia enters its “digital decade” as the internet economy is expected to reach US\$1 trillion in Gross Merchandise Value (GMV) by 2030*. Retrieve from <https://www.temasek.com>.
- The People’s Government of Sichuan Province, (2021). *Nanchong and Meishan Listed in Cross-border E-commerce Comprehensive Pilot Areas*. Retrieve from www.sc.gov.cn
- Tofugear. (2020). *Perspective on the Future of e-Commerce : How e-Commerce will Change in the Post-Covid and Beyond*. Retrieve from <https://www.etda.or.th>.

- Truong, T. H. H. (2020). The drivers of omni-channel shopping intention : a case study for fashion retailing sector in Danang, Vietnam. *Journal of Asian Business and Economic Studies*, 28(2), 143–159.
- Yasri, Y., Susanto, P., Hoque, M. E. & Gusti, M. A. (2020). Price perception and price appearance on repurchase intention of Gen Y: Do brand experience and brand preference mediate?. *Heliyon*, 6(11), e05532.
- Zhang, Y., Fang, Y. & Ramsey, E. (2011). Repurchase intention in B2C e-commerce; A relationship quality perspective. *Information & Management*, 48(6), 192-200.

การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับประถมศึกษา

Research of Necessary Need Assessment to Develop Innovation for Promoting STEAM Education for Student Teachers at the Elementary Level

ณัชชา เจริญชนะกิจ¹ และโสมนาย บุญญานันต์²

Nutcha Charoenchanakit and Soamshine Boonyananta

Received: January 02, 2023

Revised: February 22, 2023

Accepted: March 01, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรม และ 2) กำหนดแนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับประถมศึกษา การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยทำการสอบถามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสะเต็มศึกษา 400 คน สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษา 3 คน และสัมภาษณ์ครูศิลปะที่มีการสอนศิลปะแบบบูรณาการ 3 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย 1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สรุปผลด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่และร้อยละ 2) ข้อมูลความคิดเห็น สรุปผลด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นคำนวณหาดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ข้อมูลประเด็นปัญหามานำมาจัดลำดับข้อมูลความต้องการ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ สรุปแล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง 3) ข้อมูลเชิงคุณภาพแบ่งการวิเคราะห์เป็น ข้อมูลจากแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยการจำแนกชนิดข้อมูล และข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องสะเต็มศึกษา โดยจากการ

¹⁻² จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; Chulalongkorn University

Corresponding author, e-mail: nutcha-7410@hotmail.com, Tel. 082-0904337

สอบถามความคิดเห็นของครู ด้านองค์ความรู้แนวคิดสะเต็มศึกษามีดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.213 ด้านการนำแนวคิดสะเต็มศึกษาไปปฏิบัติมีดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.197 ด้านระดับปัญหาและอุปสรรคมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) โดยมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษาและครูศิลปะที่มีการสอนศิลปะแบบบูรณาการ 2) แนวทางการออกแบบนวัตกรรมฯ สามารถสรุปเป็น “CHILD Model” แสดงจุดเน้นของการออกแบบนวัตกรรมฯ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการร่วมมือ 2) สร้างความเข้าใจร่วมกัน 3) ทำให้เห็นความสำคัญ 4) ให้ความรู้ 5) ฝึกทักษะปฏิบัติ

คำสำคัญ: การประเมินความต้องการจำเป็น, นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู, สะเต็มศึกษา

Abstract

The purposes of this research article were 1) to assess the necessary needs of innovation development; and 2) to determine guidelines for developing innovations to promote STEAM Education for student teachers at the elementary level. This research was a survey research. The survey was conducted by asking for opinions of 400 teachers taught subjects related to Steam Education under the office of Bangkok Primary Educational Service Area and its vicinity, interviewed 3 experts in Steam Education, and interviewed 3 art teachers with integrated arts teaching. Data were analyzed, namely 1) in general information of the sample, the results were summarized by descriptive statistics, including frequency and percentage; 2) for opinion data, the results were summarized by descriptive statistics, including mean and standard deviation. Then the priority index of necessary needs was calculated; issue information was put in order. Demand information, comment, and suggestions were summarized to present in the form of a tabular essay; 3) the qualitative data was divided into analytical data from questionnaires using classification of data types and the data from the interviews were analyzed by content analysis. The results of the research revealed that 1) there was a necessary need for the development of innovations for promoting STEAM Education by asking for opinions of teachers. In

terms of knowledge and concepts of STEAM Education, the average need and priority index was 0.213; for the implementation of the concepts of STEAM Education, the average need and priority index was 0.197; the level of problems and obstacles had a moderate average ($\bar{X}$ = 3.38), with opinions consistent with the results of interviews with experts in STEAM Education and art teachers with integrated art instruction; 2) innovation design guidelines can be summarized as “CHILD Model” showing the focus of innovation design in 5 elements, namely 1) promoting cooperation; 2) creating mutual understanding; 3) making it important; 4) providing knowledge; 5) practicing practical skills.

Keywords: Necessary Need Assessment, Student Teacher, STEAM Education

บทนำ

จากรายงานผลการศึกษา สถานภาพการผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ (2558) ปัญหาส่วนหนึ่งพบว่า การพัฒนาครูยังขาดการวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครู ทำให้กระบวนการพัฒนาไม่ตอบสนองต่อความต้องการของครู ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงของห้องเรียน ไม่มีนวัตกรรมใหม่ โดยการออกแบบนวัตกรรมในการวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญกับกลุ่มเป้าหมายนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นนิสิตที่ศึกษาในคณะครุศาสตร์ อยู่ในระดับปริญญาตรี กำลังฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียน สอนในรายวิชาการระดับประถมศึกษา ซึ่งนิสิตฯ กลุ่มดังกล่าวเมื่อจบการศึกษาจะเป็นครูรุ่นใหม่ผู้พัฒนาการจัดการศึกษาของประเทศให้เป็นไปแบบบูรณาการมากขึ้น และเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จึงมีความจำเป็นที่นิสิตฯ จะต้องมียุทธศาสตร์ในการสร้างการเรียนรู้แบบบูรณาการ และมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์เพื่อพัฒนานิสิตฯ ให้สามารถร่วมมือกันบูรณาการการเรียนการสอนระหว่างกลุ่มสาระ โดยการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่แนวคิดสะเต็มศึกษาที่มีการบูรณาการร่วมกันหลายสาระ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) ได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 สาระสำคัญตอนหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ 3 ระบุแนวทางการพัฒนาไว้ว่าให้ส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ความคิดสร้างสรรค์ แสดงให้เห็น

ว่าปัจจุบัน มีนโยบายส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการ โดยยุวธิดา คำปวน (2560) ระบุว่ากระบวนการนั้นเป็นวิธีการที่มีมานานแล้วแต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย การบูรณาการมีความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน สำหรับการบูรณาการตามแนวคิดสะเต็มศึกษา (STEAM Education) พัฒนาโดย Yakman, G. (2008) มีรากฐานมาจากสะเต็มศึกษา เป็นการบูรณาการกรอบความรู้ใน 5 สาขาวิชาเข้าไว้ด้วยกัน ได้แก่ วิทยาศาสตร์ (Science) เทคโนโลยี (Technology) วิศวกรรมศาสตร์ (Engineering) ศิลปะ (Arts) คณิตศาสตร์ (Mathematics) ประโยชน์ของการนำศิลปะเข้ามาบูรณาการเปลี่ยนจาก STEM สู่ STEAM นั้น สรุปรจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น พัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม ผู้เรียนได้ปฏิบัติฝึกคิดและสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความคงทนในการเรียนรู้ กระตุ้นความสนใจ สร้างให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีต่อรายวิชา ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการวิเคราะห์ การประเมินค่า การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ฯลฯ

ในการจะพัฒนานวัตกรรมหรือเครื่องมือเพื่อพัฒนานิสิตตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้นการประเมินความต้องการจำเป็นมีความสำคัญ โดยเป็นกระบวนการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างสภาพในปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็นอย่างมีระบบ จัดลำดับความสำคัญก่อนหลังระบุเป็นความต้องการจำเป็น ประโยชน์ของการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นเป็นเครื่องมือบริหารที่มีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถกำหนดแผนงานที่สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน ผลที่ได้เป็นข้อมูลที่สะท้อนภาพบริบทที่เกิดขึ้นของหน่วยงานเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปวางแผน กำหนดแนวทางพัฒนาองค์กร สำหรับการวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ (Comprehensive Needs Assessment) ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ 1) การระบุความต้องการจำเป็น (Needs Identification) สำรวจความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นทั้งหมด 2) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) วิเคราะห์สาเหตุที่นำไปสู่ความต้องการจำเป็นนั้น ๆ 3) กำหนดแนวทางการแก้ไข (Needs Solution) กำหนดวิธีแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับบริบท (Kaufman, R. & English, F.W., 1981; สุวิมล ว่องวาณิช, 2542; สุวิมล ว่องวาณิช, 2562) ดังนั้นเพื่อวิเคราะห์ว่า ครูในปัจจุบันขาดองค์ความรู้ ทักษะการนำไปปฏิบัติในด้านใด มีประเด็นปัญหาและอุปสรรคอย่างไรในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการตามแนวคิดสะเต็มศึกษาร่วมกันกับครูต่างกลุ่มสาระ จึงต้องมีการประเมินความต้องการจำเป็นขึ้น ร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษาและครูที่มีการสอนศิลปะแบบบูรณาการแล้ว จึงนำผลที่ได้มากำหนดแนวทางในการพัฒนาครูในอนาคตหรือนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพว่าควรมีการจัดการศึกษา อบรมหรือสนับสนุนด้านใดเพื่อส่งเสริมให้นิสิตฯ สามารถจัดการศึกษาในรูปแบบบูรณาการตามแนวคิดสะเต็มศึกษาได้อย่างถูกต้องและมี

ประสิทธิภาพ โดยในการจัดการเรียนการสอนแบบสะเต็มศึกษา สุภัค โอฬารพิริยกุล (2562) กล่าวว่า ผลงานหรือนวัตกรรมการเรียนรู้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เรียนสิ้นสุดการเรียนรู้ในวิชา วิทยาศาสตร์, เทคโนโลยี, วิศวกรรมศาสตร์, คณิตศาสตร์ และการใช้ศิลปะเพื่อสร้างสรรค์ได้เริ่มต้นขึ้น ดังนั้น บทบาทของครูศิลปะ จึงมีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับครูต่างกลุ่มสาระ เกี่ยวกับการนำวิชาศิลปะเข้าไปบูรณาการในวิชาต่าง ๆ ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ สามารถใช้ แนวคิดสะเต็มศึกษาได้ตามกระบวนการอย่างสร้างสรรค์ จึงต้องมีการสัมภาษณ์ครูศิลปะที่มีการสอน ศิลปะแบบบูรณาการร่วมด้วยเพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับการนำไป ส่งเสริมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับประถมศึกษา

ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับประถมศึกษา โดยการนำ ผลการสอบถามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ที่ปฏิบัติหน้าที่ การสอนในโรงเรียนที่ตั้งในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่ เกี่ยวข้องกับสะเต็มศึกษา มาพิจารณาร่วมกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษาและครูศิลปะ ที่มีการสอนแบบบูรณาการ เพื่อนำมาสรุปผลเป็นความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ สะเต็มศึกษาให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับประถมศึกษา
2. เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาให้กับ นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปฏิบัติหน้าที่การสอนใน โรงเรียนที่ตั้งในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่จัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับ สะเต็มศึกษา เช่น วิทยาศาสตร์, คณิตศาสตร์, การงานอาชีพและเทคโนโลยี, ศิลปะ และสาระอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Yamane เมื่อกำหนดค่าความคลาดเคลื่อน (e) 5% ประชากรตั้งแต่ 100,000 คน ขึ้นไปจะได้ขนาด ตัวอย่างเท่ากับ 400 คน สุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยจาก

ประชากรคือ ครูที่จัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสะเต็มศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภูมิภาคศึกษา ปฏิบัติหน้าที่การสอนในโรงเรียนที่ตั้งในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สุ่มจำแนกโรงเรียนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ออกเป็นกลุ่มย่อย โดยให้แต่ละกลุ่มมีจำนวนโรงเรียนตามขนาดโรงเรียนต่าง ๆ เท่า ๆ กัน (เล็ก กลาง, ใหญ่, ใหญ่พิเศษ) แล้วทำการสุ่มอย่างง่ายให้ได้กลุ่มที่ใช้ในการวิจัย

2. ผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษา จำนวน 3 ท่าน ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติข้อใดข้อหนึ่งตามเกณฑ์ ดังนี้ 1) มีประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนแบบสะเต็มศึกษา 3 ปีขึ้นไป หรือ 2) มีความเชี่ยวชาญในด้านวิธีการสอนแบบสะเต็มศึกษาโดยมีผลงานตีพิมพ์/งานวิจัย

3. ครูศิลปะที่มีการสอนศิลปะแบบบูรณาการ จำนวน 3 ท่าน ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ ดังนี้ 1) เป็นครูผู้สอนในรายวิชาศิลปะระดับประถมศึกษา เป็นระยะเวลามากกว่า 5 ปี 2) มีการสอนศิลปะแบบบูรณาการกับรายวิชาในสาระสะเต็มศึกษา เป็นระยะเวลามากกว่า 2 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการนำแนวคิดสะเต็มศึกษาไปใช้ในการบูรณาการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูต่างกลุ่มสาระ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยดำเนินการโดยหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา ค่าเฉลี่ยรวมของ IOC ทั้งฉบับ = 0.99 การนำไปทดลองใช้ (Try-Out) กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน พบว่า ค่าความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha Coefficient) ระดับความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.942 ซึ่งถือได้ว่าอยู่ในระดับดีมาก หมายถึง แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจริงได้ 2) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษา การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยดำเนินการโดยหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา ค่าเฉลี่ยรวมของ IOC ทั้งฉบับ = 0.93 3) แบบสัมภาษณ์ครูศิลปะที่มีการสอนศิลปะแบบบูรณาการ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยดำเนินการโดยหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา ค่าเฉลี่ยรวมของ IOC ทั้งฉบับ = 0.87

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามเก็บข้อมูลผ่าน Google Form โดยทำการประชาสัมพันธ์แบบสอบถามเก็บข้อมูลวิจัย ไปยังผู้อำนวยการเขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพและปริมณฑล และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษา และครูศิลปะที่มีการสอนศิลปะแบบบูรณาการทำการสัมภาษณ์ออนไลน์ผ่าน Zoom จากนั้นนำกลับมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล สังเคราะห์ เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ และกำหนดแนวทางพัฒนานวัตกรรมมา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยใช้สถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ และ ค่าร้อยละ

2. ข้อมูลความคิดเห็นที่มีต่อการนำแนวคิดสะเต็มศึกษาไปใช้ในการบูรณาการจัดการเรียนการสอนร่วมกับครูต่างกลุ่มสาระ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และประเด็นปัญหา วิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) จากนั้นนำไปคำนวณหาดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ด้วยสูตรคำนวณเทคนิค Modified Priority Need Index (PNI modified) ของนงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช (2562) ดังนี้ $PNI\ modified = (I - D) / D$ โดย I (Important) หมายถึง สภาพที่พึงประสงค์, D (Degree of Success) หมายถึง สภาพปัจจุบัน จากนั้นนำข้อมูลประเด็นปัญหามาจัดลำดับความสำคัญ ข้อมูลความต้องการ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ นำมาสรุปแล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

3. ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์แบ่งการวิเคราะห์เป็น ข้อมูลจากแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) และข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการตีความสร้างข้อสรุปอุปนัย (Induction)

สรุปผลการวิจัย

1. ความต้องการจำเป็นแบบสมบูรณ์ ใน 3 ประเด็นได้แก่ 1) การระบุความต้องการจำเป็น (Needs Identification) สำรวจความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นทั้งหมด 2) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) วิเคราะห์สาเหตุที่นำไปสู่ความต้องการจำเป็นนั้น ๆ 3) กำหนดแนวทางการแก้ไข (Needs Solution) ซึ่งประเด็นที่ 3 สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

การระบุความต้องการจำเป็น (Needs Identification) ผลจากผู้ตอบแบบสอบถามความคิดเห็น จำนวน 400 คน ($n=400$) ส่วนใหญ่เป็นครูค.ศ.1 จำนวน 123 คน (30.75%) โดยมีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด จำนวน 249 คน (62.25%) ส่วนใหญ่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามจากโรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 206 คน (51.5%) ส่วนใหญ่ครูที่ตอบแบบสอบถามจะสอนเพียง 1 รายวิชา จำนวน 163 คน (40.75%) ส่วนใหญ่เป็นครูที่มีวิชาที่สอนหลักเป็นวิชาวิทยาศาสตร์ จำนวน 106 คน (26.5%) โดยเมื่อจำแนกเป็นรูปแบบระดับชั้นประถมศึกษาที่สอน พบว่า ครูส่วนใหญ่จะสอนระดับชั้นใดระดับชั้นหนึ่งจำนวน 160 คน (40%) ประสพการณ์ในการจัดการเรียนการ

สอนพบว่าครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 153 คน (38.25%) ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการพบว่าครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 84 คน (21%) และจากครูทั้งหมด มีครูที่เคยจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดสะเต็มศึกษา จำนวน 209 คน (52.25%) และไม่เคย จำนวน 191 คน (47.75%)

ตารางที่ 1 องค์ความรู้แนวคิดสะเต็มศึกษา การนำไปปฏิบัติ และปัญหาและอุปสรรคของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่-หมวด	ประเด็น	ค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์ (I)			ค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบัน (D)			PNI mod
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
2-ก.	องค์ความรู้แนวคิดสะเต็มศึกษา	4.08	0.91	มาก	3.37	0.97	ปานกลาง	0.213
2-ข.	การนำไปปฏิบัติ	4.12	0.87	มาก	3.44	0.97	ปานกลาง	0.197
2-ค.	ปัญหาและอุปสรรค				3.38	0.96	ปานกลาง	

ภาพรวมของแบบสอบถามผลการประเมินมีค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์ในแต่ละข้อคำถามอยู่ในระดับมาก และค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง-มาก ทุกข้อมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในเกณฑ์ น้อยกว่า 1.25 แปลผลว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นใกล้เคียงกันหรือเหมือน ๆ กัน สภาพปัจจุบันขององค์ความรู้แนวคิดสะเต็มศึกษาของครูค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.37) และสภาพที่พึงประสงค์ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.08) โดยมีดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI modified) เฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.213 สภาพปัจจุบันของการนำแนวคิดสะเต็มศึกษาไปปฏิบัติของครูค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.44) และสภาพที่พึงประสงค์ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.12) โดยมีดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI modified) เฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.197 ระดับปัญหาและอุปสรรคมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.38) โดยในแต่ละหมวดได้ทำการจัดลำดับความต้องการจำเป็น โดยผู้วิจัยเสนอเฉพาะ 3 ลำดับแรก สรุปเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สรุปผลความต้องการจำเป็น 3 ลำดับแรกในแต่ละหมวด

ตอน-หมวด/ประเด็น	ลำดับ	ความต้องการจำเป็น	PNI mod
ตอนที่ 2-ก. องค์ความรู้แนวคิด สะเต็มศึกษา	1	ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับแนวคิดสะเต็มศึกษาให้กับครูท่านอื่นได้	0.241
	2	แหล่งการเรียนรู้หรือเครื่องมือการเรียนรู้ให้ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดสะเต็มศึกษาที่เข้าถึงได้	0.235

ตอน-หมวด/ประเด็น	ลำดับ	ความต้องการจำเป็น	PNImod
	3	ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในการสอนตามแนวคิดสะเต็มศึกษา	0.231
ตอนที่ 2-ข. การนำไปปฏิบัติ	1	สามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแนวคิดสะเต็มศึกษา	0.230
	2	การจัดการอบรมให้ครูมีความรู้และสามารถในการปฏิบัติการสอนตามแนวคิดสะเต็มศึกษา	0.229
	3	สามารถออกแบบสื่อการเรียนรู้สำหรับใช้สอนตามแนวคิดสะเต็มศึกษา	0.222
ตอน-หมวด	ลำดับ	ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย
ตอนที่ 2-ค. ปัญหาและอุปสรรค	1	การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ	3.45
	2	ความพร้อมของอุปกรณ์การเรียนการสอน	3.44
	3	ความพร้อมของสื่อการเรียนการสอน	3.43
ตอน-ข้อ	ลำดับ	ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ	ความถี่
ตอนที่ 3 - 1. การเสนอองค์ความรู้หรือฝึกทักษะ	1	ทักษะการคิดวิเคราะห์	51
	2	ทักษะการสร้างสื่อการเรียนการสอน	46
	3	กระบวนการจัดการเรียนการสอน	36
ตอนที่ 3 - 2. จุดเน้น	1	นำไปใช้ได้จริง	54
	2	ทักษะการคิดวิเคราะห์	40
	3	การนำไปใช้จัดการเรียนการสอน	25
ตอนที่ 3 - 3. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ	1	ควรมีการจัดอบรม	25
	2	ควรมีสื่อที่หลากหลายใช้งานง่าย	14
	3	ควรนำไปใช้ได้จริง	9

หมายเหตุ *PNImod คือ ดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น คำนวณด้วยสูตร PNImodified

ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษามีประเด็นความต้องการจำเป็นที่สำคัญ ดังนี้

1) สะเต็มศึกษามีความต้องการจำเป็นในการนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เนื่องจากมีความแตกต่างกับการบูรณาการรูปแบบอื่น ๆ

2) สะเต็มศึกษามีประโยชน์ในการทำให้ผู้เรียนเห็นภาพองค์รวม พัฒนาสมองทั้งสองซีกทั้งด้านศาสตร์และศิลป์ ทำให้เกิดทักษะการคิดคำนวณร่วมกับสุนทรียภาพ มีทักษะการคิดแก้ปัญหา ช่วยเรื่องการสื่อสารแนวคิด

3) สถานการณ์ปัจจุบัน ภาครัฐสนับสนุนสะสมเต็มมากกว่าสะสมเต็มควรมีการปรับเปลี่ยนจากสะสมเต็มเป็นสะสมเต็มศึกษา โดยยังมีอุปสรรคหลายประการด้วยกันในการนำไปใช้จริงในโรงเรียน ปัจจุบันมีแนวโน้มเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะที่อาจเข้ามาช่วยแก้ปัญหาบางประการได้

4) การสอนสะสมเต็มศึกษาจำเป็นต้องมีครูหลายกลุ่มสาระมาร่วมกันวางแผน และร่วมกันสอน โดยครูยังขาดความเข้าใจ การประเมิน วิธีสอน กระบวนการสะสมเต็มศึกษา ควรจัดอบรมก่อน

5) มีความจำเป็นต้องมีสื่อการเรียนรู้สำหรับนิสิตฯ โดยเน้นสร้างความเข้าใจสะสมเต็มศึกษา ให้นิสิตฯ เห็นความสำคัญของการร่วมมือกัน ฝึกแก้ปัญหา ทำงานร่วมกัน

6) แนวทางการออกแบบนวัตกรรมของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าควรเน้นให้เห็นวัตถุประสงค์ว่าทำไมควรสอนด้วยรูปแบบสะสมเต็มศึกษา ผลงานออกมาจะเป็นอย่างไร เน้นความเข้าใจในกระบวนการ การวัดประเมินผล และทักษะการนำไปใช้

ผลจากการสัมภาษณ์ครูศิลปะที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการมีประเด็นความต้องการจำเป็นที่สำคัญ ดังนี้

1) สภาพปัจจุบันมีการบูรณาการศิลปะเข้ากับรายวิชาดังต่อไปนี้ วิทยาศาสตร์, การงานอาชีพ, ประวัติศาสตร์, เทคโนโลยี, คณิตศาสตร์, วิศวกรรมศาสตร์

2) ครูแต่ละท่านมีบริบทโรงเรียนที่แตกต่างกัน และวิธีการวางแผนจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ได้แก่ วางแผนการสอนด้วยตนเอง, วางแผนการสอนโดยมีการปรึกษากับครูท่านอื่น และประชุมและศึกษาร่วมกันระหว่างกลุ่มสาระ ซึ่งทั้งสามแนวทางให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน

3) ปัญหาสำคัญที่พบ คือ ความเข้าใจในการบูรณาการของครูที่ยังไม่ถูกต้องทำให้ปัจจุบันการบูรณาการแบบสะสมเต็มศึกษาที่เกิดขึ้นมีรูปแบบที่ไม่ถูกต้องเท่าที่ควร

4) ครูทั้งสามท่านเห็นสอดคล้องกันว่า การบูรณาการวิชาศิลปะเข้ากับรายวิชาอื่นนั้นมีประโยชน์กับผู้เรียน โดยความรู้ถูกเชื่อมโยงกับศิลปะทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของวิชาศิลปะมากขึ้น เข้าใจวิชาศิลปะมากขึ้น

5) สภาพปัจจุบันของการจัดการสอนแบบสะสมเต็มศึกษา ครูวิทย์-คณิตมักเป็นบทบาทหลัก ควรปรับให้ศิลปะเป็นหลัก และมีครูศิลปะเข้าไปช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะให้ถูกต้อง โดยในการพัฒนานวัตกรรมสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้สะสมเต็มศึกษาให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับประถมศึกษา ควรให้นิสิตฯ สาขาศิลปศึกษาเป็นหนึ่งในกลุ่มเป้าหมายสำหรับใช้นวัตกรรมด้วย เพื่อพัฒนานิสิตฯ ให้มีองค์ความรู้และทักษะสะสมเต็มศึกษา ร่วมกับสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาศิลปะที่ถูกต้องให้กับนิสิตสาขาอื่น ๆ

6) มีความจำเป็นในการพัฒนาเครื่องมือสำหรับสอนสะเต็มศึกษา เนื่องจากจะช่วยให้เกิดแนวทางการวางแผนการสอนระหว่างกลุ่มสาระ ทำให้ครูมีความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักการบริหารจัดการ

7) แนวทางการออกแบบนวัตกรรมของการวิจัยในครั้งนี้ ครูศิลปะมีความเห็นว่า ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด วัตถุประสงค์ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หลักของสะเต็มศึกษา การวัดประเมินผล สื่อการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ชัดเจนในการพัฒนาแผนการสอน หน่วยการเรียนรู้ สมรรถนะและทักษะ ตัวอย่างที่ชัดเจนใช้จริงได้ บทบาทครู-นักเรียน เนื้อหาโดยสรุปในแต่ละวิชา

การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) เมื่อวิเคราะห์ผลจากการสอบถามความคิดเห็นและการสัมภาษณ์สามารถจำแนกความต้องการจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับประถมศึกษาได้ดังนี้

1) ความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนด้วยแนวคิดสะเต็มศึกษา จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษาซึ่งระบุว่าสะเต็มศึกษามีความต้องการจำเป็นในการนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เนื่องจากมีความแตกต่างกับการบูรณาการรูปแบบอื่น ๆ มีประโยชน์ในการทำให้ผู้เรียนเห็นภาพองค์รวม พัฒนาสมองทั้งสองซีกทั้งด้านศาสตร์และศิลป์ ทำให้เกิดทักษะการคิดคำนวณร่วมกับสุนทรียภาพ มีทักษะการคิดแก้ปัญหา ช่วยเรื่องการสื่อสารแนวคิด ซึ่งการนำศิลปะเข้ามาบูรณาการกับวิชาอื่น ๆ นั้นครูศิลปะที่มีการสอนแบบบูรณาการได้ให้ความเห็นไว้ว่า ความรู้ที่ถูกเชื่อมโยงกับศิลปะนั้นจะทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของวิชาศิลปะมากขึ้น เข้าใจวิชาศิลปะมากขึ้น แสดงให้เห็นว่ามีความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอนด้วยแนวคิดสะเต็มศึกษา ประกอบกับความเห็นของครูศิลปะที่มีการสอนแบบบูรณาการ ซึ่งระบุว่า สภาพปัจจุบันมีการบูรณาการศิลปะเข้ากับรายวิชาดังต่อไปนี้ วิทยาศาสตร์, การงานอาชีพ, ประวัติศาสตร์, เทคโนโลยี, คณิตศาสตร์, วิศวกรรมศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับสาระวิชาของสะเต็มศึกษาทำให้เห็นว่ามีความเป็นไปได้จริงในการบูรณาการสาระดังกล่าวเข้าด้วยกันในทางปฏิบัติ

2) สภาพปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนด้วยแนวคิดสะเต็มศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันในด้านองค์ความรู้และด้านการนำสะเต็มศึกษาไปปฏิบัติมีภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า ครูมีองค์ความรู้และมีการนำแนวคิดสะเต็มศึกษาไปปฏิบัติในระดับหนึ่งแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่ระบุว่า มี 209 คน (52.25%) ที่เคยจัดการเรียนการสอนแบบสะเต็มศึกษาอยู่แล้ว อย่างไรก็ตามในการจัดการเรียนการสอนของครูยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ซึ่งสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้ เพื่อให้จัดการเรียนการสอนตาม

แนวคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจากค่าเฉลี่ยระดับปัญหาและอุปสรรค ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ($\bar{X} = 3.45$) รองลงมาเป็นด้านความพร้อมของอุปกรณ์การเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.44$) และรองลงมาเป็นด้านความพร้อมของสื่อการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.43$) ซึ่งปัญหาและอุปสรรคสำคัญดังกล่าวแสดงให้เห็นสาเหตุที่เกิดมาจากปัญหาในเชิงนโยบายซึ่งครุยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการอบรมความรู้ให้สามารถบูรณาการการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง โดยมีนโยบายให้จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ แต่ยังคงขาดการสนับสนุนอุปกรณ์และงบประมาณในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน รวมไปถึงขาดเครื่องมือและแหล่งการเรียนรู้ที่จะเข้ามาช่วยสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน สอดคล้องกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษาซึ่งระบุว่า ภาครัฐสนับสนุนสะเต็มมากกว่าสะเต็ม โดยปัญหาสำคัญอีกประการคือถึงแม้ว่าครูส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์การสอนแบบบูรณาการอยู่แล้วจากผลที่พบว่าครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์การสอนแบบบูรณาการมากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 84 คน (21%) แต่จากการสัมภาษณ์ทั้งผู้เชี่ยวชาญและครูศิลปะที่มีการสอนแบบบูรณาการ นั้นพบว่าครูยังขาดความเข้าใจในกระบวนการสอนสะเต็มศึกษา ความเข้าใจในการบูรณาการของครูที่ยังไม่ถูกต้องทำให้ปัจจุบันการบูรณาการแบบสะเต็มศึกษาที่เกิดขึ้นมีรูปแบบที่ไม่ถูกต้องเท่าที่ควร และในการนำศิลปะเข้ามาบูรณาการยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเมื่อครูกลุ่มสาระอื่นนำไปบูรณาการโดยไม่วางแผนร่วมกับครูศิลปะ ดังนั้นจึงควรมีการอบรมหรือมีการให้ความรู้ให้ครูมีพื้นฐานการบูรณาการที่ถูกต้องก่อนนำไปปฏิบัติ รวมถึงในแต่ละโรงเรียนมีบริบทที่แตกต่างกันจึงต้องมีการปรับใช้แนวทางที่แตกต่างกันให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของแต่ละโรงเรียน

3) ความจำเป็นในการมีนวัตกรรมสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องสะเต็มศึกษา
ความคิดเห็นของครูในด้านการนำสะเต็มศึกษาไปปฏิบัติ มีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือ ต้องการที่จะสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยแนวคิดสะเต็มศึกษาได้ รองลงมาต้องให้มีการจัดการอบรม และรองลงมา ต้องการที่จะสามารถออกแบบสื่อการเรียนรู้สำหรับใช้สอนตามแนวคิดสะเต็มศึกษาได้ และด้านองค์ความรู้มีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุดคือ ครูต้องการมีองค์ความรู้ไปถึงขั้นถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับแนวคิดสะเต็มศึกษาให้ครูท่านอื่นได้ รองลงมาต้องการให้มีแหล่งการเรียนรู้หรือเครื่องมือการเรียนรู้เกี่ยวกับสะเต็มศึกษาที่เข้าถึงได้ และรองลงมาต้องการเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการวัดประเมินผล แสดงให้เห็นว่าครูต้องการการอบรมและเครื่องมือการเรียนรู้เกี่ยวกับแนวคิดสะเต็มศึกษา โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวกับองค์ความรู้สะเต็มศึกษา การออกแบบกิจกรรมและสื่อ และการวัดและประเมินผล นอกจากนี้สภาพที่พึงประสงค์ในด้านองค์ความรู้และด้านการนำสะเต็มศึกษาไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แสดงให้

เห็นว่าควรพัฒนาทัศนคติในการปรับการสอนให้เป็นรูปแบบบูรณาการสะเต็มศึกษาของครูร่วมด้วย ประกอบกับความเห็นของครูศิลปะที่มีการสอนแบบบูรณาการ ซึ่งระบุว่ามีความจำเป็นในการพัฒนาเครื่องมือสำหรับสอนสะเต็มศึกษา เนื่องจากจะช่วยให้เกิดแนวทางการวางแผนการสอนระหว่างกลุ่มสาระ ทำให้ครูมีความเข้าใจที่ถูกต้องในหลักการบูรณาการ และความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษา ซึ่งระบุว่ามีความจำเป็นที่ต้องมีสื่อการเรียนรู้สำหรับนิสิตฯ โดยเน้นสร้างความเข้าใจสะเต็มศึกษา ให้นิสิตฯ เห็นความสำคัญของการร่วมมือกัน ฝึกแก้ปัญหา ทำงานร่วมกันเนื่องจากการสอนสะเต็มศึกษาจำเป็นต้องมีครูหลายกลุ่มสาระมาร่วมกันวางแผน และร่วมกันสอน ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุให้ควรมีนวัตกรรมซึ่งเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ในเรื่องสะเต็มศึกษาซึ่งจะสามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นดังกล่าว โดยนวัตกรรมดังกล่าวควรมีลักษณะสำคัญคือช่วยให้หลายกลุ่มสาระมาร่วมกันวางแผนการสอนแบบบูรณาการได้ สร้างความเข้าใจในแนวคิดสะเต็มศึกษาที่ถูกต้องให้กับครู และพัฒนาทัศนคติให้เห็นความสำคัญของการบูรณาการเรียนรู้อยู่ตามแนวคิดสะเต็มศึกษา

การกำหนดแนวทางการแก้ไข (Needs Solution) จากการประเมินมีความต้องการจำเป็นสำคัญในการวางแผนพัฒนาวัตกรรมการฯ ให้สอดคล้อง โดยจุดเน้นสามารถสรุปเป็น “CHILD Model” มีรายละเอียดดังนี้ 1) C: Collaboration ส่งเสริมการร่วมมือ ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มสาระ 2) H: Harmony สร้างความเข้าใจร่วมกัน วางรากฐานให้เกิดความเข้าใจการบูรณาการและสะเต็มศึกษาอย่างถูกต้อง 3) I: Importance ทำให้เห็นความสำคัญ พัฒนาทัศนคติต่อสะเต็มศึกษา 4) L: Learning ให้ความรู้ รวมความรู้ที่ต้องใช้ในการวางแผนการจัดการสอนแบบสะเต็มศึกษาให้เข้าถึงง่าย เช่น หลักการ ตัวอย่างสื่อและแผนการเรียนรู้ การวัดประเมินผล 5) D: Doing ฝึกทักษะปฏิบัติ ออกแบบให้เครื่องมือมีกลไกให้ผู้ใช้ได้ฝึกทำจริง โดยพัฒนาทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการวางแผนการสอน การนำไปใช้ในชั้นเรียน เมื่อพิจารณาโมเดลข้างต้นแล้วในการนำไปออกแบบจำเป็นต้องทำการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตรระดับประถมศึกษา การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานิสิตฯ กระบวนการจัดการอบรมเพื่อนำมาประกอบการวางแผนการออกแบบไปด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

1. การประเมินความต้องการจำเป็นพบว่ามีความจำเป็นในการพัฒนานวัตกรรมสำหรับส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องสะเต็มศึกษา โดยจากการสอบถามความคิดเห็นของครู ด้านองค์ความรู้แนวคิดสะเต็มศึกษามีดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.213 ด้าน

การนำแนวคิดสะเต็มศึกษาไปปฏิบัติมีดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.197 ด้านระดับปัญหาและอุปสรรคมีค่าเฉลี่ยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.38$) โดยมีความคิดเห็นสอดคล้องกับผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสะเต็มศึกษาและครูศิลปะที่มีการสอนศิลปะแบบบูรณาการ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจาก ในปัจจุบันครูขาดการอบรมสะเต็มศึกษาให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องจึงทำให้เกิดความต้องการจำเป็นในการพัฒนาองค์ความรู้ และทักษะการปฏิบัติ รวมถึงเกิดปัญหาและอุปสรรคในการนำสะเต็มศึกษาไปประยุกต์ใช้จริงในชั้นเรียน โดยพบว่าปัจจุบันมีครูที่เคยจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดสะเต็มศึกษาอยู่บ้างแล้ว (52.25%) แต่ความเข้าใจในการบูรณาการของครูยังมีบางส่วนที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับที่ Jamil, F.M., et al (2018) ได้กล่าวว่าผู้นำสะเต็มศึกษาไปใช้พบความท้าทายในการตีความและการใช้สะเต็มในชั้นเรียน ซึ่งอาจส่งผลให้เข้าใจสะเต็มศึกษาไม่ลึกพอโดยตีความสะเต็มศึกษาเป็นแค่ชุดของกิจกรรมมากกว่าที่จะเป็นการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวม โดยในประเด็นของการพัฒนาครูเพื่อขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา พบว่า สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการดำเนินการไปบ้างแล้ว โดยคาดว่าเมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 จะได้ผู้เข้าอบรม 50,000 คน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2565) รวมถึงมีโครงการวิจัยที่ดำเนินการเกี่ยวกับสะเต็มศึกษา เช่น โครงการพัฒนาครูและโรงเรียนเพื่อยกระดับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ของ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา โดยกระบวนการหนึ่งของการวิจัยคือการพัฒนาสมรรถนะครู ในด้านความรู้ ความเข้าใจกระบวนการสะเต็ม ผ่านการจัดกระบวนการพัฒนาครูและโรงเรียน โดยกำหนดหัวข้อ PLC ที่ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันไว้ล่วงหน้า ให้คำปรึกษาติดตามการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน และเพิ่มทรัพยากรให้เพียงพอ ทำให้มี 23 โรงเรียนสามารถนำการบูรณาการไปใช้ได้ และมี 8 โรงเรียนที่นำไปใช้ในวิชาหลัก (Starfish Academy, 2565) แสดงให้เห็นว่าสะเต็มศึกษามีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้จริง และนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาที่จะพัฒนาขึ้นน่าจะเป็นเครื่องมือที่มีส่วนช่วยในการผลักดันให้สถิติฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสามารถจัดการศึกษาสะเต็มศึกษาที่เกิดขึ้นได้

2. แนวทางการพัฒนานวัตกรรมพบว่าจุดเน้นของการออกแบบนวัตกรรมฯ ควรมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการร่วมมือ 2) สร้างความเข้าใจร่วมกัน 3) ทำให้เห็นความสำคัญ 4) ให้ความรู้ 5) ฝึกทักษะปฏิบัติ โดยผู้วิจัยสรุปเป็น “CHILD Model” โดยเป็นผลมาจากการประเมินความต้องการจำเป็นซึ่งพบว่า ยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่หลายประการด้วยกันในการนำไปปฏิบัติจริง เช่น ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง ครูขาดการอบรม ปัญหาเชิงนโยบาย ฯลฯ โดยนอกจากการมีเครื่องมือการเรียนรู้ ส่วนประกอบสำคัญอีกส่วนในการผลักดันให้สะเต็มศึกษาสามารถนำไปใช้ได้จริงในชั้นเรียนต้องมีการส่งเสริมด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วยเช่น การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐให้มี

ทรัพยากรเพียงพอ การสร้างแหล่งเรียนรู้ด้านสะเต็มศึกษาที่เข้าถึงได้ สอดคล้องกับโปรแกรมการพัฒนาครูเพื่อให้ร่วมมือกันจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา ของ Katherine, L.B., et al. (2021) ซึ่งวางโปรแกรมการพัฒนาครูผ่านการจัดกิจกรรมในช่วงปิดเทอมฤดูร้อนเป็นเวลา 5 สัปดาห์ และสนับสนุนต่อเนื่อง ทำให้ครูสะสมและครูกลุ่มสาระศิลปะสามารถร่วมกันวางแผนและจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาได้ โดยเน้นการสนับสนุนความรู้ในหลักการการออกแบบ และการนำสะเต็มศึกษาไปใช้ในชั้นเรียน สร้างความกระตือรือร้น และการร่วมมือกัน และพบว่า กลไกการสนับสนุนที่สำคัญในการทำให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมีการสนับสนุนที่ต่อเนื่อง ทั้งการจัดโปรแกรมการพัฒนาครู การสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร การสนับสนุนโค้ชให้คำปรึกษา และการสนับสนุนจากนวัตกร

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 โมเดลแนวทางการพัฒนานวัตกรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาให้กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับประถมศึกษา “CHILD Model” (ที่มา: ผู้วิจัย)

จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นแนวทางการพัฒนานวัตกรส่งเสริมการเรียนรู้สะเต็มศึกษาด้วย “CHILD Model” แสดงจุดเน้นของการออกแบบนวัตกร 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ส่งเสริมการร่วมมือ 2) สร้างความเข้าใจร่วมกัน 3) ทำให้เห็นความสำคัญ 4) ให้ความรู้ 5) ฝึกทักษะปฏิบัติ ซึ่งได้นำเสนอไปข้างต้น โดยสามารถนำไปดำเนินการพัฒนานวัตกรในขั้นต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรส่งเสริมให้สะสมศึกษาเป็นรูปแบบหนึ่งของการบูรณาการการเรียนการสอนหลัก เนื่องจากเป็นรูปแบบการบูรณาการที่สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นองค์รวม โดยควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาครู เป็นสิ่งแรกและให้ความสำคัญมากที่สุด เนื่องจากพบว่าสภาพปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะมีการนำกระบวนการสะสมศึกษาไปใช้บ้างแล้ว แต่มีส่วนหนึ่งที่ยังใช้ไม่ถูกต้อง โดยเป็นผลมาจากความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเนื่องจากขาดการอบรม และการขาดการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มสาระ

2. สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการจัดการอบรมให้ครูมีความรู้ที่ถูกต้องและทักษะการปฏิบัติที่เพียงพอก่อนให้ครูนำสะสมศึกษาไปใช้จริงในชั้นเรียน และควรมีการจัดกระบวนการให้ครูต่างกลุ่มสาระสามารถทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนแบบบูรณาการได้

3. มหาวิทยาลัยที่มีคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ควรพัฒนานิสิตครูโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาแรงจูงใจ องค์กรความรู้ และทักษะให้นิสิตสามารถจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการได้ โดยเน้นไปที่การบูรณาการร่วมกันระหว่างกลุ่มสาระ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานด้านการศึกษานำผลไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สะสมศึกษาได้หลากหลายรูปแบบ โดยควรให้ความสำคัญกับการออกแบบให้ครอบคลุม 5 องค์ประกอบตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ เพื่อให้นวัตกรรมสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับสะสมศึกษาให้กับผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง การพัฒนานวัตกรรมสะสมศึกษาตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน สำหรับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูระดับประถมศึกษา ได้รับการอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (ทุนมหาดบัณฑิต วช. ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2565) กลุ่มหัวข้อวิทยานิพนธ์ : การบูรณาการศิลปศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพประชากร

เอกสารอ้างอิง

- ยุวธิดา คำปวน. (2560). การบูรณาการ: เส้นทางแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา*, 8(1), 25-38.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2565). *สสวท. พัฒนาครูจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะทันโลกยุคใหม่ตามแผน 5 ปี*. เข้าถึงได้จาก <https://www.ipst.ac.th/news/28579/20220614-ipst-3i-2h.html>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. (2558). *รายงานผลการศึกษา สถานภาพการผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://www.onec.go.th/index.php/book/BookView/1442>
- สุภัค โอฬารพิริยกุล. (2562). STEAM Education: นวัตกรรมการศึกษาบูรณาการสู่การจัดการเรียนรู้. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 9(1), 1-16.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2542). *การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นใน น นี สี ต คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : ภาควิชาวิจัยการศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Jamil, F.M., et al. (2018). Early childhood teacher beliefs about STEAM Education after a professional development. *Early Childhood Education Journal*, 46(4), 409-417.
- Katherine, L.B., et al. (2021). Supporting Teachers on Their STEAM Journey: A Collaborative STEAM Teacher Training Program. *Education Sciences*, 11(3), 105.
- Kaufman, R. and English, F.W. (1981). *Needs Assessment Concept and Application*. (3rd ed.). United states of America : Education technology.
- Starfish Academy. (2565). *โครงการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาครูและโรงเรียน เพื่อยกระดับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (TSQP 2)*. เข้าถึงได้จาก <https://www.starfishlabz.com/blog/770-โครงการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาครูและโรงเรียน-เพื่อยกระดับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง-tsqp-2>

Yakman, G. (2008). *STEAM Education: A overview of creating a model of integrative education*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/327351326_STEAM_Education_an_overview_of_creating_a_model_of_integrative_education

ประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารใน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

Effectiveness of Schools by Administration according to Good
Governance of Administrators under the Nakhon Si Thammarat Secondary
Educational Service Area Office

จิราวรรณ ปรีชา¹ สันติ อุณจะนำ² และสร้อยญา แสงอัมพร³

Jirawan Preecha, Santi Aunjanam and Sranya Saengamporn

Received: January 01, 2023

Revised: February 21, 2023

Accepted: March 01, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช 2) ศึกษาระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของสถานศึกษากับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช และ 4) ค้นหาตัวพยากรณ์ที่ใช้ในการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษากับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูและบุคลากรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช จำนวน 345 คน เครื่องมือที่ใช้วิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมราช; Mahamakut Buddhist University,
Srithammasokkaraj Campus

Corresponding author, e-mail: jirawanpreecha636@gmail.com, Tel 093-6844747

นครศรีธรรมราช มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 อยู่ในระดับมาก 2) การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาานครศรีธรรมราช มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 อยู่ในระดับมาก 3) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของสถานศึกษากับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาานครศรีธรรมราช พบว่าโดยรวมมีความสัมพันธ์กันสูง (RXY) .726 และมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษาสามารถพยากรณ์การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาานครศรีธรรมราช สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษา ได้โดยมีค่าอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 61.10 สมการถดถอยพหุคูณในรูปแบบคะแนนดิบ

$$Y = 1.858 + .358(X_1) + .136(X_2) + .104(X_3) + .355(X_4) + .033(X_5) + .130(X_6)$$

สมการถดถอยพหุคูณในรูปแบบในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z_Y = .513(Y_1) + .503(Y_4) + .204(Y_2) + .185(Y_6) + .161(Y_3) + .044(Y_5)$$

คำสำคัญ: ประสิทธิผลของสถานศึกษา, หลักธรรมาภิบาล, การบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the effectiveness of schools under the Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office; 2) to study the level of good governance use by administrators under the Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office; 3) to study the relationship between the effectiveness of schools and the good governance use of administrators under the Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office; and 4) to find predictors used to predict the effectiveness of schools and the good governance use of administrators under the Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office. The population and the sample were 345 teachers and personnel of schools under the Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office. The research tools were questionnaires. The statistics used to analyze the data were frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson

correlation coefficient. The research findings were as follows: 1) the effectiveness of schools under the Office of Secondary Educational Service Area Nakhon Si Thammarat had the overall and individual averages of 4.15 at a high level; 2) the good governance use by administrators under the Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office had the overall mean and the each mean of 4.14 at a high level; 3) the correlation coefficient between school effectiveness and the good governance use of administrators under the Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office found that the overall correlation was high (R_{XY}) .726 and there was a statistically significant positive correlation at the .01 level ; and 4) the results of multiple regression analysis for predicting school effectiveness could predict the good governance use of administrators under the Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office that can jointly predict the effectiveness of schools by having the predictive power of 61.10%.

Multiple regression equation in raw score format.

$$Y = 1.858 + .358(X_1) + .136(X_2) + .104(X_3) + .355(X_4) + .033(X_5) + .130(X_6)$$

Multiple regression equations in standard score form.

$$ZY = .513(Y_1) + .503(Y_4) + .204(Y_2) + .185(Y_6) + .161(Y_3) + .044(Y_5)$$

Keywords: School Effectiveness, Good Governance, Administration Based on Good Governance

บทนำ

คุณภาพของคนเป็นสิ่งสำคัญและควบคู่ไปกับความเจริญก้าวหน้าของประเทศ ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติมีจุดเน้นการพัฒนาคน โดยกำหนดนโยบายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของทุกคนทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาให้มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง มีความรู้ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพ รวมทั้งมีการประกาศให้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นการไข่นโยบายปฏิรูปการศึกษา โดยอิงกฎหมายเป็นครั้งแรกเพื่อเป็นการปรับเปลี่ยนแนวทางการศึกษาในลักษณะองค์รวมทั้งแนวคิดระบบโครงสร้างและกระบวนการในการจัดการศึกษา ยึดหลักความเป็นเอกภาพด้านนโยบาย มีความหลากหลายในการปฏิบัติ รวมทั้งมีการ

กระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาทางด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ลงไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาทุกแห่ง (ปราโมทย์ ประสานกุล, 2555)

ปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาลได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญ และนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับการบริหารองค์การ ธรรมาภิบาลเกี่ยวข้องกับการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพสู่ประชาชน โดยมุ่งให้เกิดความเป็นอิสระ การลดการควบคุมผู้บริหารสามารถทำงานได้ลุล่วงตามเป้าหมาย ธรรมาภิบาลเป็นการส่งเสริมบทบาทให้เกิดการทำงานที่ลดการนำผลประโยชน์ของสาธารณะมาใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับหลักนิติธรรม ลดกฎระเบียบที่มากเกินไปที่เป็นต้นเหตุของการทำงานล่าช้า มีการจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย การดำเนินงานให้ชัดเจนเพื่อให้การจัดทรัพยากรเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม มีกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส มีกติกาในการบริหารงาน ซึ่งตามที่พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้วางแนวทางในการปฏิบัติราชการคือ 1) ประชาชนเกิดประโยชน์สุข 2) ภารกิจของรัฐเกิดผลสัมฤทธิ์ 3) เกิดความคุ้มค่ามีประสิทธิภาพ 4) ลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน 5) ทันต่อเหตุการณ์ 6) การอำนวยความสะดวก 7) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ และในปี พ.ศ. 2555 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการได้ทบทวนวิเคราะห์ หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีใหม่ เพื่อให้หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มีความง่ายต่อความเข้าใจ สะดวกต่อการจดจำ และนำไปปฏิบัติรวมทั้งมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพบริบทของประเทศไทย ซึ่งได้นำเอาประเด็นที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องรวมไว้ด้วยกันเป็นหมวดหมู่ นอกจากนี้ยังได้ให้ความสำคัญในเรื่องของทัศนคติ และพฤติกรรมของตัวบุคคลทั้งในระดับผู้นำ และระดับผู้ปฏิบัติงาน โดยเห็นควรให้มีการเพิ่มเติมประเด็นในเรื่องการสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม และจริยธรรม อันเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 279 ซึ่งกำหนดให้ มีมาตรฐานทางจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ (วิชญ์ เครื่องงาม, 2555)

การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการในอำนาจหน้าที่ ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นนิติบุคคล การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการ นับว่าเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสถานศึกษาทุกคนควรจะต้องนำมาใช้ เพื่อให้การบริหารงานของสถานศึกษาประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพเป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ

กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา เพราะมีอำนาจในการตัดสินใจรวมทั้งการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ของสถานศึกษา ผู้บริหารศึกษาจึงควรมีคุณลักษณะที่ดีทั้งทางด้านคุณวุฒิ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา (ธีระ รุญเจริญ, 2550) กล่าวว่า “ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญของสถานศึกษาและเป็นผู้นำวิชาชีพที่จะต้องมีความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนจรรยาบรรณวิชาชีพที่ดีจึงจะนำไปสู่การจัดและการบริหารสถานศึกษาที่ดี มีประสิทธิผล และประสิทธิภาพ

ประสิทธิผลของสถานศึกษานั้นหมายถึง ความสำเร็จอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคนในประเทศ สถานศึกษาเป็นองค์การหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิผล และสิ่งที่มีความสำคัญเป็นตัวบ่งชี้ว่าการจัดการศึกษาหรือการบริหารโรงเรียนประสบผลสำเร็จหรือไม่ก็คือประสิทธิผล (พิมพ์พรณ สุริโย, 2552) ผู้บริหารโรงเรียนต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และใช้หลักธรรมาภิบาลส่งเสริมสนับสนุนครูอาจารย์ให้ได้พัฒนาและทันต่อการเปลี่ยนแปลงให้เกิดผลตามเป้าหมายที่วางไว้ ในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเป็นผู้รับผิดชอบ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสิทธิผลของสถานศึกษา โดยใช้กระบวนการบริหารไปพร้อมกัน คือ หลักการบริหารการศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการนิเทศการศึกษา การบริหารสถานศึกษาก็จะประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้กระบวนการการบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลสถานศึกษาโดยการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช โดยการศึกษาการบริหารงานโดยใช้หลักธรรมาภิบาล คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความร่วมมือ หลักความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า โดยคำนึงถึงประสิทธิผลของสถานศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปใช้กำหนดนโยบายวางแผน และกำหนดแนวทางในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราชต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของสถานศึกษากับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช
4. เพื่อค้นหาตัวพยากรณ์ที่ใช้ในการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษากับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูและบุคลากรของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช จำนวน 2,710 คน สูตรคำนวณของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) กลุ่มตัวอย่าง 345 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะคำถามปลายปิด (Close Ended) จำนวน 1 ชุด ได้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบเครื่องมือวิจัยเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ค่าดัชนีที่คำนวณได้อยู่ระหว่าง 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำส่งหนังสือถึงโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามจากครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช
2. ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช จนครบตามจำนวนที่กำหนดไว้

3. เมื่อได้แบบสอบถามที่ตอบข้อมูลเรียบร้อยแล้วกลับคืนมาจำนวน 345 ชุด คิดเป็น 100% จึงตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม นำข้อมูลที่ได้ไปประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษากับระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของสถานศึกษาโดยการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยใช้สถิติหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) โดยใช้การทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่คำนวณได้ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแต่ละขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับประสิทธิผลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยน และพัฒนาโรงเรียน รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก

2. ระดับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านหลักคุณธรรม รองลงมา คือ ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักนิติธรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านหลักการมีส่วนร่วม

3. ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของสถานศึกษากับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์

สหสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของสถานศึกษากับการใช้หลักธรรมาภิบาลโดยรวมมีความสัมพันธ์กันสูง (R_{xy}) .726 และมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอนเพื่อหาความสามารถในการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษากับการใช้หลักธรรมาภิบาล พบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารทุกด้าน สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 61.10 โดยผลการศึกษา พบว่า ตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์ที่ดีที่สุดคือ หลักนิติธรรม ($\beta=.513$, $t=6.70$, $p\text{-value}=.00$) หลักการมีส่วนร่วม ($\beta=.503$, $t=6.00$, $p\text{-value}=.00$) หลักคุณธรรม ($\beta=.204$, $t=2.18$, $p\text{-value}=.02$) หลักความคุ้มค่า ($\beta=.185$, $t=2.12$, $p\text{-value}=.00$) มีผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 และหลักความโปร่งใส ($\beta=.161$ $t=1.38$, $p\text{-value}=.16$) และหลักความรับผิดชอบ ($\beta=.044$, $t=0.44$, $p\text{-value}=.65$) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นจึงนำมาเขียนเป็นสมการถดถอยพหุคูณในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังต่อไปนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y = 1.858 + .358(X_1) + .136(X_2) + .104(X_3) + .355(X_4) + .033(X_5) + .130(X_6)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z_Y = .513(Y_1) + .503(Y_4) + .204(Y_2) + .185(Y_6) + .161(Y_3) + .044(Y_5)$$

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของสถานศึกษา พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน รองลงมาคือ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียน ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก ทั้งนี้เพราะโรงเรียนมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบมีการกำหนดจุดมุ่งหมายร่วมกันในสถานศึกษาวางแผนกำหนดเกณฑ์ในการประเมินชัดเจน มีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลเพื่อปรับปรุงพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและสามารถตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายในโรงเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของเชาวนุช สวางชาติ (2561) พบว่า ประสิทธิภาพของโรงเรียนเทศบาลในเขตจังหวัดเลย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของจรงค์ศักดิ์ ว่องไว (2562) พบว่า การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และประสิทธิผลการบริหารงานในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนอยู่ในระดับมาก

2. การวิเคราะห์ระดับการใช้หลักธรรมาภิบาล ผลการวิจัย พบว่า มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณธรรม รองลงมาคือ ด้านความคุ้มค่า ด้านความรับผิดชอบ ด้านความโปร่งใส ด้านนิติธรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการมีส่วนร่วม ทั้งนี้เพราะการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นการจัดการองค์การอย่างมีคุณธรรม จริยธรรมภายใต้การดำเนินงานด้วยความโปร่งใส รับผิดชอบ สามารถตรวจสอบได้ มุ่งประโยชน์สุขให้เกิด ครูผู้สอนจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และมีส่วนร่วมในการทำงาน สอดคล้องกับแนวคิดของฉัตรมงคล สูงเนิน (2561) พบว่า 1) ปัญหาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระพิชาญ สมงคโล (ภูประทาน) (2563) พบว่า โดยรวม อยู่ในระดับมาก

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลของสถานศึกษากับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R_{xy}).726 หลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เพราะการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 หลัก เมื่อโรงเรียนได้นำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ครูทุกคนให้ความร่วมมือ ย่อมส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของเทพศักดิ์ ไครอุบลและคณะ (2561) พบว่า ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความสัมพันธ์ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของขจรศักดิ์ ว่องไว (2562) พบว่า มีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอนเพื่อหาความสามารถในการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษากับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช พบว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารทุกด้าน สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 61.10 โดยผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์ที่ดีที่สุดคือ หลักนิติธรรม ($\beta=.513$, $t=6.70$, $p\text{-value}=.00$) หลักการมีส่วนร่วม ($\beta=.503$, $t=6.00$, $p\text{-value}=.00$) หลักคุณธรรม ($\beta=.204$, $t=2.18$, $p\text{-value}=.02$) หลักความคุ้มค่า ($\beta=.185$, $t=2.12$, $p\text{-value}=.00$) มีผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 และหลักความโปร่งใส ($\beta=.161$, $t=1.38$, $p\text{-value}=.16$) หลักความรับผิดชอบต่อ ($\beta=.044$, $t=0.44$, $p\text{-value}=.65$) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ที่ทันสมัย มาใช้บังคับในสถานศึกษา กำหนด

กฎระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นที่ยอมรับของบุคลากรในสถานศึกษา มีการสร้างการตระหนักรู้ ด้วยความรับผิดชอบในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด มีการปกครอง บังคับบัญชาบุคลากรภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษาด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ ภายใต้ความยุติธรรมและเป็นธรรม นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษามีการเผยแพร่ ความรู้ สร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสถานศึกษา รวมทั้งดำเนินการทบทวน ปรับปรุงเรื่องกฎระเบียบ และกระบวนการดำเนินการให้เป็นธรรม และทันต่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง เพื่อประสิทธิผลของสถานศึกษาซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวลินเนศวร์ อีกรากูณวงศ์ (2562) พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของเทศบาลตำบลในจังหวัดนนทบุรี สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลของเทศบาลตำบล ในจังหวัดนนทบุรีได้ร้อยละ 78.10 โดยมีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของพรณิภา ไชยศรี (2563) พบว่า โดยรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 สามารถเขียนสมการวิเคราะห์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้ $Z' = 0.210 Z7 + 0.184 Z9 + 0.172 Z10 + 0.159 Z2 + 0.116 Z6 + 0.107 Z5 + 0.094 Z8$

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้ จากการค้นพบความสามารถในการพยากรณ์ประสิทธิผลของสถานศึกษากับการใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ตัวแปรที่มีอำนาจพยากรณ์ที่ดีที่สุดคือ หลักนิติธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักคุณธรรม และหลักความคุ้มค่า มีผลต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลดีที่สุด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ควรขับเคลื่อนองค์กรอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยเครื่องมือกลไกที่สำคัญที่เรียกว่า “ธรรมาภิบาล” (Good Governance) โดยส่งเสริมการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี หรือธรรมาภิบาล ให้เกิดขึ้นในองค์กรและสถานศึกษาโดยเป็นหลักปฏิบัติด้วยการนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารงานเพื่อเพิ่มประสิทธิผลในสถานศึกษาให้มากยิ่งขึ้น

ผู้บริหารในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช ควรพิจารณาดำเนินการนำหลักธรรมาภิบาลมาสร้างเสริมระบบการบริหารสถานศึกษา สร้างสภาพแวดล้อมภายในที่ดี และพัฒนาบุคลากรให้มีคุณธรรมจริยธรรมอย่างแท้จริง พัฒนาทักษะในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาประสิทธิผลในสถานศึกษาได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการวิจัย พบว่า ประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น ควรมีการกำหนดให้มีระบบการนิเทศ กำกับ ติดตาม ส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลให้อยู่ในระดับมากที่สุด

2. จากผลการวิจัย พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพของสถานศึกษาโดยการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความสัมพันธ์เชิงบวก ดังนั้นควรมีการกำหนดให้มีระบบการนิเทศ กำกับ ติดตาม ส่งเสริม และพัฒนาการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลให้อยู่ในสภาพการณ์ที่ดีกว่าเดิม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราชควรนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารงานในสถานศึกษาให้มากยิ่งขึ้น

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานครศรีธรรมราชควรส่งเสริมให้นำการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

ขจรศักดิ์ ว่องไว. (2562). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ฉัตรมงคล สูงเนิน. (2561). แนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา ในจังหวัดนครสวรรค์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 42. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

เชาวนุช สวางชาติ. (2561). ปัจจัยภาวะผู้นำแบบเหนือชั้นของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนเทศบาลในเขตจังหวัดเลย. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

- เทพศักดิ์ ไครอุบลและคณะ. (2561). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของบริหารสถานศึกษากับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 16(74), 106-117.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). ประสิทธิภาพการนำธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 1(1), 200-202.
- ปราโมทย์ ประสานกุล. (2555). การเปลี่ยนแปลงประชากรกับการศึกษา ใน *เอกสารประกอบการประชุมระดมความคิดเรื่องภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- พรณิศา ไชยศรี. (2563). *การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พระพิชาญ สมมงคล (ภูประทาน) (2563). *แนวทางการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดกาฬสินธุ์*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- พิมพรรณ สุริโย. (2552). *ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียนเทศบาลกลุ่มการศึกษาท้องถิ่นที่ 9 กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- วลินเนศวร์ อีรการุณวงศ์ (2562). *การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของเทศบาลตำบล ในจังหวัดนนทบุรี*. (ดุษฎีนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- วิษณุ เครืองาม. (2555). *การส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการ.

กลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของ เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี

Strategies for the Development of Learning Environment to Enhance
Emotional Quotient of Children and Youths in Ban Pranee
Juvenile Vocational Training Centre for Girls

ธนันท์พร พัฒนาผลสุขุม¹ และชไมพร ดิสถาพร²

Thanananphon Phatthanaphonsukhum and Chamaiporn Disathaporn

Received: November 26, 2022

Revised: February 18, 2023

Accepted: February 24, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน 2) กำหนดกลยุทธ์การพัฒนา และ 3) ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิง บ้านปรานี โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เด็กและเยาวชนในศูนย์ ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ที่เข้ารับการฝึกอบรมมาแล้ว ไม่น้อยกว่า 1 เดือน จำนวน 87 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน หญิงบ้านปรานี จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบ ประเมินความฉลาดทางอารมณ์ และประเด็นในการสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ SWOT และการวิเคราะห์ TOWS Matrix ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเด็กและ เยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อ

¹⁻² มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; Srinakharinwirot University

Corresponding author, e-mail: chan.lovely@hotmail.com, Tel. 097-9848707

พิจารณาแยกตามองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพ รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพ ส่วนสภาพปัจจุบันของความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี พบว่า กว่าครึ่งหนึ่งของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ 2) กลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์หลัก 8 กลยุทธ์รอง และ 27 วิธีดำเนินการ 3) กลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ

คำสำคัญ: กลยุทธ์การพัฒนา, ความฉลาดทางอารมณ์, ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี, สภาพแวดล้อมการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the current conditions; 2) to determine development strategies; and 3) to evaluate the appropriateness and feasibility of learning environment development strategies to promote emotional quotient of children and youths in Ban Pranee Juvenile Vocational Training Centre for Girls using a mixed methods research. The population used in this study were children and youth in Ban Pranee Juvenile Vocational Training Centre for Girls. There were 87 people who had attended the training for at least 1 month. The key informants were 12 executives and personnel of Ban Pranee Juvenile Vocational Training Centre for Girls. The research tools were questionnaires, interview forms, emotional quotient assessment forms and issues in group discussions. The data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation, content analysis, SWOT Analysis and TOWS Matrix Analysis. The results of the research were as follows: 1) the current conditions of the learning environment of children and youth in Ban Pranee Juvenile Vocational Training Centre for Girls, overall level was moderate. When considering by components, it was found that the component with

the highest mean was the social learning environment, followed by the physical learning environment. The component with the lowest average was the mental learning environment. As for the current conditions of the emotional quotient of children and youth in Ban Pranee Juvenile Vocational Training Centre for Girls, it was found that more than half of children and youth in Ban Pranee Juvenile Vocational Training Centre for Girls had emotional quotient scores below the normal range; 2) learning environment development strategies consisted of 2 main strategies, 8 secondary strategies and 27 methods; 3) learning environment development strategies to promote children's emotional quotient of children and youth in Ban Pranee Juvenile Vocational Training Centre for Girls were appropriate and possible to put into practice.

Keywords: Development Strategies, Emotional Quotient, Ban Pranee Juvenile Vocational Training Centre for Girls, Learning Environment

บทนำ

รายงานสถิติประจำปี พ.ศ. 2564 ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พบว่า เด็กและเยาวชนหญิงที่ถูกดำเนินคดี โดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศมีจำนวน 1,284 คดี (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2565) ซึ่งเด็กและเยาวชนหญิงเหล่านี้จะถูกแยกการดำเนินคดีออกจากการดำเนินคดีอาญาสำหรับผู้ใหญ่ โดยมีสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นสถานที่ควบคุมตัวในระหว่างการสอบสวนและการพิจารณาคดี ส่วนเด็กและเยาวชนหญิงในรายชื่อศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้รับการฝึกอบรมนั้น จะถูกนำตัวไปเข้ารับการฝึกอบรมที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนต่อไป

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ตั้งอยู่ที่ตำบลสามพราน อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ได้ถูกจัดให้เป็นศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนสำหรับเด็กและเยาวชนหญิงที่กระทำความผิดโดยเฉพาะ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี พบว่า เด็กและเยาวชนหญิงได้กระทำความผิดในหลายฐานความผิด เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย โดยได้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษมากที่สุด สำหรับในส่วนของสภาพแวดล้อมในศูนย์ฝึกและอบรมนั้น พบว่า ค่อนข้างมีความ

แออัด เนื่องจาก มีจำนวนเด็กและเยาวชนหญิงเพิ่มมากขึ้น แต่สถานที่เรียนและทำกิจกรรมมีขนาดเท่าเดิม และยังพบอีกว่า เด็กและเยาวชนหญิงส่วนใหญ่ยังใช้อารมณ์นำเหตุผล และมักใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา (เพชรรัตน์ กาบคำ, 2560, 28 พฤศจิกายน) จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า เด็กและเยาวชนหญิงเหล่านี้ ส่วนใหญ่ยังไม่มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ หรือยังไม่มีผลลิตทางอารมณ์ไว้ใช้เป็นเครื่องมือในการแยกแยะว่า สิ่งใดควรทำหรือสิ่งใดไม่ควรทำ จึงทำให้กระทำความผิดได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพิมพ์รัตน์ ธรรมรักษา และอาภาพร เผ่าวัฒนา (2562) พบว่า หากวัยรุ่นมีความฉลาดทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสม วัยรุ่นจะไม่สามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ และจะแสดงออกผ่านการทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้สารเสพติด

ดังนั้น แนวทางหนึ่งที่น่ามาพัฒนาเด็กและเยาวชนหญิงในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ก็คือ การเร่งส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ ทั้งในด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข ซึ่งการจะส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จนั้น จำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมหรือต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานีควบคู่ไปด้วย ทั้งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพที่จะส่งผลต่อเด็กและเยาวชนหญิงทางกาย สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพที่จะมากระทบเด็กและเยาวชนหญิงทางความรู้สึกและทางจิตใจ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพที่จะส่งผลต่อเด็กและเยาวชนหญิงทางความสัมพันธ์และการประพฤติปฏิบัติต่อกัน ซึ่งแนวทางการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จนี้ สอดคล้องกับการประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับอ็คิวในประเทศไทยของอัจฉรา สุชารมณ และอังศินันท์ อินทรกำแหง (2548) พบว่า กลุ่มปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์เป็นบวกกับความฉลาดทางอารมณ์

นอกจากนี้ ยังจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดเป็นแนวทาง หรือวิธีการในการดำเนินงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับปัญหา ซึ่งก็คือการกำหนดเป็นกลยุทธ์นั่นเอง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ที่สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมหรือใช้ทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่เด็กและเยาวชนได้ รวมทั้ง กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนยังสามารถนำผลการวิจัย ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้หรือนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่เด็กและเยาวชนหญิงที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งอื่น ๆ ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี
2. เพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ที่เข้ารับการฝึกอบรมมาแล้วไม่ต่ำกว่า 1 เดือน จำนวน 87 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) ผู้บริหารของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ (ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัยอีกหนึ่งตำแหน่งด้วย) หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป หัวหน้ากลุ่มงานบำบัดแก้ไขฟื้นฟู และหัวหน้ากลุ่มงานประสานกิจกรรมชุมชน และ 2) บุคลากรของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จำนวน 7 คน ได้แก่ บุคลากรงานด้านต่าง ๆ ดังนี้ งานการศึกษา งานอภิบาลและการพินิจ งานสังคมสงเคราะห์ งานจิตวิทยา งานพยาบาล งานการเงิน และงานพัสดุ รวมทั้งสิ้น จำนวน 12 คน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน โดยแบ่งดำเนินการเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดย 1) นำ “แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี” ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จำนวน 87 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ

ละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) นำ “แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี” ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้บริหารของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จำนวน 5 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

2. การศึกษาสภาพปัจจุบันของความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดย 1) นำ “แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์สำหรับประชาชนไทย อายุ 12-60 ปี ของกรมสุขภาพจิต” ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จำนวน 87 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) นำ “แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี” ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้บริหารของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จำนวน 5 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 การนำข้อมูลที่ได้ศึกษาได้ในขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และการศึกษาสภาพปัจจุบันของความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี มาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค แล้วนำข้อมูลการวิเคราะห์ดังกล่าว มากำหนดเป็นร่างกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี โดยใช้การวิเคราะห์ TOWS Matrix

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้น โดยใช้การสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยใช้ “ประเด็นในการสนทนากลุ่มเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี” เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้บริหารของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จำนวน 5 คน และบุคลากรของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 12 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม จะนำมาใช้ปรับปรุงร่างกลยุทธ์ฯ ให้มีความ

สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการปรับปรุงร่างกลยุทธ์ฯ ดังกล่าวนั้น ผลลัพธ์ที่ได้ คือ จะได้กลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานีฉบับสมบูรณ์ ที่พร้อมนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 การศึกษาสภาพปัจจุบันของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี พบว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแยกตามองค์ประกอบ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพ รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ ส่วนองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพ นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานีมีจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ดังนี้ 1) จุดแข็งในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ คือ เป็นศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่มีการออกแบบอาคารและสถานที่ให้เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนหญิงที่กระทำความผิดได้มาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ส่วนจุดอ่อนในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ คือ มีจำนวนต้นไม้ที่ให้ความร่มรื่นน้อย 2) จุดแข็งในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพ คือ มีการให้ความสำคัญกับเรื่องของความรู้สึกและจิตใจของเด็กและเยาวชน โดยจัดให้มีชั่วโมงโฮมรูมเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้คุยกับครูที่ปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ส่วนจุดอ่อนในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพ คือ มีจำนวนเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น แต่สถานที่เรียนและทำกิจกรรมมีขนาดเท่าเดิม ซึ่งอาจจะส่งผลต่อความรู้สึกของเด็กและเยาวชนได้ เช่น รู้สึกแออัดหรือหงุดหงิด 3) จุดแข็งในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพ คือ มีการให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น มีการจัดให้มีคู่บัดดี้ โดยให้รุ่นพี่ดูแลรุ่นน้องเพื่อช่วยแนะนำหรือช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ส่วนจุดอ่อนในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพ คือ เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มีจิตอาสาน้อย โดยจะปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเองหรือที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น 4) โอกาสในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ คือ มีบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกเข้ามาบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นประจำ เช่น ชุดชั้นใน ส่วนอุปสรรคในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ คือ มีประชาชนบางส่วนยังไม่เปิดใจรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยยังมีความเชื่อที่ผิด ๆ ว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดควรได้รับการลงโทษให้หลบจำ จึงไม่จำเป็นที่จะต้องเข้าไปบริจาคสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือ 5) โอกาสในด้าน

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพ คือ มีบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกขออนุญาตเข้ามาจัดกิจกรรมเป็นประจำ เช่น กิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมการเล่นละคร ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลโดยตรงต่อความรู้สึกและจิตใจของเด็กและเยาวชน เช่น ทำให้รู้สึกสนุกสนาน รู้สึกผ่อนคลาย มีความภูมิใจ และความมั่นใจในตนเอง ส่วนอุปสรรคในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพ คือ มีบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกสนใจทำวิจัยกับเด็กและเยาวชนหญิงที่กระทำความผิดลดลง ซึ่งจะส่งผลทำให้ขาดองค์ความรู้หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพ และ 6) โอกาสในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพ คือ โรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงกับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้เข้าไปร่วมทำกิจกรรม เช่น การนำละครต่อต้านยาเสพติดไปแสดง ซึ่งการเข้าไปทำกิจกรรมภายนอกดังกล่าว ได้ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กและเยาวชนกับเด็กและเยาวชนด้วยกัน และยังส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กและเยาวชนกับเจ้าหน้าที่ เช่น ทำให้เกิดความรักและความสามัคคีที่จะต้องร่วมมือร่วมใจกันฝึกซ้อมการแสดง ส่วนอุปสรรคในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพ คือ มีบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกสนใจทำวิจัยกับเด็กและเยาวชนหญิงที่กระทำความผิดลดลง ซึ่งจะส่งผลทำให้ขาดองค์ความรู้หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ในด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพ

1.2 การศึกษาสภาพปัจจุบันของความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี พบว่า กว่าครึ่งหนึ่งของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ต้องได้รับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ ทั้ง 3 ด้าน โดยเฉพาะในด้านดี เพื่อให้มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ เนื่องจากเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ยังใช้อารมณ์นำเหตุผล และมักใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา ทั้งนี้ พบว่า ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ไม่ได้จัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความฉลาดทางอารมณ์ให้กับเด็กและเยาวชนโดยตรง แต่มีโปรแกรมที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

2. การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี เป็นการกำหนดกลยุทธ์ โดยใช้การวิเคราะห์ TOWS Matrix ซึ่งเป็นวิธีการจับคู่ความสัมพันธ์ของจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคที่สามารถผสมผสานเข้ากันได้ มากำหนดเป็นกลยุทธ์ 4 แบบ คือ กลยุทธ์ SO กลยุทธ์ ST กลยุทธ์ WO และกลยุทธ์ WT ซึ่งกลยุทธ์ทั้ง 4 แบบ ดังกล่าวนี้นี้ ได้กำหนดให้เป็นร่างกลยุทธ์

รอง จากนั้น นำร่างกลยุทธ์รอง มาจัดกลุ่มเป็นร่างกลยุทธ์หลัก แล้วนำเสนอร่างวิธีดำเนินการ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ คือ ได้ “ร่างกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี” ซึ่งประกอบด้วย 2 ร่างกลยุทธ์หลัก 8 ร่างกลยุทธ์รอง และ 27 ร่างวิธีดำเนินการ เพื่อเตรียมพร้อมนำไปสู่การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ต่อไป

3. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี พบว่า ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มมีความเห็นสอดคล้องหรือไปในทิศทางเดียวกันว่า “ร่างกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี” มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยการปรับเปลี่ยนถ้อยคำเพื่อให้ร่างกลยุทธ์ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น ร่างวิธีดำเนินการ ข้อ 1.1.1 “จัดทำโครงการบ้านที่สอง เพื่อช่วยย้าหรือเพิ่มความตระหนักให้เด็กและเยาวชน ร่วมกันดูแลรักษาอาคารและสถานที่ต่าง ๆ ภายในศูนย์ฝึกฯ เหมือนบ้านของตนเอง เช่น การรักษาความสะอาด การประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ และการจัดสิ่งของต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้งาน ซึ่งโครงการนี้จะช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีให้แก่เด็กและเยาวชน ได้รู้จักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม” โดยผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ร่างวิธีดำเนินการในข้อนี้ ควรใช้ข้อความที่เป็นการกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนรักและหวงแหนศูนย์ฝึกฯ เหมือนเป็นบ้านของตนเอง จึงควรปรับแก้เป็น “จัดทำโครงการบ้านของเรา เพื่อให้เด็กและเยาวชนรักและหวงแหนศูนย์ฝึกฯ เหมือนบ้านของตนเอง เช่น การรักษาความสะอาด การประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ และการจัดสิ่งของต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้งาน ซึ่งโครงการนี้ จะช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีให้แก่เด็กและเยาวชน ได้รู้จักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม” ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะเพิ่มเติมทั้งหมดมาปรับปรุงร่างกลยุทธ์ฯ จนได้เป็น “กลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานีฉบับสมบูรณ์” ที่พร้อมนำไปสู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์หลัก 8 กลยุทธ์รอง และ 27 วิธีดำเนินการ ดังนี้

กลยุทธ์หลักที่ 1 มุ่งขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์สู่การปฏิบัติที่เป็นเลิศ

กลยุทธ์รองที่ 1.1 สร้างยุทธวิธีพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพสู่การดำเนินงาน กลยุทธ์นี้มี 3 วิธีดำเนินการ ตัวอย่างเช่น จัดทำโครงการบ้านของเรา เพื่อให้เด็กและเยาวชนรักและห่วงแหนศูนย์ฝึกฯ เสมือนบ้านของตนเอง เช่น การรักษาความสะอาด การประหยัดน้ำ ประหยัดไฟ และการจัดสิ่งของต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบเพื่อเพิ่มพื้นที่ใช้งาน ซึ่งโครงการนี้จะช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีให้แก่เด็กและเยาวชน ได้รู้จักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

กลยุทธ์รองที่ 1.2 เพิ่มการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพอย่างรอบด้าน กลยุทธ์นี้มี 1 วิธีดำเนินการ คือ จัดทำโครงการประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ โดยให้เจ้าหน้าที่ เด็กและเยาวชน ร่วมกันประเมินอย่างรอบด้าน เช่น ประเมินอาคาร สถานที่ ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งโครงการนี้จะช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งให้แก่เด็กและเยาวชน ได้มีโอกาสฝึกความสามารถในการตัดสินใจ

กลยุทธ์รองที่ 1.3 ยกระดับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพสู่การเติมเต็มความรู้สึก กลยุทธ์นี้มี 3 วิธีดำเนินการ ตัวอย่างเช่น จัดชั่วโมงสนทนาเปิดใจ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยให้เด็กและเยาวชนแบ่งกลุ่มสนทนาเกี่ยวกับสิ่งที่มากระทบต่อความรู้สึก ทั้งทางบวกและทางลบ จากสิ่งที่เห็นทางกายภาพและจากบุคคล เพื่อร่วมกันค้นหาทางออกหรือแก้ปัญหา ในสิ่งที่ตนลบและคงรักษาไว้ในสิ่งที่ตนบวก พร้อมทั้งจดบันทึกส่งให้ครูที่ปรึกษานำไปดำเนินการต่อไป ซึ่งกิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งให้แก่เด็กและเยาวชน ได้มีโอกาสฝึกความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์

กลยุทธ์รองที่ 1.4 ยกระดับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพสู่การสร้างพลังให้จิตใจ กลยุทธ์นี้มี 10 วิธีดำเนินการ ตัวอย่างเช่น ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันต่าง ๆ ตามความถนัดและความสนใจกับหน่วยงานของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ โดยควรเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนที่เคยเข้าร่วมการแข่งขันมาแล้ว ได้มีส่วนช่วยชักชวนและให้คำแนะนำเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ ๆ ซึ่งการเป็นตัวแทนของศูนย์ฝึกฯ เข้าร่วมกิจกรรมนี้ จะช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุขให้แก่เด็กและเยาวชน ได้มีความภูมิใจในตนเอง

กลยุทธ์รองที่ 1.5 บำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนเพื่อสร้างความอึดอ้อมในจิตใจ กลยุทธ์นี้มี 1 วิธีดำเนินการ คือ ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้บำเพ็ญประโยชน์ เช่น เก็บขยะหรือ

ทางเข้าในชุมชน ซึ่งกิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุขให้แก่เด็กและเยาวชน ได้มีความภูมิใจในตนเองที่ได้มีโอกาสช่วยเหลือชุมชน

กลยุทธ์รองที่ 1.6 สรรสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพสู่การเชื่อมโยงสายใยความสัมพันธ์ กลยุทธ์นี้มี 4 วิธีดำเนินการ ตัวอย่างเช่น ส่งเสริมให้มีกิจกรรมสร้างความผูกพันระหว่างเด็กและเยาวชนกับเด็กและเยาวชนด้วยกัน เช่น จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกิจกรรมกลุ่ม ทั้งการฝึกวิชาชีพและการศึกษานอกระบบเพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ซึ่งกิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านดีให้แก่เด็กและเยาวชนได้ใส่ใจผู้อื่น เข้าใจและยอมรับผู้อื่น รู้จักการให้ รู้จักการรับ อีกทั้ง ยังช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งให้กับเด็กและเยาวชน ได้รู้จักสภาพของตนเอง มีความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา มีความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น รวมทั้งยังช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุขให้กับเด็กและเยาวชน ได้เห็นคุณค่าในตนเอง

กลยุทธ์รองที่ 1.7 สรรสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพสู่การประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยใจ กลยุทธ์นี้มี 3 วิธีดำเนินการ ตัวอย่างเช่น จัดกิจกรรมหรือประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของศูนย์ฝึกฯ เพื่อเปิดโอกาสให้บุคคล หน่วยงานหรือองค์กรจากภายนอกเข้ามาร่วมจัดกิจกรรมการแสดงละคร หรือการแสดงบทบาทสมมุติที่เกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติต่อกัน ซึ่งกิจกรรมนี้จะช่วยส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่งให้กับเด็กและเยาวชน ได้รู้จักการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น และกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม

กลยุทธ์หลักที่ 2 มุ่งสร้างนวัตกรรมด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ผ่านการวิจัย

กลยุทธ์รองที่ 2.1 เร่งผลักดันให้มีการผลิตผลงานวิจัยด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ กลยุทธ์นี้มี 2 วิธีดำเนินการ ตัวอย่างเช่น จัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการวิจัยเพื่อปูพื้นฐานและกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกฯ ผลิตผลงานวิจัยด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีคุณภาพและสามารถนำไปปฏิบัติได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 สภาพปัจจุบันของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี พบว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนใน

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ ศันสนีย์ กิจแก้ว (2550) พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอธิบายได้ว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด แล้วศาลตัดสินให้ส่งตัวมายังศูนย์ฝึกและอบรม ต้องมาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างไปจากเดิม โดยมีสภาพความเป็นอยู่ที่ต้องควบคุมในพื้นที่จำกัด กิจกรรมประจำวันต่าง ๆ ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบ อีกทั้งยังต้องอยู่กันด้วยความแออัด และถูกตัดขาดจากครอบครัว ญาติมิตร จึงต้องใช้เวลาในการทำใจ ยอมรับสภาพแวดล้อมของศูนย์ฝึกฯ นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ยังพบอีกว่า ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี มีทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งมีความสอดคล้องกับโรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี (2563) ที่ได้มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยพบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม (อุปสรรค) เช่นเดียวกัน

1.2 สภาพปัจจุบันของความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี พบว่า กว่าครึ่งหนึ่งของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี มีทั้งเด็กและเยาวชนที่มีความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในเกณฑ์ปกติ และเด็กและเยาวชนที่มีความฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ โดยเด็กและเยาวชนในกลุ่มหลังนี้ ควรได้รับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ ให้มีคะแนนความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นหรืออยู่ในเกณฑ์ปกติต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับอารี มั่งคั่ง (2556) ได้นำแบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ไปประเมินนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชลกันยานุกูล จำนวน 500 คน พบว่า มีนักเรียนที่มีคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์ปกติ จำนวน 105 คน ซึ่งต่อมาได้มีการประชาสัมพันธ์การร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ดังกล่าว โดยมีนักเรียนสมัครเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 15 คน นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ต้องได้รับการส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ ทั้ง 3 ด้าน โดยเฉพาะในด้านดี เพื่อให้มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ เนื่องจาก เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ยังใช้อารมณ์นำเหตุผล และมักใช้อารมณ์ในการแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับพัทธา เจริญสิทธิ์, ฐนันดรศักดิ์ บวรนนทกุล, เชษฐ รัชดาพรรณธากุล และอายุตม์ สินธพพันธุ์ (2561) ได้ให้ข้อเสนอแนะจากการศึกษาไว้ว่า ทางเรือนจำควรจัดโครงการหรือกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมหรือพัฒนาภาวะทางอารมณ์ (EQ) ของผู้ต้องขังในกลุ่มที่พบว่า มีภาวะทางอารมณ์ต่ำกว่าปกติ โดยเป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาจิตใจและภาวะทางอารมณ์ของผู้ต้องขัง

2. การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี เป็นการกำหนดกลยุทธ์ โดยใช้การวิเคราะห์ TOWS Matrix ประกอบด้วย 2 ร่างกลยุทธ์หลัก 8 ร่างกลยุทธ์รอง และ 27 ร่างวิธีดำเนินการ ซึ่งร่างกลยุทธ์ที่ได้กำหนดขึ้นมานั้น ครอบคลุมทุกองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ คือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพ และยังครอบคลุมความฉลาดทางอารมณ์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข ซึ่งสอดคล้องกับอรพินธุ์ ประสิทธิ์รัตน์ (2545) ได้อธิบายว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพ และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพ และยังสอดคล้องกับกรมสุขภาพจิต (2558) ได้พัฒนาแนวคิดเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน คือ ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข

3. การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี พบว่า ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มมีความเห็นสอดคล้องหรือไปในทิศทางเดียวกันว่า ร่างกลยุทธ์ฯ มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ โดยได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้ร่างกลยุทธ์ฯ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จนได้เป็นกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานีฉบับสมบูรณ์ ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์หลัก 8 กลยุทธ์รอง และ 27 วิธีดำเนินการ ซึ่งผู้วิจัยขออภิปรายกลยุทธ์ที่สำคัญ ดังนี้ 1) กลยุทธ์รองที่ 1.1 สร้างยุทธวิธีพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพสู่การดำเนินงาน โดยกลยุทธ์นี้เป็นการหาแนวทางหรือวิธีการต่าง ๆ มาใช้ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ ที่เกี่ยวข้องกับอาคาร สถานที่ ครุภัณฑ์ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับรัฐสภา พงษ์ภิญโญ (2556) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และได้จัดทำโครงการ Physical Environment Development Toward Change ขึ้นมา โดยมีมุ่งหวังให้เกิดการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ในด้านสภาพแวดล้อมด้านกายภาพภายในชั้นเรียน และสภาพแวดล้อมด้านกายภาพภายนอกชั้นเรียน 2) กลยุทธ์รองที่ 1.2 เพิ่มการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพอย่างรอบด้าน โดยกลยุทธ์นี้เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเด็กและเยาวชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดง

ความคิดเห็นและการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี วราห์คำ (2554) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีโอกาสดแสดงความคิดเห็น ในการพัฒนาปรับปรุงการจัดสภาพแวดล้อมด้านอาคาร สถานที่ เช่น การดูแลรักษาความสะอาดห้องน้ำ การตกแต่งห้องเรียนให้มีบรรยากาศน่าเรียน 3) กลยุทธ์รองที่ 1.3 ยกระดับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพสู่การเติมเต็มความรู้สึก โดยกลยุทธ์นี้ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพ ที่มากระทบทางความรู้สึก เพื่อให้เด็กและเยาวชนหญิงบ้านปราณีใช้เป็นแนวทางรับมือกับสิ่งที่จะมากระทบความรู้สึกในด้านลบได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมสุขภาพจิต (2558) ได้กล่าวไว้ว่า ความรู้สึกของคนเรามีหลากหลาย และเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาจากสิ่งภายนอก ที่มากระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ การแสดงออกเมื่อเผชิญกับภาวะอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์อย่างไม่เหมาะสม จะเกิดปัญหาทั้งต่อตนเองและผู้อื่น บุคคลจึงควรรู้เท่าทันอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองโดยเฉพาะอารมณ์ด้านลบ และฝึกควบคุมอารมณ์ของตนเอง ตลอดจนวิธีการแสดงออกที่เหมาะสม 4) กลยุทธ์รองที่ 1.4 ยกระดับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพสู่การสร้างพลังให้จิตใจ โดยกลยุทธ์นี้ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางจิตภาพ ที่มากระทบทางจิตใจ เพื่อเป็นการช่วยสร้างพลังให้เกิดขึ้นภายในจิตใจของเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปราณี โดยผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อจิตใจ เช่น ทำให้เกิดความภาคภูมิใจหรือช่วยสร้างกำลังใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) ได้กล่าวไว้ว่า ความภาคภูมิใจเป็นพื้นฐานทางจิตใจที่มีความสำคัญต่อชีวิต เพราะเป็นความรู้สึกเป็นสุขที่เกิดขึ้นเมื่อประสบความสำเร็จหรือได้รับชัยชนะ ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้จะช่วยค้ำจุนจิตใจ ให้มีกำลังใจต่อสู้ต่อไป ความภาคภูมิใจจึงเป็นสิ่งที่ต้องสร้างให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นกำลังใจในการดำเนินชีวิตในวันข้างหน้า 5) กลยุทธ์รองที่ 1.5 บำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชนเพื่อสร้างความอึดเอมในจิตใจ โดยกลยุทธ์นี้เป็นการสร้างความสุขทางใจให้กับเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปราณี ที่ได้มีโอกาสช่วยเหลือผู้อื่น ด้วยการบำเพ็ญประโยชน์หรือการเป็นจิตอาสา โดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับดูลยา จิตตะยโสธร (2555) ได้สรุปไว้ว่า กิจกรรมจิตอาสาจัดเป็นแนวทางที่ดีแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ก่อให้เกิดกำลังใจในการพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นอย่างเต็มศักยภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านอารมณ์ สังคม บุคลิกภาพ และสติปัญญา และที่สำคัญยังเป็นการยกระดับจิตใจของบุคคลให้สูงขึ้น กล่าวคือ สามารถลดความเห็นแก่ตัวลงได้ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ทำให้รู้จักการเสียสละ ทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม 6) กลยุทธ์รองที่ 1.6 สรรสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพสู่การเชื่อมโยงสายใยความสัมพันธ์ โดยกลยุทธ์นี้ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้

ทางสังคมภาพ ที่ส่งผลต่อเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปราณีทางความสัมพันธ์ เพื่อให้มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กและเยาวชนกับเด็กและเยาวชนด้วยกัน รวมทั้ง ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กและเยาวชนกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของกรมสุขภาพจิต (2558) ได้กล่าวถึง การรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันไว้ว่า การมีความรู้สึกที่ดีต่อกัน จะช่วยลดความขัดแย้ง และช่วยให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น 7) กลยุทธ์รองที่ 1.7 สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพสู่การประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยใจ โดยกลยุทธ์นี้ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางสังคมภาพ ที่ส่งผลต่อเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปราณีจากการประพฤติปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้มีการประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อกันระหว่างเด็กและเยาวชนกับเด็กและเยาวชนด้วยกัน รวมทั้ง การประพฤติปฏิบัติที่ดีต่อกันระหว่างเด็กและเยาวชนกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับสุวัชร แก้วกล้า (2554) ได้กล่าวถึง การปฏิบัติตนของนักเรียนและครูสรุปได้ว่า นักเรียนปฏิบัติต่อครู เช่น มีความเคารพนับถือ เชื่อฟัง ครูผู้สอน ตั้งใจและสนใจกระทำในสิ่งที่ครูอบรมสั่งสอน ส่วนครูปฏิบัติต่อนักเรียน เช่น ให้ความเป็นกันเอง ให้ความรักความเอาใจใส่ ให้คำปรึกษา และข้อชี้แนะแก่นักเรียนในด้านการเรียนและด้านส่วนตัว ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ และการปรับตัวของนักเรียน ลดความกดดัน ความตึงเครียดที่จะเกิดขึ้นในห้องเรียน และ 8) กลยุทธ์รองที่ 2.1 เร่งผลักดันให้มีการผลิตผลงานวิจัยด้านการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ โดยกลยุทธ์นี้เป็นการส่งเสริมและกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปราณี ผลิตผลงานวิจัยหรืออาจร่วมผลิตผลงานวิจัยกับหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ โดยงานวิจัยเหล่านั้น ต้องมีคุณภาพและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งสอดคล้องกับกรมพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2560) ได้กล่าวถึง คุณค่าของงานวิจัยไว้ว่า ต้องมีความเหมาะสมในระเบียบวิธีวิจัย งานวิจัยมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือตามหลักวิชาการ พร้อมทั้งเป็นงานการศึกษาที่จะให้ความรู้ใหม่หรือเกิดองค์ความรู้ใหม่หรือข้อค้นพบสิ่งใหม่ ๆ หรือนวัตกรรมจากการศึกษาวิจัย และสามารถนำไปปฏิบัติได้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยมี ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กรมพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน ควรมีนโยบายให้ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปราณี เป็นต้นแบบหรือเป็นหน่วยงานนำร่องในการนำกลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ไปใช้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กลยุทธ์การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปราณี มีวิธีดำเนินการเป็นจำนวนมาก ฉะนั้น จึงไม่จำเป็นต้องดำเนินการพร้อมกันทุกข้อ แต่ควรดำเนินการให้ครบทุกองค์ประกอบของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และควรมีการประเมินผลในทุกโครงการหรือทุกกิจกรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2560). การขอเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย. เข้าถึงได้จาก <http://www.djop.go.th/storage/files/1/page-djop1.pdf>
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2565). รายงานสถิติคดี ประจำปี พ.ศ. 2564. เข้าถึงได้จาก <http://www.djop.go.th/storage/files/2/statistics2564.pdf>
- กรมสุขภาพจิต. (2558). คู่มือการจัดกิจกรรม “ฝึกคิดแก้ปัญหา พัฒนา EQ” สำหรับอาสาสมัคร / แกนนำศูนย์เพื่อนใจ TO BE NUMBER ONE ฉบับปรับปรุง ปี 2558. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

- ดุษยา จิตตะยโสธร. (2555). จิตอาสา: แนวทางหนึ่งในการพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเอง. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 32(1), 155.
- ทรงศนีย์ วรหาคำ. (2554). *การศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของโรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐาราม สังกัดสำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร*. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พัทธา เจริญสิทธิ์, ฐนันดรศักดิ์ บวรนนท์กุล, เชษฐ รัชดาพรธนาธิกุล, และ आयुต์ม์ สินธพพันธุ์. (2561). วุฒิภาวะทางอารมณ์ของผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำในเรือนจำพิเศษ กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 12(2), 11.
- พิมพ์รัตน์ ธรรมรักษา และอาภาพร เผ่าวัฒนา. (2562). ความฉลาดทางอารมณ์กับพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น. *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล*, 35(3), 212.
- เพชรรัตน์ กาบคำ. (2560, 28 พฤศจิกายน). ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปราณี. (นางสาวธนนันทพร พัฒนาผลสุขุม, ผู้สัมภาษณ์).
- รัฐสภา พงษ์ภิญโญ. (2556). *การพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในวิทยาลัยเทคโนโลยีพงษ์ภิญโญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- โรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี. (2563). *แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเทพศิรินทร์ นนทบุรี*. เข้าถึงได้จาก <https://www.tsn.ac.th/web/wp-content/uploads/2021/02/28258/แผนพัฒนา-ปี-63-66-PDF.pdf>
- คันสนีย์ กิจแก้ว. (2550). *พฤติกรรมการเผชิญความเครียดของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 2 จังหวัดราชบุรี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *การเสริมสร้าง “ทักษะชีวิต” ตามจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุวภัทร แก้วกล้า. (2554). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหาการเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 โรงเรียนวัดเมธังกราวาส (เทศรัฐราษฎร์นุกุล) จังหวัดแพร่*. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- อรพันธุ์ ประสิทธิ์รัตน์. (2545). สภาพแวดล้อมการเรียนรู้. ใน *สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับที่ 25*. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อัจฉรา สุขารมณ์ และอังศินันท์ อินทรกำแหง. (2548). *การประมวลและสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับ อีคิวในประเทศไทย*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อารี มั่งคั่ง. (2556). ผลของกิจกรรมกลุ่มต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชลกันยานุกูล จังหวัดชลบุรี : การศึกษาเบื้องต้น. *วารสาร มจร.วิชาการ*, 16(32), 62.

การพัฒนาระบบบัญชีและการจัดการต้นทุนการผลิตเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Accounting System Development and Production Cost Management to
Enhance Community Products of Occupation Promotion Community
Enterprise Group at Ban Nikhom, Muang District, Surat Thani Province

ภัทรวดี อินทปันตี¹ พรเพ็ญ สุขหนู² จิราภรณ์ จันทรวงศ์³ และปิยตา นวลละออง⁴

Patharawadee Inthapantee, Pornpen Suknu, Jiraporn Jantawong and

Piyata Nuanlaong

Received: December 08, 2022

Revised: February 15, 2023

Accepted: February 24, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการจัดทำบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) พัฒนาแนวทางการจัดการต้นทุนผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน ของวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 17 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการบันทึกบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคมใช้ระบบการบันทึกด้วยมือ รับรู้รายการเฉพาะเงินสดจากรายรับ และรายจ่าย โดยไม่ได้มีการจัดทำบัญชีต้นทุนการผลิตเพื่อคำนวณต้นทุนสินค้า การกำหนดราคาขายใช้ราคาตลาดโดยการประมาณ การพัฒนารูปแบบของระบบบัญชีจึงทำได้โดยพัฒนาระบบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐาน มีความเหมาะสมกับการใช้ข้อมูลของกลุ่มและสอดคล้องกับการดำเนินงาน

¹⁻⁴ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี; Surat thani Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: ppatha77@hotmail.com, Tel. 098-6719984

ประกอบด้วย 1.1) ควรมีการจัดทำระบบเอกสารเพื่อประกอบการบันทึกบัญชี ได้แก่ (1) จัดทำใบเสร็จรับเงิน (2) จัดทำใบสำคัญจ่าย (3) จัดทำทะเบียนคุมสินค้าและวัตถุดิบ โดยการออกแบบเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีโดยกำหนดเลขที่เอกสารไว้ล่วงหน้า 1.2) จัดให้มีระบบการควบคุมภายในโดยการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับสมาชิกอย่างชัดเจนและมีการใช้บัญชีธนาคารในนามกลุ่มวิสาหกิจในการรับเงิน 1.3) จัดให้มีระบบการบันทึกรายการทางการเงินและการใช้เอกสารประกอบการบันทึกทางการเงินบัญชีอย่างสม่ำเสมอ และ 2) การพัฒนาแนวทางการจัดการต้นทุนการผลิตสินค้าชุมชน มีรูปแบบการคำนวณต้นทุนการผลิตโดยใช้วิธีต้นทุนเต็ม กำหนดราคาขายด้วยอัตราส่วนบวกเพิ่ม การทำความเข้าใจพฤติกรรมของต้นทุนและจัดประเภทต้นทุน เพื่อนำมาวิเคราะห์จุดคุ้มทุนและการวางแผนการผลิตที่เหมาะสม

คำสำคัญ: ระบบบัญชี, ต้นทุนการผลิต, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the accounting model of Ban Nikhom Community Enterprise Group, Muang District, Surat Thani Province; 2) to develop guidelines for cost management of community products of occupation promotion community enterprise group at Ban Nikhom, Muang District, Surat Thani Province. It was a participatory action research. The research tools were semi-structured in-depth interviews, non-participatory observation. The sample group in this study consisted of 17 people. Data were analyzed by content analysis. The results of the research were as follows: 1) the accounting record form of occupation promotion community enterprise group at Ban Nikhom used a manual recording system by recognizing only cash items from receipts and expenditures without accounting for production costs for calculating product costs. The selling price was estimated by the market price. The development of the form of the accounting system can therefore be done by developing the accounting system to meet the standards, being suitable for the group's use of information and being consistent with the operations, consisting of 1.1) there should be a system of documents for accounting records, namely (1) making a receipt; (2) making a payment voucher; (3)

creating a register of products and raw materials by designing documents supporting accounting records by pre-setting document numbers; 1.2) setting up an internal control system by clearly separating duties and responsibilities among members and using bank accounts on behalf of the group of enterprises to receive money; 1.3) providing a system for recording accounting transactions and using supporting documents for recording accounting transactions regularly; and 2) in terms of development of cost management guidelines for community products, there was a form of calculating production costs using the full cost method. The selling price was set with a plus ratio. Cost Behavior and cost classification were understood and categorized to analyze the break-even point and to plan the production appropriately.

Keywords: Accounting System, Production Cost, Community Enterprise

บทนำ

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนในการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบนิติบุคคลในรูปแบบใด ๆ หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548) วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นหน่วยเศรษฐกิจย่อยที่หลอมรวมกลายเป็นภาพเชิงเศรษฐกิจของประเทศ วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเศรษฐกิจฐานราก เป็นแหล่งสร้างรายได้ สร้างอาชีพให้กับชาวชุมชน เป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสร้างความแข็งแกร่ง ยึดโยงกลุ่มชนให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ผ่านการประกอบธุรกิจชุมชน (ชญากาญจน์ ใหม่เงินและเดชา โลงนศิริศิลป์, 2564) สำหรับนโยบายในการพัฒนาประเทศผลักดัน ให้มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรม โดยจะต้องพัฒนารากฐานเศรษฐกิจจริงของชาวบ้านส่วนใหญ่ ซึ่งยึดโยงกับเศรษฐกิจระดับชุมชน เป็นแนวทางพัฒนาอย่างยั่งยืนเศรษฐกิจชุมชนที่พึงปรารถนา คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมเป็นเจ้าของ เป็นการพัฒนาจากฐานรากของศักยภาพท้องถิ่น หรือทุนในชุมชน ซึ่งรวมถึงเงินทุน แรงงาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม ซึ่งหล่อหลอมเป็นเศรษฐกิจชุมชน (อมรรัตน์ ขวลิตและปาริชาติ มณี, 2564) วิสาหกิจ

ชุมชนจะเน้นในเรื่องของวิถีคิดและกระบวนการเรียนรู้ การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นการจัดทำขึ้นเพื่อให้พอกินพอใช้ก่อน แล้วค่อยพัฒนาไปสู่การจัดการเชิงธุรกิจ เพื่อพอเพียงและพึ่งพาตนเองได้ แล้ว สามารถผลิตให้เหลือเพื่อออกสู่ตลาดได้ และการนำผลผลิตออกสู่ตลาดนั้นต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มาจากการรู้จักใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพหรือในท้องถิ่นบวกกับความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยเริ่มจากเล็กไปหาใหญ่เพื่อสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งก่อน หากต้องการนำผลผลิตออกสู่ตลาดก็ควรเรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการ การบัญชี และกลไกทางการตลาดด้วย

กระบวนการบันทึกบัญชีและการจัดทำบัญชีจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับวิสาหกิจชุมชนได้ ในการจัดทำบัญชีต้องใช้ผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจทางการบัญชีให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจดบันทึกและจัดทำบัญชีขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลการจัดทำบัญชีนั้นเป็นมาตรฐานและสามารถนำมาข้อมูลนั้นมาใช้ในการดำเนินงานวางแผน ควบคุม และตัดสินใจได้ สำหรับวิสาหกิจชุมชนนั้นกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ได้กำหนดแนวทางในการจัดทำบัญชี ซึ่งกำหนดให้ต้องมีการจัดทำเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี จัดทำบัญชีรายรับ รายจ่าย จัดทำบัญชีคุมสินค้า (สุภาวดี สมศรี, 2563) นอกจากนั้นแล้วสำหรับวิสาหกิจชุมชนที่มีการผลิตสินค้า ต้องมีการจัดทำบัญชีต้นทุนการผลิตเพื่อให้ทราบต้นทุนในการผลิตและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ การระบุและจัดประเภทต้นทุนการผลิต การวิเคราะห์และการกำหนดราคาขาย การวางแผนการผลิต กำหนดเป้าหมายกำไรและควบคุมต้นทุนการผลิตได้อย่างเหมาะสม

ปัจจุบันประเทศไทยมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด 91,740 แห่ง โดยในจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 787 แห่ง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสร้างอาชีพบ้านนิคม ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการรวมกลุ่มของชาวชุมชนหมู่ที่ 1 ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยสมาชิกส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือเกษตรกร รับผิดชอบทำสวนปลูกผลไม้และค้าขาย ซึ่งผสมผสานระหว่างความเป็นเกษตรกรในชุมชนเมืองอย่างลงตัว กลุ่มสมาชิกมีการรวมกลุ่มกันปลูกเห็ดนางฟ้า เห็ดนางรม เห็ดหอมและเห็ดต่าง ๆ เป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม ซึ่งมีการรวมกลุ่มกันเพื่อแปรรูปผลผลิตจากเห็ดต่าง ๆ เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่ ไส้กรอกเห็ด แหนมเห็ด เห็ดหยอง ข้าวเกรียบเห็ด ชาเห็ดหลินจือ และสบู่เห็ดหลินจือ เป็นต้น

จากการลงพื้นที่ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจดังกล่าวได้มีการจัดทำบัญชีตามแนวทางของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (2563) แต่ยังคงขาดองค์ความรู้ในการจัดทำบัญชีต้นทุน การวิเคราะห์และจัดประเภทต้นทุนในการผลิต เพื่อวางแผนการผลิตที่เหมาะสม กำหนดราคาขายและสร้างเป้าหมาย

กำไรที่ต้องการได้และขาดทักษะในการการจัดทำเอกสารต่าง ๆ ประกอบการจัดทำบัญชี เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มไม่มีบุคคลผู้มีความรู้ทางด้านการบัญชี จึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจยังไม่มีข้อมูลเพียงพอในการจัดทำบัญชีต้นทุนและกำหนดราคาขายสินค้าได้อย่างเหมาะสม การวิเคราะห์และการจัดประเภทต้นทุนการผลิตจึงเป็นปัญหาสำคัญยิ่งในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจ ส่งผลต่อการกำหนดระดับการผลิต การวางแผนการผลิต การกำหนดราคาขายสินค้าที่เหมาะสมและสร้างผลกำไร อันนำมาซึ่งความยั่งยืนให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนากระบวนการบัญชีสำหรับสินค้าชุมชน เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน: กลุ่มสินค้าเกษตรแปรรูปไส้กรอกเห็ดของวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การมีข้อมูลสำหรับการดำเนินงาน วางแผน ควบคุม และตัดสินใจ โดยเป็นการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการยอมรับอย่างมีคุณภาพ การสร้างรายได้และความมั่นคง และสร้างแนวทางในการจัดทำบัญชีผลิตภัณฑ์ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดทำบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการต้นทุนผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร งานวิจัยและบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการจัดกลุ่มเสวนาสัมภาษณ์ประธาน รองประธาน เภรณูญิกและสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีของกลุ่มผลิตภัณฑ์ไส้กรอกเห็ดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม ได้แก่ วิธีการจัดทำบัญชีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดทำบัญชี ปัญหาในการจัดทำบัญชี แนวทางในการปฏิบัติและการดำเนินงานในปัจจุบันของกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติทางการบัญชี และขั้นตอนการจัดทำเอกสาร การจดบันทึกตามมาตรฐานการบัญชี แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และทำความเข้าใจในขั้นตอนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ไส้กรอกเห็ด

ขั้นตอนที่ 3 ระดมความคิดเห็นเพื่อสร้างระบบการจัดทำบัญชี การจัดทำระบบเอกสารเพื่อประกอบการบันทึกบัญชี และขั้นตอนการวิเคราะห์และจัดประเภทต้นทุนในการผลิตผลิตภัณฑ์: ไส้กรอกเห็ด ให้มีความสอดคล้องกับขั้นตอนการดำเนินงานของผู้ใช้และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลการใช้ระบบบัญชีและเอกสารที่ได้จากการจัดทำร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย 1) สมุดบัญชีเงินสดรับและใบเสร็จรับเงิน ใช้สำหรับการบันทึกเงินสดที่ได้รับจากการขายสินค้า 2) สมุดบัญชีเงินสดจ่ายและใบรับรองแทนใบเสร็จรับเงิน ใช้สำหรับการบันทึกเงินสดที่จ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าซื้อวัตถุดิบ ค่าแรงงาน ค่าน้ำ ค่าแก๊ส ค่าบรรจุหีบห่อ ค่าขนส่ง เป็นต้น 3) สมุดคุมบัญชีสินค้า ใช้สำหรับบันทึกจำนวนการรับสินค้าที่ผลิตเสร็จ จำนวนสินค้าที่เบิกไปจำหน่าย และจำนวนสินค้าคงเหลือ 4) สมุดคุมบัญชีวัตถุดิบ ใช้สำหรับการบันทึกวัตถุดิบเข้ากระบวนการผลิต การเบิกวัตถุดิบเพื่อใช้ในการผลิต ทั้งนี้เพื่อเป็นการควบคุมจำนวนวัตถุดิบ 5) สมุดบัญชีต้นทุนการผลิต ใช้สำหรับบันทึกและคำนวณต้นทุนการผลิตในแต่ละรอบของการผลิต การจัดประเภทต้นทุนแต่ละประเภทเพื่อนำมาวิเคราะห์ต้นทุนการผลิต การกำหนดราคาขายและการวางแผนการผลิต 6) สมุดบัญชีกำไรขาดทุน ใช้เพื่อจัดทำยอดรายรับ และรายจ่ายที่เกิดขึ้นในแต่ละเดือน ให้แสดงผลกำไรหรือขาดทุน ตามผลการดำเนินงานจริงของกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 5 จัดประชุมกลุ่มเพื่อประเมินผลของการนำระบบบัญชีและการวิธีการคำนวณต้นทุนการผลิต การวิเคราะห์และกำหนดราคาขาย เอกสารประกอบการบันทึกบัญชี โดยสรุปผลการจัดทำและการนำไปใช้ และนำเสนอคู่มือเพื่อเป็นการคืนข้อมูลให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในวิจัย ได้แก่ สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 25 คน

กลุ่มตัวอย่างใช้ในการวิจัย ได้แก่ สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม จำนวน 17 คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง และใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำบัญชี โดยแบ่งเป็น 1) กลุ่มผู้ใช้

ข้อมูลทางการบัญชี ซึ่งเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศทางการบัญชีและใช้ในการตัดสินใจวางแผน และควบคุมในการดำเนินงาน ซึ่งได้แก่ประธานของกลุ่มและรองประธาน จำนวน 3 คน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิตเพื่อเข้าใจขั้นตอนการดำเนินงานและการผลิต การเกิดต้นทุน และการควบคุมการจัดทำเอกสารประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยรองประธาน 1 คน และกรรมการ 12 คน และ 3) กลุ่มของผู้ปฏิบัติงานทางด้านการเงินและบัญชี ทำหน้าที่เก็บรวบรวมข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องให้เป็นปัจจุบัน ผู้ให้ข้อมูลประเด็นปัญหาที่พบจากการจัดทำบัญชี และอุปสรรคต่าง ๆ จากขั้นตอนการดำเนินงาน ทั้งนี้เพื่อให้การออกแบบระบบบัญชีและเอกสารสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานและต้นทุนที่เหมาะสม ประกอบด้วย เภรณญิก และกรรมการ จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการ 1) วิเคราะห์เอกสาร เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลประกอบในการพัฒนาและออกแบบเครื่องมือเพื่อใช้ในการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคในการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ความต้องการจัดเก็บข้อมูล การใช้ข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุนการผลิต เอกสารประกอบในการบันทึกบัญชี ขั้นตอนการดำเนินงาน ความคิดเห็นต่อการพัฒนาระบบบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสร้างอาชีพบ้านนิคม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มเชิงปฏิบัติการ และการสังเกตการมีส่วนร่วม มีขั้นตอนดังนี้

1. ประสานงานกับผู้นำชุมชนโดยใช้การจัดประชุมกลุ่มย่อยผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม เพื่อสัมภาษณ์วิธีการปฏิบัติในการจัดทำบัญชี การดำเนินงานของกลุ่ม เอกสารที่ใช้ในการจัดทำบัญชี ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชี ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำข้อมูลทางการบัญชีมาใช้ในการดำเนินงาน การวิเคราะห์และการคำนวณต้นทุนการผลิตของผลิตภัณฑ์ไส้กรอกเห็ด โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใช้การสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกตวิธีการดำเนินงาน เพื่อบรรวบรวมข้อมูลการจัดทำบัญชีในปัจจุบัน และหาแนวทางในการพัฒนาระบบบัญชีที่สอดคล้องกับการดำเนินงาน การวิเคราะห์และการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ให้สามารถกำหนดราคาขายที่เหมาะสม

2. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบบัญชีที่เป็นมาตรฐาน ความสำคัญและประโยชน์ในการจัดทำบัญชี การทำความเข้าใจในข้อมูลบัญชี การบันทึกบัญชี การจัดประเภทต้นทุนและค่าใช้จ่าย การวิเคราะห์และคำนวณต้นทุนการผลิตสำหรับผลิตภัณฑ์ใส่กรอกเห็ด ผักให้ผู้เข้าอบรมได้ทดลองปฏิบัติตามระบบบัญชีที่ออกแบบร่วมกัน

3. สอบถามความคิดเห็นในการพัฒนาระบบบัญชี และการเปลี่ยนแปลงวิธีการคำนวณต้นทุนการผลิต การใช้ข้อมูลทางการบัญชี และบัญชีต้นทุนเพื่อกำหนดราคาขาย การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนเพื่อวางแผนการผลิต

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์และการจัดประชุมกลุ่มย่อย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบมีส่วนร่วม ให้ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการประกอบการ แนวทางการจัดทำบัญชี ปัญหาในการจัดทำบัญชี การจัดทำบัญชีต้นทุนเพื่อกำหนดราคาขายและขั้นตอนการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนสร้างอาชีพบ้านนิคมและนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เกี่ยวกับการจัดทำบัญชีในปัจจุบัน ระบบการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจ วิเคราะห์ต้นทุนการผลิต โดยพิจารณาความสอดคล้องของการออกแบบระบบบัญชีในการดำเนินงานและมาตรฐานที่ควรจะเป็น

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ เป็นการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ใช้การเงิน โดยวิเคราะห์จากลักษณะของผู้ใช้การเงิน สถานการณ์การจัดทำบัญชีและการใช้ข้อมูลต้นทุนการผลิต และแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนสร้างอาชีพบ้านนิคม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

สรุปผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดทำบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสร้างอาชีพบ้านนิคม ก่อตั้งเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2562 กลุ่มมีสมาชิก 25 คน สมาชิกประกอบอาชีพการเกษตรและรับจ้าง สมาชิกส่วนใหญ่มีการเพาะเห็ดนางฟ้า เห็ดนางรมและเห็ดหอม เพื่อจำหน่ายโดยเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม จึงทำให้ชุมชนมีผลผลิตจากเห็ดเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้เกิดปัญหาเมื่อผลผลิตออกมาพร้อมกัน เกิดปัญหาเห็ดเน่าเสียเนื่องจากขายไม่ทันหรือในบางครั้งราคาเห็ดตกต่ำทางกลุ่มจึงแก้ปัญหาดังกล่าว ด้วยการแปรรูปเห็ดนางฟ้า เห็ดนางรมและเห็ดหอม เป็นผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนเกษตรแปรรูป ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ใส่กรอกเห็ด ผลิตภัณฑ์แฮมเห็ด ผลิตภัณฑ์เห็ดหยอง ผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบเห็ด ผลิตภัณฑ์ชาเห็ดหลินจือ และผลิตภัณฑ์สบู่เห็ดหลินจือ สำหรับผลิตภัณฑ์ที่สร้างยอดขายและจำหน่ายได้อย่าง

ต่อเนื่อง ได้แก่ ผลผลิตพันธุ์ไส้กรอกเห็ด ซึ่งมีความแตกต่างกับสินค้าในท้องตลาดเนื่องจากเป็นผลผลิตจากเห็ด ไม่มีเนื้อสัตว์เป็นส่วนผสม เหมาะเป็นสินค้าเพื่อสุขภาพ มีกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่รับประทานเนื้อสัตว์สั่งซื้อเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีรูปแบบและวิธีการจัดทำบัญชี สรุปได้ดังนี้

1.1 สภาพในการจัดทำบัญชีใช้วิธีการบันทึกบัญชีรายรับ และรายจ่าย ด้วยการรับรู้จากการได้รับเงินสด ใช้ระบบมือในการบันทึกบัญชี มีสมุดจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย ปากกา ดินสอ และเครื่องคิดเลข เป็นเครื่องมือในการบันทึก ไม่ได้มีการจัดทำเอกสาร หลักฐานหรือใบสำคัญใด ๆ ประกอบการบันทึกบัญชี

1.2 ไม่ได้มีการจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบ ที่ควรกำหนดหน้าที่ให้สมาชิกในกลุ่มรับผิดชอบงานและหน้าที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะหน้าที่การรับเงิน การจ่ายเงิน และการอนุมัติรายการจ่ายเงินอย่างชัดเจนเพื่อให้มีระบบการควบคุมภายใน และ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี ผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีได้รับการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่านั้น จึงไม่สามารถจัดประเภทรายการต่าง ๆ ได้ตามหมวดหมู่บัญชีที่ถูกต้อง ไม่สามารถจัดทำบัญชีแยกประเภท จัดทำงบทดลอง จัดทำงบการเงินเพื่อแสดงผลการดำเนินงานและนำข้อมูลทางการเงินนั้นมาใช้ในการดำเนินงาน วางแผนและตัดสินใจในการดำเนินได้

1.3 ไม่ได้มีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายเพื่อบันทึกต้นทุนการผลิต เนื่องจากไม่สามารถจัดประเภทค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เป็นต้นทุนการผลิตได้ จึงไม่สามารถคำนวณต้นทุนการผลิตสินค้าต่อหน่วยได้ การกำหนดราคาขายสินค้า จึงใช้ราคาตลาดของผลผลิตพันธุ์ไส้กรอกทั่วไปในท้องตลาด โดยคิดค่าใช้จ่ายแบบเหมารวมและใช้การกะประมาณต้นทุน ไม่ได้จัดประเภทต้นทุนเพื่อการวิเคราะห์วางแผนการผลิต และไม่ได้มีการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน

2. การพัฒนาแนวทางการจัดการต้นทุนผลผลิตพันธุ์สินค้าชุมชน “ผลผลิตพันธุ์ไส้กรอกเห็ด” จากการระดมความคิดและการแลกเปลี่ยนข้อมูลการจัดทำบัญชีและวิธีการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสร้างอาชีพบ้านนิคม โดยการพัฒนากระบวนการบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐาน มีความเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้งาน และมีความสอดคล้องกับการดำเนินงานเพื่อสามารถนำข้อมูลทางการเงินมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงาน วิเคราะห์ต้นทุนการผลิต กำหนดราคาขาย และกำไรที่ต้องการได้ โดยกำหนดแนวทางในการพัฒนาระบบบัญชีดังนี้

2.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสร้างอาชีพบ้านนิคม ควรมีการจัดทำระบบเอกสารเพื่อประกอบการบันทึกบัญชี ได้แก่ 1.1) จัดทำใบเสร็จรับเงินในการบันทึกการขายรับในสมุดรายวันทั่วไป และสมุดบัญชีแยกประเภท 1.2) จัดทำใบสำคัญจ่ายหรือใบรับรองแทนใบเสร็จรับเงินแสดง

รายละเอียดการจ่ายเงินเพื่อใช้ในการบันทึกการจ่ายในสมุดรายวันทั่วไปและสมุดบัญชีแยกประเภท

1.3) จัดทำทะเบียนคุมสินค้าและวัตถุดิบ โดยการออกแบบเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีทุกรายการต้องมีเลขที่เอกสารกำหนดไว้ล่วงหน้า เอกสารทุกประเภทจะถูกจัดเรียงตามลำดับเลขที่เอกสาร และเอกสารทุกฉบับจะมีการลงลายมือชื่อผู้จัดทำเอกสารและผู้อนุมัติรายการทุกรายการที่มีการเบิกจ่าย เพื่อให้สามารถนำมาสอบทานได้ในภายหลัง เอกสารทุกฉบับควรมีการจัดเก็บเข้าแฟ้มเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ กำหนดให้เอกสารต้องเก็บไว้เป็นหลักฐานอย่างน้อย 5 ปี (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2564) เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการจัดทำงบการเงิน การสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้

2.2 จัดให้มีระบบการควบคุมภายในโดยการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับสมาชิกอย่างชัดเจนและสอดคล้องกับการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ ผู้รับเงิน ผู้ดูแลทรัพย์สิน ผู้เบิกจ่ายเงิน และผู้อนุมัติรายการ และจัดให้มีการใช้บัญชีเงินฝากธนาคารในชื่อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการรับเงินเพื่อให้ง่ายต่อการตรวจสอบและเป็นการวางระบบเกี่ยวกับภาษีอากรให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อบรรเทาภาระภาษีที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

2.3 จัดให้มีระบบการบันทึกรายการทางการเงินบัญชีและการใช้เอกสารประกอบการบันทึกรายการทางบัญชีอย่างสม่ำเสมอในทุก ๆ ครั้งที่เกิดรายการ เพื่อให้กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้มีข้อมูลทางการเงินบัญชีอย่างต่อเนื่อง และสามารถเชื่อมโยงจากข้อมูลทางการเงินบัญชีในอนาคตได้จากการศึกษาพบว่า สมาชิกในกลุ่มมีความพึงพอใจต่อระบบการจัดทำบัญชี เกิดความตระหนักในบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย สร้างความมีส่วนร่วม ความรู้ ความเข้าใจในประโยชน์ของการจัดทำบัญชีมากขึ้น

จากการที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้วางแผนงานในการจดบันทึกบัญชีอย่างเป็นระบบแล้ว จึงมีข้อมูลเพื่อใช้ในการดำเนินงาน ทำให้พบปัญหาการกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์ แต่เดิมขายด้วยราคาตลาดที่คาดว่าจะขายได้ ซึ่งไม่สามารถกำหนดกำไรที่ต้องการได้อย่างชัดเจน ในการผลิตจะมีต้นทุนการผลิตครั้งละ 530 บาท ผลิตได้ครั้งละ 20 ชุด ต้นทุนการผลิตชุดละ 26.50 บาท และกำหนดราคาขายชุดละ 35 บาท โดยคิดเพียงค่าวัตถุดิบแต่ไม่ได้คิดค่าแรงงานในการผลิต ซึ่งในการผลิตจริงนั้นจะต้องใช้แรงงานคนในการผลิตครั้งละ 2 คน คิดเป็นค่าแรงงาน 600 บาทต่อครั้งการผลิต จากการวิจัยเมื่อนำวิธีการคำนวณต้นทุนการผลิตแบบต้นทุนเต็มมาวิเคราะห์และจัดทำต้นทุนการผลิต และใช้วิธีการคำนวณจุดคุ้มทุน (สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์, 2558) ในการคำนวณต้นทุนการผลิตรวมที่ประกอบด้วยต้นทุนวัตถุดิบทางตรง ต้นทุนวัตถุดิบทางอ้อม ค่าแรงงานทางตรง ค่าแรงงานทางอ้อม และค่าใช้จ่ายการผลิตอื่น และใช้แนวคิดพฤติกรรมของต้นทุน ได้แก่ ต้นทุนผัน

แปรและต้นทุนคงที่ เพื่อกำหนดปริมาณการผลิตที่เหมาะสมในแต่ละรอบการผลิตนั้น พบว่า 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสร้างอาชีพบ้านนิคม ควรมีการนำค่าแรงงานในการผลิตมารวมเป็นต้นทุนในการผลิต เพื่อให้มีการคำนวณต้นทุนการผลิตต่อหน่วยได้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และสามารถนำต้นทุนต่อหน่วยนั้น มากำหนดราคาขายสินค้าได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นเมื่อนำค่าแรงงานจำนวน 600 บาท มารวมคำนวณต้นทุนการผลิตและจัดประเภทค่าแรงงานการผลิตเป็นต้นทุนคงที่ในการวิเคราะห์พฤติกรรมต้นทุนเพื่อวางแผนการผลิต จากการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนและความคุ้มค่าของการใช้ต้นทุนคงที่ พบว่ากลุ่มวิสาหกิจควรมีการผลิต ผลิตภัณฑ์ไส้กรอกเห็ดครึ่งละไม่ต่ำกว่า 200 ชุดต่อรอบการผลิต เพื่อให้เกิดการประหยัดเนื่องจากขนาดการผลิต ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยสินค้าต่ำที่สุดเพื่อกำหนดราคาขายได้อย่างเหมาะสมกับประเภทสินค้า 2) จากการคำนวณต้นทุนการผลิตชุดละ 29.50 บาท ทางกลุ่มมีความเห็นว่า ควรเพิ่มช่องทางการตลาด ด้วยการขายทางออนไลน์จึงได้ปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ให้มีความเหมาะสมกับการขนส่งและตำแหน่งผลิตภัณฑ์ของสินค้าสำหรับกลุ่มลูกค้ารักสุขภาพ ผู้ที่ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ ทางกลุ่มจึงเปลี่ยนบรรจุภัณฑ์โดยมีต้นทุนเพิ่มขึ้นอีกเป็นชุดละ 42 บาท กลุ่มวิสาหกิจกำหนดราคาขายใช้วิธีบวกส่วนเพิ่มของกำไรอีก 37 บาท กำหนดราคาขาย 79 บาทต่อชุด ซึ่งแนวทางในการจัดการต้นทุนการผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสร้างอาชีพบ้านนิคม สรุปได้ดังนี้

2.4 จัดประเภทค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตามองค์ประกอบของต้นทุน เพื่อใช้วิธีการคำนวณต้นทุนการผลิตแบบต้นทุนเต็ม (Full Cost) เป็นมาตรฐาน ซึ่งประกอบด้วย วัตถุดิบทางตรง วัตถุดิบทางอ้อม ค่าแรงงานทางตรง ค่าแรงงานทางอ้อม ค่าใช้จ่ายการผลิต ที่ผ่านมาจากกลุ่มไม่ได้คิดค่าแรงงานเข้าเป็นต้นทุนการผลิต เมื่อมีการบันทึกเพิ่มต้นทุนค่าแรงงาน ทางกลุ่มวิสาหกิจจึงพบว่าผลิตภัณฑ์ไส้กรอกเห็ดไม่ควรกำหนดราคาขายด้วยการประมาณจากราคาตลาด ซึ่งอาจทำให้เกิดผลขาดทุนจากการพิจารณาองค์ประกอบต้นทุนที่ไม่ครบถ้วน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรใช้วิธีการกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์ไส้กรอกเห็ดจากการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตแบบต้นทุนเต็ม และบวกด้วยกำไรส่วนเพิ่ม กำหนดเป็นราคาขายสินค้าใหม่

2.5 วิเคราะห์และจัดประเภทค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามพฤติกรรมของต้นทุน โดยพิจารณาจัดประเภทเป็นพฤติกรรมต้นทุนผันแปรและพฤติกรรมต้นทุนคงที่ เพื่อนำมาทำการวิเคราะห์และวางแผนการผลิตในการกำหนดจำนวนการผลิตต่อรอบการผลิตแต่ละครั้งได้อย่างเหมาะสม โดยใช้แนวคิดการประหยัดเนื่องจากจำนวนการผลิต ซึ่งจะทำให้กลุ่มวิสาหกิจมีต้นทุนการผลิตที่คุ้มค่าต่อการใช้ทรัพยากรเพื่อกำหนดราคาขายที่สามารถแข่งขันกับตลาดและสร้างผลกำไรตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

จากการจัดการต้นทุนด้วยการวิเคราะห์และจัดประเภทต้นทุน ด้วยวิธีการทางบัญชีทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเข้าใจในความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ใส่กรอกเห็ดของชุมชนกับผลิตภัณฑ์ใส่กรอกอื่น ๆ ในท้องตลาด เพื่อนำไปสร้างมูลค่าในตัวสินค้า ยกกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน วางแผนการขายเจาะกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด นำไปกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์และเพิ่มช่องทางการขายได้อย่างเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนจากการขายผลิตภัณฑ์ชุมชน จากการสัมภาษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคมด้านความคิดเห็นในการนำแนวทางการจัดการบัญชีต้นทุนมาใช้ ทำให้กลุ่มได้รับทราบถึงคุณค่าของผลิตภัณฑ์ การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์และช่องทางการขายเพื่อเข้าถึงลูกค้าเป้าหมายได้อย่างเหมาะสม กำหนดผลกำไรได้อย่างชัดเจน และสามารถวางแผนการผลิต จำนวนการใช้วัตถุดิบสามารถตรวจสอบรายรับ รายจ่ายได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดทำบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานีพบว่า มีการจัดทำบัญชีตามแนวทางของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์สำหรับวิสาหกิจชุมชน ใช้วิธีการบันทึกเพียงรายรับ รายจ่าย มีการจดบันทึกในสมุดแต่ไม่ได้แยกประเภทรายการบัญชี ยังไม่ได้มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดทำบัญชีกันอย่างชัดเจน ไม่มีการจัดทำเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี ข้อมูลทางการเงินบัญชีไม่ได้นำมาใช้ในการดำเนินงาน การบันทึกบัญชีไม่ได้มีการจัดทำอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขาดความเข้าใจถึงประโยชน์ของการจัดทำบัญชี และขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการนำข้อมูลทางด้านบัญชีมาใช้ จึงไม่ได้ตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบในการจดบันทึกส่งผลต่อความสม่ำเสมอและความต่อเนื่องในการบันทึกบัญชี ซึ่งสอดคล้องกับสัจจวัฒน์ วรโยธและคณะ (2561) พบว่า วิสาหกิจชุมชนใช้วิธีการจัดทำบัญชีจากบิลเงินสด การบันทึกบัญชีไม่ได้จัดทำอย่างสม่ำเสมอ ไม่ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบแยกออกจากกันในแต่ละหน้าที่อย่างชัดเจน ไม่ได้มีการจัดทำเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีอย่างเป็นระบบ ไม่มีการอ้างอิงเลขที่เอกสาร ไม่มีหลักฐานการรับเงิน ไม่มีหลักฐานการจ่ายเงิน ขาดระบบการควบคุมภายในที่ดี ไม่มีการกำหนดจำนวนการผลิตในแต่ละครั้ง ข้อมูลที่ได้จึงขาดความน่าเชื่อถือและไม่สามารถนำมาใช้ในการวางแผนและตัดสินใจในการดำเนินงานได้ ปัญหาการจัดทำบัญชีดังกล่าวสอดคล้องกับสุภาพร เพ่งพิศและคณะ (2563) พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่มีการจัดทำรายงานทางการเงินอย่างเป็นระบบ การบันทึกบัญชีไม่ได้มีการจัดทำอย่างสม่ำเสมอ กลุ่มวิสาหกิจขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชี ไม่มีการจัดทำและจัดเก็บหลักฐาน

การบันทึกบัญชี และไม่ได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดทำบัญชี การบันทึกบัญชีจัดทำเพียงการบันทึกเงินสดจากการรับ-จ่าย ซึ่งมีความสอดคล้องกับสุภาวดี สมศรี (2564) พบว่า ผู้จัดทำบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่มีความรู้ทางด้านการบัญชีเพียงพอในการจัดทำงบการเงิน การจัดทำบัญชีจึงเพียงแค่จดบันทึกตามความเข้าใจจากการอบรมของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ การจัดทำบัญชีไม่ได้จดบันทึกและจัดทำอย่างสม่ำเสมอ จึงไม่สามารถนำข้อมูลทางการเงินไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนดำเนินงานได้ จากการศึกษาพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสร้างอาชีพบ้านนิคมยังขาดความรู้และความเข้าใจในการจัดทำบัญชีต้นทุนผลิตภัณฑ์ ไม่ได้มีการคำนวณต้นทุนการผลิต เนื่องจากขาดผู้มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดประเภทต้นทุนตามลักษณะและองค์ประกอบของต้นทุนการผลิต การกำหนดราคาขายสินค้าใช้ราคาตลาดจากการเทียบเคียงสินค้าใกล้เคียง แต่เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีความแตกต่างจากสินค้าทั่วไป มีการใช้แรงงานการผลิตเป็นสำคัญแต่ไม่ได้มีการบันทึกจ่ายค่าแรงและนำมารวมเป็นต้นทุนการผลิต จึงทำให้ราคาขายที่กำหนดนั้นต่ำกว่าต้นทุนที่เกิดขึ้นจริง เนื่องจากการไม่ได้จัดประเภทต้นทุนตามองค์ประกอบของต้นทุนเต็ม ได้แก่ วัตถุดิบทางตรง วัตถุดิบทางอ้อม ค่าแรงงานทางตรง ค่าแรงงานทางอ้อม และค่าใช้จ่ายการผลิต อาจทำให้ต้นทุนการผลิตที่คำนวณได้ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งสอดคล้องกับชญาภาญจน์ ไหมเงินและเดชา โลจนสิริศิลป์ (2564) พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังขาดศักยภาพในการวิเคราะห์ต้นทุนและระบบบัญชีต้นทุน ไม่มีการจำแนกต้นทุนต่าง ๆ ในการผลิต ไม่มีการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ ซึ่งต้องแยกลักษณะต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่เพื่อกำหนดราคาขายของงานสั่งทำ จึงส่งผลต่อการกำหนดราคาขายผลิตภัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม

2. แนวทางการจัดการต้นทุน การวิเคราะห์และจัดประเภทต้นทุนผลิตภัณฑ์ใส่กรอกเห็ด โดยใช้กระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีและการจัดการต้นทุนสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนใส่กรอกเห็ด พบว่า การจัดทำบัญชีควรมีการจัดทำระบบเอกสารใบสำคัญเพื่อเป็นหลักฐาน มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับสมาชิกอย่างชัดเจน และการกำหนดให้มีการจัดทำบัญชีอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนและดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับสุภาพร เฟ่งพิศและคณะ (2563) ซึ่งได้มีการวางแผนแนวทางในการจัดทำบัญชี โดยการวางระบบเอกสารข้อมูลทางการเงิน จัดทำแบบฟอร์มและแฟ้มเอกสารต่าง ๆ ในการเก็บข้อมูลทางการเงิน และสอดคล้องกับชมภูษ หุ่นนาคและคณะ (2562) ที่มีการจัดทำแนวทางในการบันทึกบัญชี โดยการให้ความรู้และออกแบบระบบเอกสารในการบันทึกบัญชี อีกทั้งยังกำหนดหน้าที่ให้กับสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์ ให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำเอกสารและการบันทึกบัญชีอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

เพื่อให้มีข้อมูลทางการบัญชีเพื่อใช้ในการดำเนินงาน ในการพัฒนาแนวทางการจัดการต้นทุน ผลผลิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม นั้น ได้มีการคิดต้นทุนการผลิตตามแนวทางของต้นทุนเต็ม (Full Cost) ตามองค์ประกอบของต้นทุน ซึ่งได้แก่ วัตถุดิบทางตรง วัตถุดิบทางอ้อม ค่าแรงงานทางตรง ค่าแรงงานทางอ้อม และค่าใช้จ่ายการผลิต เพื่อให้แสดงต้นทุนการผลิตในการกำหนดราคาขายสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับอมรรตน์ ขวลิทและปาริชาติ มณี (2564) พบว่า ได้มีการวางแนวทางการคำนวณต้นทุนการผลิตแบบใหม่ โดยการนำวัตถุดิบทางตรง ค่าแรงงานทางตรง และค่าใช้จ่ายการผลิตมารวมคำนวณต้นทุนการผลิต ซึ่งการคิดต้นทุนแบบเดิมไม่ได้มีการจ่ายค่าแรงงานสมาชิกในกลุ่ม และได้บันทึกค่าแรงงานเป็นต้นทุนการผลิต จึงทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำกว่าความเป็นจริง และส่งผลต่อการกำหนดราคาขายที่ไม่เหมาะสมกับตำแหน่งของผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับวาริพิน มงคลสมัยและมานพ ชุ่มอุ่น (2561) พบว่า แนวทางการพัฒนาการคิดต้นทุนสินค้าที่เหมาะสมกับตำแหน่งของสินค้า เพื่อกำหนดตราสินค้าและราคาขายที่เหมาะสม โดยได้มีการพิจารณาองค์ประกอบของต้นทุน การคิดคำนวณกำไรขั้นต้น กำไรขาดทุนและเงินสดคงเหลือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การนำบัญชีต้นทุนการผลิตมาใช้ในการจัดทำบัญชีทำให้กลุ่มวิสาหกิจมีความรู้และความเข้าใจในการกำหนดราคาขายสินค้ามากขึ้น มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงาน มีการจ่ายค่าจ้างและผลตอบแทนจากการปฏิบัติงานซึ่งสะท้อนผลการดำเนินงานจริง สร้างความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของการจัดทำบัญชี ทำให้สมาชิกมีความพึงพอใจในผลตอบแทนการดำเนินงาน สร้างความยั่งยืนในการรวมกลุ่มของวิสาหกิจ และสามารถรูปแบบการจัดทำบัญชีผลิตภัณฑ์ไปใช้กับการผลิตสินค้าประเภทอื่นได้ ซึ่งสอดคล้องกับนิรมล เนื่องสิทธิ์และคณะ (2562) พบว่า ในการพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีและปรับวิธีการวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตผ้าคราม ทำให้กลุ่มสมาชิกมีความพึงพอใจต่อการตรวจสอบรายรับ รายจ่าย และมีข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนการขาย การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนในการผลิต และสามารถวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนในการดำเนินงานของกลุ่มได้ และสอดคล้องกับภาวินีย์ ธนาอนวัช (2562) พบว่า การคำนวณต้นทุนการผลิตของผลิตภัณฑ์โดยใช้ต้นทุนรวม การวางแผนกำไรวิเคราะห์จากราคาขายของต้นทุนรวม กำหนดราคาขายโดยกำหนดอัตราส่วนเพิ่ม 300% ต้นทุนด้านการผลิตใช้วัตถุดิบที่ปลูกเองภายในชุมชน แรงงานที่ทำการผลิตเป็นการรวมกลุ่มจากชุมชนที่ว่างจากการทำงานประจำ

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาระบบบัญชีและการจัดการต้นทุนการผลิตเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งเสริมอาชีพบ้านนิคม อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบองค์ความรู้ที่จะเป็น

ประโยชน์ในเชิงวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและการส่งเสริมความยั่งยืนในชุมชน ซึ่งแนวทางในการพัฒนาระบบบัญชีและการจัดการต้นทุนการผลิตของวิสาหกิจชุมชนพบว่า

1. รูปแบบการการจัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชน ควรมีการจัดทำอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย

1.1 จัดทำระบบเอกสารโดยกำหนดเลขที่เอกสารไว้ล่วงหน้า ลงลายมือชื่อผู้จัดทำ และผู้อนุมัติรายการ จัดเก็บเอกสารไว้เป็นหลักฐานอย่างน้อย 5 ปี

1.2 จัดให้มีระบบการควบคุมภายในโดยการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ ตามตำแหน่งหน้าที่งานอย่างชัดเจนเพื่อเกิดการสอบทานความถูกต้อง

1.3 กำหนดให้มีการจัดทำเอกสารและบันทึกบัญชีอย่างสม่ำเสมอ

2. รูปแบบการจัดการต้นทุนการผลิต โดยการจัดทำบัญชีต้นทุน คำนวณต้นทุนการผลิต กำหนดราคาขาย และวางแผนการผลิต วิสาหกิจชุมชนใช้ระบบบัญชีต้นทุนดังนี้

2.1 ต้นทุนการผลิตต่อหน่วย ใช้วิธีการคำนวณแบบต้นทุนเต็ม (Full Cost)

ต้นทุนการผลิตต่อหน่วย = วัตถุดิบทางตรง + วัตถุดิบทางอ้อม + ค่าแรงงานทางตรง + ค่าแรงงานทางอ้อม + ค่าใช้จ่ายการผลิต

2.2 การกำหนดราคาขายสินค้า ใช้วิธีต้นทุนต่อหน่วยบวกส่วนเพิ่ม (Cost Plus)

ราคาขายต่อหน่วย = ต้นทุนการผลิตต่อหน่วย + กำไรที่ต้องการต่อหน่วย

2.3 การวางแผนการผลิต กำหนดจำนวนการผลิตแต่ละรอบ โดยจัดประเภทต้นทุนตามพฤติกรรมของต้นทุน ได้แก่ ต้นทุนผันแปร และต้นทุนคงที่ และกำหนดจำนวนการผลิตจากการวิเคราะห์จุดคุ้มทุนและการใช้ต้นทุนคงที่ให้เกิดความคุ้มค่า การประหยัดเนื่องจากขนาดการผลิต (Economy of Scale)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากผลการศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1. ควรมีการพัฒนาความรู้และความเข้าใจของวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถจัดทำบัญชีและนำข้อมูลทางการบัญชีมาใช้ประโยชน์ในการวางแผน ควบคุม และตัดสินใจในการดำเนิน

2. ควรมีการออกแบบระบบบัญชีที่เหมาะสมและเป็นรูปแบบง่าย ๆ เพื่อให้สามารถจัดทำได้ และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

3. ควรมีการออกแบบระบบการบันทึกบัญชีด้วยระบบคอมพิวเตอร์แบบง่าย เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้เข้าถึงข้อมูลสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงานให้วิสาหกิจชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. (2563). *คู่มือบัญชีวิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจ.เอ็น.ที.
- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2564). *พระราชบัญญัติการบัญชี พ.ศ.2543*. สืบค้น 12 พฤศจิกายน 2564, เข้าถึงได้จาก [https:// www.dbd.go.th/news_view.php?nid=1078](https://www.dbd.go.th/news_view.php?nid=1078)
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). *ระบบสารสนเทศวิสาหกิจ*. สืบค้น 15 พฤศจิกายน 2564, เข้าถึงได้จาก [http://www. smce.doe.go.th/ssceb2html](http://www.smce.doe.go.th/ssceb2html)
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2548). *พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. สืบค้น 15 พฤศจิกายน 2564*, เข้าถึงได้จาก <https://smce.doe.go.th/faq/show.php?>
- ชญาภาญจน์ ใหม่เงิน และเดชา โลจนศิริศิลป์. (2564). การออกแบบระบบบัญชีต้นทุนการผลิตวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 8*, (น.525-534). นครราชสีมา : วิทยาลัยนครราชสีมา.
- ชมภูษ หนุนาค และคณะ. (2562). แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรมหาสวัสดิ์ ตำบลศาลายา อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 9(1), 85-97.
- นิรมล เนื่องสิทธิ์ และคณะ. (2564). การพัฒนาศักยภาพและบริหารจัดการต้นทุนผลิตภัณฑ์ผ้าครามกลุ่มทอผ้าย้อมครามบ้านหนองครอง จังหวัดสกลนคร. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 7(1), 516-527.
- ภาวินี ธนอนวัช. (2562). การบริหารต้นทุนการผลิตและการวางแผนกำไรผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางนางร้า อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี*, 9(1), 47-56.
- วาริพิน มงคลสมัย และมานพ ชุ่มอุ่น (2561). การสร้างตราสินค้าและการพัฒนาบัญชีต้นทุนของชนเผ่าม้ง. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 9(2), 201-214.
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. (2558). *การบัญชีต้นทุน*. กรุงเทพฯ : แมคกรอฮิลล์.

- สัจวัฒน์ วรโยธา และคณะ. (2561). การพัฒนาระบบบัญชีในการบริหารเพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของกลุ่มเย็บผ้าฝ้ายพื้นเมือง บ้านกกไถ ตำบลคำชะอี อำเภอดงเจริญ จังหวัดมุกดาหาร. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 8(2), 81-89.
- สุภาพร เฟ่งพิศ และคณะ. (2562). แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดนครปฐม. *วารสารจัดการสมัยใหม่*, 18(1), 88-101.
- สุภาวดี สมศรี. (2564). การศึกษาสภาพการจัดทำบัญชีตามแนวทางของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนจันทะพร้าวทับสะแก อำเภอบ้านนา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 10(2), 1-10.
- อมรรัตน์ ขวลิท และปาริชาติ มณี. (2564). การพัฒนาการจัดการต้นทุนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนกลุ่มเครื่องแกงบ้านนาแยะ อำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์*, 13(2), 54-63.

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสม
การตลาดต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ
นักท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก

A Causal Relationship Model of Image Perception and Marketing Mix
Strategies on Tourists' Intention to Revisit Ecotourism Attractions in
Nakhon Nayok Province

วุฒิชชาติ สุนทรสมัย¹

Vuttichat Soonthonsmai

Received: November 12, 2022

Revised: February 20, 2023

Accepted: February 28, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด การรับรู้
ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว และความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ของจังหวัดนครนายก และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้ภาพลักษณ์และกล
ยุทธ์ส่วนประสมการตลาดต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ
นักท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่
เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ใช้แบบสอบถามที่มีการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรง
และความเชื่อมั่น ใช้การวิเคราะห์ด้วยสมการเชิงโครงสร้างเชิงสาเหตุ ผลการวิจัย พบว่า 1)
นักท่องเที่ยวมีการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวด้านประสบการณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด กลยุทธ์
ส่วนประสมการตลาดด้านด้านผลิตภัณฑ์ในระดับมาก และความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำอยู่ใน
ระดับมาก และ 2) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสม

¹ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ; ISIC, Rajamangala University of Technology Krungthep

Corresponding author, email: vuttichat@rmutk.ac.th, Tel. 089-8344450

การตลาดต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรตามคือ ความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำมีค่าเท่ากับ ร้อยละ 49 โดยการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายกมีอิทธิพลทางตรง ด้านบวกต่อกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว และความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .90 และ .78 ตามลำดับ และการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีอิทธิพลทางอ้อมด้านบวกต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำผ่านกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .11

คำสำคัญ: รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ, การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, ความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study marketing mix strategies, image perception of a tourist attraction and intention to revisit ecotourism attractions in Nakhon Nayok Province; and 2) to study the causal relationship of image perception and marketing mix strategies on tourists' intention to revisit ecotourism attractions in Nakhon Nayok Province. It was a survey research. The sample group was Thai tourists who traveled to Nakhon Nayok province using questionnaires that were validated for validity and reliability. Causal structural equation analysis was used. The research results showed that 1) tourists had the highest average perception of the image of tourist attraction in terms of experience; marketing Mix Strategies in the aspect of product was at a high level and intention to revisit ecotourism attractions was at a high level; an 2) the causal relationship model of image perception and marketing mix strategies on tourists' intention to revisit ecotourism attractions were consistent with the empirical data that was in good criteria and the predictive coefficient of the dependent variable was the intention to revisit ecotourism attractions that was equal to 49 %. The image perception of the ecotourism attractions in Nakhon Nayok Province had a positive direct influence on the marketing mix strategies of the tourist attractions and the intention to revisit

ecotourism attractions had coefficients of influence equal to .90 and .78 respectively, and the image perception of tourist attraction had a positive indirect influence on the intention to revisit ecotourism attractions through marketing mix strategies with coefficients of influence equal to .80.

Keywords: Causal Relationship Model, Image Perception of Ecotourism Attractions, Marketing Mix Strategies, Ecotourism, Intention to Revisit

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-Tourism) มีความสำคัญที่จะช่วยธำรงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว ตามที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) และกล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ และเป็นการท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ โดยผู้เกี่ยวข้องได้เรียนรู้ร่วมกันภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน (UNWTO, 2002)

จังหวัดนครนายกเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกที่มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เป็นมรดกโลกที่โดดเด่นคือ อุทยานแห่งชาติเขาและเชื่อมต่อเส้นทางท่องเที่ยวด้วยเส้นทางคมนาคมและเขตแดนกับหลายจังหวัดในภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉิยงเหนือและภาคกลาง ด้วยภูมิประเทศที่แวดล้อมด้วยผืนป่าดิบและสวนผลไม้สมบูรณ์ มีวัฒนธรรมที่แตกต่างและหลากหลาย เนื่องจากมีความหลากหลายทางชีวภาพและทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ตรงความต้องการคือ นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมและสัมผัสธรรมชาติอันสวยงามได้อย่างใกล้ชิด อีกทั้งยังมีการคมนาคมที่สะดวกเนื่องจากมีระยะทางห่างจากเมืองหลวง คือ กรุงเทพมหานครไม่เกิน 120 กิโลเมตร ด้วยลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับเอกลักษณ์ของจังหวัดนครนายกสอดคล้องกับคำขวัญว่า “นครนายก เมืองในฝันที่ใกล้กรุง ภูเขางาม น้ำตกสวย รวยธรรมชาติ ปราศจากมลพิษ” ด้วยเหตุนี้เอง สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเหมาะสมกับการพักผ่อนหย่อนใจทั้งทางกายและจิตใจของครอบครัวและกลุ่มเพื่อน จนถูกใช้เป็นสถานที่พักผ่อนจากการเจ็บป่วยและป้องกันภาวะความเครียดจนเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวให้

เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของประเทศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564)

สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่องอย่างช้า ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. 2563-2564 เมื่อเทียบจำนวนนักท่องเที่ยวในปีที่ผ่านมา พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวจังหวัดนครนายกมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.08 และ 6.12 ตามลำดับ ซึ่งการลดลงและเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวบางปีอย่างน่าสังเกตเช่นนี้ นอกจากเกิดจากปัจจัยทางเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยวแล้ว ยังอาจเกิดจากอิทธิพลหรือปัจจัยด้านอื่น ๆ ในเชิงการจัดการ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม อาทิ คุณภาพการบริการ หรือประสบการณ์ที่ได้รับจากแหล่งท่องเที่ยว โดยรวมเรียกว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นความเชื่อ การรับรู้ และความประทับใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวหรือสิ่งต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดนั้น เปรียบได้กับเป็นตราของแหล่งท่องเที่ยว (Brand Destination) (Kotler, P., & Armstrong, G., 2022) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมได้นั้นจำเป็นต้องพิจารณาทั้งการรับรู้ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวโดยรวม (Overall Destination Image) และปัจจัยด้านมิติต่าง ๆ ของการรับรู้ภาพลักษณ์แหล่งท่องเที่ยว (Dimensions of Destination Image) การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Perceived Eco-tourism Destination Image) คือ ผลการประเมินแรงกระตุ้นภายในของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจด้านจิตวิทยาสังคมตามองค์ประกอบต่าง ๆ ของภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวมด้วยปัจจัยด้านมิติต่าง ๆ ของการรับรู้ เช่น ความต้องการในการพักผ่อนด้วยการหลีกเลี่ยงมลพิษ การผจญภัยในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง และได้ปฏิสัมพันธ์กับสังคมและชุมชนรอบ ๆ แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ประกอบด้วย 8 ด้าน สำหรับกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว (Destination Marketing Mix Strategies) หมายถึง การรับรู้จากกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด 4 ด้าน คือ ผลิตภัณฑ์และบริการ ราคาหรือค่าใช้จ่าย การจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาดของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ส่งผลต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ และเดินทางกลับมาซ้ำที่เป็นผลสะท้อนความสำเร็จที่สำคัญในการจัดการการท่องเที่ยว และจากการทบทวนงานวิจัยพบว่า มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดกับความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ (วัชรระ เชียงกุล และเทิดชาย ช่วยบำรุง, 2560; วนิดา เลิศพิพัฒนานนท์, 2561) และความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวกับความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ แยกกันเป็นจำนวนมาก (Subadra, I. N., 2015; Mulianto, S. F., Samuel, S., & Wijaya, F., 2020) โดยยังพบผลการศึกษาที่เสนอรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของกลยุทธ์ส่วนประสม

การตลาดและการรับรู้ภาพลักษณ์ต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวในวงจำกัดโดยเฉพาะสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ดังนั้น การศึกษาเรื่องรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก จึงมุ่งศึกษาไปเพื่อการรับรู้ภายในหรือการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและปัจจัยภายนอกหรือกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดที่ใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยวซ้ำในครั้งต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดและความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดนครนายก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทยอายุไม่น้อยกว่า 18 ปีที่เดินทางมาเยี่ยมเยือนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดนครนายก ในระยะเวลา รวม 5 ปี จำนวน 6,042,147 คน โดยกำหนดขนาดตัวอย่างให้ครอบคลุมตามสูตร โดย Taro Yamane (1967) ที่ครอบคลุมจำนวนตัวอย่างตามจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จังหวัดนครนายกและ ค่าความคลาดเคลื่อน (e) ที่กำหนดดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดย N = จำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จังหวัดนครนายกทั้ง 5 ปี เท่ากับ 6,042,147 คน ค่าความคลาดเคลื่อน (e) = 0.025 แทนค่า

$n = 6,042,147 / (1 + (6,042,147 \cdot (0.025)^2)) = 1,600$ ตัวอย่าง โดยสามารถเก็บตัวอย่างได้จำนวน 1,290 คน จาก 1,600 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 84.3 ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการให้นักท่องเที่ยวที่ถูกเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงและตอบแบบสอบถามเองในขณะเดินทาง

ท่องเที่ยว ณ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือเมื่อนักท่องเที่ยวที่กำลังเดินทางกลับจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายก

เครื่องมือและการทดสอบคุณภาพในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งเป็น 3 ส่วน ลักษณะเครื่องมือดังนี้ คำถามเกี่ยวกับการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด และคำถามเกี่ยวกับความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดนครนายก โดยการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) มีข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์การประเมินความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการตลาดจำนวน 5 คนประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของข้อคำถามและคำนวณหาค่าดัชนีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา CVI (Content Validity Index) พบว่าทุกข้อคำถามในแบบสอบถามทุกส่วนได้ค่า CVI ไม่น้อยกว่า .8 ซึ่งสรุปได้ว่าข้อคำถามทั้ง 3 ส่วนมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Polit, D. F., & Hungler, B. P., 1999) แบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ได้ผ่านการปรับแก้จากการทดสอบล่วงหน้า (Pre-test) จากกลุ่มตัวอย่างเสมือนจำนวน 30 ตัวอย่าง แล้วทำการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นด้วยวิธีความสอดคล้องภายใน (Internal Consistency Method) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์คอนบาชอัลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด เท่ากับ .93 .91 .81 และ .88 ตามลำดับ และตัวแปรการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายกมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .94 และค่าความความเชื่อมั่นด้านประสบการณ์ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านความคุ้มค่าและสภาพแวดล้อม ด้านความผ่อนคลาย ด้านความน่าตื่นเต้นและการผจญภัย ด้านการเรียนรู้ ด้านสังคม และด้านชื่อเสียง เท่ากับ .86 .84 .79 .95 .92 .92 .86 และ .90 ตามลำดับ ข้อคำถามทุกข้อผ่านเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่า .80 (Streiner, D. L., & Norman, G. R., 1995)

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานได้แก่ การวิเคราะห์ความตรงของรูปแบบการวัด (Measurement Model) ด้วยวิธีวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) และการวิเคราะห์เส้นทางโดยการพัฒนารูปแบบแสดงอิทธิพลของการรับรู้ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดนครนายก โดยกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) และทดสอบด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบและอิทธิพล

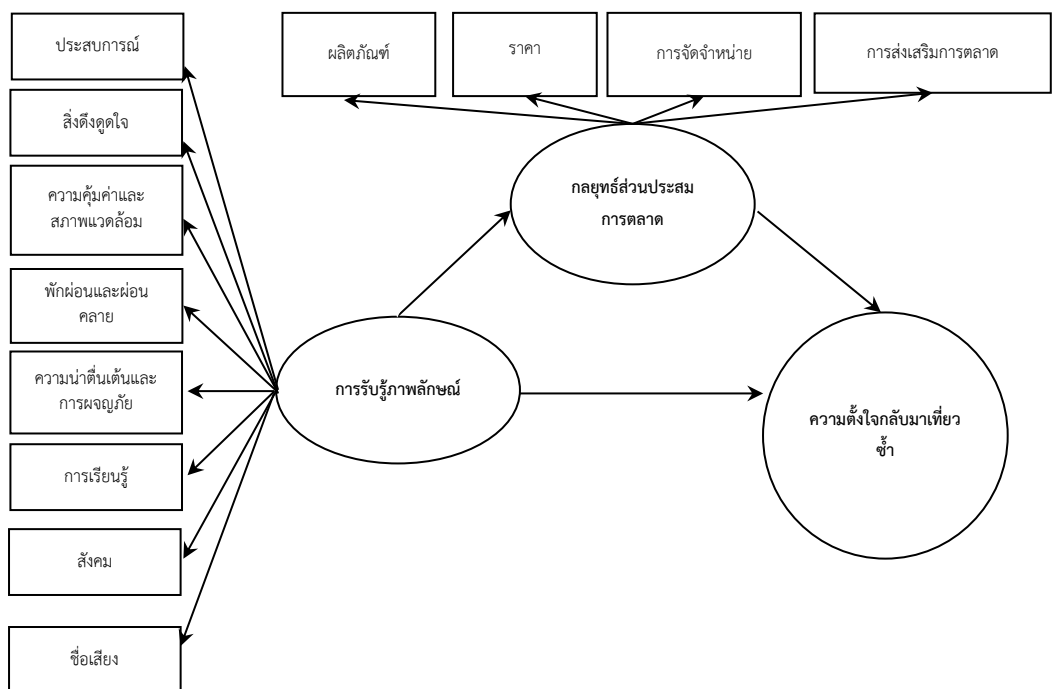
ของตัวแปรสาเหตุและผลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีสมมติฐานการวิจัยและกรอบแนวคิดการวิจัยตามลำดับ ดังภาพที่ 1 ดังนี้

H1. การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายกมีอิทธิพลทางตรงด้านบวกต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ

H2. การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายกมีอิทธิพลทางตรงด้านบวกต่อกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด

H3. กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีอิทธิพลทางตรงด้านบวกต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ

H4. การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายกมีอิทธิพลทางอ้อมด้านบวกต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ โดยส่งผ่านกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงได้ดังต่อไปนี้

1. การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดและความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายก ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผลการประเมินของตัวแปรสังเกตได้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) ของการรับรู้ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายก

การรับรู้ภาพลักษณ์					กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด				
	จำนวน ข้อ ¹	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย ²		จำนวน ข้อ ¹	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ความหมาย ²
1. ด้าน ประสบการณ์	8	4.02	0.982	มาก	1. ด้าน ผลิตภัณฑ์	28	4.12	1.012	มาก
2. ด้านสิ่งดึงดูด ใจ	8	3.97	1.040	มาก	2. ด้านราคา	6	3.88	0.997	มาก
3. ด้านความ คุ้มค่าและ สภาพแวดล้อม	5	4.01	1.022	มาก	3. ด้านการ จัดจำหน่าย	5	3.89	1.010	มาก
4. ด้านการ พักผ่อนและ ผ่อนคลาย	6	3.88	1.010	มาก	4. ด้านการ ส่งเสริม การตลาด	10	4.05	1.112	มาก
5. ด้านความน่า ตื่นเต้นและ การผจญภัย	6	3.92	0.788	มาก					
6. ด้านการ เรียนรู้	4	3.91	1.140	มาก					
7. ด้านสังคม	3	4.00	0.716	มาก					
8. ด้านชื่อเสียง	2	3.96	1.024	มาก					
ความตั้งใจ เดินทางกลับมา เที่ยวซ้ำ	4	4.02	0.641	มาก					

หมายเหตุ

¹ จำนวนข้อที่ปรากฏเป็นจำนวนข้อที่ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์รูปแบบการวัด

² เกณฑ์ประเมินและความหมาย ได้แก่ 4.51-5.00 หมายถึง มากที่สุด, 3.51-4.50 หมายถึง มาก, 2.51-3.50 หมายถึง ปานกลาง, 1.51-2.50 หมายถึง น้อย, 1.00-1.50 หมายถึง น้อยที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยตัวแปรหรือปัจจัยที่มีผลการประเมินการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายก 3 อันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านประสบการณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความคุ้มค่าและสภาพแวดล้อมและด้านสังคม มีการประเมินในระดับมาก ตามลำดับ และค่าเฉลี่ยตัวแปรสังเกตได้หรือกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว 3 อันดับจากมากที่สุด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านการจัดจำหน่ายถูกประเมินในระดับมาก ตามลำดับ และความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำอยู่ในระดับมาก

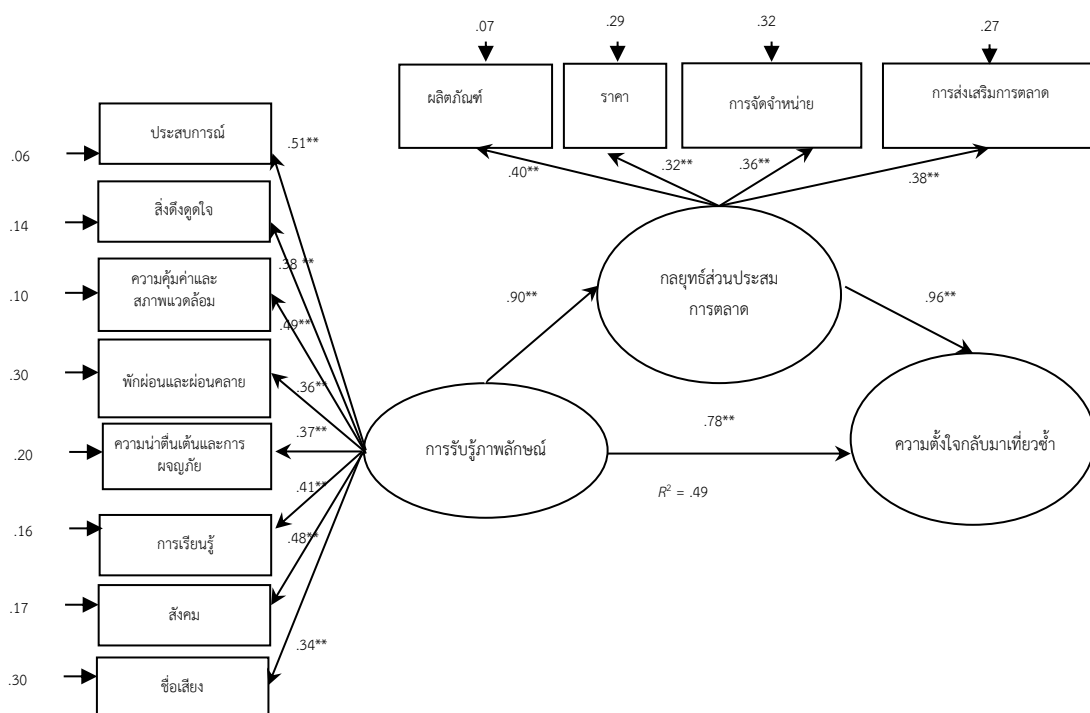
2. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก ผลการวิเคราะห์แสดงได้ตาม ตารางที่ 2 และภาพที่ 2 พบว่า ผลการตรวจสอบความสอดคล้องและความตรงของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และเป็นการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรงของตัวแปรแฝงในรูปแบบความสัมพันธ์ ด้วยการตรวจสอบผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ รวมทั้งพิจารณาค่าสอดคล้องโดยรวม (Overall Fit) ของรูปแบบความสัมพันธ์ ตามเกณฑ์ค่าดัชนีตรวจสอบความตรง (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2557) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบความตรงของรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก ตามสมมติฐาน

ดัชนีตรวจสอบความตรง	เกณฑ์	ผลการตรวจสอบ	
χ^2	($p > .05$)	37.26 (.21)	ผ่านเกณฑ์
χ^2/df	<2.00	1.09	ผ่านเกณฑ์
GFI	> .90	1.00	ผ่านเกณฑ์
AGFI	> .90	.99	ผ่านเกณฑ์
CFI	> .95	1.00	ผ่านเกณฑ์
SRMR	< .08	.01	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< .06	.01	ผ่านเกณฑ์

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) และการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) เพื่อศึกษาารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้

ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดนครนายก ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงได้ตามภาพที่ 2

หมายเหตุ ** $p < .01$, $\chi^2 = 37.26$, $df = 34$, $p\text{-value} = .32$, $GFI = 1.00$, $AGFI = .99$, $CFI = 1.00$, $RMSEA = .01$, $SRMR = .01$

ภาพที่ 2 รูปแบบความสัมพันธ์ของการรับรู้ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายกต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำตามสมมติฐาน

จากภาพที่ 2 พบว่า รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน พบว่า เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักปัจจัยปรากฏว่า ตัวแปรแฝงคือ การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีค่าน้ำหนักปัจจัยของตัวแปรสังเกตได้เป็นบวกในระดับที่ยอมรับได้ โดยมีค่าอยู่ในช่วง .34 ถึง .51 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานอยู่ในช่วง .06 ถึง .13 ตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักปัจจัยมากที่สุดคือประสพการณ์ กับความคุ้มค่าและสภาพแวดล้อม รองลงมาคือ สังคม การเรียนรู้ สิ่งดึงดูดใจ ความน่าตื่นเต้นและการผจญภัย การพักผ่อนและผ่อนคลาย และชื่อเสียง โดยมีค่าน้ำหนักปัจจัยเท่ากับ .51 .49 .48 .41 .38 .37 .36 และ .34 ตามลำดับ สำหรับตัวแปรแฝงคือ กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีค่าน้ำหนักปัจจัยของตัวแปรสังเกตได้เป็นบวกในระดับที่ยอมรับได้ โดยมีค่าอยู่ในช่วง .32 ถึง

.40 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในช่วง .00 ถึง .12 ซึ่งตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักปัจจัยมากที่สุด คือ ผลิภัณฑ์ รองลงมา การส่งเสริมการตลาด การจัดจำหน่าย ราคา โดยมีค่าน้ำหนักปัจจัยเท่ากับ .40 .38 .36 .32 ตามลำดับ โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าความเที่ยงสูงที่สุดคือ ประสบการณ์ มีค่าเท่ากับ .79 และตัวแปรที่มีค่าความเที่ยงน้อยที่สุดคือ การจัดจำหน่าย มีค่าเท่ากับ .27 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของตัวแปรตามคือ ความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ มีค่าเท่ากับ .49 แสดงว่าตัวแปรทั้งหมดในโมเดลสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ ได้ร้อยละ 49

สำหรับผลการวิเคราะห์เส้นทางเพื่อหาอิทธิพลของการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายก เป็นผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 1-4 ตามลำดับ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมของความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ

ตัวแปรเหตุ	ตัวแปรผล					
	กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด			ความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่ง	.90**	-	.90**	.78**	.11*	.89**
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	(.00)		(.00)	(.00)	(.01)	(.00)
กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด	-	-	-	.96**	-	.96**
R ²	.49					

หมายเหตุ ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

DE หมายถึง อิทธิพลทางตรง IE หมายถึง อิทธิพลทางอ้อม TE หมายถึง อิทธิพลรวม

จากตารางที่ 3 พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีอิทธิพลทางตรงด้านบวกต่อกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวและความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .90 และ .78 ตามลำดับ และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดมีอิทธิพลทางตรงด้านบวกต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .96 อีกทั้งการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังมีอิทธิพลทางอ้อมด้านบวกต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ โดยส่งผ่านกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด มีค่าสัมประสิทธิ์

อิทธิพลเท่ากับ .11 ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ ทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดได้ร้อยละ 49

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการประเมินการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายก ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านประสบการณ์ และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ และความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำในระดับมาก อภิปรายผลได้ดังนี้ แม้ว่า โดยภาพรวมทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายกซึ่งเป็นจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์พื้นที่ป่ามากที่สุดภาคตะวันออกทำให้มีความโดดเด่นทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมมีพื้นที่สีเขียว อากาศบริสุทธิ์ และเป็นที่ตั้งอุทยานแห่งชาติอันเป็นมรดกโลกที่มีชื่อเสียงจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา อีกทั้งยังเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีการค้นพบซากโบราณสถานและมีพิพิธภัณฑสถานที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลาย จนเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว 3 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด และการจัดจำหน่ายเป็นปัจจัยหลักที่สามารถโน้มน้าวและจูงใจนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเป็นกลยุทธ์ที่นักการตลาดประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ออกแบบการส่งเสริมการตลาดผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายที่สามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เหมาะสมกับความต้องการในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างไรก็ตาม หากมีบูรณาการการสื่อสารทางการตลาดเพื่อการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านประสบการณ์ด้วยการใช้สื่อสังคมออนไลน์จะสามารถสนับสนุนและส่งเสริมและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวและส่งผลต่อความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด (วัชร เชียงกูล และ เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2560; วนิดา เลิศพัฒนานนท์, 2561)

2. ผลการศึกษาสัมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายกมีอิทธิพลทางตรงด้านบวกต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของฤดี หลิมไพโรจน์ และไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2558) พรชนก เหลืองอ่อน (2559) และสุพาดา สิริกุดตา (2557) ที่พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวมส่งผลต่อความตั้งใจเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว และปัจจัยนี้ยังส่งผลให้นักท่องเที่ยวเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ (Subadra, I. N., 2015; Mulianto, S. F., Samuel, S. &

Wijaya, F., 2020) ด้วยจุดเด่นของการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายก ได้แก่ ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมและด้านสิ่งดึงดูดของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ ผลการศึกษานี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยโดย Chen, C., & Tsai, D. (2007); Gallarza, M. G. & Saura, I. G. (2006); Dumlag, K., Prangjarearnsre, K., Sreprejan, V. & Phangniran, B. (2015) ที่พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวมีอิทธิพลโดยตรงต่อความภักดีต่อแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของฤดี หลิมไพโรจน์ และไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2558) ที่พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมีอิทธิพลทางบวกต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ

ผลการศึกษาสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายกมีอิทธิพลทางตรงด้านบวกต่อกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว อภิปรายได้ว่า ด้วยกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายกนั้น คือ เพศหญิง กลุ่มอายุระหว่าง 21-40 ปี และเป็นกลุ่มวัยทำงานเจนเอเรชั่นวาย และมักสื่อสารหรือได้รับการชักจูงผ่านสื่อที่หลากหลายช่องทางในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการเดินทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งอิทธิพลดังกล่าวนี้สามารถอธิบายโดยพิจารณาถึงการรับรู้ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ (Niche Market) จากผลการศึกษาโดยธนาคารไทยพาณิชย์ (2560) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มวัยทำงานเจนเอเรชั่นวายเป็นกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศและโลก คนกลุ่มนี้จึงมักใช้ชีวิตที่เป็นอิสระจนบางครั้งแทบแยกไม่ออกระหว่างเวลาทำงานและพักผ่อน ต้องการประสบการณ์แปลกใหม่ กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ซึ่งเป็นปัจจัยด้านการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกับแนวโน้มไลฟ์สไตล์แบบ Bleisure ได้แก่ การรวมงานและการท่องเที่ยวที่เป็นงานอดิเรกไว้ด้วยกันที่ส่งผลต่อกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Slivar, I., Aleric, D., & Dolenec, S., 2019; ธิติพร ชาญศิริวัฒน์, 2561)

นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายกมีอิทธิพลทางตรงด้านบวกต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อ 3 อภิปรายผลได้ดังนี้ กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาดและด้านการจัดจำหน่ายซึ่งเป็นปัจจัยที่นักการตลาดแหล่งท่องเที่ยวใช้เพื่อกระตุ้นความสนใจและสนองความต้องการแก่นักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม Chen, C., & Chen, F. (2010) พบว่าปัจจัยที่สำคัญคือ กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดจะส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกันตามแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น การมุ่งใจ

นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเกี่ยวข้องกับ “การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว” และ “อิทธิพลของกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด” ซึ่งทั้ง 2 ปัจจัยมีผลกระทบต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มเจเนอเรชันวายโดยอาศัยกระบวนการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว ประกอบไปด้วยสิ่งจูงใจ การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การเลือกผลิตภัณฑ์ส่วนประกอบอื่นๆ และประเมินผลภายหลังการเดินทางท่องเที่ยว ดังนั้นประสิทธิผลของการตัดสินใจขึ้นอยู่กับผลของกระบวนการดังกล่าวในรูปแบบพฤติกรรมหลังการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ได้แก่ ความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำ

อย่างไรก็ตาม มีนักวิจัยเห็นด้วยกับการใช้ปัจจัยด้านการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดอย่างผสมผสานกันจะส่งผลในทางส่งเสริมกันและกันต่อการเดินทางท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยว (Baloglu, S., & McCleary, K. W., 1999; Chen, P. J. & Kerstetter, D. L., 1999; Stern, E. & Krakover, S., 1993) ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานในการวิจัยข้อ 4 และอภิปรายได้ว่า ข้อมูลการท่องเที่ยวจากแหล่งต่าง ๆ สามารถเป็นได้ทั้งปัจจัยหลักและปัจจัยดิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว โดยจะเกิดแรงจูงใจด้านการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหลัก ในขณะที่กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยว เป็นปัจจัยดิ่งที่เกิดขึ้นจากความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะ บริการ ราคาของแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับมาจากแหล่งข้อมูลที่นักการตลาดแหล่งท่องเที่ยวใช้สื่อสารนำเสนอเพื่อกระตุ้นจากการโฆษณา ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและบริการต่าง ๆ ของการท่องเที่ยว และส่งผลต่อแนวโน้มหรือระดับพันธะสัญญาของนักท่องเที่ยวที่จะกลับมาท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวซ้ำหรือความตั้งใจเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ (Chen, C., & Tsai, D., 2007) ข้อค้นพบนี้สนับสนุนผลการศึกษาจากข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบเชิงกิจกรรมของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จังหวัดนครนายกจัดขึ้นนั้นในแต่ละช่วงเวลา ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถร่วมสร้างสรรค์ สมาคมกับชุมชนคนในพื้นที่ โดยปรากฏว่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมประจำปีและประจำท้องถิ่นที่เป็นประเพณีอย่างต่อเนื่องของจังหวัดนครนายก ทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่จังหวัดนครนายกซ้ำได้พบหรือเกิดประสบการณ์กับสถานและสภาพแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัย สนับสนุนผลการศึกษาที่พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวบนพื้นฐานของ “ทรัพยากรธรรมชาติ” และ “วัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์และศิลปะ” สามารถส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในด้านบวกต่อความตั้งใจเดินทางกลับมายังแหล่งท่องเที่ยวเดิม (ฤดี หลิมไพโรจน์ และ ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2558) และหากนักท่องเที่ยวได้รับการกระตุ้นและดึงดูดด้วยกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดที่มีประสิทธิภาพด้วยแล้ว จะส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวเกิดพฤติกรรมการตอบสนองคือ การตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวได้เร็วขึ้นและตั้งใจเดินทางท่องเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเดิม (Subadra, I.

N., 2015; Guleria, S., 2019) ดังนั้น ผลการศึกษาข้างต้นจึงสนับสนุนผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัยข้อ 4 กล่าวคือ การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวมีความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำสูงขึ้นหากมีการใช้กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดที่เหมาะสมร่วมด้วย

องค์ความรู้ใหม่

จากการพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการรับรู้ภาพลักษณ์และกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของนักท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก ผู้วิจัยได้รูปแบบที่ผ่านการพัฒนาและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้ การรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวมีความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำสูงขึ้นหากมีการใช้กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดที่เหมาะสมร่วมด้วยโดยมีการพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการของการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านประสบการณ์ ด้านความคุ้มค่าและสภาพแวดล้อมและด้านการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอย่างยั่งยืนเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การดูแลรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม และกำหนดกิจกรรมที่ส่งเสริมการรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดมาประยุกต์ใช้เพื่อสื่อสารกับกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายที่เคยมาเที่ยวแล้วให้เกิดความสนใจ กระตุ้นเตือนความทรงจำ และทำให้เกิดความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและวางแผนด้านการส่งเสริมการรับรู้ภาพลักษณ์ในการกระตุ้นความตั้งใจเดินทางกลับมาเที่ยวซ้ำแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจังหวัดนครนายกของนักท่องเที่ยวชาวไทย ควรมีการวางแผนโดยเริ่มจากการกำหนดการรับรู้ภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ผู้ประกอบการ ตัวแทนชุมชน และหน่วยงานภาคเอกชน ประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายกควรร่วมมือกันในการวางแผนเพื่อหาคำตอบเชิงลึกเพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวกลุ่มต่าง ๆ โดยเพิ่มลักษณะและกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและนักท่องเที่ยวชาวไทยกลุ่มอื่น ๆ ที่มีอาชีพอิสระ รักสิ่งแวดล้อม เพื่อวางแผนและกำหนดกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวระดับรายได้ปานกลางถึงสูง

ตามเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพของนักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการวางแผนการจัดการกลยุทธ์การท่องเที่ยวตลอดปี

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้วิจัยขอเสนอแนะปฏิบัติ ดังนี้

1. งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า มิติด้านความรู้สึกที่เป็นการรับรู้ภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้แก่ ปัจจัยภายในหรือการรับรู้ที่สะท้อนถึงคุณค่าทางจิตใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและส่งผลกระทบต่อความตั้งใจเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในด้านชื่อเสียงและความคุ้มค่าและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ควรรณรงค์โดยกำหนดกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดที่สำคัญ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์โดยการเสนอบริการการท่องเที่ยวที่ใช้และกระตุ้นการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงนิเวศด้วยการสื่อสารจากการส่งเสริมการตลาด เช่น การชี้จรรยาบรรณชมทิวทัศน์และรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและปลอดภัย การจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ดอกไม้ประดับที่มีคุณค่า ซึ่งเป็นทุนทางสังคมและเป็นเอกลักษณ์ตามการรับรู้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญของนครนายก เช่น น้ำตกวังตะไคร้ น้ำตกสาริกา และน้ำตกนางรอง เป็นต้น ร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับคนในชุมชน เช่น การรณรงค์ลดการใช้พลาสติก และการไม่นำขยะเข้ามาและนำขยะออกจากแหล่งท่องเที่ยวเมื่อเดินทางมาเยี่ยมเยือนและออกจากแหล่งท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). *สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย รายจังหวัด ปี 2560-2563*. เข้าถึงได้จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=525
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2557). *การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) ด้วย AMOS*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนาคารไทยพาณิชย์. (2560). *Gen Y หนี้เยอะกว่าทุก Generation จริงหรือ*. เข้าถึงได้จาก <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/geny-more-debts.html>
- อิติพร ชาญศิริวัฒน์. (2561). ความต้องการสารสนเทศการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวไทย. *วารสารสารสนเทศศาสตร์*, 36(4), 2-17.

- พรชนก เหลืองอ่อน. (2559). การรับรู้ภาพลักษณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความตั้งใจเดินทางท่องเที่ยวได้ในวันของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตกรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ฤดี หลิมไพโรจน์ และไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2558). อิทธิพลของการรับรู้ภาพลักษณ์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวที่จังหวัดปทุมธานี. ใน การประชุมวิชาการและนำเสนอผลการวิจัยระดับชาติและนานาชาติ กลุ่มระดับชาติ ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (หน้า 448-460). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วนิดา เลิศพิพัฒนานนท์. (2561). รูปแบบพฤติกรรมและแรงจูงใจในการท่องเที่ยวของคนไทย Gen Y. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(ฉบับพิเศษ), 134-148.
- วัชร เชียงกุล และ เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2560). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของท่องเที่ยวเชิงกีฬา จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 8(1), 90-109.
- สุพาดา สิริกุดตา. (2557). แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มของแหล่งท่องเที่ยว และผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวของจังหวัดสิงห์บุรี ประเทศไทย. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 17(2), 215-230.
- Baloglu, S. & McCleary, K. W. (1999). A Model of Destination Image Formation. *Annals of Tourism Research*, 26(4), 868-897.
- Chen, C. & Chen, F. (2010). Experience quality, perceived value, satisfaction and behavioral intentions for heritage visitors. *Tourism Management*, 31(1), 29-35.
- Chen, C. & Tsai, D. (2007). How Destination Image and evaluative factors affect behavioral intentions?. *Tourism Management*, 28(4), 1115-1122.
- Chen, P. J. & Kerstetter, D. L. (1999). International Students' Image of Rural Pennsylvania as a Travel Destination. *Journal of Travel Research*, 37(3), 256-266.
- Dumlag, K., Prangjarearnsre, K., Sreprajan, V. & Phangniran, B. (2015). Antecedents Affecting on Tourists' Destination loyalty of Phuket Province. *Journal of the Association of Researchers*, 20(2), 81-93.

- Gallarza, M. G. & Saura, I. G. (2006). Value Dimensions, Perceived Value, Satisfaction and Loyalty: An Investigation of University Students' Travel Behaviour. *Tourism Management*, 27(3), 437-452.
- Guleria, S. (2019). Rationale of Push and Pull Theory Through IT in Tourist Motivations and Destination Attributes: A Case Study of Mcleodganj (HP) as Tourist Destination. In *Proceedings of 10th International Conference on Digital Strategies for Organizational Success*. India : Prestige Institute of Management, Gwalio.
- Kotler, P. & Armstrong, G. (2022). *Principles of marketing*. (18th ed.). New York : Prentice-Hall, Inc.
- Mulianto, S. F., Samuel, S. & Wijaya, F. (2020). The effect of online promotion and travel motivation on Intention to travel to Ecotourism Destinations in Indonesia: The role of Destination Image as a mediating variable. London : CRC Press.
- Polit, D. F. & Hungler, B. P. (1999). *Nursing Research: Principles and Methods*. (6thed.). Philadelphia : Lippincott.
- Slivar, I., Aleric, D. & Dolenec, S. (2019). Leisure travel behavior of generation Y & Z at the Destination and post-purchase. *E-Journal of Tourism*, 6(2), 147-159.
- Stern, E. & Krakover, S. (1993). The Formation of a Composite Urban Image. *Geographical Analysis*, 25(2), 130-146.
- Streiner, D. L. & Norman, G. R. (1995). *Health Measurement Scales: A practical guide to their development and use*. (2nded.). Oxford : Oxford University Press.
- Subadra, I. N. (2015). *Preserving the sanctity of temple site in Bali: Challenges from tourism* (Doctoral dissertation). University of Lincoln, Lincoln, UK.
- UNWTO. (2002). *Ecotourism and Protected Areas*. Retrieved from <https://www.unwto.org/sustainable-development/ecotourism-and-protected-areas>
- Yamane, T. (1967). *Elementary Sampling Theory*. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, Inc.

วจนลีลาในการเทศนาธรรมของพุทธทาสภิกขุ

Verbal Style in the Sermon of Buddhadasa Bhikkhu

สิริมา เชียงเชาว์ไวย¹

Sirima Chiengchaovai

Received: October 06, 2022

Revised: February 17, 2023

Accepted: February 28, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะของวจนลีลาในการเทศนาธรรมของพุทธทาสภิกขุ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากธรรมเทศนาของท่านพุทธทาสที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นหนังสือแล้ว จำนวน 10 เรื่อง วิเคราะห์โดยใช้แนวคิดเรื่องวจนลีลาของมาร์ติน โจนส์ ผลการวิจัย พบว่า การเทศนาธรรมของท่านพุทธทาสเป็นวจนลีลาแบบเป็นทางการ กล่าวคือ 1) เป็นรูปแบบของภาษาที่ใช้ในสถานการณ์สำคัญ 2) เป็นวิธภาษาที่สุภาพ 3) มีความหรูหราในถ้อยคำและรูปประโยคเป็นอย่างดี 4) มีการแยกตัวของผู้ออกจากผู้ฟัง 5) มีการเชื่อมโยงความ และ 6) ใช้คำศัพท์เฉพาะในสาขาวิชา มีการเรียงร้อยถ้อยคำสำนวนภาษาอย่างพิถีพิถัน มีศิลปะชั้นเชิง เพื่อทำให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย ไม่สับสน โดยวจนลีลาทั้งหมดนั้นส่งผลให้เกิดการตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งพระธรรมและนำไปสู่การปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: เทศนาธรรม, พุทธทาสภิกขุ, วจนลีลา

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต; Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University

Corresponding author, e-mail: sirimama@hotmail.com, Tel. 083-0188632

Abstract

The objective of this research article was to study the characteristics of the verbal style in the sermon of Buddhadasa Bhikkhu. It was a qualitative research. Data were collected from the sermons of Buddhadasa Bhikkhu, which had been delivered in books, totaling 10 stories, and analyzed using Martin Jos's concept of verbal style. The results of the research revealed that Buddhadasa's sermon was a formal verbal style, namely 1) a form of language used in important situations; 2) a polite language variety; 3) very elegant in words and sentences; 4) a speaker's separation from listeners; 5) making connections; and 6) using specific terminology. The words and expressions of the language were arranged meticulously and sophisticatedly to make it easy for listeners to understand, not to be confused, all of which resulted in awareness of the value of Dhamma and lead to proper practice according to the teachings of the Lord Buddha.

Keywords: Sermon, Buddhadasa Bhikkhu, Verbal Style

บทนำ

วัจนลีลา (Style) หมายถึง รูปแบบการใช้ภาษาแบบใดแบบหนึ่งซึ่งแตกต่างจากการใช้แบบอื่นโดยบริบทหรือสถานการณ์การใช้ภาษา ซึ่งสถานการณ์การใช้ภาษานี้เป็นสภาวะที่เกิดจากปัจจัย 4 ประการรวมกัน คือ กาลเทศะ (Setting) เรื่องที่พูด (Topic) ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง (Social Relationship Between the Speaker and the Hearer) และทัศนคติของผู้พูด (Psychological Attitude) (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2548) หากพิจารณาความหมายเฉพาะการใช้ภาษาในระดับบุคคล เปลื้อง ณ นคร (2535) เรียก “Style” ว่า “สำนวน” และให้นิยามว่าเป็นวิธีแสดงความคิดออกมาเป็นภาษา โดยจิตใจและความคิดจะเลือกคำและเรียงคำ หากจิตหรือความคิดเรานั้นมีความพิถีพิถัน ละเอียดลออ จะส่งผลให้การเลือกและเรียงคำเป็นไปด้วยความประณีต ไม่สับสน สำนวนของผู้ใดก็เปรียบดังกระจกเงาส่องให้เห็นลักษณะจิตใจและอุปนิสัยของผู้คน ดังนั้น การศึกษาวัจนลีลาจึงเป็นการศึกษารูปแบบการใช้ภาษาที่แตกต่างกันไป

ตามสถานการณ์สื่อสาร อีกทั้งยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนหรืออัตลักษณ์ของเจ้าของถ้อยคำนั้น ผ่านการใช้ภาษาไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือการเขียน

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวัจนลีลาในการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาส (พุทธทาส อินทปัญโญ) แห่งสวนโมกขพลาราม อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากท่านได้รับการยกย่องว่าเป็นพระภิกษุรูปสำคัญที่อุทิศกำลังกายใจและชีวิตเพื่อสานต่อพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากการที่ท่านประกาศใช้นาม “พุทธทาส” โดยไม่เปลี่ยนไปตามสมณศักดิ์เพื่อให้คนทั่วไปและชาวต่างประเทศเรียกขานได้โดยง่าย (ธรรมปราโมทย์, 2549) และเพื่อประกาศอุดมคติสูงสุดในชีวิต นั่นคือ อุทิศตนเป็นทาสของพระพุทธศาสนา รวมถึงการได้รับรางวัล “บุคคลสำคัญของโลก” ประจำปี ค.ศ. 2005–2006 ที่ประกาศยกย่องโดยองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติยูเนสโก (UNESCO) นับเป็นคนไทยคนที่ 18 ที่ได้รับเกียรตินี้ โดยพิจารณาจากวัตรปฏิบัติและผลงานเผยแผ่หลักธรรมตลอดระยะเวลาที่ดำรงตนอยู่ในเพศบรรพชิตรวมเป็นเวลา 67 พรรษา (ประชาไท, 2548) เพื่อศึกษาว่าท่านมีวัจนลีลาในการเทศนาธรรมอย่างไร จึงเป็นที่ยอมรับยกย่องจากพุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาวัจนลีลาในการเทศนาธรรมของพุทธทาสภิกขุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร วิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาสที่ได้รับการถ่ายทอดเป็นหนังสือแล้ว จำนวน 10 เรื่อง ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลาก ทั้งนี้เนื่องจากผลงานเทศนาของท่านพุทธทาสมีเป็นจำนวนมาก เพราะท่านบรรพชาในปี พ.ศ. 2469 และมรณภาพในปี พ.ศ. 2536 รวมเป็นระยะเวลาถึง 67 พรรษา ตลอดระยะเวลาที่ครองเพศบรรพชิตท่านมีผลงานการเทศนาธรรมอย่างสม่ำเสมอ โดยการเทศนาธรรมที่เก่าที่สุดที่ผู้วิจัยสามารถเก็บได้ คือในปี พ.ศ. 2503 และปีใหม่ที่สดที่ผู้วิจัยเก็บได้คือในปี พ.ศ. 2533 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำมาแบ่งเป็นช่วงเวลาเท่า ๆ กัน ช่วงละ 3 ปี ยกเว้นช่วงสุดท้ายที่รวมเป็น 4 ปี รวมทั้งสิ้น 10 ช่วงเวลา แล้วจึงจับสลากเพื่อหาผลงานที่เป็นตัวแทนของแต่ละช่วงปีได้ผลดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาส

ช่วงที่	ปี พ.ศ.	พ.ศ.	เรื่อง	วันที่บรรยาย
1	2503 – 2505	2505	วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นอยู่ด้วยความว่าง	21 ม.ค.
2	2506 – 2508	2508	ที่แท้คนเรามีได้เกิดมา	5 ส.ค.
3	2509 – 2511	2510	เรื่องผี ๆ สาร ๆ	24 เม.ย.
4	2512 – 2514	2512	การทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง	18 ส.ค.
5	2515 – 2517	2517	ผู้ดำ ที่ทุกคนควรรู้จักและพอใจ	3 พ.ค.
6	2518 – 2520	2518	การเก็บความโกรธใส่ยังฉาง	26 ก.ย.
7	2521 – 2523	2523	ชีวิตคู่	16 มี.ค.
8	2524 – 2526	2525	ความสุขแท้เมื่อสิ้นสุดแห่งความสุข	10 เม.ย.
9	2527 - 2529	2528	การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง	3 ส.ค.
10	2530 - 2533	2533	ธรรมะที่ควรรู้จักเพื่อทำงานให้สนุก	27 ก.พ.
รวมทั้งสิ้น 10 เรื่อง				

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แนวคิดของเรื่องวัจนลีลาของ มาร์ติน โจส (1961) และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2550) ที่กล่าวว่า โดยทั่วไปคนส่วนใหญ่จำแนก วัจนลีลาออกเป็น 2 ระดับ หรือ 2 ประเภท ได้แก่ วัจนลีลาเป็นทางการ (ระดับสูง) และวัจนลีลาไม่เป็นทางการ (ระดับต่ำ) แต่หากพิจารณาโดยแบ่งให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น ตามแนวคิดของ มาร์ติน โจส ดังที่ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่องเดอะ ไฟว์ คล็อกส์ (The Five Clocks) ซึ่งหมายถึงรูปแบบ 5 รูปแบบ (Five Styles) เพราะเปรียบเทียบวัจนลีลาเป็นดังนาฬิกาหลายเรือนที่แสดงเวลาแตกต่างกันในที่เดียวกัน เหมือนการใช้ภาษาเดียวกันแต่แตกต่างกันตามสถานการณ์ต่าง ๆ โจสแบ่งภาษาอังกฤษตามการใช้ออกเป็น 5 ระดับ วัจนลีลาเป็นมิติหนึ่งใน 4 มิติของการมองภาษา 5 ระดับ ซึ่งแต่ละมิติก็จะจัดเป็นสเกลหนึ่ง และแต่ละสเกลมี 5 ระดับดังนี้ (Joos, M., 1961 อ้างในอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ , 2550)

ตารางที่ 2 ภาษาอังกฤษ 5 ระดับตามการแบ่งของมาร์ติน โจส

วจนลีลา (Style)	อายุ (Age)	ความกว้างของ ประสบการณ์ ทางภาษา (Breadth)	ความรับผิดชอบ (Responsibility)
1. ตายตัว (Frozen)	วัยชรา (Senile)	ผู้ดี (Genteel)	ดีที่สุด (Best)
2. เป็นทางการ (Formal)	วัยผู้ใหญ่ (Mature)	พิถีพิถัน (Puristic)	ดีมากกว่า (Better)
3. ทารุ (Consultative)	วัยรุ่น (Teenage)	มาตรฐาน (Standard)	ดี (Good)
4. เป็นกันเอง (Casual)	วัยเด็ก (Child)	ภูมิภาค (Provincial)	พอใช้ (Fair)
5. สนิทสนม (Intimate)	วัยทารก (Baby)	ชาวบ้าน (Popular)	เลว (Bad)

ที่มา: ดัดแปลงจากอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2550)

สรุปผลการวิจัย

การเทศนาธรรมของท่านพุทธทาสมีลักษณะเป็นวจนลีลาแบบ “เป็นทางการ (Formal)” ตามแนวคิดของมาร์ติน โจส (1961) ดังนี้

1. เป็นรูปแบบของภาษาที่ใช้ในสถานการณ์สำคัญ
2. เป็นวิธภาษาที่สุภาพ
3. มีความหรรษาในถ้อยคำและรูปประโยคเป็นอย่างดี
4. มีการแสดงความแยกตัวของผู้พูดออกจากผู้ฟัง
5. มีการเชื่อมโยงความ
6. ใช้คำศัพท์เฉพาะในสาขาวิชา

วจนลีลาแบบเป็นทางการที่พบในการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาสทั้ง 6 ลักษณะดังกล่าว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. เป็นรูปแบบของภาษาที่ใช้ในสถานการณ์สำคัญ วจนลีลาแบบเป็นทางการจะปรากฏในสถานการณ์สำคัญที่ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน แต่ไม่ถึงกับเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือสัญลักษณ์ของประเทศเช่นเดียวกับวจนลีลาแบบตายตัว การเทศนาธรรมนั้นเป็นพิธีการที่เป็นทางการ และมักจะปรากฏในโอกาสสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันอาสาฬหบูชา วันธรรมสวนะ ฯลฯ และเป็นวจนลีลาที่แสดงความสำคัญหรือความจริงจังของเรื่องพูดดังจะเห็นได้ว่าเนื้อหาที่ท่านเทศนานั้นเป็นหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาทั้งสิ้น เช่น กัมมัฏสะกตาญาน มรณานุสติ ความหลุดพ้นจากกิเลสและอวดตา ฯลฯ เป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ได้โดยปราศจากความทุกข์ มิใช่เป็นการพูดเรื่องความบันเทิงสนุกสนาน

2. เป็นวิชาภาษาที่สุภาพ เมื่อพิจารณาทางด้านภาษา พบว่า ท่านจะใช้ภาษาที่สุภาพในการเทศนาธรรมทุกครั้ง ประภาศรี สีหอำไพ (2538) กล่าวถึงภาษาสุภาพว่า เป็นภาษาภาคกลางที่ยึดถือเป็นภาษามาตรฐาน มีระดับของความเป็นทางการน้อยกว่าภาษามาตรฐาน ลักษณะของถ้อยคำอยู่ในระดับกึ่งทางการ มีความสละสลวยเป็นที่ยอมรับของสุภาพชนโดยทั่วไป ดังจะเห็นได้จากการใช้คำดังตัวอย่างต่อไปนี้

- (1) อย่างนี้ควรถือว่าเป็นสัญชาตญาณของสัตว์ คือว่าสัตว์มันก็รู้สึกเป็นแม่ไก่ แม่สุนัข แม่วัว ... ถ้าเป็นสามีสนุกใหม่ เป็นภรรยาสนุกใหม่ ไปคิดดูเอง ...
(วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นอยู่ด้วยความว่าง หน้า 124)
- (2) จงทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง นี่คุณฟังดู มันมีความหมายบอกอยู่แล้วว่า พุดกับคนที่ยังไม่หมดกิเลส ไม่สิ้นกิเลส จึงต้องขอร้อง บังคับ ให้ทำงานด้วยจิตว่าง ...
(การทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง หน้า 7)
- (3) ความสุขที่ท่านหวังว่าจะได้นั้นแหละ จะเป็นที่ดีที่จิม ...
(ความสุขแท้เมื่อสิ้นสุดแห่งความสุข หน้า 12)

นอกจากนี้ยังพบว่า ท่านพุทธทาสมีการกล่าวทักทายและกล่าวอำลาโดยใช้ภาษาที่สุภาพ สละสลวย เป็นแบบปฏิบัติที่ดีในการพูด พัชร บัวเพียร (2536) กล่าวถึงการกล่าวทักทายผู้ฟังหรือการกล่าวปฏิสนธาร ว่าเป็นส่วนเริ่มต้นของระเบียบการพูดโดยใช้คำทักทายผู้ฟัง ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ชนิด ดังนี้ 1) คำทักทายที่เป็นพิธีการ เช่น งานพิธีหรืองานที่เป็นทางการ จะตัดคำที่แสดงความรู้สึกทั้งหมดออกไป เช่น “ที่เคารพ” “ที่นับถือ” “ที่รัก” ฯลฯ จะนิยมเรียกเฉพาะตำแหน่งเท่านั้น เช่น “ท่านประธานและท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน” 2) คำทักทายที่ไม่เป็นพิธีการ เช่น การประชุมภายในหรือการอภิปราย มักจะเติมคำแสดงความรู้สึกในตอนท้ายของตำแหน่งที่เรียก เช่น “นักศึกษาที่รักทุกคน”

จากการศึกษาพบว่า ในการเทศนาธรรม 10 ครั้ง ท่านพุทธทาสมีการทักทายผู้ฟังทั้งสิ้น 7 ครั้ง และใช้คำทักทายที่เป็นพิธีการทั้ง 7 ครั้ง เพราะท่านเห็นว่าการเทศนาธรรมเป็นกิจกรรมที่มีความเป็นทางการ จริงจัง เช่น

- (4) ท่านสาธุชนผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย ...
(ความสุขแท้เมื่อสิ้นสุดแห่งความสุข หน้า 1)
- (5) นักศึกษาผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย ...

(ชีวิตคู่ หน้า 1)

(6) ท่านที่เป็นราชกัญญา ผู้ลาบวชทั้งหลาย ...

(การเก็บความโกรธใส่ยุ่งฉาง หน้า 1)

เมื่อพิจารณาการจบการเทศนา พบว่า ท่านพุทธทาสใช้การบอกจบแบบเป็นพิธีการเช่นกัน

(7) การเทศนาธรรมสมควรแก่เวลา เอว่ ก็มีด้วยประการฉะนี้

(ที่แท้คนเรามาได้เกิดมา หน้า 67)

(8) เวลาสำหรับการบรรยายก็หมด ขอยุติไว้เพียงเท่านี้

(ผู้ดำที่ทุกคนควรรู้จักและพอใจ หน้า 524)

(9) อาตมาขอยุติลง ด้วยการหมดเวลาเพียงเท่านี้

(วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นอยู่ด้วยความว่าง หน้า 142)

3. มีความหรรษาในถ้อยคำและรูปประโยคเป็นอย่างดี ความหรรษาในถ้อยคำในที่นี้หมายถึงความพิเศษของถ้อยคำที่มีมากกว่าปกติ ทั้งในด้านการใช้คำ โวหาร และการใช้ประโยค กล่าวคือ พบว่า ท่านพุทธทาสมักจะเลือกใช้คำที่สละสลวย พิเศษกว่าคำธรรมดาทั่วไป ด้านการใช้โวหารนั้นพบว่ามีการใช้โวหารอุปมาอุปไมย อุปลักษณ์และบุคลาธิษฐาน รวมถึงการใช้ปฏิบัติจนส่วนการใช้ประโยค พบว่า มีการร้อยเรียงประโยคอย่างมีศิลปะ โดยมีการซ้อนความอย่างมีชั้นเชิง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ด้านการใช้คำ คือ การเลือกใช้คำที่สละสลวย แทนการใช้ถ้อยคำธรรมดาทั่วไป เช่น “สมเด็จพระบรมศาสดา” แทนคำว่า พระพุทธเจ้า “บิดามารดา” แทนคำว่า พ่อแม่ “กัลยาณมิตร” แทนคำว่า เพื่อนที่ดี “บุชาสิทธิเสรีภาพ” แทนคำว่า ยึดอิสระเป็นใหญ่ ฯลฯ

3.2 ด้านการใช้โวหาร รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2523) กล่าวว่า การใช้โวหาร คือ การใช้ถ้อยคำที่มีความหมายลึกซึ้ง มุ่งให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งและอารมณ์ อาจเป็นการกล่าวอย่างหนึ่งแต่มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง เป็นการกล่าวเกินจริง การใช้สัญลักษณ์ หรือการเปรียบเทียบ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการกล่าวถ้อยคำที่มีความหมายลึกซึ้งกว้างขวางกว่าถ้อยคำธรรมดา ผู้ฟังหรือผู้อ่านจะพิจารณาความหมายตามตัวอักษรไม่ได้ เพราะจะต้อง “ตีความ” จึงจะพบความหมายที่งดงามลึกซึ้งที่ซ่อนอยู่ ในการพิจารณาด้านการใช้โวหารนี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดของรินฤทัย สัจจพันธุ์ (2523) ในการวิเคราะห์ จากการศึกษาการใช้โวหารในการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาส พบการใช้โวหารดังนี้

3.2.1 อุปมาอุปไมย (Simile) คือ การกล่าวเปรียบเทียบของสองสิ่งหรือการกระทำสองอย่างซึ่งเป็นต่างชนิดกัน แต่มีลักษณะอย่างเดียวกันหรือคล้ายกัน การเปรียบเทียบแบบนี้

จึงมักจะมีคำว่า ดุจ ประดุจ เพียง เพียง ดัง ดัง เหมือน เปรียบ ฯลฯ ในเทศนาธรรมของท่านพุทธทาส จะพบการใช้โวหารอุปมาอุปไมยเป็นจำนวนมาก เพื่อให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจเรื่องที่ท่านต้องการสื่อสารได้ง่ายและเห็นภาพชัดเจน เช่น

- (10) ทีนี้ก็มีเรื่องที่จะต้องทราบต่อไปอีกว่าในองค์ทั้ง 8 นั้น องค์ทั้ง 8 นั้น องค์ที่เป็นประธานเป็นเจ้าของเรื่องก็คือสมาธิ คือ สัมมาสมาธิ จะเข้าใจได้ง่ายก็เปรียบด้วยกองทัพ สมานนั้นเปรียบเหมือนกับกองทัพหลวง ที่มีแม่ทัพบัญชางานกองทัพหลวง ...

(การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง หน้า 27)

- (11) ถ้าเป็นภาษาในธรรมวินัยนี้ ก็ถือว่าเป็นการด่าอย่างยิ่งละ แม้เพียงเท่านั้น ดังเช่น มีความเป็นอยู่ลามกไม่สะอาด มีความประพฤติชนิดที่ตัวเองนึกแล้วก็เกลียดชังตัวเอง มีการกระทำที่ต้องปกปิดซ่อนเร้น ไม่ใช่สมณะ ก็บัญญัติว่าเป็นสมณะ มิใช่ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ก็บัญญัติว่าประพฤติพรหมจรรย์ เป็นคนเนาใน เน่าข้างใน แล้วก็เปิกและมีความหมักหมมเหมือนบ่อที่เขาทะเยะมูลฝอย ...

(ผู้ดำที่ทุกคนควรรู้จักและพอใจ หน้า 157)

- (12) ความโกรธก็เหมือนกับไฟ ความไม่โกรธก็เหมือนกับน้ำ นี่พูดโดยอุปมาก็อย่างนี้ แล้วความโกรธมันก็ผิดธรรมชาติ ทั้งทางร่างกายและทางจิตใจ ทางร่างกายมันมีอะไรบ้าง ผู้ที่เป็นหมอ เป็นนักสรีรศาสตร์แล้วก็รู้ดี ว่าในขณะที่มีความโกรธจัดนี้ ร่างกายมันเป็นอย่างไร พอที่จะคำนวณได้ว่ามันผิดธรรมชาติหลายร้อยเปอร์เซ็นต์ ...

(การเก็บความโกรธใส่ถังฉาง หน้า 9)

- (13) เมื่อรูป เสียง กลิ่น รส อันใดเข้ามาในลักษณะผัสสะอย่างนี้ ก็ให้มันหยุดอยู่อย่างนั้นบ้าง เป็นไร เหมือนกับทหารที่นอนข้างปืนใหญ่ เมื่อปืนใหญ่ลั่นดังออกไป มันก็เพียงแต่ได้ยินเสียงเท่านั้น ไม่เกิดเวทนาอะไร ยังนอนหลับสบายอยู่ด้วยซ้ำไป หนัก ๆ เข้าไม่สะดุ้งไม่ตื่น ไม่อะไรเลย มันเป็นแต่เพียงเสียงปืนใหญ่กระทบหู แล้วก็เลิกกันอย่างนี้ ...

(วิธีปฏิบัติเพื่อความเป็นอยู่ด้วยความว่าง หน้า 132)

3.2.2 อุปลักษณ์ (Metaphor) คือ การกล่าวถึงสิ่งหนึ่งว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เป็นการกล่าวเปรียบเทียบตามนัยยะ มักจะใช้คำว่า คือ หรือ เป็น ฯลฯ ในเทศนาธรรมของท่านพุทธทาส จะพบการใช้อุปลักษณ์เป็นจำนวนมากเพื่อให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจเรื่องที่ท่านต้องการสื่อสารได้โดยง่ายและชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น

- (14) อย่างไรก็ดี พวกเขาก็ยังควรต้องอาศัยการดำทั้งนั้น ก็ประหลาดที่จะต้องมีคนมาทักท้วง แล้วเราก็ไปทำผิดต่อเขา แม้ไม่เจตนาก็ต้องยินดีรับการดำดีกว่า โดยเห็นว่าผู้ดำนี้เป็นผู้บอก ชุมทรัพย์ ...

(ผู้ดำ ที่ทุกคนควรรู้จักและพอใจ หน้า 154)

- (15) เราก็จะถือว่า เราทำางานเพื่อเป็นการทำสงครามกับมาร ทำสงครามกับพญามาร พญามารคือสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาโดยประการทั้งปวง สิ่งใดไม่น่าปรารถนาเป็นอุปสรรคขัดขวาง แล้วสิ่งนั้นเรียกว่ามาร ฉะนั้นจะทำงานด้วยการทำสงครามกับมาร ...

(ธรรมะที่ควรรู้จักเพื่อทำงานให้สนุก หน้า 52)

- (16) ที่นี่ก็ในทางศาสนาโดยเฉพาะในทางพุทธศาสนา เราก็มองลึก ลึกไปกว่านั้นอีกว่า ธรรมะ ๆ นี้เป็นเครื่องชำระความเป็นมนุษย์ของเราให้สะอาด ท่านทั้งหลายก็พอจะเข้าใจ เครื่องชำระความสะอาด เช่น สบู่ เป็นต้น ก็เอามาใช้เพื่อชำระสิ่งสกปรก ชะล้างออกไปจากตัว เป็นเครื่องชำระความสะอาดในฝ่ายวัตถุหรือฝ่ายร่างกาย เราก็ต้องมีสิ่งที่จะชำระชะล้างในส่วนจิตใจให้สะอาด ให้มีความเป็นมนุษย์ที่ถูกต้องและสมบูรณ์ ...

(ธรรมะที่ควรรู้จักเพื่อทำงานให้สนุก หน้า 39)

- (17) ถ้ารู้เรื่องอริยมรรคมีองค์ 8 แล้วก็รู้เรื่องอริยสัมมาสมาธิ มีบริหาร 7 นี้ไว้ด้วย มี 8 ก็จริง แต่พอมีทำหน้าที่คุมกันเป็นกองทัพ แล้วมันยกสมาธิขึ้นเป็นหลัก เป็นขุน เป็นขุนพล เป็นจอมทัพ ...

(การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง หน้า 29)

3.2.3 บุคลาธิษฐาน (Personification) คือ การที่ผู้พูดใส่ความรู้สึกนึกคิดให้กับสิ่งที่ไม่ใช่บุคคลหรือสิ่งมีชีวิตให้มีอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดหรือกระทำกริยาอาการประหนึ่งมีชีวิตจิตใจ มีตัวตน ท่านพุทธทาสใช้บุคลาธิษฐานเพื่อทำให้ผู้ฟังเห็นภาพตามได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม และสามารถเข้าใจสิ่งที่ท่านต้องการสื่อสารได้ง่ายยิ่งขึ้น เช่น

- (18) แต่ที่แท้นั้นมันไม่มากไปกว่าที่เรียนจากตัวเอง ตัวชีวิตตัวจิตนั่นเอง มันเรียนเอง มันสอนเอง มันสอบไล่เอง เป็นไปตามลำดับจนถึงบัดนี้ ...

(ชีวิตคู่ หน้า 11)

- (19) แล้วก็ระดมความเชื่อกันให้มากขึ้น ฝึกสร้างสถาบันขึ้นมาได้สำเร็จบนความโง่ของมนุษย์ นั่นเอง ...

(เรื่องผี ๆ สาง ๆ หน้า 38)

- (20) ตัวธรรมะเอง ก็มีหลักเกณฑ์ที่จะประท้วง หรือต่อต้าน หรืออย่ายี้ คนที่ไม่ดี ...
(ผู้ดำที่ทุกคนควรรู้จักและพอใจ หน้า 517)
- (21) เหมือนกับไม่ให้อาหารแกกิลีสตัวนี้ ให้มันยอมตายเสียดีกว่า ...
(การเก็บความโกรธใส่ยังฉาง หน้า 38)

3.2.4 ปฏิพจน์ (Rhetorical Question) เป็นศิลปะของการใช้คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบ ท่านพุทธทาสใช้ปฏิพจน์เพื่อเรียกร้องความสนใจของผู้ฟังมากกว่าต้องการคำตอบที่แท้จริง

- (22) คุณตั้งใจจะเรียนให้ดีที่สุดนี้ เรียนไปทำไม เรียนธรรมศาสตร์ เรียนอะไรก็ตาม เรียนให้ดีที่สุดนี้เพื่ออะไร ... แต่มีอุดมคติสำหรับความเป็นมนุษย์ ซึ่งแปลว่ามีใจสูง บอกกันก็ครั้งแล้ว ว่ามนุษย์นั้นแปลว่าผู้มีจิตใจสูง อย่าแปลเฉย ๆ ว่าคน ๆ นี้ไม่มีประโยชน์อะไร มนุษย์แปลว่าคนนั้นไม่ได้ความหมายอะไร ...
(ชีวิตคู่ หน้า 28)
- (23) เราจะมีความหวัง ความต้องการ มีอะไรได้ด้วยสติปัญญา คือไม่ต้องยึดมั่นถือมั่นได้อย่างไร
(การทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง หน้า 4)
- (24) นี่ลองคิดดูให้ดีเถิดว่า ในโลกของสัตว์เดียรัจฉานไม่มีผี แล้วทำไมในโลกของมนุษย์อย่างนี้ มันน่าละอายสักเท่าไร แล้วเราจะรับมือตีความคิดความเห็นในเรื่องนี้กันอย่างไร
(เรื่องผี ๆ สาง ๆ หน้า 38)
- (25) ทีนี้เราจะลองคิดดูอีกสักคู่หนึ่งว่า เกิดอยู่นี้สนุกไหม ตายไปสนุกไหม ให้เลือกเอาฝ่ายหนึ่งในคนคู่นี้ ...
(วิธีปฏิบัติเพื่อความเป็นอยู่ด้วยความว่าง หน้า 129)

3.3 ด้านการใช้ประโยค เปลื้อง ณ นคร (2535) กล่าวถึงประโยคว่า เป็นการนำคำหลายคำมารวมกันแสดงข้อความจบลงเพียงข้อความเดียว หากผู้พูดหรือผู้เขียนเรียงร้อยประโยคไม่ดี ข้อความในประโยคจะซับซ้อนวุ่นไม่เป็นลำดับ ความหมายคลุมเครือ ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเข้าใจผิดได้ จากการศึกษาการใช้ประโยคในการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาสพบว่า ท่านร้อยเรียงประโยคอย่างมีศิลปะ โดยมีการซ้อนความอย่างมีชั้นเชิง ทำให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายได้ง่ายและเป็นลำดับชัดเจน อีกทั้งยังได้รรถรสจากการผูกประโยคด้วยภาษาที่สละสลวย ในการวิเคราะห์ประโยคนี้นักวิจัยจะใช้แนวคิดของเปลื้อง ณ นคร (2535) ในการวิเคราะห์ลักษณะประโยค

3.3.1 การสรุปความ คือ การรวมประธานหลายตัวให้อยู่ในกริยาตัวเดียวกัน เพื่อให้ประโยคกระชับ ชัดเจนขึ้น เช่น

(26) แม้แต่เทพเจ้าที่เชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์แห่งสมัยนั้น คือพระอาทิตย์ก็ดี พระจันทร์ก็ดี พระราหูก็ดี หรืออะไรก็ดี ที่เชื่อกันอยู่ในสมัยนั้น ก็ล้วนแต่พ่ายแพ้แก่อำนาจของพระพุทธเจ้า ...

(เรื่องผี ๆ สาร ๆ หน้า 42)

(27) ดังนั้นเป็นอันว่าจะเรียกอัฐจิ้งจิกมัมค์ อริยอัฐจิ้งจิกมัมค์ก็ดี จะเรียกว่าสัมมาสมาธิมีปริหาร 8 ก็ดี มันก็เป็นเรื่องเดียวกัน ...

(การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง หน้า 29)

(28) กล่าวสั้น ๆ ก็ว่า ร่างกายก็ดี จิตใจก็ดี นิพพานอันเป็นที่ดับแห่งร่างกายและจิตใจก็ดี ล้วนแต่เป็นธรรมชาติเสมอกัน ...

(ที่แท้คนเรามีได้เกิดมา หน้า 64)

3.3.2 การถ่วงความ คือ การถ่วงน้ำหนักให้ห้วงความคิดของถ้อยคำทั้งสองส่วนเชื่อมโยงกัน เพราะเมื่อพูดถึงสิ่งอันหนึ่งแล้ว ใจของผู้ฟังย่อมต้องการรู้ถึงอีกสิ่งหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับสิ่งข้างต้น การถ่วงความจะทำให้ข้อความที่กล่าวนั้น มีน้ำหนักหรือรสดีขึ้น เช่น เมื่อใด-เมื่อนั้น, ใคร-คนนั้น ฯลฯ

(29) แต่เมื่อใดจิตปลดเปลื้องสิ่งที่หุ้มห่อออกไปเสียได้หมด กล่าวคือ ปลดเปลื้องความยึดมั่นถือมั่นด้วยความหลงด้วยความไม่รู้นั้นแหละออกไปเสียหมด เมื่อนั้นจิตก็มีลักษณะว่าง เพราะไม่ยึดมั่นสิ่งทั้งปวง ...

(วิธปฏิบัติเพื่อความเป็นอยู่ด้วยความว่าง หน้า 113)

(30) หนทางที่จะไปสู่นิพพานอันเป็นธรรมหมดจดถึงที่สุดนั้น ก็คือปัญญาที่รู้้อยู่ตามที่เป็นจริงว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ดังนี้ ผู้ใดมีปัญญาในเรื่องนี้ เรียกว่าเป็นผู้เดินทางไปสู่นิพพาน อันเป็นธรรมหมดจดข้อความที่แล่วมาเป็นอย่างนี้ ...

(ที่แท้คนเรามีได้เกิดมา หน้า 56)

(31) จงฟังคำว่า ไม่มีหยุด ชี้อโทษ คือ ปวยห ขนบ คือ นิคคยห บางทีก็ต้องแปลว่า ด่า หรือชมชี้ ใครมีแก่น คนนั้นอยู่ ใครไม่มีแก่น คนนั้นไป มีคำบาลีว่า โย สาโร โส ฐุสสุติ ...

(ผู้ดำ ที่ทุกคนควรรู้จักและพอใจ หน้า 157)

4. มีการแยกตัวของผู้พูดออกจากผู้ฟัง การแสดงความแยกตัวเองออกจากผู้ฟัง (Detachment) เป็นลักษณะสำคัญของวัจนลีลาแบบเป็นทางการ ดังจะเห็นได้จากการใช้สรรพนาม

บุรุษที่ 1 จากการวิเคราะห์พบว่าหากผู้ฟังเป็นภิกษุสามเณร ท่านจะใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า “ผม” หากผู้ฟังเป็นอุบาสก อุบาสิกาทั่วไป หรือเป็นอุบาสิก อุบาสิกา และภิกษุสามเณร ท่านจะเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า “อาตมา” เพื่อแยกตัวของท่านออกจากผู้ฟัง

5. *มีการเชื่อมโยงความ (Cohesion)* เป็นลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของวัจนลีลาแบบเป็นทางการ จะเห็นได้ว่าการดำเนินเรื่องการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาสนั้น จะปรากฏลักษณะการเชื่อมโยงความ (Cohesion) ฮัลลiday และฮาซัน (Halliday and Hasan, 1976 อ้างถึงใน Norman, F., 1992) กล่าวว่า การเชื่อมโยงเป็นการศึกษาว่าอนุพากย์แต่ละอนุพากย์เชื่อมโยงกันไปสู่ประโยคและประโยคแต่ละประโยคเชื่อมโยงกันไปสู่ข้อความระดับที่ใหญ่กว่าประโยคได้อย่างไร ซึ่งการเชื่อมโยงนี้สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การใช้คำมีความหมายง่าย ๆ การซ้ำคำ การใช้คำที่มีความหมายคล้ายกันและการใช้คำเชื่อม เช่น “ดังนั้น” “อย่างไรก็ตาม” “และ” “แต่” ฯลฯ

ในการศึกษาการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาสนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาไปที่การเชื่อมโยงโดยใช้คำเชื่อมเพื่อแสดงความเชื่อมโยงของเนื้อหาหรือที่เรียกว่า “ตัวบ่งบอกสัมพันธสาร” ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการร้อยเรียงเนื้อหาหลักและเนื้อหาย่อยเข้าไว้ด้วยกัน

สตีเฟน ซี เลวินสัน (Stephen, C. L., 1983) กล่าวถึงตัวบ่งบอกสัมพันธสาร (Discourse Deixis) ว่าเป็นการเข้ารหัสของสิ่งที่อ้างอิงในถ้อยคำซึ่งมีรูปภาษาแทนสิ่งที่อ้างอิงนั้นรวมอยู่ด้วยเพื่ออ้างอิงถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของสัมพันธสารที่ถ้อยคำนั้นปรากฏอยู่ ตัวบ่งบอกสัมพันธสารนี้จัดเป็นประเภทหนึ่งของตัวบ่งบอก (Deixis) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีการเข้ารหัสทางภาษาหรือลักษณะทางไวยากรณ์ของถ้อยคำของบริบท (Context of Utterance) หรือเหตุการณ์ในการกล่าวถ้อย (Speech Event) และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิธีการตีความหมายของถ้อยคำที่ปรากฏในบริบทต่าง ๆ ตัวบ่งบอกนี้แบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ 1) ตัวบ่งบอกสรรพนาม (Person Deixis) 2) ตัวบ่งบอกกาล (Time Deixis) 3) ตัวบ่งบอกเวลา (Place Deixis) 4) ตัวบ่งบอกสัมพันธสาร (Discourse Deixis) และ 5) ตัวบ่งบอกทางสังคม (Social Deixis) จากการศึกษา พบว่า การเชื่อมโยงโดยใช้ตัวบ่งบอกสัมพันธสารนี้เป็นลักษณะเด่นประการหนึ่งในการใช้ภาษาในการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาส

ตัวบ่งบอกสัมพันธสารในการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาสมีหลายคำ เช่นคำว่า “ที่นี่” “ฉะนั้น” “เออละ” ฯลฯ แต่มีตัวบ่งบอกสัมพันธสารตัวหนึ่งคือคำว่า “ที่นี่” ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ามีความโดดเด่นมากกว่าคำอื่น เพราะนอกจากจะทำหน้าที่บ่งบอกสัมพันธสารที่ปรากฏแล้วยังทำหน้าที่บ่งบอกการเปลี่ยนหัวเรื่องอีกด้วย ทั้งที่เป็นหัวเรื่องหลักและหัวเรื่องย่อย อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงความถี่ที่ใช้พบว่าท่านพุทธทาสใช้คำว่า “ที่นี่” เป็นจำนวนมากและจะปรากฏอย่างสม่ำเสมอทุกครั้งที่เทศนา

- (32) พวกแรกเป็นพวกปทปรมะ แปลว่า โง่งม ยากที่จะพูดกันให้เข้าใจได้ ถัดมาเป็น เนยยะ พอที่จะพูดกันรู้เรื่อง ถัดขึ้นมาเรียกว่า วิปจิตัญญ แปลว่า ถ้าต้องพูดกับบ่อย ๆ ไม่กี่ครั้งก็จะรู้เรื่องได้ดีในที่สุด พวกสุดท้ายก็เรียกว่า อุคฆติตัญญ พวกนี้เพียงแต่พูดนิดหน่อยเท่านั้นก็รู้เรื่องหมด ...

(ผู้ดำที่ทุกคนควรรู้จักและพอใจ หน้า 51)

- (33) คำว่า ปฏิมะ หมายถึง หงุดหงิดขัดใจ ...

(การเก็บความโกรธใส่ยังฉาง หน้า 11)

- (34) ไม่มีอะไรมากไปกว่าที่จะเรียกว่า ธรรมชาติล้วน ๆ เปลี่ยนแปลงไป ไม่มีอะไรที่เป็นสัตว์บุคคล ตัวตน เรา เขา สมตามพระบาลีที่ว่า สุทธิธัมมา ปวตตนติ ธรรมชาติทั้งหลายล้วนเปลี่ยนแปลงไป ...

(ที่แท้คนเรามีได้เกิดมา หน้า 67)

- (35) ความถูกต้องของความประสงค์หรือความต้องการ เรียกว่า สัมมาสังกัปป สัมมาสังกัปป แปลว่ามีความประสงค์ถูกต้อง มีความปรารถนาถูกต้อง ...

(การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง หน้า 21)

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเทศนาธรรมนั้น เป็นการสื่อสารในบริบทที่เป็นทางการและใช้ภาษาที่มีความพิเศษหรรษา ทั้งด้านถ้อยคำและรูปประโยค รวมถึงมีการใช้ศัพท์เฉพาะสาขาวิชา ร้อยเรียงเชื่อมโยงกันทั้งสัมพันธสาร และมีการอธิบายยกตัวอย่างเปรียบเทียบให้ผู้ฟังเข้าใจความหมายได้ง่าย ชัดเจน และลึกซึ้งอย่างยิ่ง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า การเทศนาธรรมของท่านพุทธทาสเป็นวัจนลีลาแบบเป็นทางการ (Formal) ตามแนวคิดของมาร์ติน โจนส์ (1961) กล่าวคือ การเทศนาธรรมนั้น จะเกิดขึ้นในสถานการณ์สำคัญที่ไม่ใช่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน เช่น วันเข้าพรรษา วันอาสาฬหบูชา วันธรรมสวนะ ฯลฯ และเป็นวัจนลีลาที่แสดงความสำคัญหรือความจริงจังของเรื่องพูด ดังจะเห็นได้ว่าเนื้อหาที่ท่านเทศนานั้นเป็นหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาทั้งสิ้น ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ได้โดยปราศจากความทุกข์ มิใช่เป็นการพูดเรื่องความบันเทิงสนุกสนาน ลักษณะวัจนลีลาที่พบเป็นไปตามยุคสมัยที่เมื่อหลายสิบปีก่อน ธรรมะเป็นเรื่องจริงจังทั้งในส่วนของของผู้เทศนาและผู้ฟังจะต้องมีความสำรวม เป็นทางการ สุภาพเรียบร้อย ซึ่งอาจจะต่างจากสมัยปัจจุบันที่

เน้นการเข้าถึงง่ายและเข้าใจง่าย อีกทั้งมีการนำเสนอต่อพุทธศาสนิกชนในรูปแบบที่เป็นกันเองมากขึ้น

เมื่อพิจารณาด้านภาษา พบว่า ท่านพุทธทาสเลือกใช้ถ้อยคำที่สุภาพ สละสลวย มีการใช้โวหารต่าง ๆ เปรียบเทียบหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่เป็นนามธรรมให้ผู้ฟังเห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้นได้ อีกทั้งมีการร้อยเรียงถ้อยคำอย่างพิถีพิถัน มีศิลปะชั้นเชิง ทำให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย ไม่สับสน ซึ่งเป็นไปตามที่รันทัย สัจจพันธุ์ (2523) กล่าวไว้ว่า การใช้โวหาร คือ การใช้ถ้อยคำที่มีความหมายลึกซึ้ง กว้างขวางกว่าถ้อยคำธรรมดา ดังนั้น จึงทำให้เห็นว่า ท่านพุทธทาสมีความลุ่มลึกและชั้นเชิงในการใช้ภาษาอย่างแท้จริง

ท่านพุทธทาสใช้วัจนลีลาแบบเป็นทางการเพื่อทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจ ตระหนักคุณค่า และนำไปสู่การปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของท่าน ทำให้ผู้ฟังได้คิดพิจารณาตนเองถึงสภาวะทุกข์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และตระหนักถึงความสำคัญของพุทธศาสนาในฐานะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวชีวิตจิตใจ เป็นทางออกสำหรับปัญหาของตนเองโดยการน้อมใจและปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อให้หลุดพ้นจากความทุกข์และอบายทั้งปวง ลักษณะวัจนลีลาการใช้ภาษาที่ชัดเจนและสละสลวยในการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาสที่ผู้วิจัยค้นพบนี้ อาจเป็นส่วนหนึ่งในคำตอบที่ว่า เพราะเหตุใดการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาสจึงได้รับความนิยมยกย่องและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางแก่พุทธศาสนิกชนและบุคคลทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเรื่อง วัจนลีลาในการเทศนาธรรมของพุทธทาสภิกขุ มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 วัจนลีลาแบบทางการในการเทศนาธรรมของพุทธทาสภิกขุ

วัจนลีลา (Style) ตามแนวคิดของมาร์ติน โจส (1961) แบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) วัจนลีลาแบบตายตัว (Frozen) 2) วัจนลีลาแบบเป็นทางการ (Formal) 3) วัจนลีลาแบบหารือ (Consultative) 4) วัจนลีลาแบบเป็นกันเอง (Casual) และ 5) วัจนลีลาแบบสนิทสนม (Intimate) จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า วัจนลีลาในการเทศนาธรรมของท่านพุทธทาสเป็นวัจนลีลาแบบเป็นทางการ ซึ่งผู้ใช้วัจนลีลาประเภทนี้จะอยู่ในวัย (Age) ผู้ใหญ่ มีความกว้างของประสบการณ์ทางภาษา (Breadth) แบบพิถีพิถัน และมีความรับผิดชอบ (Responsibility) ในระดับดีมาก โดยวัจนลีลาแบบเป็นทางการนี้มีลักษณะ 6 ประการ ได้แก่ 1) เป็นรูปแบบของภาษาที่ใช้ในสถานการณ์สำคัญ 2) เป็นวิธภาษาที่สุภาพ 3) มีความหยาบคายในถ้อยคำและรูปประโยคพอสมควร 4) มีการแสดงความแยกตัวของผู้ออกจากผู้ฟัง 5) มีการเชื่อมโยงความ และ 6) ใช้คำศัพท์เฉพาะในสาขาวิชา ซึ่งองค์ความรู้ที่พบนี้สามารถใช้เป็นแบบเทียบในการศึกษาวัจนลีลาในการเทศนาธรรมของพระรูปอื่นในยุคสมัยเดียวกันหรือต่างยุคสมัยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับบทเทศนาธรรมในยุคปัจจุบันนี้ เพื่อค้นหาลักษณะการเทศนาธรรมและวิธีการปรับรูปแบบการเทศนาธรรมเพื่อให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบวัจนลีลาในการเทศนาธรรมของพระภิกษุสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในปัจจุบัน ว่าท่านจะมีวัจนลีลาในการเทศนาธรรมที่แตกต่างไปจากพระภิกษุในอดีตอย่างไร เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพสังคมไทยที่มีความเป็นพลวัต (dynamic) เป็นเหตุปัจจัยให้การรับรู้พระธรรมคำสอนของพุทธศาสนิกชนเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านวิธีการและรูปแบบในการเทศนาธรรม เช่น การเทศนาธรรมผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ในแพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ยูทูบ ฯลฯ เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบการเผยแผ่ธรรมที่สามารถเข้าถึงสาธารณชนได้อย่างกว้างยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ ช่วยทำให้การเผยแผ่และสืบสานพระพุทธศาสนาเป็นไปได้อย่างกว้างขวางสอดคล้องกับแนวคิดและวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- เปลื้อง ณ นคร. (2535). *ศิลปะแห่งการประพันธ์*. กรุงเทพฯ : เอลโล่การพิมพ์.
- ธรรมปราโมทย์. (2549). *ตามรอยพุทธทาส ภาคผลงาน*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- ประชาไท. (2548). *พุทธทาส*. เข้าถึงได้จาก <http://www.buddhadasa.org/html/100/7.html>.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2538). *วัฒนธรรมทางภาษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชร บัวเพียร. (2536). *วาทวิทยา: กลยุทธ์การพูดอย่างมีประสิทธิภาพในทุกโอกาส*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : อะเบลส.
- พุทธทาสภิกขุ. (2521). *การทำงานทุกชนิดด้วยจิตว่าง*. กรุงเทพฯ : สมชายการพิมพ์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2527). *ความสุขแท้เมื่อสิ้นสุดแห่งความสุข*. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร.
- พุทธทาสภิกขุ. (2530). *ชีวิตคู่*. กรุงเทพฯ : รุ่งแสงการพิมพ์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2535). *แก่นพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2536). *สิ่งที่ทุกคนควรรู้จัก*. กรุงเทพฯ : หจก.ภาพพิมพ์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2544). *สวรรค์ในหน้าที่การงาน ธรรมะที่ควรรู้จักเพื่อทำงานให้สนุก*. กรุงเทพฯ : ธรรมทานมูลนิธิ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2545). *การดำรงชีวิตที่ถูกต้อง*. กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2546). *การเก็บความโกรธไว้ยั้งฉาง*. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2546). *ชาตินี้ชาติหน้า เรื่องผี ๆ สาง ๆ*. กรุงเทพฯ : ธรรมทานมูลนิธิ.

- พุทธทาสภิกขุ. (2546). *ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ พรินติ้ง.
- พุทธทาสภิกขุ. (2550). *เกิดมาทำไม*. กรุงเทพฯ : เม็ดทราย.
- รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2523). *ความรู้ทั่วไปทางภาษาและวรรณกรรมไทย (ภาควรรณคดี)*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2548). *ภาษาในสังคมไทย ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง การพัฒนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2550). *ภาษาศาสตร์สังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Joos, M. (1961). *The Five Clocks. A Linguistic Excursion into the Five Styles of English Usage*. New York : Harcourt, Brace and World.
- Norman, F. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge : Polity Press.
- Stephen, C. L. (1983). *Pragmatics*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Stubbs, M. (1983). *Discourse Analysis*. Oxford : Basil Blackwell.

ความฉลาดทางอารมณ์ ภาวะผู้นำ และการยอมรับความหลากหลายส่งผลต่อ ความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้

Emotional Quotient, Leadership and Diversity Acceptance Affecting Career
Success of Police Officers in Five Southern Border Provinces

วันกิตติ ทินนิมิตร¹ เจษฎา นกน้อย² และสัญญา ลั้งแท้กุล³

Wankitti Tinnimit, Chetsada Noknoi and Sunchai Langthaekun

Received: December 07, 2022

Revised: February 16, 2023

Accepted: February 28, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความฉลาดทางอารมณ์ 2) ระดับภาวะผู้นำ 3) ระดับการยอมรับความหลากหลาย 4) ระดับความสำเร็จในอาชีพ และ 5) ความฉลาดทางอารมณ์ ภาวะผู้นำ และการยอมรับความหลากหลายที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล จำนวน 375 คน สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัย พบว่า 1) ความฉลาดทางอารมณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ภาวะผู้นำของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้นำแบบทางสายกลางมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3) การยอมรับความหลากหลายของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนก

¹⁻³ มหาวิทยาลัยทักษิณ; Thaksin University

Corresponding author, e-mail: jommy4460@yahoo.com, Tel. 086-3002760

เป็นรายด้าน พบว่า การยอมรับด้านอัตลักษณ์ทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4) ความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ความสำเร็จในอาชีพด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ 5) ความฉลาดทางอารมณ์ภาวะผู้นำ และการยอมรับความหลากหลายส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยตัวแปรพยากรณ์ความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ สามารถร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ได้ร้อยละ 56.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การยอมรับความหลากหลาย, ความฉลาดทางอารมณ์, ความสำเร็จในอาชีพ, ภาวะผู้นำ, เจ้าหน้าที่ตำรวจในจังหวัดชายแดนใต้

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study emotional quotient level; 2) leadership level; 3) diversity acceptance level; 4) career success level; and 5) emotional quotient, leadership and diversity acceptance affecting career success of police officers in the five southern border provinces. It was a quantitative research. The sample consisted of 375 police officers working in Pattani, Yala, Narathiwat, Songkhla and Satun provinces. The tools used were questionnaires. Proportional stratified random sampling was used. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, standard deviation and multiple regression analysis. The results of the research revealed that 1) emotional quotient of police officers in the five southern border provinces, overall was at a high level. When classified by aspect, it was found that emotional quotient on self-motivation had the highest average; 2) leadership of police officers in the five southern border provinces, overall was at a high level. When classified by aspect, it was found that the moderate leader had the highest average; 3) the diversity acceptance of police officers in the five southern border provinces, overall was at a high level. When classified by aspect, it was found that social identity acceptance had the highest average; 4) career success of police officers in the five southern border provinces, overall was at a high level.

When classified by aspect, it was found that career success in interpersonal relations had the highest average; and 5) emotional quotient, leadership and diversity acceptance affected career success of police officers in the five southern border provinces. The statistical significance was at the .05 level by the predictor of career success of police officers in the five southern border provinces that can be able to jointly predict career success of police officers in the five southern border provinces at 56.0% with a statistical significance at the .05 level.

Keywords: Diversity Acceptance, Emotional Intelligence, Career Success, Leadership, Police Officers in Southern Border Provinces

บทนำ

ความสามารถในการเผชิญหน้ากับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ นอกจากต้องอาศัยสติและปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหาและปรับตัวตามสภาพการเปลี่ยนแปลงแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยสิ่งอื่นประกอบด้วย นั่นคือ ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) ที่เกิดจากการประสานงานระหว่างอารมณ์ (Emotional) กับเหตุผล (Rational) หรือการทำงานของจิตใจ (Heart) และสมอง (Head) กล่าวคือ ความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ความสามารถในการบริหารจัดการอารมณ์ ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากอารมณ์เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง และสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น (Goleman, D., 1995) หลายองค์กรที่ประสบความสำเร็จ ส่วนหนึ่งมาจากความสามารถในการบริหารจัดการอารมณ์ของผู้ปฏิบัติงาน เนื่องจากอารมณ์มีอิทธิพลต่อความคิด ทักษะคิด พฤติกรรมของมนุษย์ และส่งผลต่อความพึงพอใจในตนเอง เกิดขวัญกำลังใจ ความหวัง ความทะเยอทะยาน ความมุ่งมั่นไปสู่ความสุขในชีวิตและความประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ McClelland, D.C. (1961) ที่ว่าผู้ปฏิบัติงานที่จะประสบความสำเร็จนั้น ต้องมุ่งความสำเร็จของงาน ความสามารถในการสนองความต้องการ คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยผู้บังคับบัญชาและผู้ปฏิบัติงานต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นได้ นอกจากความสามารถในการบริหารจัดการอารมณ์ของผู้ปฏิบัติงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ หน้าที่การงาน และผลสัมฤทธิ์ขององค์กรแล้ว ผลการปฏิบัติงานจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับอีกหลาย ๆ ปัจจัยหนึ่งในนั้น คือ ภาวะผู้นำ (Leadership) ทั้งความเป็น

ผู้นำของผู้บังคับบัญชาทุกระดับ ความเป็นผู้นำของผู้ปฏิบัติงานในองค์กร และระดับความเป็นผู้นำองค์กร (Leader Organization) ที่พร้อมจะนำพาองค์กรให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง ผู้บังคับบัญชาแม้จะมีความรู้และประสบการณ์มากมายเพียงใด หากขาดภาวะผู้นำแล้ว ความรู้ความสามารถเหล่านั้นก็จะได้ไม่ได้นำออกมาใช้หรือใช้ประโยชน์อย่างไม่เต็มที่ เพราะไม่สามารถกระตุ้นหรือชักจูงให้ผู้อื่นคล้อยตามและปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายได้

การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาความรู้ ความสามารถ และศักยภาพของคน ยิ่งได้รับการพัฒนามากเท่าใดก็ยิ่งส่งผลต่อการสร้างมูลค่าให้กับองค์กรมากเท่านั้น ปัจจุบันความหลากหลายของทรัพยากรมนุษย์มีมากขึ้น เพราะสังคมไทยปัจจุบันเปิดกว้าง การยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กำลังได้รับความสนใจ เนื่องจากการแบ่งชนชั้นและการกีดกันทางเพศในบางสังคมยังไม่ได้รับการยอมรับ ดังนั้น การทำงานในองค์กรจึงมีความจำเป็นต้องให้โอกาสแก่ความหลากหลายของทรัพยากรมนุษย์อย่างเท่าเทียมกันเพื่อเป็นการแบ่งปันโอกาส และสร้างความสุขอันเป็นเป้าหมายทุกคนในสังคม โดยความหลากหลายของทรัพยากรมนุษย์หมายถึงแรงงานหญิง คนผิวสี คนพิการ คนสูงอายุ อายุ ผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ และเชื้อชาติ (เจษฎา นกน้อย, 2552) อย่างไรก็ดี ความหลากหลายที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น อาจสามารถสร้างผลลบต่อปฏิสัมพันธ์ในองค์กรในลักษณะต่าง ๆ ได้ เช่น การเลือกปฏิบัติ หรือการล่วงละเมิด หากองค์กรไม่ได้ตระหนักถึงประเด็นดังกล่าว นอกจากผลในการขัดขวางการสร้างนวัตกรรมและผลลัพธ์ทางบวกของความหลากหลายแล้ว องค์กรอาจต้องเผชิญปัญหาที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งขององค์กร ดังนั้น องค์กรต้องหาแนวทางในการจัดการกับประเด็นดังกล่าว โดยมีแนวคิดหนึ่งเกิดขึ้นเพื่อนำเสนอทางออกต่อปัญหาและแรงกดดันต่าง ๆ ขององค์กร นั่นคือ การจัดการความหลากหลาย (Workforce Diversity Management) เป็นนโยบายการจัดการกับความหลากหลายของบุคคลที่แสดงให้เห็นว่าองค์กรตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างผู้ปฏิบัติงาน ความแตกต่างเหล่านี้หากได้รับการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม ย่อมสามารถทำให้การทำงานประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ทุกคนจึงควรให้การยอมรับความหลากหลายและให้ความเคารพความต่างนั้น เพื่อเป็นขุมพลังในการคิดสร้างสรรค์และขับเคลื่อนองค์กรสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน (ประไพศรี ธรรมวิริยะวงศ์, 2559)

สถานีตำรวจเป็นองค์กรภาครัฐที่สำคัญของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้กับประชาชนตลอด 24 ชั่วโมง 7 วันต่อสัปดาห์ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องสัมผัสกับประชาชนในพื้นที่ตลอดเวลา จึงเป็นอาชีพที่ต้องเสียสละทั้งร่างกายและแรงใจ ดังนั้น หากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีประสิทธิภาพสูง ประชาชนย่อมศรัทธาต่ออาชีพตำรวจ

ในทางกลับกัน หากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีประสิทธิภาพในระดับต่ำ ประชาชนย่อมเสื่อมศรัทธา เกิดการไม่ยอมรับจากสังคมในพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และองค์กรตำรวจ ตามลำดับ คุณภาพการให้บริการประชาชนของเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่ละสถานีย่อมแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับนโยบายการบริหารของผู้บังคับบัญชาของแต่ละสถานีและบริบททางสังคมในพื้นที่นั้น ๆ โดยนโยบายการบริหารของผู้บังคับบัญชาสู่การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในจังหวัดชายแดนใต้ของประเทศย่อมมีความแตกต่างกับการบริหารงานในพื้นที่อื่น ๆ เนื่องจากประชาชนผู้รับบริการในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้มีความหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรม ได้แก่ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อ ภาษา วิธีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และจารีต การอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่าง ประชาชนและสังคมต้องเปิดใจให้กว้างเพื่อยอมรับความแตกต่างที่เกิดขึ้น การพยายามปรับตัวให้เข้ากับคนทุกเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ความระมัดระวังในการกระทำและคำพูดที่อาจนำมาซึ่งความแตกแยกขัดแย้ง การเคารพในหน้าที่สิทธิเสรีภาพของกันและกัน การเรียนรู้และยอมรับความแตกต่าง การเปิดใจให้กว้างพร้อมรับสิ่งใหม่ด้วยใจที่เป็นกลาง ปราศจากอคติ โดยไม่เยาะเย้ยถากถางหรือลบหลู่ดูหมิ่นความเป็นอัตลักษณ์ของกันและกัน จึงจะเกิดการอยู่ร่วมกันท่ามกลางความหลากหลายได้อย่างสันติ

จากความเป็นมา บริบท และสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ควรมีการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ ภาวะผู้นำ การยอมรับความหลากหลายของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ว่าเป็นอย่างไร และส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้หรือไม่ เพียงใด เพื่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติสามารถวางแผนกลยุทธ์การบริหารงานทรัพยากรบุคคล ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจสามารถกำหนดแผนการพัฒนาศักยภาพ เพื่อเพิ่มความสามารถในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ให้ประสบผลสำเร็จในอาชีพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับความฉลาดทางอารมณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้
2. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้
3. เพื่อศึกษาระดับการยอมรับความหลากหลายของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้
4. เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้
5. เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ ภาวะผู้นำ และการยอมรับความหลากหลายที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.979 ประชากร คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ จำนวน 94 สถานี จำนวน 15,432 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน (Stratified Random Sampling) ได้จำนวนตัวอย่างจำนวน 375 คน เก็บรวบรวมข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดปัตตานี สถานีตำรวจภูธรในจังหวัดยะลา สถานีตำรวจภูธรในจังหวัดนราธิวาส สถานีตำรวจภูธรในจังหวัดสงขลา และสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดสตูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ซึ่งสมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ ภาวะผู้นำ การยอมรับความหลากหลาย และความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้อยู่ในระดับสูง และความฉลาดทางอารมณ์ ภาวะผู้นำ และการยอมรับความหลากหลายส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยความฉลาดทางอารมณ์ ภาวะผู้นำ และการยอมรับความหลากหลายที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความฉลาดทางอารมณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.10$) รองลงมา คือ ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง ($\bar{X} = 4.08$) ด้านการจัดระเบียบอารมณ์ของตนเอง ($\bar{X} = 3.99$) การร่วมรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น ($\bar{X} = 3.96$) และด้านทักษะทางสังคม ($\bar{X} = 3.90$) ตามลำดับ

2. ภาวะผู้นำของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ผู้นำแบบทางสายกลางมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.05$) รองลงมา คือ ผู้นำแบบทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.95$) ผู้นำแบบมุ่งคน ($\bar{X} = 3.89$) ผู้นำแบบมุ่งงาน ($\bar{X} = 3.19$) และผู้นำแบบมุ่งงานตำมุงคนต่ำ ($\bar{X} = 2.98$) ตามลำดับ

3. การยอมรับความหลากหลายของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า การยอมรับด้านอัตลักษณ์ทางสังคมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.98$) รองลงมา คือ ด้านสิทธิชุมชน ($\bar{X} = 3.97$) ด้านชาติพันธุ์ ($\bar{X} = 3.95$) และด้านวัฒนธรรม ($\bar{X} = 3.90$) ตามลำดับ

4. ความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ความสำเร็จในอาชีพด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.99$) รองลงมา คือ ความสำเร็จในอาชีพด้านบทบาทหน้าที่ ($\bar{X} = 3.82$) ความก้าวหน้าในการเลื่อนตำแหน่ง ($\bar{X} = 3.72$) และความสำเร็จในอาชีพด้านการเงิน ($\bar{X} = 3.54$) ตามลำดับ

5. ความฉลาดทางอารมณ์ ภาวะผู้นำ และการยอมรับความหลากหลายส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ โดยความฉลาดทางอารมณ์ ด้านทักษะทางสังคม และด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง ภาวะผู้นำ ด้านผู้นำแบบทางสายกลาง ด้านผู้นำแบบมุ่งงานต่ำมุ่งคนต่ำ และด้านผู้นำแบบทำงานเป็นทีม การยอมรับความหลากหลาย ด้านอัตลักษณ์ทางสังคม และด้านชาติพันธุ์ ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R²) และการทดสอบระดับนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยค่าเอฟ (F) ของความฉลาดทางอารมณ์ ภาวะผู้นำ และการยอมรับความหลากหลายส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้

ตัวพยากรณ์	R	R ²	Adj. R ²	S.E.	F	Sig
อัตลักษณ์ทางสังคม (X14)						
ทักษะทางสังคม (X5) ผู้นำแบบทางสายกลาง (X9) ผู้นำแบบมุ่งงานต่ำ						
มุ่งคนต่ำ (X8) ผู้นำแบบทำงานเป็นทีม (X10) การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (X3) และชาติพันธุ์ (X13)	.748	.560	.552	.33600	66.786	.000*

จากการทดสอบพบตัวแปรที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ มี 7 ตัวแปร ได้แก่ อัตลักษณ์ทางสังคม (X14) ตัวแปรทักษะทางสังคม (X5) ตัวแปรผู้นำแบบทางสายกลาง (X9) ตัวแปรผู้นำแบบมุ่งงานต่ำมุ่งคนต่ำ (X8) ตัวแปรผู้นำแบบทำงาน

เป็นทีม (X10) ตัวแปรการสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง (X3) และตัวแปรชาติพันธุ์ (X13) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ในการทำนาย (R²) เท่ากับ .560 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความฉลาดทางอารมณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ครั้งนี้ พบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้มีความฉลาดทางอารมณ์ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง ด้านการจัดระเบียบอารมณ์ของตนเอง การร่วมรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น และด้านทักษะทางสังคม ตามลำดับ เป็นไปตามแนวคิดของกรมสุขภาพจิต (2543); Cooper, R. K. & Sawaf, A. (1997); Mayer, J.D. & Salovey, P. (1997); Goleman, D. (1998) กล่าวคือ ความฉลาดทางอารมณ์มุ่งเน้นปัญญาเพื่อสร้างความเติบโตด้านอารมณ์และสติปัญญา องค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ ได้แก่ การรับรู้อารมณ์ตนเอง (Self-Awareness) การจัดการอารมณ์ (Managing Emotion) การสร้างแรงจูงใจในตนเอง (Motivating Oneself) การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น (Recognizing Emotion in Others) และการรักษาสัมพันธภาพ (Handling Relationships) ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองมีค่าเฉลี่ยสูงสุดและเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สามารถร่วมพยากรณ์ความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ รองลงมา คือ ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของจริญญา ผาวิโน (2558) ที่พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของตำรวจอยู่ในระดับสูง เช่นเดียวกับผลการวิจัยของรักชนก แสงกาญจน์, สภายุธีระวิชิตระกุล และสิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2555) ที่พบว่าหนึ่งในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน คือ การสร้างแรงจูงใจและรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และผลการวิจัยของปาริฉัตร ตู่ดำ (2557) พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความก้าวหน้าในอาชีพของผู้บริหารสตรีในองค์กรภาครัฐของไทย นอกจากนี้ความฉลาดทางอารมณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ด้านการจัดระเบียบอารมณ์ของตนเอง ด้านการร่วมรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น และด้านทักษะทางสังคม ก็มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของทิพย์ประภา พิศาลกิตติคุณ (2558) ที่พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ปฏิบัติงานฝ่ายควบคุมระบบกำลังไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยด้านการตระหนักรู้ในอารมณ์ตนเอง ด้านการจัดระเบียบอารมณ์ของตนเอง ด้านการจูงใจตนเอง ด้านการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และด้านทักษะทางสังคมอยู่ในระดับมาก จากผลการวิจัยข้างต้นจะเห็นว่าการสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง การตระหนักรู้ในตนเอง ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และการรับรู้ความสามารถของตนเองส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ กล่าวคือ แรงจูงใจเป็นพลังที่อยู่ภายในตัว

ของแต่ละบุคคล คอยผลักดันให้เกิดพฤติกรรมบางอย่าง เกิดเป็นความตั้งใจและความต้องการทำบางสิ่ง แรงจูงใจมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน ผลการปฏิบัติงานจะมีคุณภาพมากขึ้นเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับแรงจูงใจในการทำงานของแต่ละบุคคล

2. ภาวะผู้นำของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ครั้งนี้ พบว่า ผู้นำแบบทางสายกลาง ผู้นำแบบทำงานเป็นทีม และผู้นำแบบมุ่งคนอยู่ในระดับมาก ส่วนผู้นำแบบมุ่งงานและผู้นำแบบมุ่งงานตำม่งคนต่ำอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับผลการวิจัยของจริญญา ผาโร (2558) ที่พบว่าภาวะผู้นำและระดับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บังคับบัญชาตำรวจอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับผลการวิจัยของของธัญญา มาส โลจนานนท์ (2557) ที่พบว่า ภาวะผู้นำแบบทางสายกลาง ภาวะผู้นำแบบมุ่งคน และภาวะผู้นำแบบมุ่งงาน แรงจูงใจด้านความสำเร็จของงาน ผลตอบแทนและสวัสดิการ และลักษณะของงานส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงานบริษัท ซิลลิก ฟาร์มา จำกัด จากผลการวิจัยข้างต้นจะเห็นว่าผู้นำแบบทางสายกลางและผู้นำแบบทำงานเป็นทีมส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานและความสำเร็จในอาชีพ กล่าวคือ ผู้บริหารต้องให้ความสนใจต่อความต้องการขององค์การและผู้ปฏิบัติงาน ผู้บริหารต้องนำองค์การให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยเป็นผู้ประสานความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายเข้าด้วยกันได้ มุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม ส่งเสริมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลงาน การบริหารงาน ที่เน้นความเข้าใจและเห็นพ้องต้องกันกับเป้าหมายขององค์การ มีความสามารถในการจูงใจคนให้เกิดความพยายามทำงานให้บรรลุเป้าหมาย กำหนดความรับผิดชอบ มีการวางแผนงาน เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและกำหนดขั้นตอนการทำงาน ผู้บริหารต้องชี้ให้ผู้ปฏิบัติงานเห็นศักยภาพของตนเองและดึงความสามารถออกมาใช้อย่างเต็มที่ มีการติดตามงาน แจ้งปัญหาให้ทราบ เพื่อประเมินปัญหาและแก้ไขปรับปรุง ผู้บริหารต้องให้คำชมเชยแก่ผู้ปฏิบัติงานที่ทุ่มเทให้องค์การอย่างจริงจัง สนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานของผู้ปฏิบัติงาน และพร้อมช่วยเหลือเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวของผู้ปฏิบัติงานทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

3. การยอมรับความหลากหลายของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ครั้งนี้ พบว่า การยอมรับด้านอัตลักษณ์ทางสังคม ด้านสิทธิชุมชน ด้านชาติพันธุ์ และด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของฐาปณี เสาวภากรกุล (2552) ที่พบว่า คนมลายูมุสลิมมีการสร้างพื้นที่ทางสังคมของความเป็นส่วนตัว พื้นที่สาธารณะ และพื้นที่ทางความคิดจากอัตลักษณ์ที่แสดงออกต่อสังคม โดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางศาสนาที่มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิต หรือการมีปฏิสัมพันธ์ ปะทะ และประสานกับผู้คน นำไปสู่การต่อรองความเป็นตัวตนรูปแบบต่าง ๆ ทั้งกับภาครัฐและคนอื่น ๆ เพื่อต้องการให้ตัวเขาเองมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีสิทธิเสรีภาพในฐานะสมาชิก

ส่วนหนึ่งของสังคม ด้วยการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนด้านต่าง ๆ จากการเปิดพื้นที่ของตัวเอง เพื่อให้สังคมรับรู้และเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรม จากผลการวิจัยข้างต้นจะเห็นว่าการยอมรับความหลากหลายด้านอัตลักษณ์ สิทธิชุมชน วัฒนธรรม ชชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิตเกิดจากการได้รับการปลูกฝัง เรียนรู้ การส่งเสริมประสบการณ์ และการเปิดใจยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายของเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในชุมชนและสังคม เนื่องจากมนุษย์ทุกคนสมควรได้รับการยอมรับจากสังคม ไม่ควรแบ่งแยกเพียงเพราะมีความแตกต่างทางด้านกายภาพและความเชื่อ การได้รับการบริการขั้นพื้นฐานจากภาครัฐควรเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของวุฒิชัย สายบุญจวง (2555) ที่พบว่าความเป็นธรรมในทัศนะของชาวชุมชนมุสลิมชุมชนธณีคำแขวงโคกแฝก เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร คือ การมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การได้รับโอกาสต่าง ๆ ตามสิทธิของความเป็นมนุษย์ มีความเที่ยงธรรม ไม่เอื้อเอียง การได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน การได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การไม่เบียดเบียนและละเมิดสิทธิของกันและกัน มีความโปร่งใส และไม่เอารัดเอาเปรียบกัน โดยลักษณะหรือสิ่งบ่งชี้ถึงความเป็นธรรม คือ การรักษาคำพูดและรักษาสัญญาเป็นวิธีการที่สามารถสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นได้ หากช่องว่างระหว่างรายได้ของประชาชนลดลง ก็จะไม่มีความเหลื่อมล้ำในสังคม ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ ที่ควรจะได้รับอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการทะเลาะหรือขัดแย้งกัน การใช้สิทธิการได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนการพัฒนา และได้รับสวัสดิการจากรัฐมีความเท่าเทียมกัน มีเสรีภาพในการทำงาน การแสดงออก และการแสดงความคิดเห็น ไม่มีการกีดกันในสังคม ทั้งหมดนี้เป็นผลจากการที่ได้รับความเป็นธรรม

4. ความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ครั้งนี้ พบว่าความสำเร็จในอาชีพด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านบทบาทหน้าที่ ด้านความก้าวหน้าในการเลื่อนตำแหน่ง และด้านความสำเร็จในอาชีพด้านการเงินอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของเพชร สุลักษณ์อนวัช (2559) ที่พบว่าความสำเร็จในอาชีพของพนักงานระดับปฏิบัติการ บริษัทโทรคมนาคมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานครโดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบทบาทการทำงานอยู่ในระดับมาก ส่วนความก้าวหน้าในการเลื่อนตำแหน่งและการเงินอยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับผลการวิจัยของณัฐพงศ์ ย่องบุตร และเกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์ (2559) ที่พบว่าความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่สืบสวนจับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สังกัดกองกำกับการสืบสวน สถานีตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุง ได้แก่ การได้รับคำชมเชยจากผู้บังคับบัญชา การได้รับการพิจารณาความดีความชอบ/เลื่อนขั้นเงินเดือนเป็นกรณีพิเศษ การเกิดความรักและความ

ภาคภูมิใจในอาชีพตำรวจ การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สถิติอาชญากรรมในพื้นที่รับผิดชอบลดน้อยลง การได้รับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ จากองค์กรหรือหน่วยงานในระดับที่สูงกว่า การได้รับคำชมเชยจากประชาชนในพื้นที่ การมีความสัมพันธ์อันดีกับประชาชน การได้รับความร่วมมือในด้านต่าง ๆ จากประชาชน และความสงบเรียบร้อยของประชาชน สังคม บ้านเมือง และประเทศชาติ และผลการวิจัยของสมยศ ปัญญา (2561) ที่พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน ได้แก่ เงินเดือน การเลื่อนขั้นในตำแหน่งหน้าที่ ความมั่นคงในอาชีพ และการปฏิบัติงาน จากผลการวิจัยข้างต้นจะเห็นว่าความสำเร็จในอาชีพมีความสำคัญกับทุกองค์กร ดังนั้น ผู้บริหารและผู้บังคับบัญชาแต่ละองค์กรต้องตระหนักถึงความสำคัญของความสำเร็จในอาชีพของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ เพราะความสำเร็จในอาชีพจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความภาคภูมิใจ และเกิดความพึงพอใจในชีวิต

5. ความฉลาดทางอารมณ์ ภาวะผู้นำ และการยอมรับความหลากหลายส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ พบว่า ความฉลาดทางอารมณ์ด้านทักษะทางสังคม และด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของจริญญา ธาริโน (2558) ที่พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของตำรวจที่พยากรณ์จิตบริการของตำรวจมีความสัมพันธ์กับจิตบริการของตำรวจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ Miranda, H. R. (2016) ที่พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของเจ้าหน้าที่ทหารประจำการที่ Fort Bliss รัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา ในด้านการรู้เท่าทันอารมณ์ การรับรู้อารมณ์ของตนเอง การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น การจัดการอารมณ์ของตนเอง การจัดการอารมณ์ของผู้อื่น และการปรับตัวตามอารมณ์ เมื่อมีการตัดสินใจสูงขึ้น การรับรู้อารมณ์จะสูงขึ้นตาม และเมื่อการระบุมารมณ์ของตนเองต่ำลง การแสดงอารมณ์ที่ปรับตัวจะสูงขึ้น และผลการวิจัยของ Thomas, M. (2018) ที่พบว่า ผู้นำจากกรมตำรวจขนาดกลางทางภาคใต้มีความฉลาดทางอารมณ์ด้านการรับรู้ตนเอง ด้านการรับรู้อารมณ์ในผู้อื่น ด้านการควบคุมตนเอง และด้านการใช้อารมณ์เพื่ออำนวยความสะดวก และผลงานวิจัยของ Kumarasamy, M. M., Pangil, F., & Isa, M. F. (2016) ที่พบว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับสมรรถนะชีวิตในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เมื่อได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด การบรรลุความสมดุลระหว่างการทำงานกับคุณภาพชีวิตของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น ต้องมีความฉลาดทางอารมณ์และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อรักษาความสัมพันธ์ทางบวกนี้ ผลการวิจัยของพชร สุลักษณ์อนวัช (2559) ที่พบว่าเขาวินิจฉัยด้านการตระหนักรู้ในตนเอง ด้านทักษะทางสังคม ด้านการสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง และด้านการจัด

ระเบียบอารมณ์ของตนเองมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง และผลการวิจัยของทิพย์ประภา พิศาลกิตติคุณ (2558) ที่พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ด้านการจูงใจตนเอง ด้านทักษะทางสังคม ด้านการจัดระเบียบอารมณ์ของตนเอง และด้านการตระหนักรู้ในอารมณ์ตนเอง มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยรวมของผู้ปฏิบัติงานฝ่ายควบคุมระบบกำลังไฟฟ้า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และสามารถพยากรณ์ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานโดยรวมได้ร้อยละ 64.30 ดังนั้น การจัดการความสมดุลระหว่างชีวิตในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องเพิ่มความฉลาดทางอารมณ์และดำเนินการตามนโยบายเพื่อการสนับสนุนความสัมพันธ์จากหน่วยงานต้นสังกัด ส่วนภาวะผู้นำ ด้านผู้นำแบบทางสายกลาง ด้านผู้นำแบบมุ่งงานตำมุงคนต่ำ และด้านผู้นำแบบทำงานเป็นทีมส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของจริญญา ผาโรน (2558) ที่พบว่าภาวะผู้นำของผู้บังคับบัญชาและความฉลาดทางอารมณ์ของตำรวจสามารถร่วมกันพยากรณ์จิตบริการของตำรวจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกับผลการวิจัยของธัญญามาส โลจนานนท์ (2557) พบว่า ภาวะผู้นำและแรงจูงใจของพนักงานบริษัท ซิลลิค ฟาร์มา จำกัด มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความคิดสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำแบบทางสายกลาง ภาวะผู้นำแบบมุ่งคน และภาวะผู้นำแบบมุ่งงานแรงจูงใจด้านความสำเร็จของงาน ผลตอบแทนและสวัสดิการ และลักษณะของงาน ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์ของพนักงาน ผลการวิจัย Schafer, J. A. (2010) ที่พบว่าการพัฒนาผู้นำที่มีประสิทธิผลและแนวทางปฏิบัติของผู้นำเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง คุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิผลและไม่มีประสิทธิผลทำหน้าที่เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในกระบวนการ ผู้นำมีลักษณะขาดจริยธรรม ขาดความซื่อสัตย์ ไม่มีจรรยาบรรณในการทำงาน และล้มเหลวในการสื่อสารจะไม่สามารถเป็นผู้นำที่ประสบผลสำเร็จได้ ส่วนผู้นำที่มีประสิทธิผล คือ ผู้ที่มีอุปนิสัยที่เข้มแข็ง เอาใจใส่พนักงานทำงานหนัก และเป็นนักสื่อสารที่ประสบความสำเร็จ และผลการวิจัยของสายฟ้า จิรวรรณสกุล (2558) พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำของหัวหน้าสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ที่จะเปลี่ยนแปลงองค์กร การพัฒนาองค์กรให้ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ การมีเป้าหมายเพื่อการให้บริการประชาชน การสร้างความร่วมมือและความเข้าใจกับสมาชิกในองค์กรเพื่อความเข้าใจตรงกัน การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี อดทน อดกลั้น เสียสละ มีคุณธรรม จริยธรรม แสวงหาความอยู่ภายในกรอบและระเบียบ การแสวงหาความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การให้เกียรติและเคารพสิทธิของบุคคลอื่น มีทัศนคติที่ดี มีแนวคิดที่จะรักษาสัมพันธ์ภาพ มีความรู้จากข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ในการพัฒนา มีทักษะ มีความจริงใจและเข้าใจ การมีจิตสำนึกและหน้าที่ความ

รับผิดชอบต่อหน่วยงาน มุ่งมั่นและจริงใจที่จะแก้ไขปัญหา มีการศึกษาข้อมูล วิเคราะห์สถานการณ์ และแก้ไขปัญหา ยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรม และการยอมรับความหลากหลาย ด้านอัตลักษณ์ทางสังคม และด้านชาติพันธุ์ ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ การให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้กับทุกคนในชุมชนในเรื่องการยอมรับความแตกต่างและความหลากหลายด้านอัตลักษณ์ทางสังคม ความแตกต่างด้านวัฒนธรรม และความหลากหลายด้านชาติพันธุ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนได้อย่างสามัคคี และมีความสุข สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุริยา วานี และมะรอนิง สาแลมิง (2557) พบว่า การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี มีทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ระบบการปกครองที่มีความยุติธรรม ความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการสื่อสารภาษาเดียวกัน เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของชาวไทยพุทธและชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ โดยผู้นำชุมชนนำแนวคิดสมานฉันท์มาปรับใช้เป็นแนวทางการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวมลายูมุสลิมในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ด้วยวิธีการประนีประนอม การชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจ และการร่วมมือกันของทุกฝ่าย ทั้งหมดล้วนเป็นวิธีที่ได้ผลอย่างยั่งยืนในอนาคตเช่นกัน สำหรับตัวแปรที่สามารถพยากรณ์ความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ อัตลักษณ์ทางสังคม ทักษะทางสังคม ผู้นำแบบทางสายกลาง ผู้นำแบบมุ่งงานตำมุงคนต่ำ ผู้นำแบบทำงานเป็นทีม การสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง และชาติพันธุ์ โดยตัวแปรทั้งหมดสามารถร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในอาชีพของเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ได้ร้อยละ 56.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของรักชนก แสงวงกาญจน์, สฎายุ อีระวนิชตระกูล และสิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์ (2555) ที่พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน คือ ความสามารถในการเผชิญและฟันฝ่าอุปสรรค ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และความพึงพอใจในงาน ทั้งสามตัวแปรสามารถร่วมกันพยากรณ์ความสำเร็จในอาชีพของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชนได้ร้อยละ 57 เช่นเดียวกับผลการวิจัยของปาริฉัตร ตู่ดำ (2557) ที่พบว่าปัจจัยทุนมนุษย์ ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านองค์การ ปัจจัยด้านลักษณะงานทัศนคติเกี่ยวกับบทบาททางเพศ ความผูกพันในอาชีพ และการรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความก้าวหน้าในอาชีพของผู้บริหารสตรีในองค์กรภาครัฐของไทย และสามารถพยากรณ์ความก้าวหน้าในอาชีพได้ร้อยละ 71

องค์ความรู้ใหม่

1. แรงจูงใจที่เป็นนามธรรมมีความสำคัญต่อเจ้าหน้าที่ใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ ดังนั้นองค์กรจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจ ส่งเสริม และสนับสนุนการสร้างแรงจูงใจที่จะทำให้บุคลากรขององค์กรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ

2. ลักษณะของผู้นำต้องเน้นทั้งงานและเน้นสัมพันธภาพ ยอมรับฟังความคิดเห็นของพนักงาน ประนีประนอม และให้ขวัญกำลังใจพนักงาน ชื่นชมเมื่อลูกน้องทำงานสำเร็จ และให้ผลตอบแทนที่เหมาะสม ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานมากขึ้น

3. การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมต้องเน้นการยอมรับความแตกต่างทางภาษา ขนบประเพณี ความเชื่อ ศาสนา และวิถีชีวิต บนพื้นฐานของการยอมรับสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้มนุษย์ทุกคนได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน เพื่อนำชีวิตไปสู่ความเท่าเทียมกันของทุกคนในสังคม และเป็นหนทางหนึ่งที่น่าไปสู่ความเป็นสังคมที่มีความสมบูรณ์ มีคุณค่า และความสวยงามบนความแตกต่างหลากหลาย

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บังคับบัญชาควรส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างขวัญและกำลังใจให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงานใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ เช่น การสร้างความสุขในการทำงาน การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ร่วมงาน การสร้างสิ่งแวดล้อมการทำงานให้สะอาดและน่าอยู่ การมีผลตอบแทนหรือรางวัลสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติงานดีและมีผลงานที่น่าประทับใจ และการทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจตระหนักถึงความสำเร็จขององค์กรในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้กับประชาชน

2. ผู้บังคับบัญชาควรเป็นตัวอย่างผู้นำที่ดีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจใน 5 จังหวัดชายแดนใต้ เช่น การเป็นผู้นำในการประนีประนอมมากกว่าการเผชิญหน้าเมื่อเกิดความขัดแย้ง การเป็นผู้นำในการเลือกคนให้เหมาะสมกับประเภทของงาน การแสดงออกถึงความห่วงใยต่อความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน การเป็นผู้นำในการนำเสนอรูปแบบการปฏิบัติงานใหม่ ๆ การกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม การเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์ผลงาน การเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง และการเป็นผู้นำที่พร้อมรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ เป็นต้น

3. ผู้บังคับบัญชาควรให้ความรู้และสร้างความเข้าใจผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการยอมรับความหลากหลายด้านอัตลักษณ์ทางสังคมและชาติพันธุ์ เช่น การจัดการความรู้เรื่องทักษะการสื่อสารกับประชาชนในท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทางด้านภาษา (ถิ่น) การจัดการความรู้เรื่องการปรับตัวให้เข้ากับลักษณะทางสังคมในท้องถิ่น การจัดการความรู้เรื่องการยอมรับและการให้ความเคารพต่อความเชื่อที่แตกต่างไปจากความเชื่อของตน และการจัดการความรู้เรื่องการยอมรับวิถีความเป็นอยู่ที่แตกต่างในชุมชน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้บังคับบัญชาต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายในการทำงาน การกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงความเหมาะสม ความเป็นธรรม และความเสมอภาค รวมทั้งการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะและความสามารถเฉพาะทาง เพื่อเพิ่มช่องทางและโอกาสในการเติบโตด้านตำแหน่งหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงาน ทำให้ผู้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายในการทำงาน เกิดเป็นความสำเร็จในอาชีพตามที่ผู้ปฏิบัติงานคาดหวังไว้

2. ผู้บังคับบัญชาต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้เกิดการยอมรับความหลากหลายด้านอัตลักษณ์ทางสังคมและด้านชาติพันธุ์ สามารถดำเนินการได้ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ โดยการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในชุมชนองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้ชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

3. ผู้บังคับบัญชาควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนพัฒนากำลังคน การสร้างแรงจูงใจ และการประเมินผลการปฏิบัติงานให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2543). *สุขภาพจิตดีด้วยอีคิว*. นนทบุรี : สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.
- จริญญา ภาริโน. (2558). ภาวะผู้นำของผู้บังคับบัญชาและความฉลาดทางอารมณ์ของตำรวจที่พยากรณ์จิตบริการของตำรวจ. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 21(40), 9-18.
- เจษฎา นกน้อย. (2552). *การจัดการความหลากหลายในองค์กร: ตัวแบบทางด้านทรัพยากรมนุษย์เพื่อความเท่าเทียมกันของผู้มีอัตลักษณ์หลากหลายทางเพศ*. (ดุชนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). คณะรัฐประศาสนศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- ฐาปนี เสาวภาควรรกุล. (2552). *เสียงเพรียกจากปัตตานี: การสร้างพื้นที่ทางสังคมและการต่อรอง*
ตัวตนคนมลายูมุสลิมภายใต้พหุวัฒนธรรม. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนามนุษย์และสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ณัฐพงศ์ ย่องบุตร และเกษมศานต์ โชติชาครพันธุ์. (2559). *ความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่สืบสวน*
จับกุมของเจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดกองกำกับการสืบสวน สถานีตำรวจภูธรจังหวัดพัทลุง.
วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต, 12(1), 119-133.
- ทิพย์ประภา พิศาลกิตติคุณ. (2558). *ความฉลาดทางอารมณ์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน:*
กรณีศึกษา ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายควบคุมระบบกำลังไฟฟ้า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์).
 บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธัญญามาส โลจนานนท์. (2557). *ภาวะผู้นำและแรงจูงใจในการทำงานที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์*
ของพนักงาน กรณีศึกษา บริษัท ซิลลิค ฟาร์มา จำกัด. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ
 มหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประไพศรี ธรรมวิริยะวงศ์. (2559). *การจัดการความหลากหลายของบุคลากรในองค์การ*.
วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 5(2), 1-12.
- ปาริฉัตร ตู่ดำ. (2557). *โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุขององค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความก้าวหน้า*
ในอาชีพของผู้บริหารสตรีในองค์กรภาครัฐของไทย. *WMS Journal of Management*
Walailak University, 3(3), 47-56.
- พชร สุกข์เกษณวิช. (2559). *ความสำเร็จในอาชีพ เชวณอาร์มณ และความพึงพอใจในชีวิต โดยมี*
ความภาคภูมิใจในตนเองเป็นตัวแปรสื่อ ของพนักงานระดับปฏิบัติการ กรณีศึกษา:
บริษัทโทรคมนาคมแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์.
- รักษนก แสงกาญจน์, สฎายุ ธีระวนิชตระกูล และสิทธิพร นิยมศรีสมศักดิ์. (2555). *ปัจจัยที่มี*
อิทธิพลต่อความสำเร็จในอาชีพของผู้บริหารโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน. *วารสารการ*
บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, 6(1), 171-185.

- วุฒิชัย สายบุญจวง. (2555). ความเป็นธรรมในทัศนะของชาวมุสลิม: กรณีศึกษาชุมชนธรรมคำแขวงโคกแฝก เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมยศ ปัญญา. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 3(2), 98-113.
- สายฟ้า จิราวรรณสกุล. (2558). รูปแบบภาวะผู้นำของหัวหน้าสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 4(2), 252-269.
- สุไรยา วานี และมะรอนิง สาแลมิง. (2557). การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 4(1), 204-219.
- Cooper, R. K. & Sawaf, A. (1997). *Executive EQ Emotional Intelligence in Leadership and Organization*. New York : Berkley.
- Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York : Bantam Books.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Kumarasamy, M. M., Pangil, F. & Isa, M. F. (2016). The effect of Emotional Intelligence on Police Officers' Work-Life Balance: The Moderating Role of Organizational Support. *International Journal of Police Science and Management*. Retrieved from <https://repo.uum.edu.my/id/eprint/18283/>
- Mayer, J. D. & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence?. In Salovey, P. and Sluyter, D. J. (Eds.). *Emotional Development and Emotional Intelligence: Education Implications*, 3(31), 3-34.
- McClelland, D. C. (1961). *The Achieving Society*. New Jersey : D. Van Northland Company.
- Miranda, H. R. (2016). *The Correlation Between Emotional Intelligence and Decision Making Among Military Police Officers*. Doctoral dissertation Doctor of Education. California : Brandman University.

- Schafer, J. A. (2010). Effective Leaders and Leadership in Policing: Traits, Assessment, Development, and Expansion. *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, 33(4), 644-663.
- Thomas, M. (2018). Emotional Intelligence of Leaders and Its Effect on Burnout in Police Leaders. *Emerging Leadership Journeys*, 11(1), 142-159.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Development of Problem-based Learning Activities to Enhance Mathematical Association Competence on Basic Statistics and Probability for Prathomsuksa 6 students

ปราณี แก้วมา¹ สำราญ มีแจ่ม² และสุรีย์พร สว่างเมฆ³

Pranee Kaewma, Samran Mejang and Sureeporn Sawangmek

Received: November 03, 2022

Revised: January 28, 2023

Accepted: February 01, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์ 75/75 และ 2) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนบ้านดงลาน จำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน และแบบทดสอบวัดสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบ t-test แบบกลุ่มตัวอย่างหนึ่งกลุ่ม ผลการวิจัย พบว่า 1) ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยง

¹⁻³ มหาวิทยาลัยนเรศวร/คณะศึกษาศาสตร์; Naresuan University /Faculty of Education

Corresponding author, e-mail: praneekaewma41@gmail.com, Tel. 096-9524292

ทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น มีประสิทธิภาพ 83.02/78.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้ และ 2) ผลการทดสอบวัดสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มเป้าหมายหลังจากที่ได้เรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ พบว่า มีสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น ร้อยละ 78.86 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การจัดกิจกรรมการเรียนรู้, การใช้ปัญหาเป็นฐาน, สมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์

Abstract

The objectives of this research article were 1) to create and determine the efficiency of problem-based learning activities to develop mathematical association competence on basic statistics and probability for Prathomsuksa 6 students to have efficiency in the criteria of 75/75; and 2) to study the results of problem-based learning activities to develop mathematical association competence on basic statistics and probability for Prathomsuksa 6. The target group was 23 Prathomsuksa 6 students of Ban Dong Lan School. The research tools consisted of plans for problem-based learning activities and a mathematical association performance test. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation and t-test. The research results showed that 1) the efficiency of learning activities according to the problem-based model to develop mathematical association competence on basic statistics and probability was 83.02/78.33, higher than the criteria of 75/75; and 2) the results of the mathematical association performance test of the target group after learning with problem-based learning activities to develop competency found that the mathematical association competency on statistics and basic probability was 78.86%, higher than the 75% criterion with a statistical significance at the .05 level.

Keywords: Organizing Learning Activities, Problem-Based, Mathematical Association Performance

บทนำ

จุดมุ่งหมายหลักของการจัดการศึกษาทุกระบบ คือ การเตรียมเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพเป็นทรัพยากรกำลังคนที่มีความสามารถแข่งขันได้ในอนาคต เพื่อตรวจสอบว่าระบบการศึกษาของชาติ ได้เตรียมเยาวชนให้พร้อมสำหรับอนาคตเพียงใด และมีศักยภาพเพียงใดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ประเทศไทยจึงได้เข้าร่วม โครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติที่รู้จักกันในนามของ PISA (Programme for International Student Assessment) โดย PISA มีการประเมินผลครอบคลุมความรู้และทักษะในวิชาหลักสามวิชา ได้แก่ การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งในการประเมินผลของวิชาคณิตศาสตร์นั้น เป้าหมายของการศึกษาคณิตศาสตร์ คือ การที่ต้องการให้ทุกคนมีความรู้เรื่องคณิตศาสตร์ (Mathematics Literacy) ซึ่ง “ความรู้เรื่องคณิตศาสตร์” เป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน เป็นความสามารถของนักเรียนที่นำสิ่งที่ได้ศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนไปใช้ในสถานการณ์ที่นักเรียนจะต้องพบเจอในชีวิตจริง (โครงการ PISA ประเทศไทยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2554) ดังนั้นการประเมินความรู้และทักษะคณิตศาสตร์ของ PISA ไม่ได้เน้นความรู้เนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์ที่เรียนตามหลักสูตรในโรงเรียนโดยตรง แต่เน้นการประเมินการรู้เรื่องทางคณิตศาสตร์ ซึ่งนิยามไว้ในเชิงของสมรรถนะที่จะใช้คณิตศาสตร์ในโลกจริง ๆ กระบวนการที่นำมาใช้ในการความพยายามที่จะแก้ปัญหาที่ถือว่าเป็นสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ (โครงการ PISA ประเทศไทยสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2553) PISA จัดกลุ่มสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ในการแก้ปัญหาเป็น 3 กลุ่มสมรรถนะ คือ การทำใหม่ การเชื่อมโยง การสะท้อนและการสื่อสาร ถือว่ามีบทบาทสำคัญในการทำให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาที่เผชิญในชีวิตจริงได้ สามารถแก้ปัญหาในเชิงคณิตศาสตร์โดยใช้ความรู้คณิตศาสตร์และนำคณิตศาสตร์ไปใช้แก้ปัญหาตอบปัญหาในโลกของความจริง ซึ่งจากการประเมินพบว่านักเรียนไทยยังมีสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ต่ำ คือนักเรียนล้มเหลวในด้านการคิดทางคณิตศาสตร์ที่ซับซ้อนขาดการบูรณาการ และการตีโจทย์ปัญหาตลอดจนการแก้ปัญหาในระดับมาตรฐานก็เป็นความยากของนักเรียนไทย (โครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2554)

จากผลการประเมินจำแนกตามเนื้อหาสาระคณิตศาสตร์ ตามเนื้อหาคณิตศาสตร์ที่ PISA ตั้งแต่ปี 2552 กล่าวไว้ว่า ผลของนักเรียนไทยในภาพรวมเนื้อหาสาระที่นักเรียนทำได้น้อยที่สุด ได้แก่ การเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ และความไม่แน่นอน ซึ่งในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเนื้อหาสาระการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น ก็เป็นสาระการเรียนรู้หนึ่งที่อยู่ในกลุ่มเนื้อหาของความไม่แน่นอน จากการจำแนกตามเนื้อหาสาระคณิตศาสตร์ที่ PISA ได้

กล่าวไว้ ซึ่งนักเรียนจะต้องเข้าใจและใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการเกี่ยวกับสถิติ และความรู้เกี่ยวกับความน่าจะเป็นในการคาดการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผล และจะเป็นสิ่งช่วยในการตัดสินใจและแก้ปัญหาเมื่อพบเจอในชีวิตจริงได้ ตามที่โครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ PISA ได้แนะนำสำหรับหลักสูตรคณิตศาสตร์ในโรงเรียนสำหรับประเทศสมาชิก OECD คือให้ความสำคัญกับเรื่อง สถิติและความน่าจะเป็น ให้เป็นจุดเด่นมากกว่าที่เคยเป็นมาในอดีตเพราะว่าโลกปัจจุบันในยุคของ “สังคมข้อมูลข่าวสาร” ข้อมูลข่าวสารที่หลั่งไหลเข้ามา แม้ว่าจะอ้างว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องตรวจสอบได้ก็จริง แต่ในชีวิตจริงเราก็ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนหลายอย่าง ดังนั้นคณิตศาสตร์ที่เข้ามามีบทบาทในส่วนนี้คือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอข้อมูล ความน่าจะเป็นและการอ้างอิงสถิติ (สุนีย์ คล้ายนิล, ปรีชาญ เดชศรี และอัมพิกา ประโมจน์ย์, 2550) ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะหากระบวนการในการให้นักเรียนมีผลการเรียนที่ดีขึ้นและมี “การรู้เรื่องคณิตศาสตร์” อย่างแท้จริง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning หรือ PBL) เป็นวิธีหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างแนวคิดทฤษฎีกลุ่มคอนสตรัคทีวิสด้านการรู้คิด (Cognitive Constructivist) และกลุ่มคอนสตรัคทีวิสด้านสังคม (Social Constructivist) ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยผ่านกระบวนการรู้คิดและการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างบริบทแวดล้อมแห่งการเรียนรู้จากการสืบค้นและแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่พบเห็นทั่วไปในชีวิตประจำวันของกลุ่มนักเรียน โดยครูจะทำหน้าที่เป็นเพียงพี่เลี้ยงในการสืบเสาะคิดค้นหาคำตอบ และจัดเตรียมโอกาสให้ผู้เรียนในการสะท้อนคิดในสิ่งที่พวกเขาได้เรียนรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความเข้าใจในความคิดรวบยอดของสิ่งที่เรียนและทักษะการคิดต่าง ๆ (ดวงหทัย กาศวิบูลย์, 2550) รวมทั้งการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานมีแนวคิดพื้นฐานมาจากระบวนการสร้างความรู้ใหม่โดยอาศัยพื้นฐานความรู้เดิมที่มีอยู่ด้วยตนเองจากการที่ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง จนการค้นพบความรู้หรือข้อมูลใหม่ จนสามารถนำข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ (บุญนำ อินทนนท์, 2551) และด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการเชื่อมโยงกับความรู้เดิม โดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นหรือนำทางให้ผู้เรียนต้องไปแสวงหาความรู้ความเข้าใจด้วยตนเองเพื่อจะได้ค้นพบคำตอบของปัญหานั้น กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม กระบวนการหาความรู้ด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการแก้ปัญหาได้แล้วนำความรู้ที่ค้นหามาเล่าสู่กันฟังพร้อมทั้งร่วมอภิปรายร่วมกันแล้วสรุปความรู้ใหม่ และจากลักษณะของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่เปิดโอกาสให้

นักเรียนได้เผชิญกับปัญหาที่พบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวันเพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหามาจากการลงมือปฏิบัติ แสวงหาสืบค้นด้วยตนเองและกับเพื่อนร่วมกลุ่มอย่างกระตือรือร้นและมีความสุขสนุกกับการเรียน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เรื่องคณิตศาสตร์มากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์ 75/75
2. เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและหาประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และแบบทดสอบวัดสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. การสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1.1 ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรวิชา คณิตศาสตร์ จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หนังสือแบบเรียนสาระ การเรียนรู้พื้นฐานคณิตศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น ศึกษา เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเป็น กรอบเนื้อหาในการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนา สมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6

1.2 ดำเนินการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็น ฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งหมด 3 แผน แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ละ 4 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมงดังนี้

1.2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง การอ่านแผนภูมิและกราฟเส้น

1.2.2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การเขียนแผนภูมิแท่งเปรียบเทียบ และกราฟเส้น

1.2.3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง ความน่าจะเป็น

1.3 นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนา สมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาแล้วทำการปรับปรุงแก้ไขตาม ข้อเสนอแนะ

1.4 จากนั้นนำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อ พัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อ ประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องแล้วนำมาพิจารณาระดับความเหมาะสมและความ สอดคล้องโดยวิธีการแปรผลข้อมูลดังนี้

1.4.1 ประเมินความสอดคล้องของเนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็น เบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วนำคะแนนที่ได้จากการลงความเห็นของ

ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน หาค่าความสอดคล้องโดยใช้ข้อคำถามที่มีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2553) ได้ค่าความสอดคล้อง 0.67-1.00

1.4.2 การประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำแนกเป็นมากที่สุด, มาก, ปานกลาง, น้อย, น้อยที่สุด นำผลประเมินที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญแล้ว มาตรวจให้คะแนน โดยกำหนดเกณฑ์ดังนี้

ให้คะแนน 5 คะแนน เมื่อมีความเหมาะสมในระดับ มากที่สุด

ให้คะแนน 4 คะแนน เมื่อมีความเหมาะสมในระดับ มาก

ให้คะแนน 3 คะแนน เมื่อมีความเหมาะสมในระดับ ปานกลาง

ให้คะแนน 2 คะแนน เมื่อมีความเหมาะสมในระดับ น้อย

ให้คะแนน 1 คะแนน เมื่อมีความเหมาะสมในระดับ น้อยที่สุด

พิจารณาผลการประเมินจากค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และเทียบเกณฑ์ความเหมาะสมดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้คะแนนความเหมาะสม 4.58 มีความเหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
4.51-5.00 คะแนน	มีความเหมาะสมมากที่สุด
3.51-4.50 คะแนน	มีความเหมาะสมมาก
2.51-3.50 คะแนน	มีความเหมาะสมปานกลาง
1.51-2.50 คะแนน	มีความเหมาะสมน้อย
1.00-1.50 คะแนน	มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

1.5 นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปหาประสิทธิภาพ ดังนี้

1.5.1 นำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนที่อยู่ในอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก แบบเดี่ยว จำนวน 3 คน ประกอบด้วยนักเรียนที่มีผลการเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน อย่างละ 1 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมด้านภาษา เวลา แล้วนำข้อบกพร่องมาปรับปรุงแก้ไข

1.5.2 นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่แก้ไขปรับปรุงด้านภาษา ไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนที่อยู่ในอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก แบบกลุ่ม จำนวน 10 คน ประกอบด้วยนักเรียนที่มีผลการเรียนเก่ง 3 คน ปานกลาง 4 คน และอ่อน 3 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ 75/75 ดำเนินการดังนี้ (รัตนะ บัวสนธ์, 2554)

1) นำคะแนนจากผลการทำกิจกรรมและใบงานระหว่างเรียนในแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น ทั้งกิจกรรมกลุ่ม และรายบุคคลนำผลการคำนวณไปเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75 เพื่อแปลความหมายของประสิทธิภาพ (E_1)

2) นำคะแนนผลการทดสอบสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้นหลังเรียน ไปเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75 เพื่อแปลความหมายของประสิทธิภาพ (E_2) ได้ค่าประสิทธิภาพ 83.02/78.33

1.6 จัดทำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ฉบับสมบูรณ์ เพื่อไปใช้ในการทดลองจริงต่อไป

2. การสร้างแบบทดสอบวัดสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบวัดสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์

2.2 ศึกษาข้อสอบตามแนวของ PISA ในการประเมินการรู้คณิตศาสตร์

2.3 ศึกษาเนื้อหาและผลการเรียนรู้ตรงตามมาตรฐานตัวชี้วัดจากหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ หนังสือคู่มือครูวิชาคณิตศาสตร์ (สสวท.) เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2.4 สร้างแบบทดสอบวัดสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นแบบอัตนัยจำนวน 9 ข้อ และเกณฑ์การให้คะแนน สมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์

2.5 นำแบบทดสอบวัดสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาแล้วทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.6 จากนั้นนำแบบทดสอบวัดสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม เพื่อประเมินความสอดคล้องด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและพิจารณาว่าข้อสอบแต่ละข้อนั้นสามารถวัดได้ครบตามจุดประสงค์หรือไม่ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2553) ได้ค่าความสอดคล้องด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 0.67-1.00

2.7 นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนที่อยู่ในอำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก ที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา จำนวน 10 คน นำผลการสอบไปคำนวณหาค่าความยากง่ายรายข้อของแบบทดสอบแบบอัตนัย เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีค่า P ระหว่าง 0.20-0.80 และหาค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบรายข้อของแบบทดสอบแบบอัตนัย เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีค่า D ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปโดยใช้วิธีของวิทนีย์ และซาเบอร์ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2553) ได้ค่า P เท่ากับ 0.20-0.73 และค่า D เท่ากับ 0.20- 0.66

2.8 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.59

2.9 จัดทำแบบทดสอบวัดสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าสร้าง

ขึ้น จำนวน 3 แผน เป็นเวลา 12 ชั่วโมงกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย โรงเรียนบ้านดงลาน อำเภอสามเภา จังหวัดตาก จำนวน 23 คน

2. ทำการทดสอบวัดความรู้กับกลุ่มเป้าหมายด้วยแบบทดสอบวัดสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการเรียนรู้จำนวน 9 ข้อ เป็นเวลา 1 ชั่วโมง 30 นาที

3. นำผลคะแนนการทดสอบวัดสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น ของกลุ่มเป้าหมายมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. หาประสิทธิภาพกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานโดยใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามเกณฑ์ 75/75

2. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75 ด้วยการทดสอบที (t-test)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสร้างและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า คะแนนค่าเฉลี่ยจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมีคะแนนเฉลี่ย 4.58 คะแนน ซึ่งอยู่ในช่วงค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 คะแนน คือ มีความเหมาะสมมากที่สุด และมีค่า IOC เท่ากับ 0.67-1.00 เมื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีประสิทธิภาพ 83.02/78.33 เป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้

2. ผลการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน

กลุ่ม	จำนวน (คน)	คะแนน เต็ม	$\bar{X}$	S.D.	เกณฑ์	% of Mean	t	p-value
กลุ่มเป้าหมาย	23	36	28.39	2.84	75	78.86	2.35*	0.014.

* มีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการทดสอบหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนมีสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 28.39 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 78.86 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.84 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์ คือ 75 กับคะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างขึ้นทั้ง 3 แผน จากผลการตรวจสอบคุณภาพด้วยการพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ตามแนวคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.58) ทั้งนี้เนื่องจากการสร้างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ในรายวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และการศึกษาค้นคว้ากรอบการประเมินการรู้คณิตศาสตร์ตามโครงการ PISA ที่เน้นการประเมินการรู้เรื่องคณิตศาสตร์ของนักเรียน ว่าสามารถนำความรู้คณิตศาสตร์มาใช้และเผชิญหน้ากับปัญหาในโลก

จริงเพียงใด โดยนักเรียนสามารถแสดงออกถึงการมีสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ คือ นักเรียนสามารถเชื่อมโยงโลกจริงกับสัญลักษณ์และโครงสร้างคณิตศาสตร์ การแก้ปัญหาแบบมาตรฐาน การแปลความ/ตีความ วิธีทำที่รู้แล้ว แต่เพิ่มความซับซ้อน และรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน แล้วจึงดำเนินการสร้างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มี 5 ขั้นตอนตามรูปแบบของวาสนา กิมเท็ง (2553) ซึ่งได้ดำเนินการตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบข้อบกพร่องของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการทดลองใช้กับนักเรียนจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบ ภาษา เวลา และปัญหาที่พบในการใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานพร้อมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องแล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 คน เพื่อหาประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ทั้ง 3 แผน พบว่ามีประสิทธิภาพ 83.02/78.33 เป็นไปตามเกณฑ์ 75/75 ที่กำหนดไว้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของหลายคน ดังงานวิจัยของพจิตร อดตะโปน (2550); จันทร ดิยะวงศ์ (2549) และอมรรัตน์ แปะเกี้ยว (2554)

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยการเปรียบเทียบกับสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น กับเกณฑ์ร้อยละ 75 ของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่านักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีคะแนนการทดสอบวัดสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ร้อยละ 78.86 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของยุรวรรณ คล้ายมงคล (2545) ได้พัฒนาระบบการเรียนการสอนโดยประยุกต์แนวความคิดการใช้ปัญหาเป็นหลักในการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีความสามารถพิเศษทางคณิตศาสตร์ โดยศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนโดยการประยุกต์แนวความคิดการใช้ปัญหาเป็นหลักในการเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมสมรรถภาพทางคณิตศาสตร์ประกอบด้วย 7 ขั้นตอนผลการศึกษา

พบว่า กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการเชื่อมโยงให้เพิ่มสูงขึ้นกว่าเกณฑ์ร้อยละ 20 ของคะแนนเต็มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sharifah Norul, et al. พบว่า ผลจากการวัดทัศนคติ 17 ข้อในการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานพบว่านักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานก่อนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทัศนคติต่อการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มของการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า จากการทดสอบผลการเรียนโดยการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานทำให้เกิดวิธีการแก้ปัญหาและทักษะในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการสอนด้วยวิธีการสอนแบบปกติที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยในครั้งนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่สามารถนำไปพัฒนาสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติและความน่าจะเป็นเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งจะทำให้นักเรียนมีกระบวนการแก้ปัญหา มีการรู้เรื่องคณิตศาสตร์ สามารถนำความรู้และสมรรถนะทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในการแก้ปัญหาที่ต้องพบเจอในชีวิตจริงได้ และเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์และวิชาอื่นที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอีกทั้งทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญในการนำคณิตศาสตร์ไปใช้กับการแก้ปัญหาในสถานการณ์ปัญหาที่ต้องพบเจอในชีวิตประจำวันพร้อมกับการรู้เรื่องคณิตศาสตร์มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ผู้สอนควรหาสถานการณ์ปัญหาที่สอดคล้องกับสภาพชุมชนหรือบริบทของโรงเรียนนั้น ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานทำให้นักเรียนมีสมรรถนะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์สูงขึ้น จึงควรส่งเสริมให้มีการนำกิจกรรมการเรียนรู้ตามแบบใช้ปัญหาเป็นฐานไปใช้ในการเรียนการสอนในชั้นเรียนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- โครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2553). *ผลการประเมิน PISA 2009*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- โครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2553). *ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โครงการ PISA 2009*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- โครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2554). *ผลการประเมิน PISA 2009 การอ่านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- โครงการ PISA ประเทศไทย สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2554). *กรอบโครงสร้างการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ PISA 2009*. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- จันทร์ ดิยะวงศ์. (2549). รูปแบบการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นหลักเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านเนื้อหาและกระบวนการทางคณิตศาสตร์. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ดวงหทัย กาตวิบูลย์. (2550). การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ในงานวิจัยทางการศึกษา. *วารสารการวิจัยทางการศึกษา*, 3(1), 14-22.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญนำ อินทนนท์. (2551). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโยธินบำรุงที่ได้รับ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและการ จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้*. (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิจิตร อุดตะโปน. (2550). *ชุดการเรียนรู้การสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น*. (ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาคณิตศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยรรวดี คล้ายมงคล. (2545). *การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยการประยุกต์แนวความคิดการใช้ปัญหาเป็นหลักในการเรียนรู้เพื่อเสริมสมรรถภาพทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีความสามารถพิเศษทางคณิตศาสตร์*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รัตน์ บัวสนธิ์. (2554). *การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครสวรรค์ : หจก. ริมปิงการพิมพ์.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2553). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 11) กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- วาสนา กิมเท็ง. (2553). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์และความรู้ใฝ่เรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- สุนีย์ คล้ายนิล, ปรีชาญ เดชศรี และอัมพิกา ประโมจน์ย์. (2550). *รายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น โครงการ PISA 2006*. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- อมรรัตน์ แปงเกี้ยว. (2554). *การศึกษาประสิทธิผลการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง วิธีเรียงสับเปลี่ยนและวิธีจัดหมู่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน. (การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.*

คนทำงานในระบบอาหารกับความเหลื่อมล้ำในยุคโควิด-19

People Working in the Food System and Inequality in the Era of COVID-19

ศยามล เจริญรัตน์¹ และชลนภา อนุกุล²

Sayamol Charoenratana, Cholnapa Anukul

Received: October 14, 2022

Revised: February 03, 2023

Accepted: February 23, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทราบสถานการณ์และสภาพการทำงานของคนทำงานในระบบอาหารในช่วงปิดเมือง และ 2) ศึกษาผลกระทบในมิติความเหลื่อมล้ำของโควิดต่อคนทำงานในระบบอาหารในเมืองและแนวทางการรับมือกับผลกระทบ งานนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณผ่านการสำรวจข้อมูลด้วยแบบสอบถามโดยใช้การคำนวณกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนของคอแคเรน ได้กลุ่มตัวอย่างคนทำงานในระบบอาหารจำนวน 439 คน เฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเลือกเฉพาะคนทำงานในระบบอาหารในกระบวนการกระจายอาหาร บริการค้าปลีก และขนส่ง และใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า 1) ลักษณะของคนทำงานในระบบอาหารถือเป็นคนทำงานรายได้น้อยและเสี่ยงต่อความยากจน และ 2) ผลกระทบในมิติความเหลื่อมล้ำจากโควิด-19 คือ คนทำงานในระบบอาหารเขตเมืองประสบกับความเหลื่อมล้ำทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ ความเหลื่อมล้ำที่เกี่ยวพันกับความเป็นความตายในชีวิต ความเหลื่อมล้ำในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากร แนวทางรับมือผลกระทบ คือ มาตรการที่จัดการกับกลไกที่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำเหล่านั้น

¹⁻² หน่วยปฏิบัติการวิจัยความมั่นคงของมนุษย์และความเท่าเทียม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย;
Human Security and Equity Research Unit, Social Research Institute, Chulalongkorn University
Corresponding author, e-mail: sayamol.c@chula.ac.th, Tel.02-2187392

คำสำคัญ: คนทำงานในระบบอาหาร, คนทำงานรายได้น้อย, เสี่ยงต่อความยากจน, ความเหลื่อมล้ำ, ผลกระทบโควิด-19

Abstract

The purposes of this research article were 1) to know the working situations and conditions of workers in the food system during the lockdown; and 2) to study the impact in dimension of COVID- 19 inequality on urban food system workers and how to cope with it. It was a quantitative research. A questionnaire was surveyed by using a computed Cochranian non-population sample. A sample of 439 people working in the food system was obtained, only in Bangkok and its vicinity by selecting only people working in the food system in the food distribution process, retail and transportation services. Descriptive statistics were used for analysis. The results of the research revealed that 1) the characteristics of people working in the food system were considered low-income workers and at risk of poverty; and 2) the impact of the inequality dimension from COVID-19 was people working in the urban food system. They experienced with all 3 types of inequality, namely the inequality associated with life and death in life, inequality in living life with dignity and inequality of resource. Countermeasures were measures dealing with the mechanisms that caused those inequalities.

Keywords: People Working in the Food System, Low-Income Workers, Risk of Poverty, Inequality, Impact of COVID-19

บทนำ

เมื่อโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ หรือโควิด-19 (COVID-19) กลายเป็นการแพร่ระบาดใหญ่ระดับโลก (WHO, 2020) มาตรการระงับการแพร่กระจายของไวรัสล้วนส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจทั้งสิ้น (ILO) ประเมินว่าตำแหน่งงานราวร้อยละ 5-25 จะถูกทำลาย และคาดว่าจะรายได้จากการทำงานจะเสียหายเป็นมูลค่ากว่า 860 พันล้าน ถึง 3.4 แสนล้านเหรียญสหรัฐ

ในประเทศไทยผลกระทบในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสมีผลกระทบต่อกลุ่มประชากรแรงงานอย่างรุนแรง ผลการสำรวจภาวะการทำงาน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565) ชี้ว่าในปี พ.ศ. 2563 และ พ.ศ. 2564 มีผู้ว่างงานร้อยละ 1.69 และ 1.93 ส่วนปี พ.ศ. 2565 รวมสามไตรมาส มีผู้ว่างงานร้อยละ 1.37 โดยในไตรมาสที่ 2 ของปี พ.ศ. 2564 พบว่ามีผู้ว่างงาน/เสมือนว่างงานที่ไม่ทำไม่ถึง 4 ชม. ต่อวัน รวมราว 3 ล้านคน และมีผู้ว่างงานระยะยาวเกิน 1 ปี มากถึง 1.7 แสนคน ซึ่งถือว่าเป็นอัตราที่มากกว่าช่วงก่อนโควิด 3 เท่าตัว อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้ทำงานเต็มเวลาดลดลง กลายเป็นรูปแบบการทำงานจากที่บ้าน ที่เรียกว่า “เวิร์ก ฟรอม โฮม” (Work from Home) มากขึ้น แต่งานภาคบริการไม่สามารถทำจากที่บ้านได้ และแรงงานในระบบอาหารในเขตพื้นที่เมืองแทบทุกกลุ่มอยู่ในกลุ่มธุรกิจโรงแรมและร้านอาหาร จึงเป็นกลุ่มคนทำงานที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากมาตรการรับมือโรคระบาด (Forsythe, E., Kahn, L. B., Lange, F., & Wiczer, D., 2020) และเนื่องจากข้อจำกัดของประชากรเขตพื้นที่เมืองที่ไม่สามารถผลิตอาหารได้เอง ความไม่มั่นคงทางอาหารของเมืองจึงเหมือนจะสูงกว่าเมื่อต้องเผชิญหน้ากับภาวะไม่ปกติ (Tacoli, C., & Vorley, B., 2015)

คนทำงานในระบบอาหาร (Food System Workers) ประกอบด้วยผู้คนในกระบวนการเกษตรกรรม การแปรรูป การกระจายผลผลิตหรือการขายอาหาร การบริโภค (Ericksen, P. J., 2008) รวมไปถึงการจัดการขยะ (Nguyen, H., 2018) มีทั้งพนักงานร้านอาหาร คนทำอาหารในร้าน คนส่งอาหาร พนักงานร้านสะดวกซื้อ พ่อค้าแม่ค้าขายอาหารสดและสำเร็จรูป แม่ค้าและลูกจ้างร้านอาหารตามสั่งและข้าวแกง ทั้งที่เป็นแรงงานในและนอกระบบ เป็นลูกจ้างรับเงินเดือนหรือพาร์ทไทม์ เป็นกลุ่มหาเช้ากินค่ำ ครอบคลุมกลุ่มชนส่งอาหาร คนจัดของในโกดังสินค้า และคนจัดการขยะ

ภายใต้วิกฤติโรคระบาดใหญ่นี้ กิจกรรมส่วนมากในภาคบริการโดยเฉพาะธุรกิจโรงแรมและร้านอาหารถูกสั่งปิด (มณฑล กปิลากัญจน์ และพรชนก เทพขาม, 2564) คนทำงานในระบบอาหารกลุ่มนี้ส่วนหนึ่งจึงถูกเลิกจ้าง ตกอยู่ในสภาวะว่างงานและขาดรายได้ อีกส่วนหนึ่งแม้จะยังมีการทำงาน แต่รายได้ก็ลดลง และหรือทำงานหนักมากขึ้น ทั้งยังมีความเสี่ยงจากสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เสี่ยงต่อโรคระบาด กล่าวได้ว่า แรงงานในระบบอาหารในพื้นที่เขตเมืองเป็นกลุ่มประชากรเปราะบาง ที่ได้รับผลกระทบจากมาตรการรัฐในการควบคุมการระบาดของโรคมากที่สุดอีกกลุ่มหนึ่ง

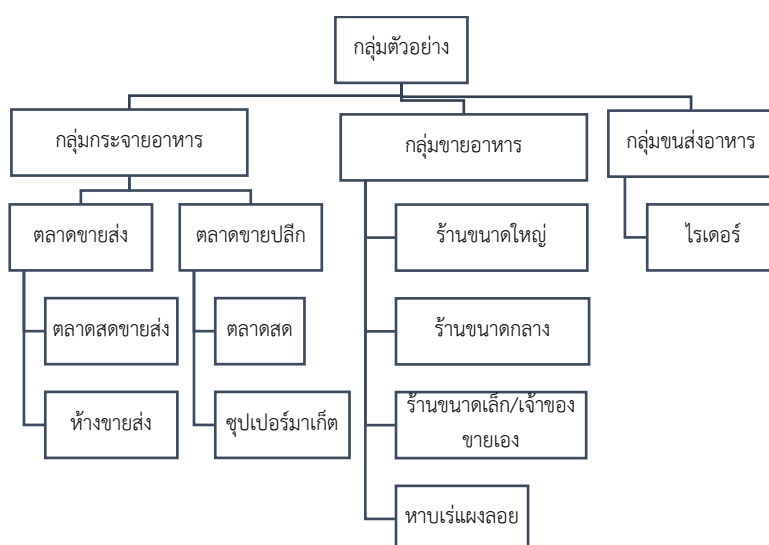
เขตกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีสถานการณ์ความยากจนเลวร้ายที่สุด เนื่องจากมาตรการควบคุมโรคระบาดใหญ่ทั้งหลาย (Oxford Policy Management and United Nations, 2020) กรุงเทพมหานครจึงเป็นพื้นที่เป้าหมายของงานศึกษานี้ เพื่อเปิดเผยให้เห็นสถานการณ์และสภาพการทำงานของคนทำงานในระบบอาหาร รวมทั้งผลกระทบของโควิด-19 และแนวทางการรับมือผลกระทบ

วัตถุประสงค์

1. ทราบสถานการณ์และสภาพการทำงานของคนทำงานในระบบอาหารทำในช่วงปิดเมืองโดยเฉพาะคนทำงานรายได้น้อย (Low Paid Workers)
2. ศึกษาผลกระทบของโควิดในมิติความเหลื่อมล้ำต่อคนทำงานในระบบอาหารในเมืองและแนวทางในการรับมือกับผลกระทบ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เลือกใช้การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณครั้งนี้ใช้คำนวณกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอนของคอคอรัน (Cochran, W.G., 1977) สามารถคำนวณตัวอย่าง 439 ตัวอย่าง โดยขอบเขตของการศึกษาเลือกเฉพาะพื้นที่กรุงเทพและปริมณฑลในการศึกษา เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ปิดเมืองครั้งแรกและได้รับผลกระทบยาวนานที่สุดจากคำสั่งปิดเมือง การสุ่มตัวอย่างของกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาเลือกแบบหลายเงื่อนไข โดยมีเงื่อนไขคือ 1) เพื่อให้เห็นภาพของคนทำงานในระบบอาหารในเมืองที่มีการผลิตอาหารและการแปรรูปน้อยกว่าพื้นที่ชนบท 2) เลือกเฉพาะคนทำงานที่ยังทำงานอยู่ในช่วงเวลาที่ปิดเมือง 3) ตัดผู้บริโภคมองออกเพราะไม่เป็นคนทำงาน จากกลุ่มของระบบอาหารทั้ง 5 กลุ่ม คือ 1) การผลิตอาหาร 2) การแปรรูปอาหาร 3) การกระจายและการค้าปลีก การขนส่ง 4) การบริโภค และ 5) การกำจัดขยะ ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เลือกแบบเฉพาะเจาะจงในกลุ่มคนทำงานในระบบอาหาร เฉพาะกลุ่มการกระจายอาหาร การค้าปลีก-ค้าส่ง การขนส่งอาหาร และขายอาหาร ดังนี้

ภาพที่ 1 กลุ่มประชากรในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม และเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะหน้า และใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล

สรุปผลการวิจัย

1. สถานการณ์และสภาพการทำงานของคนทำงานในระบบอาหารทำในช่วงปิดเมือง โดยเฉพาะคนทำงานรายได้น้อย (Low Paid Workers) พบว่า

1.1 ลักษณะทั่วไปของคนทำงานในระบบอาหารในพื้นที่เขตเมือง จากข้อมูลกลุ่มประชากรตัวอย่างคนทำงานในระบบอาหาร 439 คน ในเขตพื้นที่เมือง พบว่าอยู่ในกระบวนการกระจายอาหารทั้งหมด และอาจแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ (1) กลุ่มกระจายอาหารสดอาหารแห้ง พบว่าคนทำงานด้านอาหารส่วนใหญ่ (ร้อยละ 21.8) อยู่ในตลาดขายส่งมากที่สุด ประกอบด้วย ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง และตลาดคลองเตย รองลงมาอยู่ในตลาดสดทั่วไป (ร้อยละ 9.1) และส่วนน้อย (ร้อยละ 6.8) อยู่ในซูเปอร์มาร์เก็ต/ร้านค้าส่งขนาดใหญ่ เช่น แมคโคร ท็อป โลตัส เป็นต้น (2) กลุ่มกระจายอาหารแปรรูปพร้อมบริโภค พบว่าคนทำงานในระบบอาหารส่วนใหญ่ (ร้อยละ 17.3) ทำงานในวิสาหกิจขนาดกลางและเล็ก ประกอบด้วย ร้านอาหารขนาดกลางที่มีคนทำงานไม่เกิน 30 คน ศูนย์อาหารในห้างสรรพสินค้า ร้านกาแฟ และร้านอาหารตามสั่ง มากที่สุด รองลงไปคือผู้ประกอบการรายย่อยหรือผู้จ้างงานตนเอง (ร้อยละ 15.7) ประกอบด้วย คนทำงานหาบเร่ แผงลอย รถเข็น และใกล้เคียงกันคือแรงงานรับจ้างในร้านขายอาหารขนาดเล็ก (ร้อยละ 14.1)

กลุ่มอาชีพที่พบมากที่สุดห้าอันดับแรก ประกอบด้วย ผู้ประกอบการรายย่อยในกิจการจำหน่ายอาหารมากที่สุด (ร้อยละ 26.9) ได้แก่ กลุ่มเจ้าของร้านขนาดเล็ก หาบเร่แผงลอย และเจ้าของร้านในศูนย์อาหาร รองลงมาคือกลุ่มแรงงานที่มีสัญญาจ้างและเงินเดือน (ร้อยละ 20) ในซูเปอร์มาร์เก็ตหรือร้านอาหาร อันดับสามคือ กลุ่มจ้างงานตนเองในธุรกิจจัดส่งอาหาร (ร้อยละ 15.7) ได้แก่ ไรเดอร์ของบริษัทไลน์แมน แกร็บฟู้ด และวินมอเตอร์ไซค์ อันดับสี่ คือ กลุ่มแรงงานรับจ้างรายวัน (ร้อยละ 10.7) ในร้านขนาดเล็ก หรือซุ้มอาหารนอกห้างสรรพสินค้า และอันดับห้า คือ กลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยในกิจการจำหน่ายอาหารสดเคลื่อนที่ (ร้อยละ 8.0)

ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง (ร้อยละ 59.2) เป็นวัยแรงงานหนุ่มสาวที่มีอายุเฉลี่ย 25 ปี และน่าสนใจว่าเกือบหนึ่งในสาม (ร้อยละ 31) อายุต่ำกว่า 19 ปี ในกลุ่มนี้เกือบครึ่ง (ร้อยละ 49) มีระดับการศึกษาช่วงมัธยมศึกษา ปวช. และปวส. รองลงมาคือ ระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 27) เมื่อพิจารณาด้านรายได้พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกิน 20,000 บาทต่อเดือน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวน ร้อยละเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของพนักงานด้านอาหาร จำแนกตามเพศ กลุ่มอายุ การศึกษา รายได้

(N= 439)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	179	40.8
หญิง	260	59.2
กลุ่มอายุ		
อายุต่ำกว่า 19 ปี	134	30.5
อายุ 20-24 ปี	65	14.8
อายุ 25-29 ปี	51	11.6
อายุ 30-34 ปี	29	6.6
อายุ 35-39 ปี	37	8.4
อายุ 40-44 ปี	21	4.8
อายุ 45-49 ปี	8	1.8
อายุ 50-54 ปี	4	0.9
อายุ 55-59 ปี	2	0.5
ไม่ตอบ	88	20.0
อายุเฉลี่ย	24.50	
อายุน้อยสุด	10	
อายุสูงสุด	59	
การศึกษา		
ไม่ได้เรียน	33	7.5
ประถมศึกษา	120	27.3
มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส.	216	49.2
ปริญญาตรี	62	14.1
สูงกว่าปริญญาตรี	5	1.1
อื่น ๆ เช่น กำลังศึกษา	1	0.2
ไม่ตอบ	2	0.5
รายได้		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	10	2.3
5,000-10,000 บาท	93	21.2

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
10,001-15,000 บาท	149	33.9
15,001-20,000 บาท	91	20.7
20,001-25,000 บาท	31	7.1
25,001-30,000 บาท	27	6.2
30,001 บาทขึ้นไป	38	8.8
รวม	439	100.0

นอกจากนี้ โดยมากมีหนี้ทั้งแบบในระบบและนอกระบบ (ร้อยละ 62) และส่วนใหญ่เกิดจากค่าผ่อนรถและเครื่องใช้ในบ้านมากที่สุด รองมา คือ ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน (ร้อยละ 33.3 และ 30.1 ตามลำดับ) ทั้งนี้ พบว่าส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม (ร้อยละ 61) เมื่อถามถึงรายได้ในแต่ละเดือนว่าเพียงพอกับรายจ่ายไหม พบว่า มากกว่าครึ่งมีภาวะที่ยังสับสนเสี่ยง เพราะกลุ่มหนึ่งมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย (ร้อยละ 37.6) และอีกกลุ่มพอใช้บางเดือน (ร้อยละ 28.7)

1.2 สถานการณ์และสภาพการทำงานของคนทำงานในระบบอาหารในช่วงปิดเมือง ผลสำรวจสภาพการทำงานที่ผ่านมา พบว่า คนทำงานในระบบอาหารกลุ่มตัวอย่างทำงานค่อนข้างหนัก โดยรวมมีชั่วโมงการทำงานมากกว่าปกติ นั่นคือ 11-13 ชั่วโมง/วัน (ร้อยละ 41) 8-10 ชั่วโมง/วัน (ร้อยละ 31.2) เฉลี่ยแล้วคนทำงานในกลุ่มนี้ทำงาน 11 ชั่วโมง/วัน ทั้งยังพบว่ามีการณที่ชั่วโมงการทำงานสูงสุด คือ วันละ 18 ชั่วโมง เมื่อประเมินสภาพแวดล้อมความปลอดภัยในการทำงาน มีเพียงกึ่งหนึ่งมองว่างานที่ทำอยู่ในปัจจุบันมีความปลอดภัยในการทำงาน (ร้อยละ 49.9) นอกจากนี้ ยังพบว่าส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคม (ร้อยละ 62) และจำนวนไม่ถึงครึ่งคิดว่าตนเองมีความมั่นคงในงาน (ร้อยละ 45.6) อย่างไรก็ตาม คนทำงานในระบบอาหาร 3 ใน 4 ไม่มีความต้องการที่จะเปลี่ยนงาน (ร้อยละ 73)

2. ผลกระทบของโควิดในมิติความเหลื่อมล้ำต่อคนทำงานในระบบอาหารในเมืองและแนวทางในการรับมือกับผลกระทบ พบว่า

2.1 ผลกระทบของโควิด-19 ต่อคนทำงานในระบบอาหารในเมือง ผลกระทบจากมาตรการปิดเมืองหรือล็อกดาวน์เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโควิด-19 พบว่า จากประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 439 คน มีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 12.3 (48 คน) ขอไม่ตอบคำถามนี้ เนื่องจากมีภาวะเศร้าและไม่อยากพูดถึงผลกระทบที่รุนแรงนั้น ส่วนในกลุ่มที่ยินดีให้ข้อมูล ปัญหา พบว่า มีความถี่สูงเกินร้อยละ 10 โดยเรียงลำดับจากสูงไปต่ำ 11 อันดับ ประกอบด้วย การมีรายได้ลดลง มีความเสี่ยงติดโควิดมากขึ้น ค่าใช้จ่ายสาธารณสุขเพิ่มมากขึ้น ค่าใช้จ่ายในบ้านสูงขึ้น หาด้านากอนามัย

ไม่ได้/หน้าการราคาแพงเกินไป หาอุปกรณ์ป้องกันไม่ได้ งานมากขึ้น ทำงานบ้านมากขึ้น/คนอยู่บ้านมากขึ้นนานขึ้น ต้องใช้เวลาดูแลครอบครัวมากขึ้นเพราะต้องหยุดอยู่บ้าน และการถูกบังคับหยุดงานไม่ได้ค่าตอบแทน (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวน ร้อยละของปัญหาของคนทำงานด้านอาหาร ในช่วงล็อกดาวน์จากการแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19

(N= 439)

ผลกระทบจากโควิด ในช่วงล็อกดาวน์ ท่านประสบปัญหาเรื่องใดบ้าง	จำนวน	ร้อยละ
เสี่ยงติดโควิดมากขึ้น	200	51.2
รายได้ลดลง	295	75.4
งานมากขึ้น	65	16.6
โดนลดงาน ค่าตอบแทนเท่าเดิม	24	6.1
โดนลดงาน ไม่ได้ค่าตอบแทน	28	7.2
บังคับหยุดงาน ได้ค่าตอบแทน	14	3.6
บังคับหยุดงาน ไม่ได้ค่าตอบแทน	40	10.2
เลิกจ้าง ได้ค่าตอบแทน	11	2.8
เลิกจ้างไม่ได้ค่าตอบแทน	5	1.3
ประสบอุบัติเหตุ/ ป่วยระหว่างทำงานมากขึ้น	1	0.3
บังคับกักตัวและให้นับเป็นวันลา 14 วัน หรือมากกว่า 14 วันและไม่ได้ค่าจ้าง	11	2.8
กลับบ้านไม่ทันเวลา เพราะบ้านไกลในช่วงเคอร์ฟิวส์	26	6.6
เดินทางลำบากมากขึ้น/หารถสาธารณะเพื่อเดินทางได้ยากขึ้น/รถเมล์เต็มต้องรอคันหน้า	44	11.3
จ่ายค่าเดินทางแพงขึ้น	15	3.8
หาอุปกรณ์เพื่อการป้องกันไม่ได้ เช่น เจลแอลกอฮอล์ราคาแพง	87	22.3
หาหน้ากากอนามัยไม่ได้/หน้ากากราคาแพง	116	29.7
ทำงานบ้านมากขึ้น/คนอยู่บ้านมากขึ้นนานขึ้น	49	12.5
ต้องใช้เวลาดูแลครอบครัว เช่น ลูก หรือ พ่อแม่ มากขึ้นเพราะต้องหยุดอยู่บ้าน	48	12.3
ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า เพิ่มมากขึ้น	142	36.3
ค่าใช้จ่ายในบ้านสูงขึ้น	125	32.0
เลือกอาหารได้น้อย คุณภาพแย่ลง	31	7.9
กินอาหารไม่ครบสามมื้อ ไม่มี	21	5.4
ไม่มีปัญหา	2	0.5
เลิกกิจการ/ขายของไม่ได้	3	0.7
การประกาศเคอร์ฟิวส์/ทำงานแข่งกับเวลา/ปรับเปลี่ยนเวลาส่งของและเวลาเดินทาง	4	0.9

ผลกระทบจากโควิด ในช่วงล็อกดาวน์ ท่านประสบปัญหาเรื่องใดบ้าง	จำนวน	ร้อยละ
นายจ้างมีข่าวสารให้ตอนหยุด	1	0.2
หาของยาก	1	0.2
ไม่อยากตอบ/ไม่ยากพูดถึง*	48	12.3
รวมทั้งหมด	439	

* กรณีศึกษา 48 ตัวอย่างขอเลือกที่จะไม่ตอบผลกระทบเพราะรู้สึกเศร้าและไม่อยากพูดถึง

นอกจากนี้ยังพบว่า คนทำงานในระบบอาหารมีความกังวลหรือความกลัวในช่วงที่มีมาตรการล็อกดาวน์ (เดือนมีนาคม-เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2563) ว่า “กลัวจะไม่มีรายได้” มากที่สุด รองลงมา คือ “กลัวติดเชื้อ หวาดระแวง” และ “กลัวคนในครอบครัวติดเชื้อ” ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันกลุ่มตัวอย่าง ยังคงรู้สึกกลัวในเรื่องของการไม่มีงานทำร่วมอยู่

2.2 ผลกระทบจากมาตรการบรรเทาผลกระทบจากโควิด-19 สำหรับมาตรการเยียวยา 5,000 บาท แก่ผู้ได้รับผลกระทบของการแพร่ระบาดจากไวรัส COVID-19 พบว่า กลุ่มประชากรตัวอย่างคนทำงานในระบบอาหารในงานศึกษานี้ 439 คน จำนวนมากสัดส่วนไม่ถึงครึ่งแจ้งว่าได้รับแล้ว (ร้อยละ 45.6) โดยมีบางส่วนแจ้งว่ายังไม่ได้รับ (ร้อยละ 10.3) ทั้งนี้ มีกลุ่มที่แจ้งว่าตนเองไม่มีสิทธิอยู่ 132 คน หรือราว 1 ใน 3 (ร้อยละ 30.1) (ตารางที่ 3)

เหตุผลส่วนใหญ่ของกลุ่มที่แจ้งว่าตนเองไม่มีสิทธิตอบก็คือ “เข้าไม่ถึงระบบของรัฐ/ไม่ได้ยื่น/ไม่มีคนยื่นให้” (ร้อยละ 12.9) และ “ยื่นในระบบแล้วแจ้งว่าไม่ได้อยู่ในกลุ่ม/ไม่เข้าข่าย/ให้ใช้สิทธิประกันสังคมมาตรา 33/จ้างคนอื่นยื่นแล้วบอกว่าไม่ได้รับ” (ร้อยละ 12.9) รองลงไปก็คือ “ทำงานปกติ (ยังมีงานทำอยู่)” (ร้อยละ 5.0) “ไม่ได้ลงทะเบียน” (ร้อยละ 2.7) และ “ไม่ใช่คนไทย” (ร้อยละ 2.7) เหล่านี้ ชี้ให้เห็นอุปสรรคในการเข้าไม่ถึงมาตรการเยียวยาของรัฐในกลุ่มคนทำงานในระบบอาหารในภาวะวิกฤติ อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างคนทำงานในระบบอาหารส่วนใหญ่ “ไม่มีประกันสังคม” (ร้อยละ 56.9) ขณะที่เดียวกันคนที่มีประกันสังคมที่สามารถรับเงินชดเชยจากประกันสังคมที่แจ้งว่า “ได้รับแล้ว” มีสัดส่วนค่อนข้างน้อย (ร้อยละ 8.0) โดยมีกลุ่มที่ “ยังไม่ได้รับ” คิดเป็นร้อยละ 10.5 และตอบว่า “ไม่มีสิทธิ” 108 คน (ร้อยละ 24.6)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ลักษณะสำคัญของคนทำงานในระบบอาหารเขตพื้นที่เมือง คนทำงานในระบบอาหารเขตพื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลทั้งหมดอยู่ในภาคบริการ และอยู่ในธุรกิจ 2 ประเภท ได้แก่ กลุ่มธุรกิจจำหน่ายอาหารสดและอาหารแห้ง และกลุ่มธุรกิจร้านอาหารและจัดส่ง

อาหาร ลักษณะการจ้างงานแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มอาชีพ เรียงตามสัดส่วนของกลุ่มประชากรตัวอย่างในงานศึกษานี้จากมากไปน้อย ได้แก่ (หนึ่ง) ผู้ประกอบการรายย่อยในกิจการขายอาหารสดอาหารแห้ง (สอง) แรงงานมีสัญญาจ้างและเงินเดือนในซูเปอร์มาร์เก็ตหรือร้านอาหาร (สาม) ผู้จ้างงานตนเองในธุรกิจจัดส่งอาหาร (สี่) แรงงานรับจ้างรายวันในร้านอาหารขนาดเล็กหรือซุ้มอาหารนอกห้างสรรพสินค้า และ (ห้า) ผู้ประกอบการรายย่อยในกิจการขายอาหารสด/แห้งแบบเคลื่อนที่

คนทำงานในระบบอาหารในเขตเมืองส่วนมากมีระดับการศึกษาไม่สูงนัก โดย 4 ใน 5 ของกลุ่มประชากรตัวอย่างมีระดับการศึกษาไม่เกินมัธยมศึกษา หรือ ปวส. ทั้งยังมีคนที่ไม่ได้เรียนหนังสืออีกร้อยละ 7.5 กล่าวได้ว่าคนทำงานกลุ่มนี้ขาดต้นทุนทางการศึกษาในการเข้าถึงงานที่ดีกว่า มีรายได้และสวัสดิการดีกว่า ซึ่งจะนำไปสู่การขยับชั้นทางสังคม (Brown, P., 2013) ในภาพรวมคนทำงานในระบบอาหารในเขตเมืองถือเป็นกลุ่มที่ไม่มีความมั่นคงในงานและรายได้ ดังที่ปรากฏผ่านผลสำรวจที่พบว่าความกลัวไม่มีรายได้นั้นสูงกว่าความกลัวต่อการเจ็บป่วยหรือติดเชื้อ ซึ่งเมื่อเทียบกับรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของไทยที่ 26,018.42 บาทในปี พ.ศ.2562 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) นั่นคือรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 13,000 บาท กรณีที่ครัวเรือนนั้นมีกำลังแรงงานหลักสองคน ก็จะพบว่าราว 1 ใน 4 ของกลุ่มตัวอย่าง มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาท (ร้อยละ 23) ถือว่าเข้าข่ายการเป็น “คนทำงานรายได้น้อย” (Low Paid Worker) ซึ่งหมายถึงคนทำงานที่มีรายได้น้อยกว่าสองในสามของค่าเฉลี่ยของรายได้คนทั้งประเทศ (Clark, K., & Kanellopoulos, N. C., 2013) และหากรวมกลุ่มคนที่รายได้ไม่พอกับรายจ่าย และไม่สามารถชำระหนี้ได้ (Schnabel, C., 2016) ก็จะพบว่า ราวครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ 52.7) ที่มีรายได้เดือนละไม่เกิน 15,000 บาท ไม่มีเงินออม และมีหนี้สินประเภทไม่สร้างรายได้ ก็เข้าข่ายนิยามของคนทำงานที่มีรายได้น้อยเช่นกัน ดังนั้นเอง คนทำงานในระบบอาหารในเขตเมืองที่เป็นคนทำงานรายได้น้อยเหล่านี้จึงถือเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อความยากจน ดังกรณีที่มีการลื้อกดาวน์ ราว 3 ใน 4 ของคนทำงานในระบบอาหารในเขตเมืองกลุ่มนี้ (ร้อยละ 74) พบว่า มีรายได้น้อยลง และกลุ่มที่เคยมีรายได้มากกว่า 13,000 บาท เมื่อมีรายได้น้อยลงก็มีโอกาสตกอยู่ในความยากจนมากขึ้น

การทำงานหนักหรือมีชั่วโมงการทำงานโดยเฉลี่ยที่ยาวนานทำให้มีเวลาพักผ่อนและพัฒนาตนเองน้อยลง นอกจากการเสื่อมถอยทางสุขภาพ โอกาสที่จะศึกษาเพิ่มเติมและเลือกงานหรืออาชีพได้มากขึ้นก็ลดน้อยลง (Mcknight, A., Stewart, K., Himmelweit, S., & Palillo, M., 2016) การที่กลุ่มตัวอย่างราว 3 ใน 4 ยืนยันว่าจะไม่เปลี่ยนงาน ก็เนื่องจากทุนทางสังคมในที่นี้คือระดับการศึกษามีน้อยเกินกว่าจะเป็นปัจจัยผลักดันให้ออกจากงานและอาชีพเดิมออกไป

2) ผลกระทบในมิติความเหลื่อมล้ำต่อคนทำงานในระบบอาหารในเขตเมือง โดยเหตุที่ลักษณะการจ้างงานของคนทำงานในระบบอาหารในพื้นที่เมืองของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีแตกต่างกัน โดยมีทั้งผู้ประกันตนในระบบประกันสังคมและผู้ไม่มีประกันสังคมปะปนกัน มาตรการเยียวยาผลกระทบของรัฐที่จัดแบ่งคนทำงานที่ได้รับผลกระทบตามเงื่อนไขการเป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคมจึงไม่สอดคล้องกับความเปราะบางของคนทำงานในระบบอาหารแต่ละกลุ่ม นั่นคือ กลุ่มแรงงานรับจ้างรายวันในร้านอาหารขนาดเล็กหรือซุ้มอาหารนอกห้างสรรพสินค้าเป็นกลุ่มที่มีความไม่มั่นคงในการจ้างงานและรายได้มากที่สุด รองลงไปคือผู้จ้างงานตนเองในธุรกิจจัดส่งอาหาร ผลวิจัยของงานศึกษานี้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับรายงานขององค์การอนามัยโลก (ILO, 2020) ซึ่งชี้ชัดว่าคนทำงานที่ไม่ได้เป็นผู้ประกันตนในระบบประกันสังคมเป็นกลุ่มเปราะบางที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดและนำไปสู่สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำอาจจัดแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ (Therborn, G., 2012) ได้แก่ (หนึ่ง) ความเหลื่อมล้ำที่เกี่ยวพันกับการมีชีวิต (Vital Inequality) ความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพส่งผลกระทบต่อความเป็นความตายในชีวิตของผู้คน (สอง) ความเหลื่อมล้ำในการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี (Existential Inequality) ปฏิเสธที่จะยอมรับความเท่าเทียมของมนุษย์ (สาม) ความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากร (Resource Inequality) ทั้งในเชิงโอกาส และเชิงผลลัพธ์ งานศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบจากโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำทั้ง 3 ประเภท

ผลกระทบของโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางอาหารของผู้คน (Mekonnen, E. E. & Kassegn, A. A., 2022) งานศึกษานี้พบว่าคนทำงานในระบบอาหารจำนวนหนึ่งใช้วิธีลดปริมาณอาหารลงในแต่ละมื้อ บางรายเลือกกินอาหารไม่ครบมื้อ และบางรายเลือกซื้ออาหารลดราคาหลังสองทุ่ม ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงอาหารและโภชนาการส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในการมีสุขภาพที่ดีและชีวิตยืนยาว (Wolfson, J. A., Leung, C. W., & Kullgren, J. T., 2020)

วิกฤติโควิด-19 ยังเปิดเผยให้เห็นความเหลื่อมล้ำในการดำรงอยู่อย่างมีศักดิ์ศรีของคนทำงานในระบบอาหารเขตเมือง นั่นคือ ถูกมองข้ามในฐานะคนทำงานที่มีความจำเป็น (Essential Worker) แต่ถูกลดทอนเหลือเพียงการเป็นคนทำงานที่อยู่ในหรือนอกระบบประกันสังคม เช่นเดียวกับความเหลื่อมล้ำทางเพศ โดยเหตุที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง (ร้อยละ 59.2) สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงมีโอกาสในการเข้าถึงตลาดงานที่มีความมั่นคงในการจ้างงานและรายได้น้อยกว่าผู้ชาย นอกจากนี้ ครั้วเรือนที่มีเด็กซึ่งต้องเรียนออนไลน์จากที่บ้านและหรือสมาชิกครอบครัวที่ต้องเวิร์กฟรอมโฮมกลับเพิ่มภาระเรื่องงานดูแล (Care Work) ให้กับคนทำงานผู้หญิงมากขึ้น และยัง

เพิ่มมากขึ้นกรณีที่สมาชิกในครัวเรือนติดเชื้อหรือเจ็บป่วย ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานศึกษาอื่น (Chopra, D., & Krishnan, M., 2022; Seedat, S., & Rondon, M., 2021)

ในภาวะที่วิกฤติโควิด-19 มีความยืดเยื้อ และมาตรการเยียวยาผ่านเงินอุดหนุน 5,000 บาทต่อเดือนซึ่งเป็นมาตรการเฉพาะหน้าชั่วคราวได้สิ้นสุดลง ผู้ประกอบการรายย่อยในตลาดและธุรกิจร้านอาหารขนาดเล็กเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ส่งผลกระทบในการจ้างงานต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ สถานการณ์นี้ก็เกิดขึ้นเช่นเดียวกันแม้ในประเทศพัฒนาแล้วอย่างสหรัฐอเมริกา (Cho, S. J., Lee, J. Y., & Winters, J. V., 2020) และแคนาดา (Goddard, E., 2021) ปรากฏการณ์นี้แม้สะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำเชิงโอกาสในการเข้าถึงมาตรการเยียวยา แต่ก็นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำเชิงผลลัพธ์ในการเข้าถึงรายได้ที่เพียงพอต่อการมีชีวิตร (Living Wage) นอกจากนี้ ภาระค่าใช้จ่ายของพนักงานในระบบอาหารในเขตเมืองสูงกว่าคนทำงานกลุ่มอื่น เนื่องจากมีความเสี่ยงในการติดเชื้อจากการเดินทางและสิ่งแวดล้อมในการทำงานสูงกว่ากลุ่มคนทำงานที่เวิร์กฟรอมโฮม (Ilieva, R., 2022)

3) *แนวทางการรับมือของผลกระทบในมิติความเหลื่อมล้ำ* โดยเหตุที่ความเหลื่อมล้ำถูกผลิตสร้างผ่านกลไก 4 ประเภท (Therborn, G., 2012) ได้แก่ (หนึ่ง) ระยะห่าง (Distantiation) คือการที่มีคนบางกลุ่มอยู่หน้าหน้าและ/หรือคนอื่นถูกทิ้งไว้ข้างหลัง (สอง) การกีดกันออก (Exclusion) คือการกำหนดให้มีอุปสรรคกีดขวางคนบางกลุ่มไม่ให้เข้าถึงคุณภาพชีวิตที่ดี (สาม) การจัดลำดับชั้น (Hierarchy) ในสังคมและองค์กรที่ทำให้คนบางกลุ่มอยู่เหนือคนกลุ่มอื่น และ (สี่) การขูดรีด (Exploitation) เอาเปรียบการทำงานหนักและการยอมจำนนของกลุ่มผู้เสียเปรียบ การรับมือผลกระทบของโควิด-19 ในมิติความเหลื่อมล้ำจึงควรจะดำเนินการผ่านกลไกเหล่านี้

ข้อค้นพบจากงานวิจัยที่ว่าคนทำงานในระบบอาหารส่วนใหญ่เป็นคนทำงานรายได้น้อย และเสี่ยงต่อความยากจน และวิกฤติโควิด-19 ก็ส่งผลกระทบต่อคนกลุ่มนี้มากที่สุด มาตรการประกันรายได้ไม่ว่าจะเป็นรายได้พื้นฐาน (Basic Income) หรือเงินอุดหนุนคนทำงานรายได้น้อย (Negative Income Tax) รวมทั้งการลดช่องว่างระหว่างค่าจ้างขั้นต่ำไปสู่ค่าจ้างเพื่อชีวิต ฯลฯ ล้วนเป็นแนวทางลดช่องว่างระหว่างคนทำงานในระบบอาหารในระบบเศรษฐกิจนอกภาคทางการและในภาคทางการ

ระบบประกันสังคมที่จัดแบ่งลำดับชั้นของสิทธิประโยชน์ผ่านความสามารถในการจ่ายของแรงงานนอกระบบในมาตรา 40 อาจเป็นกลไกหนึ่งของการผลิตซ้ำความเหลื่อมล้ำ หากมองว่าแรงงานนอกระบบแต่ละกลุ่มล้วนมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมเหมือนกัน แต่ความสามารถในการจ่ายที่ไม่เท่ากันเกิดจากการขาดมาตรการประกันรายได้พื้นฐาน ระบบประกันสังคมควรมุ่งจัด

สิทธิประโยชน์ที่เท่าเทียมให้กับแรงงานนอกระบบทุกกลุ่ม และควรเพิ่มสัดส่วนตัวแทนของแรงงานนอกระบบในคณะกรรมการประกันสังคม เพื่อขยายมาตรการคุ้มครองครอบคลุมกลุ่มประชากรแรงงานนอกระบบที่เป็นกลุ่มประชากร 2 ใน 3 ของประชากรแรงงานทั้งหมดในประเทศไทย

ภาวะไร้วัดตนในเชิงนโยบายของคนทำงานกลุ่มนี้ ซึ่งรวมถึงการไม่ได้รับการคุ้มครองด้านแรงงาน เนื่องจากเข้าไม่ถึงระบบประกันสังคมที่จะช่วยรองรับเมื่อเกิดปัญหา (ภาณติมา พงษ์นัยรัตน์, 2564) รวมถึงการเข้าไม่ถึงมาตรการเยียวยาจากการถูกปฏิเสธสิทธิ (วัชชีรานนท์ ทองเทพ และภาณุมาศ สงวนวงศ์, 2563) นโยบายที่สนับสนุนการรวมกลุ่มรวมตัวของผู้ประกอบการรายย่อยทั้งในธุรกิจจำหน่ายอาหารสดอาหารแห้งและธุรกิจร้านอาหารก็มีความสำคัญ ทั้งเป็นแนวทางที่ป้องกันการขูดรีดเอารัดเอาเปรียบจากการจ้างงานที่ไม่เป็นธรรมโดยมีพักต้องพึ่งพารัฐแต่เพียงอย่างเดียว ดังการรวมกลุ่มรวมตัวของไรเดอร์เพื่อนำเสนอข้อเรียกร้องในการคุ้มครองคนทำงานในช่วงโควิด-19 ที่ผ่านมา (ภาสกร ญีนาง, 2564; สถาบันแรงงานและเศรษฐกิจที่เป็นธรรม, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ถือเป็นงานวิจัยเชิงบุกเบิกองค์ความรู้และสร้างการรับรู้ต่อการดำรงอยู่ของคนทำงานในระบบอาหาร (Food System Worker) ในประเทศไทย ซึ่งแต่เดิมมุ่งเน้นไปที่ระบบอาหารและความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งมีได้ให้น้ำหนักกับคนทำงานภายใต้ระบบอาหาร ทำให้คนทำงานภายใต้ระบบอาหารบางกลุ่มถูกมองข้าม

ข้อเสนอแนะ

มาตรการลดผลกระทบความเหลื่อมล้ำต่อคนทำงานในระบบอาหารเขตเมืองควรประกอบไปด้วย มาตรการประกันรายได้พื้นฐาน สิทธิประโยชน์ประกันสังคมที่เท่าเทียมสำหรับคนทำงาน และสนับสนุนการรวมกลุ่มรวมตัวของคนทำงานในระบบอาหารเพื่อมีส่วนร่วมในกระบวนการเชิงนโยบาย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้การสนับสนุน “โครงการความเป็นธรรมทางสังคมสำหรับทุกคนในวิกฤติโควิด-19: กรณีศึกษาคนทำงานในระบบอาหารในเมืองกรุงเทพ” ขอขอบคุณหน่วยปฏิบัติการวิจัยความมั่นคงของมนุษย์และความเท่าเทียม และคุณรัศมี เอกศิริ ที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินการโครงการ

เอกสารอ้างอิง

- กานติมา พงษ์นัยรัตน์. (2564). ผลกระทบของแรงงานนอกระบบจากการเข้าไม่ถึงสวัสดิการภาครัฐ ในช่วงสถานการณ์โควิด-19: กรณีศึกษาเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี. *วารสารรัฐศาสตร์ รบรุษและสหวิทยาการ*, 4(3), 27-44.
- ภาสกร ญี่นาง. (2564). วิฤตสิทธิแรงงานในเศรษฐกิจยุคดิจิทัล: ปัญหาความขัดแย้งระหว่าง “ไรเดอร์” กับแพลตฟอร์มที่รัฐเพิกเฉย. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 14(1), 84-113.
- มณฑล กปิลกาญจน์ และพรชนก เทพขาม. (2564). มาตรการแรงงานที่เหมาะสม ยืดหยุ่น และ พร้อมรับการอยู่ร่วมกับโควิด-19. Retrieved from https://www.bot.or.th:443/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_27Sep2021.aspx
- วัชรานนท์ ทองเทพ และภานุมาศ สงวนวงษ์. (2563). ลงทะเบียนเยียวยา: วิเคราะห์สารพันปัญหา เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากโควิด-19. *BBC News ไทย*. เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-52350798>
- สถาบันแรงงานและเศรษฐกิจที่เป็นธรรม. (2563). การรวมกลุ่มของไรเดอร์ส่งอาหาร-การต่อรองกับ แพลตฟอร์มข้ามชาติยักษ์ใหญ่. Retrieved from <https://decode.plus/20200909/>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน เป็นรายภาค และจังหวัด พ.ศ. 2545-2562. Retrieved from <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/08.aspx>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). สรุปผลที่สำคัญสำรวจภาวะการทำงานของประชากรไตรมาสที่ 4 พ.ศ. 2565. Retrieved from http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/ด้านสังคม/สาขาแรงงาน/ภาวะการทำงานของประชากร/2565/summary_q4_65.pdf/2565/summary_q4_65.pdf
- Brown, P. (2013). Education, opportunity and the prospects for Social mobility. *British Journal of Sociology of Education*, 34(5-6), 678-700.
- Cho, S. J., Lee, J. Y., & Winters, J. V. (2020). COVID-19 Employment Status Impacts on Food Sector Workers. Retrieved from <https://docs.iza.org/dp13334.pdf>

- Chopra, D., & Krishnan, M. (2022). *COVID-19 and the unpaid care economy in Asia and the Pacific [Documentos de Proyectos]*. Naciones Unidas Comisión Económica para América Latina y el Caribe (CEPAL). Retrieved from Naciones Unidas Comisión Económica para América Latina y el Caribe (CEPAL)
- Clark, K., & Kanellopoulos, N. C. (2013). Low pay persistence in Europe. *Labour Economics*, 23, 122–134.
- Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques*. (3rd Edition). New York : John Wiley & Sons.
- Ericksen, P. J. (2008). Conceptualizing food systems for global environmental change research. *Global Environmental Change*, 18(1), 234–245.
- Forsythe, E., Kahn, L. B., Lange, F., & Wiczer, D. (2020). Labor demand in the time of COVID-19: Evidence from vacancy postings and UI claims. *Journal of Public Economics*, 189, 104238.
- Goddard, E. (2021). The impact of COVID-19 on food retail and food service in Canada: A second assessment. *Canadian Journal of Agricultural Economics/Revue Canadienne d'agroeconomie*, 69(2), 167–175.
- Ilieva, R. (2022, November 8). *New Report: NY Food 2025 / Describing the Experiences of NYC Food Workers During COVID-19 and Beyond: A Mixed Methods Study*. Retrieved from CUFPI website: <https://cunurbanfoodpolicy.org/news/2022/11/08/new-report-ny-food-2025-describing-the-experiences-of-nyc-food-workers-during-covid-19-and-beyond-a-mixed-methods-study/>
- ILO. (2020). *COVID-19 and the world of work: Impact and policy responses*. Retrieved from https://www.oitcinterfor.org/sites/default/files/file_publicacion/5th_monitor.pdf
- Mcknight, A., Stewart, K., Himmelweit, S., & Palillo, M. (2016). *Evidence Review Low pay and in-work poverty: Preventative measures and preventative approaches*. Luxembourg : Publications Office of the European Union.

- Mekonnen, E. E. & Kassegn, A. A. (2022). Food insecurity and unemployment crisis under COVID-19: Evidence from sub-Saharan Africa. *Cogent Social Sciences*, 8(1), 2045721.
- Nguyen, H. (2018). *Sustainable food systems: Concept and framework*. FAO. Retrieved from <https://www.fao.org/3/ca2079en/CA2079EN.pdf>
- Oxford Policy Management, & United Nations. (2020). *Social impact assessment of COVID-19 in Thailand*. Retrieved from <https://www.unicef.org/thailand/reports/social-impact-assessment-covid-19-thailand>
- Schnabel, C. (2016). *Low-wage employment*. *IZA World of Labor*. Retrieved from <https://wol.iza.org/articles/low-wage-employment/long>
- Seedat, S., & Rondon, M. (2021). Women's wellbeing and the burden of unpaid work. *BMJ*, 374, n1972.
- Tacoli, C., & Vorley, B. (2015). Reframing the debate on urbanisation, rural transformation and Food security. *IIED Briefing*. Retrieved from <https://iied.org/17281iied>
- Therborn, G. (2012). The Killing Fields of Inequality. *International Journal of Health Services*, 42(4), 579–589.
- WHO. (2020, March 12). *WHO announces COVID-19 outbreak a pandemic*. Retrieved from <http://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/news/news/2020/3/who-announces-covid-19-outbreak-a-pandemic>
- Wolfson, J. A., Leung, C. W., & Kullgren, J. T. (2020). Food as a Critical Social Determinant of Health Among Older Adults During the Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Pandemic. *JAMA Health Forum*, 1(7), e200925.

ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี

Factors Affecting Drugs Offenses in Amata City Industrial Estate Area,
Chonburi Province

บุญธรรม ใจภักดี¹ และศิริพร นุชสำเนียง²

Boontham Jaipukdee and Siriporn Nuchsamnieng

Received: September 28, 2022

Revised: January 10, 2023

Accepted: January 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี และ 2) เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและวิธีการป้องกันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านครอบครัว ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และด้านเศรษฐกิจ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ได้ 400 ตัวอย่าง จากประชากรจำนวน 215,425 คน เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวโดยวิธี One Way Anova เพื่อใช้ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมากกว่าสองกลุ่ม ผลการวิจัย พบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 324 คน คิดเป็นร้อยละ 80 มีอายุในช่วงอายุตั้งแต่ 21-30 ปี จำนวน 229 คน คิดเป็นร้อยละ 57.1 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 36.9 มีสถานภาพโสด จำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 70.3 มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 264 คน คิดเป็นร้อยละ

¹⁻² โรงเรียนนายร้อยตำรวจ; Royal Police Cadet Academy

ละ 65.8 มีรายได้ส่วนตัวต่อเดือน ตั้งแต่ 15,001-25,000 บาท จำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 51.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด มีค่าเฉลี่ยภาพรวมเท่ากับ 3.15 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.21 ด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.23 ด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.20 ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.20 และด้านครอบครัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.24 และ 2) แนวทางในการแก้ไขปัญหและวิธีการป้องกันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน คือ การสำรวจสภาพและวิเคราะห์ปัญหา สอบถามความคิดเห็น กำหนดนโยบาย สร้างความเข้าใจ วางแผนงานดำเนินงาน พัฒนาบุคลากร จัดกิจกรรมป้องกัน และรักษามาตรฐานและการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีผล, การกระทำความผิด, ยาเสพติด

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the factors affecting drugs offenses in Amata City Industrial Estate Area, Chonburi Province; and 2) to present guidelines for solving problems and how to prevent drug offenses in Amata City Industrial Estate Area, Chonburi Province by dividing into 4 aspects, namely family aspect, social aspect, working environment aspect and economic aspect. It was a quantitative research. The sample size was calculated using the Taro Yamane formula. There were 400 samples from a population of 215,425 people. The research tools were questionnaires. Statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and one way analysis of variance. ANOVA was used to test for differences in means of more than two groups. The results showed that 1) most of the samples were male, 324 people, 80%, aged between 21-30 years, 229 people, 57.1%, high school education level, 148 people, 36.9 %, single status, 282 people, 70.3%, employees in private company, 264 people, 65.8%, personal income per month from 15,001-25,000 baht, 207 people, 51.6%. The results of data analysis found that the factors affecting drug offenses had an overall mean of 3.15,

standard deviation was 1.21; in the economic aspect, mean was 3.36, standard deviation was 1.23; in the social aspect, mean was 3.13, and standard deviation was 1.20; in the working environment aspect, mean was 3.11, standard deviation was 1.20; in the family side, mean was 3.01, standard deviation was 1.24; and 2) guidelines for solving problems and preventing drug offenses consisted of 9 steps, namely surveying and analyzing the problem, asking for opinions, setting policies, creating understanding, planning operations, developing personnel, organizing preventive activities and maintain standards and continuous audits.

Keywords: Factors Affecting, Offense, Drug

บทนำ

สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทย ยาเสพติดที่ลักลอบลำเลียงนำเข้ามาในประเทศไทย โดยเฉพาะยาบ้า เฮโรอีน และไอซ์ส่วนใหญ่มาจากแหล่งผลิตในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ สำหรับกัญชาลักลอบนำเข้ามาจาก สปป.ลาว และโคเคน มาจากทวีปอเมริกาใต้โดยยาบ้า เป็นตัวยาที่แพร่ระบาดหลักในประเทศขณะที่ ไอซ์ เฮโรอีน และกัญชาส่วนใหญ่ลำเลียงผ่านประเทศไทยไปยังประเทศที่สาม เห็นได้จากการจับกุม ไอซ์ เฮโรอีน และกัญชาในปริมาณมาก ซึ่งพบความเชื่อมโยงกับเครือข่ายการค้ายาเสพติดข้ามชาติทั้งในและนอกภูมิภาคอาเซียน การจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศ ปี 2562 มีจำนวน 182,781 คดี ผู้ต้องหา 189,841 คน และเป็นคดีที่ไม่ทราบผู้กระทำความผิด จำนวน 2,278 คดีจำแนกเป็นคดียาบ้า 138,150 คดี ของกลางประมาณ 396,567,340.06 เม็ด ไอซ์ 23,688 คดี ของกลาง 17,504.72 กิโลกรัม เฮโรอีน 1,005 คดี ของกลาง 723.45 กิโลกรัม โคเคน 55 คดี ของกลาง 41.91 กิโลกรัม กัญชาแห้ง 6,926 คดี ของกลาง 27,560.21 กิโลกรัม พืชกระท่อม 12,819 คดี ของกลาง 92,929.94 กิโลกรัม คีตามีน 682 คดี ของกลาง 1,106.03 กิโลกรัม และเอ็กซ์ตาซี 213 คดีของกลาง 265,699.36 เม็ด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2562)

เมื่อเปรียบเทียบสถิติผลการจับกุมคดียาเสพติดในภาพรวม ปี 2561 และปี 2562 พบว่ายาเสพติดที่สำคัญ เช่น ยาบ้า ไอซ์ เฮโรอีน โคเคน กัญชาแห้ง และคีตามีน มีการจับกุมและตรวจยึดปริมาณของกลางลดลง เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา พืชกระท่อม และเอ็กซ์ตาซีอย่างไรก็ตามแม้การจับกุมจำนวนคดีลดลง แต่ปริมาณของกลางที่ถูกจับกุมและตรวจยึดกลับเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 1 สถิติการจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศ เปรียบเทียบปี 2561-2562

ยาเสพติด	ข้อมูล	ปี 2561	ปี 2562	ร้อยละ (ลดลง/เพิ่มขึ้น)
ยาบ้า	จำนวนคดี	183,078	138,150	- 24.54
	ของกลาง (ล้านเม็ด)	542.75	396.56	- 26.94
ไอซ์	จำนวนคดี	26,154	23,688	- 9.43
	ของกลาง (กก.)	18,891.90	17,504.72	- 7.34
เฮโรอีน	จำนวนคดี	1,191	1,005	- 15.62
	ของกลาง (กก)	1,189.92	723.45	- 39.20
โคเคน	จำนวนคดี	83	55	- 33.73
	ของกลาง (กก)	53.63	41.91	- 21.85
กัญชาแห้ง	จำนวนคดี	10,070	6,926	- 31.22
	ของกลาง (กก)	44,633.17	27,560.21	- 38.25
พืชกระท่อม	จำนวนคดี	18,928	12,819	- 32.27
	ของกลาง (กก)	77,108.09	92,929.94	20.51
คีตาเมิน	จำนวนคดี	939	682	- 27.37
	ของกลาง (กก)	1,133.56	1,106.03	- 2.42
เอ็กซ์ตาซี	จำนวนคดี	273	213	- 21.98
	ของกลาง (เม็ด)	221,447	265,699	19.98

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2562

เมื่อพิจารณาการจับกุมและตรวจยึดของกลางยาบ้า ไอซ์ เฮโรอีน และคีตาเมิน ในคดีซึ่งมีปริมาณของกลางมาก ๆ เพิ่มขึ้น พบว่าถูกจับกุมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร/ปริมณฑล และพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งเป็นแหล่งพักเก็บยาเสพติด โดยส่วนหนึ่งเป็นการอยู่ระหว่างรอกระจายส่งจำหน่ายในพื้นที่ อีกส่วนรอการลำเลียงส่งต่อไปทางภาคใต้เพื่อส่งต่อไปยังประเทศที่สาม นอกจากนั้นยังพบว่ายาบ้าและไอซ์ มีการขยายตัวในกลุ่มผู้ค้ารายย่อยและการแพร่ระบาดในกลุ่มผู้เสพ ผู้เสพยาสามารถเข้าถึงยาเสพติดได้ง่ายขึ้นจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการขยายตัวของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Line Twitter ฯลฯ เป็นโอกาสให้กลุ่มผู้ค้าใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสาร ซื้อขายยาเสพติดได้สะดวกง่ายดาย และการชำระเงินผ่านระบบ Mobile Application ของธนาคารต่าง ๆ รวมทั้งการจัดส่งยาเสพติดด้วยพัสดุภัณฑ์ที่จัดส่งโดยบริษัทขนส่งทั้งของรัฐและเอกชน ส่งผลให้การค้ายาเสพติดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ขยายวงกว้างออกไปได้มากขึ้น

พื้นที่การลักลอบนำเข้ายาเสพติด ยังคงเป็นพื้นที่ตามแนวชายแดนภาคเหนือ ด้านจังหวัดเชียงราย และจังหวัดเชียงใหม่ ที่ใช้เป็นพื้นที่หลักในการเส้นทางการลักลอบลำเลียงทั้งยาบ้า ไอซ์ เฮโรอีน และคีตาามีน ส่วนพื้นที่ที่สำคัญที่มีการลักลอบนำเข้ายาเสพติดอีกด้านหนึ่ง คือ พื้นที่ทางชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่นำเข้รองลงมาจากภาคเหนือ เนื่องด้วยสภาพภูมิประเทศที่มีเกาะดอนตามลำน้ำโขงในการพักคอยยาเสพติด ทำข้าม จุดผ่านแดน จุดผ่อนปรน จุดจอดเรือ ที่เอื้ออำนวยต่อการลักลอบนำเข้ายาเสพติด การลักลอบนำเข้ายาเสพติดทางด้านนี้พบว่า ทั้งความถี่และปริมาณการลักลอบนำเข้าต่อครั้งเพิ่มขึ้น ทั้งยาบ้า กัญชาแห้ง ไอซ์ และคีตาามีน

ในเขตพื้นที่จังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายในการควบคุมยาเสพติด เนื่องจากมีคนต่างพื้นที่มาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากในเขตพื้นที่จังหวัดชลบุรีมีทั้ง สถานที่ท่องเที่ยว เขตพื้นที่อุตสาหกรรม สถานศึกษา ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจสำคัญของประเทศ โดยคนที่มาอาศัยอยู่มีทั้งคนไทย นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ชาวต่างชาติที่มาทำงานในพื้นที่จังหวัดชลบุรี การจับกุมคดียาเสพติดจึงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2562)

ตารางที่ 2 สถิติจำนวนคดียาเสพติดในเขตพื้นที่จังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2562

ข้อมูล	เฮโรอีน	แอ็กซ์ตาซี (เม็ด)	กัญชาแห้ง	ยาบ้า (เม็ด)	คีตาามีน	โคคาอีน (โคเคน)	ไอซ์	พืชกระท่อม
จำนวนคดี	2	9	184	1,396	45	2	1,490	24
จำนวนผู้ต้องหา	2	10	187	1,430	51	2	1,530	24
น้ำหนัก กก.	0.0008	207.00	10.42	3,285,263.85	10.57	0.30	990.89	22.52

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2562

สถิติผลการจับกุมคดียาเสพติดในปี 2562 ฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี ดังนี้ 1) ผลิต จำนวน 3 คดี 2) จำหน่าย จำนวน 10 คดี 3) ครอบครองเพื่อจำหน่าย จำนวน 72 คดี 4) ครอบครอง จำนวน 82 คดี 5) เสพยาเสพติด จำนวน 286 คดี (ระบบสารสนเทศสถานีดำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2562) ปัญหาเสพติดในสถานประกอบการนับเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหาการใช้ยาเสพติดของพนักงาน จะส่งผลกระทบต่อสถานประกอบการเองหลายประการ เช่น เกิดความไม่ปลอดภัยต่อพนักงาน ในสถานประกอบการ กระทบต่อมาตรฐานการจัดการของบริษัท รวมทั้งมีผล

ต่อคุณภาพและปริมาณการผลิตซึ่งจะเกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมและยังส่งผลร้ายต่อประชาชนบริสุทธิ์ (เสกสิทธิ์ สวรรยาธิปิติ, 2554) เช่น อุบัติภัยบนทางหลวงซึ่งส่วนมากเกิดจากคนขับรถกินยาบ้า หรือเสพยาเสพติดบาง ชนิดระหว่างปฏิบัติหน้าที่ในการขนส่งสินค้า ในส่วนของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมย่อม ได้รับผลเสียหายโดยตรงจากการใช้ยาเสพติดของพนักงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมของตนเอง ดังนี้ 1) ประสิทธิภาพในการทำงานของผู้ใช้แรงงานลดลง 2) ผลผลิตลดลง 3) เกิดอุบัติเหตุในการทำงานและความเสียหายอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นในสถานประกอบการอุตสาหกรรม 4) เพิ่มค่าใช้จ่ายในการชดเชยความเสียหาย 5) เพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลอาการเจ็บป่วยทั่วไปที่เกิดจากการเสพยาเสพติด 6) ปัญหาความขัดแย้งในหมู่ผู้ใช้แรงงาน 7) ปัญหาโจรกรรมทรัพย์สินในสถานประกอบการอุตสาหกรรม 8) ปัญหาการเพิ่มภาระการบริหารงานบุคคลอันเนื่องมาจากผู้ใช้แรงงานมีปัญหาการใช้ยาเสพติด และ 9) ปัญหาภาพพจน์ขององค์กรที่มีปัญหาเสพยาเสพติด

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยได้เห็นถึงปัญหาเสพยาเสพติดนับเป็นปัญหาสำคัญที่เหนี่ยวนำถึงความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จ ในการประกอบอาชีพ ของพนักงาน โทษของยาเสพติดที่มีต่อพนักงาน นอกจากจะทำให้เกิดผลร้ายต่อร่างกายและจิตใจโดยตรงแล้ว อาจจะถูกไล่ออกจากงานเนื่องจากไม่มีประสิทธิภาพในการทำงาน ฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของสถานประกอบการ และยังผิดกฎหมาย ตลอดจนครอบครัวที่อยู่เบื้องหลังยังพลอยได้รับความเดือดร้อนอีกด้วย และที่สำคัญผู้ใช้ยาเสพติด ยังเป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมกับบุตรหลานในครอบครัวของตนเอง (จำเริญสุภาคำ, 2559) นอกจากนั้นปัญหาเสพยาเสพติดในกลุ่มผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการ ยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาตลอดและได้มีนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้ยาเสพติดในสถานประกอบการโดยได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการปราบปราม การป้องกัน และการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในสถานประกอบการ

การดำเนินงานการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานประกอบการ สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ได้แสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนฝ่ายผู้ใช้แรงงานให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานประกอบการโดยการฝึกอบรม ธารรงค์เผยแพร่ความรู้ ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชนและสื่อบุคคล เพื่อเสริมสร้างความตระหนักต่อปัญหายาเสพติดให้แก่ผู้ใช้แรงงานและผู้เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้เจ้าของสถานประกอบการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานประกอบการมาตลอดโดยการผสมผสานมาตรการและประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

ภาครัฐและเอกชน เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ใช้แรงงาน และเจ้าของสถานประกอบการเป็นสำคัญเพื่อให้ปัญหาเสพติดนี้หมดไป (เอกภุทธะ เหล่ามีผล, 2558)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญาและวิธีการป้องกันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยนำเครื่องมือของเชิงปริมาณมาอธิบายสนับสนุนผลการวิจัยให้สมบูรณ์ขึ้นดังนี้ โดยการเก็บข้อมูลกระทำในรูปแบบการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถาม โดยเป็นการเลือกแบบสุ่มตัวอย่างโดยการพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชากร คือ พนักงานบริษัท เจ้าหน้าที่หน่วยงานงานของรัฐ ผู้ที่พักอาศัย ที่อยู่ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี ประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมมากกว่า 750 โรงงาน มีจำนวนพนักงานทั้งหมดมากกว่า 215,425 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบโควต้า (Quota Sampling) มาทำการวิเคราะห์

จำนวนประชากรในการสุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลโดยใช้สมการคำนวณของทาโร ยามาเน 1970 (Taro Yamane)

$$n = N / (1 + N (e ^ 2))$$

$$n = 215,425 / (1 + 215,425 (0.05 ^ 2))$$

$$= 399.25$$

จำนวนประชากรในการสุ่มตัวอย่าง 400 คน

เครื่องมือในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลที่เป็นข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างตามตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำคามผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี ตามแบบการตอบแบบหลายคำตอบและแบบวิธี ลิเคิร์ต-สเกล โดยแบ่งเป็นแต่ละด้านดังนี้ ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาเสพติด ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านครอบครัว 2) ปัจจัยด้านสังคม 3) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และ 4) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

ข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมศึกษาและวิเคราะห์ผลงานวิชาการ เอกสารการวิจัยวิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ กฎหมาย ระเบียบ หนังสือราชการ ตลอดจนเอกสารสิ่งตีพิมพ์อื่นๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากคณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจถึงผู้กำกับการสถานีตำรวจภูธรในเขตพื้นที่ บริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และบริษัทต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี เพื่อขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการกระจายแบบสอบถามไปตามบริษัทต่างๆที่อยู่ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี โดยการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาใช้บริการและอยู่ในพื้นที่ โดยการเก็บแบบสอบถามคืนหลังจากกลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการกรอกข้อมูลเรียบร้อยแล้วคิดเป็นร้อยละ รายชื่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) บริษัทต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี 2) บริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) 3) สถานีตำรวจภูธรเมืองชลบุรี 4) สถานีตำรวจภูธรดอนหัวฬ่อ และ 5) สถานีตำรวจภูธรพานทอง

การวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความเรียบร้อย ความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกฉบับ และการตรวจให้น้ำหนักคะแนนตามที่กำหนด ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 6 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ได้แก่

อายุ เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

เพศ เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

สถานภาพสมรส เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ระดับการศึกษา เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

อาชีพ เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทนามบัญญัติ (Nominal Scale)

รายได้ เป็นระดับการวัดข้อมูลประเภทเรียงลำดับ (Ordinal Scale)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า Likert (Summated Rating Method: The Likert Scale) โดยมีสเกลอยู่ 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดมีการจัดเป็นการวัดระดับข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านอื่นๆ เพิ่มเติม

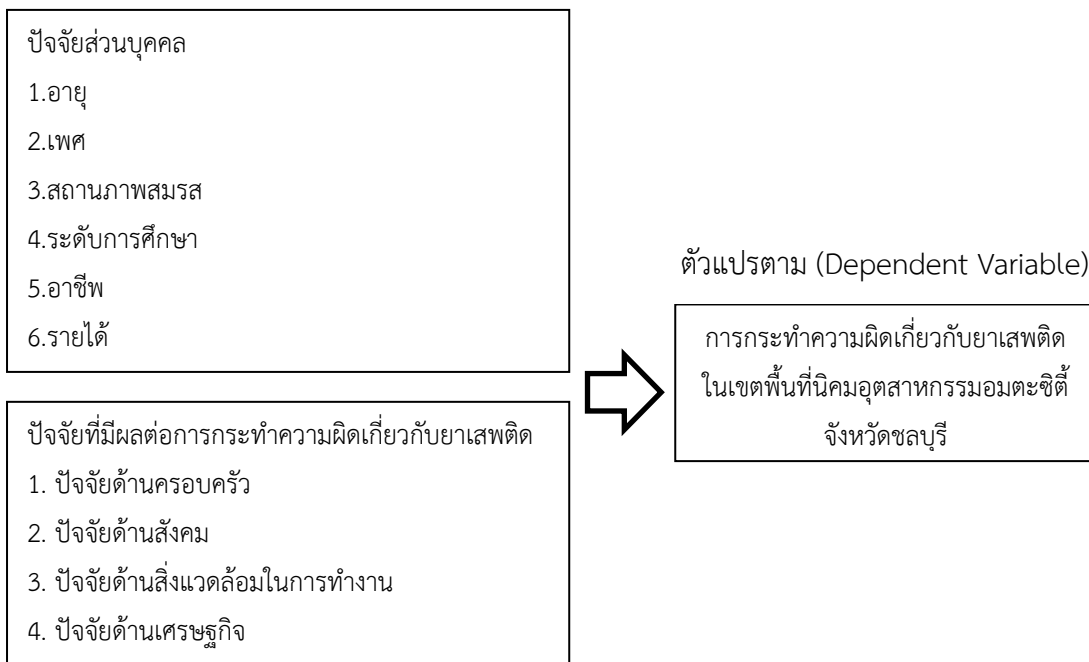
สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS For Window Version 10.01 โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์โดยสถิติ ค่าเฉลี่ย ร้อยละและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

ค่าสถิติขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวโดยวิธี One Way Anova เพื่อใช้ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยมากกว่าสองกลุ่ม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การหาคุณภาพเครื่องมือ

การหาความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงและให้คะแนนความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Item Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คนและคัดเลือกข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 0.5 ขึ้นไป

การรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ผู้วิจัยได้คำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Ethical Principles) โดยผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Ethical Principles) ดังต่อไปนี้

1. หลักความเคารพในบุคคล (Respect for Person) ผู้วิจัยได้เขียนโครงร่างวิทยานิพนธ์ เพื่อนำเสนอคณะกรรมการประเมินโครงร่างวิทยานิพนธ์ ผ่านตามขั้นตอนที่กำหนด และได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย กรอบแนวคิด และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับไว้อย่างชัดเจน การเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่ที่จะได้รับความยินยอมจากเจ้าของพื้นที่ก่อนทำการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวิจัย ทุกครั้งที่เก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่

2. หลักการให้ประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดอันตราย (Beneficence/Non-maleficence) ในการเก็บรักษาข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามถือเป็นความลับ โดยไม่มีการระบุข้อมูลใด ๆ ของผู้ตอบแบบสอบถามลงในแบบสอบถามแต่อย่างใด

3. หลักความยุติธรรม (Justice) การเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยได้คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย กรอบแนวคิด และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ตามโครงร่างวิทยานิพนธ์โดยไม่มีอคติใด ๆ การเก็บข้อมูลมีการกระจายตามกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการเก็บตัวอย่าง

การรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ผู้วิจัยได้ขออนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ก่อนที่จะเริ่มทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เอกสารรับรองเลขที่: 650705-031 รหัสโครงการวิจัย: FSRPCA-IRB-65031

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1 ระดับความสำคัญปัจจัยด้านครอบครัว โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.01 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.24 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า คนในครอบครัวไม่เคยรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในแต่ละวันของกัน มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.24 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.21 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาครอบครัวมักมีความขัดแย้งกันอยู่เสมอ ค่าเฉลี่ย 3.18 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.19 อยู่ในระดับปานกลาง คนในครอบครัวมักมีความลับต่อกัน ค่าเฉลี่ย 3.12 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.24 อยู่ในระดับปานกลาง เวลาอยู่ต่อหน้าคนในครอบครัวจะรู้สึกอึดอัดและไม่สบายใจ ค่าเฉลี่ย 3.11 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.29 อยู่ในระดับปานกลาง คนในครอบครัวจะพูดคุยกันด้วยอารมณ์มากกว่าเหตุผล ค่าเฉลี่ย 2.95 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.32 อยู่ในระดับปานกลาง และคนในครอบครัวต่างคนต่างอยู่ขาดการเอาใจใส่กัน ค่าเฉลี่ย 2.47 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.17 อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ

1.2 ระดับความสำคัญปัจจัยด้านสังคม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.13 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มักปรึกษาเพื่อนมากกว่าคนในครอบครัวก่อนตัดสินใจทำอะไรลงไป มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.27 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.15 อยู่ใน

ระดับปานกลาง รองลงมา มีนัดท่องเที่ยวกับเพื่อนๆเป็นประจำในช่วงวันหยุด ค่าเฉลี่ย 3.15 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.16 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพื่อนเยอะและมักจะมิกุ้ยกับคนแปลกหน้าเป็นประจำ ค่าเฉลี่ย 3.13 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.09 อยู่ในระดับปานกลาง มีงานเลี้ยงสังสรรค์เป็นประจำหลังเลิกงาน ค่าเฉลี่ย 3.12 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.19 อยู่ในระดับปานกลาง มีเพื่อนที่ขบถดีมีสุรา หรือเที่ยวเตร่ในเวลากลางคืน ค่าเฉลี่ย 3.10 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.27 อยู่ในระดับปานกลาง และในชุมชนที่พักอาศัยมีแหล่งมั่วสุมของยาเสพติด ค่าเฉลี่ย 3.00 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.31 อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

1.3 ระดับความสำคัญปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.11 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า สภาพการทำงานที่ต้องยืนหรือเดินเป็นเวลานาน ๆ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.30 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.21 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ลักษณะของงานเป็นงานหนักทำให้เกิดความเหนื่อยล้า ค่าเฉลี่ย 3.24 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.20 อยู่ในระดับปานกลาง ไม่มีสถานที่ออกกำลังกายหรือพักผ่อนที่เพียงพอ ค่าเฉลี่ย 3.21 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.20 อยู่ในระดับปานกลาง สภาพการทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรขนาดใหญ่ ค่าเฉลี่ย 3.20 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.22 อยู่ในระดับปานกลาง ลักษณะของงานมีความเสี่ยงสูง ค่าเฉลี่ย 3.13 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.21 อยู่ในระดับปานกลาง สภาพการทำงานที่มีอากาศร้อน อากาศถ่ายเทไม่สะดวก ค่าเฉลี่ย 3.10 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.19 อยู่ในระดับปานกลาง และไม่มีสถานที่ให้ความรู้หรือแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด ค่าเฉลี่ย 2.58 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.20 อยู่ในระดับน้อย ตามลำดับ

1.4 ระดับความสำคัญปัจจัยด้านเศรษฐกิจ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.36 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.23 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มีปัญหาด้านภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.63 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.16 อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีปัญหาการกู้หนี้ยืมสินของคนในครอบครัวมีเพิ่มมากขึ้น ค่าเฉลี่ย 3.62 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.18 อยู่ในระดับมาก รายรับจากการทำงานไม่เพียงพอกับรายจ่าย ค่าเฉลี่ย 3.48 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.12 อยู่ในระดับมาก มีปัญหาการว่างงานของคนในครอบครัว ค่าเฉลี่ย 3.18 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.26 อยู่ในระดับปานกลาง มีการเปลี่ยนงานอยู่บ่อยครั้ง ค่าเฉลี่ย 3.13 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.29 อยู่ในระดับปานกลาง และชอบเล่นการพนันอยู่เป็นประจำ ค่าเฉลี่ย 3.09 ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.37 อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2. แนวทางในการแก้ไขปัญหาและวิธีการป้องกันการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี สำหรับการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหา

ยาเสพติดในสถานประกอบการ ประกอบด้วย 9 ขั้นตอน ดังนี้ 2.1 การสำรวจสภาพปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาเสพติดในสถานประกอบการ 2.2 การสอบถามความคิดเห็นเพื่อต่อสู้กับปัญหาเสพติด 2.3 การกำหนดนโยบายการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานประกอบการ 2.4 การสร้างความเข้าใจในแนวนโยบายการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานประกอบการกับบุคลากรในสถานประกอบการ 2.5 การวางแผนงานดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานประกอบการ 2.6 การพัฒนาบุคลากรแกนนำเพื่อปฏิบัติงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานประกอบการ 2.7 การดำเนินการจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานประกอบการ 2.8 การติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน 2.9 การรักษามาตรฐานและการตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะซิตี้ จังหวัดชลบุรี สามารถนำมาอภิปรายผลในแต่ละด้านได้ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยด้านครอบครัว พบว่า การที่คนในครอบครัวต่างคนต่างอยู่ ขาดการเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน ไม่รับรู้เรื่องราวปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัว พุดคุยด้วยอารมณ์มากกว่าเหตุผล เป็นสาเหตุที่นำไปสู่การเสพยาเสพติดได้ สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันแรก ที่มีบทบาทหน้าที่ในการป้องกันปัญหายาเสพติดโดยตรง พ่อ แม่ บุตร สามเษภรรยา คือ บุคคลสำคัญ ในการอบรม ตักเตือน หรือเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน เพื่อไม่ให้บุคคลในครอบครัวเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมิต วัฒนธัญญกรรม และคณะ (2546) ซึ่งในบางครั้งอาจจะมีปัญหาจากการทำงาน เกิดความเครียด เหนื่อยล้าจากการทำงานมาบ้าง ดังนั้นสถาบันครอบครัว จึงมีบทบาทที่สำคัญในการสร้างทัศนคติที่ดี ให้คำปรึกษา ให้คำ แนะนำที่ถูกต้อง สร้างความอบอุ่นให้กับครอบครัว ไม่สร้างปัญหาให้กับครอบครัว เข้าใจถึงปัญหาและโทษของยาเสพติดในทางที่ถูกต้อง

2. ปัจจัยด้านสังคม พบว่า ปัจจัยด้านสังคมมีส่วนสำคัญในการทำให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด โดยส่วนใหญ่มักปรึกษาเพื่อนมากกว่าคนในครอบครัวก่อนตัดสินใจทำอะไรลงไป มีนัดท่องเที่ยวกับเพื่อนๆเป็นประจำในช่วงวันหยุด เพื่อนเยอะและมักจะมีคุยกับคนแปลกหน้าเป็นประจำ มีงานเลี้ยงสังสรรค์เป็นประจำหลังเลิกงาน มีเพื่อนที่ชอบดื่มสุรา หรือเที่ยวเตร่ในเวลากลางคืน และในชุมชนที่พักอาศัยมีแหล่งมั่วสุมของยาเสพติด ทั้งนี้ปัญหายาเสพติดยังเป็นตัวก่อให้เกิดปัญหาสังคมอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอาชญากรรม เพราะผู้ติดยาจำเป็นต้องใช้เข็มสำหรับฉีดยาเสพติดเป็นประจำทุกวัน และจำเป็นต้องเพิ่มปริมาณขึ้นอยู่ตลอดเวลา

สอดคล้องกับผลการวิจัยของนิชธร ปุณณะปัญญา (2558) ดังนั้น การประกอบอาชีพสุจริตทั่ว ๆ ไป นั้นย่อมเป็นการยากที่จะหาเงินมาซื้อสารเสพติดได้อย่างพอเพียง และในสภาพความเป็นจริงผู้ติดยา จะไม่มีใครคบค้าหรือร่วมสมาคมด้วย สถานประกอบการต่าง ๆ ก็ไม่รับเข้าทำงาน เหตุนี้จึงเป็น จุดเริ่มต้นของการประกอบอาชญากรรม ทำให้มีประวัติคดีอาชญากรรม ซึ่งส่งผลให้ให้สถานประกอบการ ต่าง ๆ ไม่รับเข้าทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน นอกจากนั้นยังเป็นสาเหตุ ของปัญหาสังคมอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ปัญหาวัยรุ่น ปัญหาการพนัน ปัญหาครอบครัว ปัญหาการ แพร่ระบาดของโรคเอดส์ เป็นต้น

3. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน พบว่า การทำงานเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตของเราทุก ๆ คนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในแต่ละวันเราต้องใช้เวลา หลายชั่วโมงในการทำงานเพื่อที่จะทำงานหา รายได้เลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ในสถานที่ทำงานจึงมีส่วนสำคัญ เพราะเปรียบเสมือนบ้านอีกหลังหนึ่งที่พนักงานหรือลูกจ้างจำเป็นต้องเข้ามาใช้ชีวิตในแต่ละวันเป็น เวลานาน เราจึงไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่าสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีก็เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วย ป้องกันให้พนักงานหรือลูกจ้างในสถานประกอบการนั้น ๆ ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ การ ออกแบบสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ในสถานประกอบการควรคำนึงถึงปัจจัยสำคัญดังต่อไปนี้ ลักษณะของงานที่มีความเสี่ยงสูง สถานที่ออกกำลังกายหรือพักผ่อนที่เพียงพอ สถานที่ให้ความรู้ หรือแหล่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติด สภาพการทำงานที่มีอากาศร้อน/อากาศถ่ายเทไม่สะดวก สภาพการทำงานที่ต้องยืนหรือเดินเป็นเวลานาน ๆ สภาพการทำงานเกี่ยวกับเครื่องจักรขนาดใหญ่ และลักษณะของงานเป็นงานหนักทำให้เกิดความเหนื่อยล้า หากสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี มี แรงจูงใจในการทำงานและสะดวกสบายจะช่วยเพิ่มพลังงานเชิงบวกในที่ทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการวิจัยของสุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล (2547) อีกทั้งยังสร้างผลผลิตและความสำเร็จที่ดีให้กับ องค์กรได้ ในทางกลับกัน สถานที่ทำงานที่ไม่น่าพึงพอใจจะทำให้ประสิทธิภาพของพนักงานลดลง และยังทำให้พวกเขาเกิดความเครียดขึ้นได้ ซึ่งมีโอกาสที่จะทำให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้

4. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่า ปัญหาของพนักงานในสถานประกอบการส่วนใหญ่ จะมี ปัญหาที่มาจากรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ซึ่งอาจจะมาจาก 2 ปัจจัยหลักคือ 1) ปัจจัยที่เกิดจาก ตัวของพนักงานและบุคคลในครอบครัวเอง เช่น ปัญหาด้านภาระหนี้สินที่เพิ่มขึ้น ชอบเล่นการพนัน อยู่เป็นประจำ มีการเปลี่ยนงานอยู่บ่อยครั้ง ปัญหาการว่างงานของคนในครอบครัว ปัญหาการกู้หนี้ยืมสินของคนในครอบครัวมีเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของคม เหล่าบุตรสา (2557) 2) ปัจจัยด้านค่าครองชีพเพิ่มขึ้น สามารถดูได้จากตัวเลขอัตราเงินเฟ้อ และอัตราค่าครองชีพ จากราคาสินค้าต่าง ๆ ที่เพิ่มขึ้น และไม่มีทีท่าว่าจะลดลงเลยจนถึงปัจจุบัน อัตราค่าครองชีพที่สูง

ขึ้นมาเรื่อย ๆ ในแต่ละปี สามารถเปรียบเทียบกับอัตราการขึ้นเงินเดือนของพนักงานในหลาย ๆ บริษัทที่มีสัดส่วนที่แตกต่างกันมาก อย่างไรก็ตามในมุมมองของผู้บริหารในแต่ละองค์กร ก็ต้องหามาตรการที่มีความเหมาะสมมากที่สุด เพื่อให้องค์กรอยู่ได้และพนักงานก็อยู่ได้เช่นกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของชาติรี ชีววัฒนานนท์ (2559) โดยวิธีการหลัก ๆ ที่องค์กรส่วนใหญ่พิจารณา เช่น ปรับฐานเงินเดือนพนักงาน เพิ่มเงินค่าครองชีพอีกก่อนหนึ่งแยกจากเงินเดือน และเพิ่มเงินค่าครองชีพ แต่ให้ชั่วคราว จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นมีส่วนทำให้พนักงานหรือลูกจ้างในสถานประกอบการต่าง ๆ เกิดความเครียด กัดดัน และหันเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งสามารถเป็นได้ทั้ง 2 กรณีคือ ผู้เสพและผู้จำหน่ายได้เช่นกัน

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานประกอบการ พบองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำเอาองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนเชิงนโยบายและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานประกอบการได้ดังนี้

1. การกำหนดนโยบาย ทุกองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ต้องมีการกำหนดนโยบายในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ชัดเจน รวมถึงการจัดเตรียมงบประมาณ บุคลากร และอุปกรณ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ ให้เพียงพอ เหมาะสม มีการดำเนินการติดตามผลการดำเนินงานอย่างจริงจัง และต่อเนื่องเป็นประจำ

2. การให้ความร่วมมือ สถานประกอบการต่าง ๆ ต้องให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐบาล ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด จากการศึกษาวิจัย พบว่าสถานประกอบการส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือ เนื่องจากกลัวเรื่องภาพลักษณ์ของบริษัท และกลัวจะมีปัญหาเกี่ยวกับคดีความหรือการดำเนินการทางกฎหมาย เพราะฉะนั้นทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดร่วมกัน

3. สภาพแวดล้อมในการทำงานที่เหมาะสม สามารถแบ่งเป็นหัวข้อหลัก ๆ ดังนี้ 1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) ได้แก่ เสียงดัง ความร้อน ความสั่นสะเทือน แสงสว่าง ความกดดันบรรยากาศ ตลอดจนเครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งบริเวณสถานที่ทำงาน 2) สิ่งแวดล้อมทางเคมี (Chemical Environment) เช่น สารเคมีที่ใช้ สารเคมีที่เป็นผลผลิต สารเคมีที่เป็นของเสียต้องกำจัด เช่น สังกะสี แมงกานีส สารตะกั่ว สารปรอท สารเคมีนั้นอาจอยู่ในรูปของก๊าซ ไอ ฝุ่น ละออง คิว หรืออยู่ในรูปของเหลว เช่น ตัวทำละลาย กรด ต่าง เป็น

ต้น สารเคมีที่ใช้ในการผลิตบางตัวที่มีผลทำให้ติดยาเสพติดได้ เช่นสารระเหยประเภททินเนอร์ และ กาว 3) สิ่งแวดล้อมทางชีวภาพ (Biological Environment) ได้แก่ แบคทีเรีย เชื้อรา ไวรัส พยาธิ และสัตว์อื่น ๆ เช่น ุง ตะขาบ และสิ่งแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ ฝุ่นฝ้าย ฝุ่นข้าว ฝุ่นเมล็ดพืชต่าง ๆ 4) สิ่งแวดล้อมทางเออร์กอนอมิกส์ (Ergonomics) สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อภาวะที่เกี่ยวกับจิตวิทยา สังคม และเศรษฐกิจในการทำงาน ได้แก่ สภาวะในการทำงานที่ถูกเร่งรัดหรือบีบบังคับให้ต้องทำงาน โดยไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ หรือมอบหมายให้ทำงานมากเกินไปจนเกินกำลัง หรือทำงานซ้ำซาก จนเกิดความเบื่อหน่าย การทำงานล่วงเวลา การทำงานกับเพื่อนร่วมงานที่แปลกหน้า สิ่งเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุให้เกิดความกดดันทางจิตใจ ซึ่งเป็นผลเสียต่อการปฏิบัติงาน ปัจจุบันมีหลายบริษัทที่กำหนดพื้นที่ให้พนักงานได้มีกิจกรรมทำเพื่อผ่อนคลายความเครียด เช่น สนามกีฬา ห้องดนตรี ห้องอ่านหนังสือ สวนสาธารณะ ร้านค้า ร้านอาหาร เป็นต้น

4. การจ้างงานที่มีความเป็นธรรม เมื่อพิจารณาติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมขององค์การสหประชาชาติและอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศบางฉบับ ประกอบกับมาตรฐานแรงงานไทย (มรท.8001-2553) ที่กระทรวงแรงงานปรับปรุงขึ้นจากมาตรฐานเดิมเพื่อส่งเสริมสถานประกอบการเพื่อการส่งออกให้เคารพปฏิบัติตามสิทธิแรงงานพื้นฐานโดยสมัครใจ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2550 มาตรา 84 (7) จะพบว่าหลักการเกี่ยวกับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมสำหรับคนทำงาน สรุปได้ดังนี้ 1) ค่าตอบแทนที่เท่าเทียมสำหรับงานที่มีคุณค่าอย่างเดียวกันให้ได้รับค่าตอบแทน สิทธิประโยชน์และสวัสดิการที่เป็นธรรมโดยไม่เลือกปฏิบัติ เว้นแต่ความอาวุโสและความชำนาญงานที่ต่างกัน 2) คำนึงถึงความเป็นอยู่ที่เหมาะสมสำหรับตนและครอบครัว อันควรแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคมอื่น ๆ ด้วย 3) อัตราค่าจ้างและค่าตอบแทนที่จ่ายแก่แรงงานต้องส่งเสริมโอกาสอันเท่าเทียมสำหรับทุกคนที่จะได้รับการส่งเสริม ให้มีความก้าวหน้าที่สูงขึ้นในการทำงานที่เหมาะสม โดยไม่ขึ้นอยู่กับข้อพิจารณาใด นอกจากความอาวุโสและความชำนาญที่แตกต่างกัน 4) สถานประกอบการต้องไม่หักค่าจ้าง ค่าตอบแทนในการทำงานหรือเงินอื่นที่กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน และข้อตกลงสภาพการจ้างกำหนดให้จ่ายแก่ลูกจ้าง ไม่ว่ากรณีใด ๆ เว้นแต่มีกฎหมายยกเว้นไว้ชัดเจน เช่น กฎหมายภาษี กฎหมายประกันสังคม บางเรื่องนายจ้างต้องได้รับความยินยอมจากลูกจ้างก่อนหักค่าจ้างด้วย เช่น เงินสมทบกองทุนเงินสำรองเลี้ยงชีพ, ชำระหนี้เงินกู้สหกรณ์ออมทรัพย์ในสถานประกอบการฯ 5) ส่งเสริมและคุ้มครองหลักประกันการมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมของฝ่ายแรงงานกับฝ่ายนายจ้างและรัฐบาลในการกำหนดค่าจ้าง ทั้งในระดับสถานประกอบการ, ระดับอุตสาหกรรมและในระดับชาติ (คณะกรรมการไตรภาคี) 6) การลดภาระค่าใช้จ่ายของพนักงาน โดย

มีการเพิ่มสวัสดิการต่าง ๆ เช่น ข้าวฟรี ค่าที่พัก ค่าเดินทางหรือรถรับส่ง ค่าโทรศัพท์ ค่าน้ำมัน สินค้าราคาถูก เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปขยายผลในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในสถานประกอบการในทุกพื้นที่ ทุกจังหวัด และทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และเป็นประโยชน์ในการวางแผนเชิงนโยบายมากขึ้น

2. หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปเป็นแนวทางในการวางแผนเชิงนโยบาย การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คม เหล่าบุตรสา. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเสพติดของผู้ต้องหาในคดียาเสพติดประเภท 1 (ยาบ้า) ในพื้นที่สถานีตำรวจภูธรสำโรงเหนือ*. (การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีววิทยาและการบริหารงานยุติธรรม). สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยรังสิต.

จำเริญ สุภาคำ. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับคดียาเสพติดยาบ้าของผู้ค้าย เป็นนักโทษเด็ดขาดในเรือนจำพื้นที่เขต 5 ในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา). คณะสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.

ชาตรี ชีววัฒนานนท์. (2559). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดในคดียาเสพติดของเยาวชน จังหวัดพิษณุโลก*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์). คณะเกษตรศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ณิชนธ์ ปุณณะปัญญา. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเด็กและเยาวชน ในจังหวัดบุรีรัมย์*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชีววิทยาและการบริหารงานยุติธรรม). สถาบันอาชีววิทยาและการบริหารงานยุติธรรม วิทยาลัยรัฐกิจ : มหาวิทยาลัยรังสิต.

- สมิต วัฒนธัญญกรรม และคณะ. (2546). การแพร่ระบาดของสารเสพติดและปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมและการเสพยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในจังหวัดปทุมธานี. กรุงเทพฯ : สถาบันธัญญรักษ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2562). ผลการปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศ ประจำปี 2562. กรุงเทพฯ : กระทรวงยุติธรรม.
- สุรศักดิ์ เลหาพิบูลย์กุล. (2547). อิทธิพลของปัจจัยด้านสังคม ครอบครัวและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการเสพยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารองค์การ). คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกริก.
- เสกสิทธิ์ สวรรยาธิปิติ. (2554). การกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ยาเสพติด และชีวิตร่างกาย (คดีร้ายแรง) ของเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล: การศึกษาวิจัยโดยใช้ทฤษฎีการควบคุมตนเอง. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เอกภักดิ์ เหล่ามีผล. (2558). ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของสถานีตำรวจภูธรในจังหวัดปทุมธานี. (การศึกษาค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครองสำหรับนักบริหาร). คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

การพัฒนาคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้สำหรับสถานศึกษา อาชีวศึกษา

Development of Guidelines for Implementing the Anti-Corruption
Education Curriculum for Vocational Education Institutions

สันติ ทองแก้วเกิด¹

Santi Thongkaewkoed

Received: November 20, 2022

Revised: January 20, 2023

Accepted: January 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอน 2) ออกแบบและสร้างคู่มือ 3) ประเมินคุณภาพคู่มือ และ 4) นิเทศติดตามผลการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาสภาพและแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา 2) ออกแบบและสร้างคู่มือฯ 3) ประเมินตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือฯ ด้วยการทดลองใช้ และ 4) เก็บรวบรวมข้อมูลทดลองภาคสนามและประเมินผลนิเทศติดตามการใช้คู่มือ ผลการวิจัย พบว่า 1) ควรกำหนดหลักการส่งเสริมด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้านทุจริตในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา ควรมีกระบวนการขับเคลื่อนหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา ควรมีแนวปฏิบัติในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ควรมีแผนการจัดการเรียนรู้และสื่อการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในสถานศึกษา 2) คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา พัฒนาขึ้นตามความต้องการผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยมีเป้าหมายให้

¹ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา; Office of the Vocational Education Commission

Corresponding author, e-mail: santithongkaewkoed@gmail.com, Tel.091-8253830

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การป้องกันการทุจริตและสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตให้แก่ผู้เรียน และผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความพร้อมในการกำกับติดตามการใช้หลักสูตรด้านทุจริตศึกษา 3) คุณภาพคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ด้านรูปเล่มอยู่ในระดับมาก ด้านเนื้อหาและด้านประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ผลการนิเทศติดตามผลการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อการใช้คู่มือฯ อยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อกระบวนการนิเทศติดตามการใช้คู่มือฯ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาคู่มือ, หลักสูตรด้านทุจริตศึกษา, สถานศึกษาอาชีวศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the conditions and guidelines for teaching and learning promotion and support; 2) to design and create a manual; 3) to assess the quality of the manual; and 4) to supervise and follow up on the use of the anti-corruption curriculum implementation guidelines. It was the research and development. The steps were as follows: 1) studying conditions and guidelines for promoting and supporting teaching and learning on morality and ethics in vocational education institutions; 2) designing and creating a manual; 3) assessing and examining the suitability and feasibility of the manual by trial; and 4) collecting field trial data and evaluating supervision results and following up on the manual. The results of the research showed that 1) there should be setting principles to promote morality and ethics against corruption in vocational education institutions. There should be a process to drive the anti-corruption education curriculum. There should be guidelines for moral and ethical development in educational institutions. There should be a learning management plan and teaching materials that were consistent with the context of learners in educational institutions; 2) guidelines for implementing the anti-corruption education curriculum for vocational education

institutions should be developed according to the needs of school administrators and teachers. The goal was to make school administrators and teachers understand and be able to apply the anti-corruption education curriculum to use in learning management to instill morals, ethics, corruption prevention and creating culture. Anti-corruption for students, school administrators and teachers should be ready to supervise and follow up using an anti-corruption education curriculum; 3) in terms of the quality of guidelines for implementing the anti-corruption education curriculum for vocational education institutions, the page layout was at a high level. Content and benefits were at the highest; and 4) the results of supervision and follow-up on the use of guidelines for implementing the anti-corruption curriculum for vocational education institutions found that teachers had opinions on the use of the manual at the highest level while the executives, teachers and parents were satisfied with the supervision process for monitoring the use of the handbook at a high level.

Keywords: Handbook Development, Anti-Corruption Education Curriculum, Vocational Education Institutes

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 1 “สร้างสังคมไม่ทนต่อการทุจริต” มุ่งเน้นให้ความสำคัญในกระบวนการปรับสภาพสังคมให้เกิดภาวะที่ “ไม่ทนต่อการทุจริต” โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการกล่อมเกลางานสังคมในทุกระดับช่วงวัยตั้งแต่ปฐมวัยเพื่อสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตและปลูกฝังความพอเพียง มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินการผ่านสถาบันหรือกลุ่มตัวแทนที่ทำหน้าที่ในการกล่อมเกลางานสังคม และได้กำหนดกลยุทธ์ 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 ปรับฐานความคิดทุกช่วงวัยตั้งแต่ปฐมวัยให้สามารถแยกระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมให้มีระบบและกระบวนการกล่อมเกลางานสังคมเพื่อต้านทุจริต กลยุทธ์ที่ 3 ประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องมือต้านทุจริต ในการมุ่งสร้างและพัฒนาคุณลักษณะ ค่านิยม และคุณธรรมอันพึงประสงค์ของคนไทย สำหรับประเด็นท้าทายประการหนึ่งของการพัฒนาคนไทย 4.0 คือ เรื่อง การพัฒนาคุณธรรมอันพึงประสงค์ หากพิจารณาสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ผล

การสำรวจในปี พ.ศ. 2559 พบว่า ปัญหาวิกฤตด้านคุณธรรมที่มีความรุนแรงในสังคมไทย ได้แก่ ปัญหาความซื่อสัตย์สุจริต การทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาขาดความสามัคคีเกิดความขัดแย้งในสังคม ปัญหาจิตสำนึกสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว และปัญหาขาดระเบียบวินัย โดยผู้คนส่วนใหญ่เล็งเห็นว่า คุณธรรมที่เยาวชนไทยควรได้รับการปลูกฝังมากที่สุด คือ เรื่องระเบียบวินัย รองลงมา คือ เรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญู กตเวที และความขยันหมั่นเพียร ดังนั้น การทำความเข้าใจและมุ่งส่งเสริม พัฒนาคุณลักษณะ ค่านิยม และคุณธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่ภาครัฐควรส่งเสริม คุณธรรมสำหรับนักเรียน ในปีพ.ศ. 2557 รัฐบาลได้กำหนดค่านิยม 12 ประการ ตามนโยบายของ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โดยค่านิยมดังกล่าวถูกนำมาผูกกับระบบการศึกษาไทยผ่าน การมอบหมายให้หน่วยงานด้านการศึกษากำหนดให้ผู้เรียนทุกระดับชั้น ท่องจำค่านิยม 12 ประการ ดังกล่าว ต่อมา ในปี พ.ศ. 2561 รัฐบาลได้กำหนดหลักคุณธรรมสำคัญ เพื่อเตรียมคนไทยสู่ศตวรรษ ที่ 21 เด่นหน้า ผนึกกำลังกับเครือข่ายภาคเอกชน ภาครัฐ และ ภาคประชาสังคม เพื่อปลูกฝังหลัก คัด 5 ประการสู่สังคม ได้แก่ ความพอเพียง มีวินัย สุจริต จิตสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อ สอดรับกับโมเดลพัฒนาคนไทย 4.0 ในศตวรรษที่ 21 โดยหลักคิด 5 ประการนี้ ถือเป็นพื้นฐานของ การดำเนินชีวิตที่จะช่วยเตือนสติ และยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ เพื่อนำพาสังคมไทยสู่ ความเจริญก้าวหน้า โดยกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณธรรมของคนไทย ตามแผนแม่บทส่งเสริม คุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2559-2564) ที่มีเป้าประสงค์สำคัญ คือ การทำให้สังคมไทยเป็น สังคมคุณธรรม (คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ, 2561)

ในการประชุมเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2561 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเกี่ยวกับหลักสูตร ด้านทุจริตศึกษา (Anti-Corruption Education) ให้กระทรวงศึกษาธิการเตรียมความพร้อม ในด้านต่าง ๆ เช่น ตำราเรียน ครู อาจารย์ รายละเอียดหลักสูตร เพื่อนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา ไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ทั้งนี้ ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร ดังกล่าว ให้มุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความหมายและขอบเขตของ การกระทำทุจริตในลักษณะต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ความเสียหายที่เกิดจากการทุจริต ความสำคัญของการต่อต้านการทุจริต รวมทั้งจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการจัดหลักสูตร ในแต่ละช่วงวัยของผู้เรียนด้วย โดยหลักสูตรหรือชุดการเรียนรู้ด้านการป้องกันการทุจริต แบ่งกลุ่ม ตามการเรียนการสอนในแต่ละช่วงชั้น และการฝึกอบรมในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (รายวิชาเพิ่มเติมการป้องกันการทุจริต) 2) หลักสูตรอุดมศึกษา (วัยใส ใจสะอาด) “Youngster with Good Heart” 3) หลักสูตรตามแนวทางรับราชการกลุ่มทหาร

และตำรวจ 4) หลักสูตรสร้างวิทยากรผู้นำการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริต และ 5) หลักสูตรโค้ชเพื่อการรู้คิดด้านทุจริตมีหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2564)

ตามบทบาทหน้าที่ศึกษานิเทศก์ กลุ่มส่งเสริมวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ทำหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาด้านการจัดการเรียนการสอน คุณธรรม จริยธรรมในระดับอาชีวศึกษา ได้มีทิศติดตามการจัดการเรียนการสอนด้านการบูรณาการส่งเสริมคุณธรรม และจริยธรรมในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา พบว่า นักเรียนขาดความเข้าใจในประเด็นการเรียนรู้ด้านการทุจริต ครูผู้สอนขาดการเชื่อมโยงกระบวนการด้านคุณธรรมจริยธรรมไปสู่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ขาดทักษะในการสื่อสารความหมายด้านการทุจริตที่ถูกต้อง ครูมุ่งเน้นการบรรยายมากกว่าการจัดการเรียน การสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้โต้ตอบ และนำเสนอผลงานตามที่ตนเองถนัด กิจกรรมการสอนมุ่งรายบุคคลมากกว่าการปฏิบัติแบบร่วมมือกันปฏิบัติ นักเรียนให้ความเป็นเหตุเป็นผลร่วมกับอารมณ์มากกว่าการใช้เหตุผลบนพื้นฐานความจริง ขาดแรงจูงใจในการเรียน รวมทั้งเนื้อหาด้านคุณธรรม ในบางเรื่องมีเนื้อหาที่เข้าใจยาก นักเรียนขาดทักษะในการสร้างข้อโต้แย้งหรือทักษะการให้เหตุผลบนพื้นฐานความเป็นจริงได้ และครูจัดการเรียนรู้ตามตำราโดยไม่เชื่อมโยงกับสถานการณ์และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ขาดสื่อการสอนที่ทันสมัยในการเรียนด้านคุณธรรมและจริยธรรม ขาดคู่มือและแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งในการนิเทศติดตามด้านการจัดการเรียนการสอน คุณธรรม จริยธรรมในระดับอาชีวศึกษา เป็นกระบวนการที่ศึกษาสภาพต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่จำเป็นที่จะนำมาเป็นตัวกำหนดถึงความต้องการจำเป็น เพื่อก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง (Harris, B. M., 1985)

จากเหตุผลและความเป็นมาดังกล่าว พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนมีความต้องการคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติการนำหลักสูตรด้านทุจริตไปใช้ ตามบันทึกข้อความหน่วยศึกษานิเทศก์ ลงเลขรับที่ 63 ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2563 เรื่อง รายงานผลปัญหาและความต้องการจากการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา จึงมีแนวคิดในการดำเนินการจัดทำคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ด้วยกระบวนการขั้นตอนวิจัยและพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการสร้างความรู้ความเข้าใจและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ให้แก่บุคลากรสถานศึกษาอาชีวศึกษา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนด้านคุณธรรมและ จริยธรรมในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา
2. เพื่อออกแบบและสร้างคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา
3. เพื่อประเมินคุณภาพคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา
4. เพื่อนิเทศติดตามผลการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับ สถานศึกษาอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) เรื่อง การพัฒนาคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพและแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอน ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา

1. การสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ หลักการ กระบวนการ แนวคิด ปัจจัยความสำเร็จและความร่วมมือด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้านทุจริตศึกษาในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา

2. ศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาผู้เรียนและส่งเสริมด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้านทุจริตในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา โดยการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมด้านทุจริตในสถานศึกษา จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตอนที่ 2 ออกแบบและสร้างคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา โดยเริ่มต้นตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2563 จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมด้านทุจริตในสถานศึกษา ศึกษาหลักการตั้งประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม และสร้างกรอบประเด็นคำถามโดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมด้านทุจริตในสถานศึกษา มาใช้เป็น

ข้อมูลประกอบเพื่อการยกร่างคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาในวันที่ 11 กรกฎาคม 2563 จำนวน 9 ชั่วโมง ประกอบด้วย 1) เลือกรายวิชากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม 2) บูรณาการรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม รหัสวิชา 20000-1501 และรายวิชาชีวิตกับสังคมไทย รหัสวิชา 30000-1501 3) บูรณาการในกลุ่มประเภทวิชาอื่น ๆ 4) บูรณาการกิจกรรมเสริมหลักสูตร 5) บูรณาการในวิถีชีวิตของสถานศึกษาและ 6) บูรณาการในข้อตกลงรายวิชา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญสนทนากลุ่มยกร่างคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตอนที่ 3 ประเมินตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ด้วยการทดลองใช้ (Try-out)

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการบริหาร การส่งเสริม ด้านการวัดและประเมินผล ด้านการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม ด้านทฤษฎีศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ ด้านการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา อย่างน้อย 1 ปีและครู จำนวน 4 คน เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม อย่างน้อย 3 ปีรวมทั้งสิ้นจำนวน 7 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา 2) แบบสอบถามความคิดเห็นของครูเห็นต่อการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา 3) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ปกครองต่อกระบวนการนิเทศติดตามการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับ สถานศึกษาอาชีวศึกษา

3. หาประสิทธิภาพของคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา และนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มสถานศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับเป้าหมายในการทดลอง ปีการศึกษา 2563 ระหว่างวันที่ 1-19 มีนาคม 2564 จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยการอาชีพกาญจนาภิเษกหนองจอก วิทยาลัยพณิชยการธนบุรี วิทยาลัยพณิชยการเชตุพน วิทยาลัยการอาชีพนวมินทรราชูทิศ และวิทยาลัยการอาชีพปากท่อ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวนแต่ละ 1 คน ครูจำนวนแต่ละ 4 คน และผู้ปกครอง จำนวนแต่ละ 2 คน รวม

จำนวน แห่งละ 7 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 35 คน ด้วยการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามและแบบประเมิน

ตอนที่ 4 เก็บรวบรวมข้อมูลทดลองภาคสนามและประเมินผลนิเทศติดตามการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ สถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มเป้าหมาย จำนวน 10 แห่ง ปีการศึกษา 2564 ประกอบด้วย วิทยาลัยเทคนิคตรัง วิทยาลัยเทคนิคสตูล วิทยาลัยอาชีวศึกษาลำปาง วิทยาลัยเทคนิคสระแก้ว วิทยาลัยเทคนิคราชบุรี วิทยาลัยการอาชีพกบินทร์บุรี วิทยาลัยการอาชีพนครสวรรค์ วิทยาลัยการอาชีพนิคมคำสร้อย และวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ ที่เป็นสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษา ที่มีแนวปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยทดลองใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสร้างความเข้าใจและปฏิบัติ ตามขั้นตอนในคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ระหว่างวันที่ 2 สิงหาคม ถึง วันที่ 17 กันยายน 2564

2. เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลในรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา 2) แบบสอบถามความคิดของครูเห็นต่อการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา 3) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ปกครองต่อกระบวนการนิเทศติดตามการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับ สถานศึกษาอาชีวศึกษา

3. นิเทศติดตามการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาอาชีวศึกษากลุ่มเป้าหมาย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 10 แห่ง ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวนแห่งละ 1 คน ครูจำนวนแห่งละ 4 คน และผู้ปกครองจำนวนแห่งละ 2 คน รวมจำนวนแห่งละ 7 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 70 คน ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาลในสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้รูปแบบการนิเทศติดตามการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ผ่านระบบออนไลน์ Google Meeting เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สำหรับแบบสอบถามวิจัยได้แนบไปพร้อมกับหนังสือราชการหน่วยศึกษานิเทศก์

ที่ ศธ 0613/181 ลงวันที่ 16 กันยายน 2564 เรื่อง นิเทศติดตามการทดลองใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา และเมื่อนิเทศเสร็จตามวันเวลาที่กำหนด ผู้ตอบแบบสอบถามวิจัยส่งแบบสอบถามกลับทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ E-mail: santithongkaewkoed@gmail.com

ขอบเขตด้านตัวแปร

1. ตัวแปรต้น ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

1.1 สภาพและแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรคุณธรรมและจริยธรรม

1.2 คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา

2. ตัวแปรตาม ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.1 คุณภาพคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา

2.2 ผลการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา

2.3 ผลการนิเทศติดตามผลการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ได้แก่

2.3.1 ความคิดเห็นของครูต่อการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา ไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา

2.3.2 ความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษาและครูต่อกระบวนการนิเทศติดตาม การใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา

2.3.3 ความพึงพอใจของผู้ปกครองต่อกระบวนการนิเทศติดตามการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา

ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา ปีการศึกษา 2563-2564

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพและแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนด้านคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา พบว่า ควรกำหนดหลักการส่งเสริมด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้านทุจริตในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา ควรมีกระบวนการขับเคลื่อนหลักสูตรด้าน

ทุจริตศึกษา ควรมีแนวปฏิบัติในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา ควรมีแผนการจัดการเรียนรู้และสื่อการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในสถานศึกษา

2. คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา พัฒนาขึ้นตามความต้องการผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยมีเป้าหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การป้องกันการทุจริตและสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตให้แก่ผู้เรียน และผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความพร้อมในการกำกับติดตามการใช้หลักสูตรด้านทุจริตศึกษา สำหรับแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานอาชีวศึกษา ได้แก่ 1) เลือกรายวิชากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม 2) บูรณาการในรายวิชา หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม รหัสวิชา 20000-1501 และรายวิชา ชีวิตกับสังคมไทย รหัสวิชา 30000-1501 3) บูรณาการในกลุ่มสาระวิชาอื่น ๆ 4) บูรณาการในกิจกรรมเสริมหลักสูตร 5) บูรณาการในวิถีชีวิตสถานศึกษา และ 6) บูรณาการในข้อตกลงรายวิชา โดยวิธีการนำไปปฏิบัติให้สถานศึกษาเป็นผู้พิจารณา

3. คุณภาพคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา พบว่า

3.1 ด้านรูปลักษณ์คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา อยู่ในระดับมาก

3.2 ด้านเนื้อหาคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด

3.3 ด้านประโยชน์คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด

4. นิเทศติดตามผลการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา พบว่า

4.1 ครูมีความคิดเห็นต่อการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด

4.2 ผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อกระบวนการนิเทศติดตามการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับ สถานศึกษาอาชีวศึกษาที่นำเสนอข้างต้น ผู้วิจัยดำเนินการอภิปรายผลในประเด็นหลักที่สำคัญ ดังนี้

1. สภาพและแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนด้านคุณธรรม และ จริยธรรมในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา พบว่า ควรกำหนดหลักการส่งเสริมด้านคุณธรรมและ จริยธรรมด้านทฤษฎีในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการทำงานเป็นทีม 2) หลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกในสถานศึกษา และ 3) หลักการตัดสินใจร่วมกัน ทั้งนี้เพราะการ ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษาให้สำเร็จนั้น ควรเป็นไปอย่างเหมาะสม มีส่วนร่วมของ ทุกฝ่ายสนับสนุนให้เกิดเป็นพลังในการขับเคลื่อนให้เป็นไปตามความมุ่งหมายที่คาดหวังให้ผู้เรียนมี คุณลักษณะอันพึงประสงค์และสามารถนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิต ฝึกทักษะการเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์พร้อมทั้งพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับพลเมืองไทยที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นไปตามพระบรม ราโชบายด้านการศึกษา “การเป็นพลเมืองดี เป็นหน้าที่ของทุกคน” อีกทั้งเป็นนโยบายของรัฐบาลที่ กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยุทธศาสตร์ชาติที่ 6 ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษาและสอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ (2561) ที่ ได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) โดยประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและ เสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้สถาบัน ทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ โดยการปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมผ่าน การเลี้ยงดูในครอบครัว การปลูกฝังค่านิยม และวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ส่วนด้าน กระบวนการส่งเสริมด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้านทฤษฎีในสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา มี 5 ขั้นตอน 1) สร้างความตระหนักถึงความจำเป็นในการส่งเสริมคุณธรรมและ จริยธรรมในสถานศึกษา 2) การประสานงานในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน 3) การกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้านการจัดการเรียนรู้คุณธรรมและจริยธรรม 5) การพัฒนา ความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานแบบพลังเกื้อกูล สามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกัน โดยการปฏิบัติถ้าทุก ฝ่ายร่วมกันพัฒนาเป็นไปตามขั้นตอนและมุ่งประโยชน์ถึงผู้เรียนก็จะสามารถพัฒนากระบวนการด้าน คุณธรรม จริยธรรม ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนไปในทิศทางที่ดีขึ้น สอดคล้อง กับแนวคิดของ Robbins, S P., & Coulter, M. (2010) ได้กล่าวว่า การวางแผนเป็นหน้าที่ที่สำคัญ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหน้าที่หลักเป็นก้าวแรกของการจัดการทั้งปวง การวางแผน ครอบคลุมถึงหน้าที่การ

จัดการด้านอื่น ๆ ไว้ด้วย การวางแผนเป็นกระบวนการ เป็นวิธีการที่มีขั้นตอนอันต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน และวิธีการนั้นต้องกำหนดขึ้นโดยอาศัยหลักเหตุผล ดังนั้น กระบวนการวางแผนจึงเป็นวิธีการที่อาศัยหลักเหตุผลในการกำหนดว่า จะทำอะไรในอนาคต จะทำอย่างไรในการดำเนินงาน ในกิจกรรมนั้น ๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และจะวัดได้อย่างไร ซึ่งวิธีการต่าง ๆ ดังกล่าว ต้องเป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องสัมพันธ์กันส่วนในด้านของปัจจัยในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้านทุจริต ประกอบด้วย 1) ทศณคติที่ดีในการร่วมกันปฏิบัติงาน 2) การสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาสถานศึกษา 3) การสร้างเครือข่ายแบบร่วมมือ 4) การยอมรับร่วมกันต่อการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาในทุกมิติ 5) จัดกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะวิชาชีพคุณธรรมจริยธรรม 6) การมีส่วนร่วมในการพัฒนางานวิจัยและนวัตกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม 7) การสร้างความเชื่อมั่นและความเป็นกัลยาณมิตรในการปฏิบัติงาน จากข้อค้นพบปัจจัยในการพัฒนาควรเสริมสร้างให้ทุกฝ่ายเปิดรับและร่วมกันพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป พร้อมกันและพัฒนาจริยธรรมที่ส่งผลต่อผู้เรียนที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของเพลินตา พรหมบัวศร (2560) ได้ศึกษาปัจจัยสำคัญในกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ คือ การพัฒนาผู้สอนให้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงจากด้านใน (Transformative Learning) โดยมีขั้นตอนการพัฒนาการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 สร้างแรงบันดาลใจ ขั้นที่ 2 เรียนรู้สิ่งใหม่ ขั้นที่ 3 ขยายสู่การปฏิบัติ ขั้นที่ 4 ถอดบทเรียน และขั้นที่ 5 กำหนดเป้าหมายของการโค้ชที่สูงขึ้น และข้อค้นพบด้านการพัฒนาสถานศึกษาแบบร่วมมือให้เกิดประสิทธิผลและความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้านทุจริต ประกอบด้วย 1) การวางแผนร่วมกันระดมความคิด 2) ออกแบบวิธีการสู่การปฏิบัติแบบร่วมมือร่วมใจ 3) ร่วมกันออกแบบนวัตกรรมในการแก้ปัญหา 4) ออกแบบหลักสูตรการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม 5) ปฏิบัติงานและติดตามประเมินผล การปฏิบัติงานด้วยวงจรปฏิบัติการ PDCA 6) เป็นผู้นำเป็นต้นแบบ เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เป็นเลิศ ด้านการจัดการอาชีวศึกษาที่ทันสมัยสู่ประชาชน สู่สังคม และประเทศชาติ 7) เผยแพร่ผลงานที่ประสบความสำเร็จ 8) ยกย่องและเชิดชูเกียรติบุคลากรและนักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษา จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติให้เกิดผลลัพธ์ที่ประสบความสำเร็จควรพัฒนาร่วมกันแบบรวมพลังเป็นกัลยาณมิตร เป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่ทำให้การทำงานร่วมกันหรือการทำงานเป็นทีมประสบความสำเร็จ ความร่วมมือจึงเป็นคุณลักษณะที่เป็นกลุ่มทีมหรือองค์กรพึงปรารถนา ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกับผู้อื่น การร่วมมือกัน การร่วมรู้ร่วมคิด การทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อสร้างบางสิ่งบางอย่างร่วมกัน ซึ่งองค์ประกอบของคู่มือควรมีการกำหนดหลักการและวิธีการนำไปปฏิบัติให้เห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม (Crowther, J., 1996)

2. ผลการออกแบบและพัฒนาคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา เป็นไปตามความต้องการผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยมีเป้าหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การป้องกันการทุจริตและสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตให้แก่ผู้เรียน และผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความพร้อมในการกำกับติดตามการใช้หลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษา สำหรับแนวทางการนำสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานอาชีวศึกษา ได้แก่ 1) เลือกรายวิชากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม 2) บูรณาการในรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม รหัสวิชา 20000-1501 และรายวิชาชีวิตกับสังคมไทย รหัสวิชา 30000-1501 3) บูรณาการในกลุ่มประเภทวิชาอื่น ๆ 4) บูรณาการในกิจกรรมเสริมหลักสูตร 5) บูรณาการในวิถีชีวิตสถานศึกษา 6) บูรณาการในข้อตกลงรายวิชา โดยวิธีการนำไปปฏิบัติให้สถานศึกษาเป็นผู้พิจารณา ทั้งนี้เพราะการพัฒนาคู่มือต้องอาศัยขั้นตอนและหลักการที่สอดคล้องกับแนวคิดของกาญจนา จานงค์ดี (2551) ได้กล่าวไว้ว่าคู่มือที่ดีต้องมีลักษณะ 6 ประการ ดังนี้ คือ 1) สามารถเข้าใจลักษณะในเนื้อหาและขอบข่าย 2) ช่วยให้สามารถดำเนินการตามแนวทางและขั้นตอนต่าง ๆ ได้ดี 3) กิจกรรมที่เสนอหรือกำหนดไว้ควรมีการทดลองใช้ 4) แนวการเรียนรู้ที่เน้นย้ำแนวปฏิบัติที่มุ่งไปสู่จุดหมายอย่างต่อเนื่อง 5) ความแปลกใหม่ของกิจกรรมควรส่งเสริมแก่ผู้ปฏิบัติ โดยค่อยเป็นค่อยไป 6) รูปแบบและวิธีการ (ขั้นตอน) ควรที่จะคงรูปแบบขั้นตอนโดยสม่ำเสมอ และควรมีสื่อเทคโนโลยี เพราะเทคโนโลยีมีบทบาทที่สำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาและมีบทบาทสำคัญในการช่วยในเรื่องการค้นหาข้อมูล เพื่อการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว ทันสมัย ช่วยให้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการเรียนการสอนให้มีคุณภาพมากขึ้น อีกทั้งช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่มากมายหรือในโลกแห่งความรู้ ซึ่งผู้เรียนมีความสามารถที่จะเรียนเวลาใด สถานที่ใด หรือแม้กระทั่งจะเรียนรู้กับใครก็ได้ ตามความสนใจของแต่ละคน จึงเกิดความยืดหยุ่นในการเรียนรู้มาก ดังนั้นครูผู้สอนควรมีความรู้และทักษะไอซีทีในระดับสูง รวมถึงความเข้าใจในการพัฒนาการของการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเรียนการสอน (วัชรฯ เล่าเรียนดี, 2553)

3. ผลการนิเทศติดตามผลการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา พบว่า ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทฤษฎีศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะการพัฒนาคู่มือมีความเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดเป็นรูปธรรมโดยใช้กระบวนการสอน และตัวอย่างที่เป็นกิจกรรมที่ช่วย

กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเกิดการเรียนรู้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนด โดยมีการกำหนดหลักการของรูปแบบคู่มือที่ชัดเจน กระบวนการของคู่มือได้พัฒนาอย่างมีขั้นตอน และสอดคล้องกับการกำหนดขอบข่ายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมและมีขั้นตอนที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง มีกระบวนการปฏิบัติ หรือแนวปฏิบัติที่สะดวกเป็นคู่มือที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะมีการสร้างหรือพัฒนาคู่มือด้วยกระบวนการที่มีความเป็นระบบตามหลักการ โดยเริ่มจากการศึกษาสภาพ และแนวทางในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรคุณธรรมและจริยธรรม การตรวจสอบรูปแบบ การทดลองใช้และการประเมินผลการใช้คู่มือโดยผู้ใช้ สอดคล้องกับแนวคิดของ รัตนะ บัวสนธ์ (2552) ที่กล่าวถึง กระบวนการหรือขั้นตอนของการพัฒนานวัตกรรมหรือรูปแบบว่าเป็นกระบวนการของการวิจัยและพัฒนาซึ่งกระบวนการดำเนินงานที่มีขั้นตอนต่อเนื่องกันตามลำดับ กล่าวคือ ผลที่ได้รับจากการดำเนินงานในขั้นตอนหนึ่ง ๆ จะได้รับการนำไปใช้สำหรับดำเนินงานในขั้นตอนต่อ ๆ ไป ทั้งนี้ ประกอบด้วย ขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ สังเคราะห์สำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา หรือความต้องการ ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบ สร้าง และประเมินนวัตกรรม ขั้นตอนที่ 3 การนำนวัตกรรมไปทดลองใช้ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงนวัตกรรม และขั้นตอนที่ 5 การเผยแพร่นวัตกรรม และยังสอดคล้องกับแนวคิด Strickland, A. W. (2006) ที่ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบ ไว้ว่า ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย การวิเคราะห์ (Analysis) การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การนำไปทดลองใช้ (Implement) และการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเรียกว่า “ADDIE Model” ส่งผลให้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านพุทธศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษา อาชีวศึกษา มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับครู มีความคิดเห็นต่อคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านพุทธศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับความพึงพอใจของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองต่อกระบวนการนิเทศติดตามการใช้คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านพุทธศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะมาจากกระบวนการนิเทศติดตามมีความเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และให้คำปรึกษาในส่วนที่พัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย พร้อมทั้งคู่มือที่ออกแบบและพัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้จริงและมีคุณภาพเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิด Harris, B. M. (1985) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาให้มีความสมบูรณ์เหมาะสมกับการนิเทศมากขึ้น โดยเน้นการวางแผนปฏิบัติงานมากกว่าการควบคุมทำให้มีขั้นตอนเพิ่มขึ้นเป็น 6 ขั้นตอน 1) การประเมินสภาพปัจจุบัน 2) การจัดลำดับความสำคัญของงาน 3) การออกแบบวิธีการนิเทศ 4) การจัดสรรทรัพยากร 5) การประสานงาน และ 6) การอำนวยการ ทั้งนี้

จะเห็นได้ว่าการใช้กระบวนการเปิดโอกาส และรับฟังผู้ปกครองในการคิดหาวิธีพัฒนาการเรียนให้แก่ บุตรหลาน และใช้กระบวนการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้รับการนิเทศ ก็ส่งผลให้ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก หรือถ้าปฏิบัติอย่างต่อเนื่องก็อาจจะส่งผลเปลี่ยนไปเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยและพัฒนา เรื่อง การพัฒนาคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา ไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา

1.ได้แนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา

แนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา แนวทางการนำสูตรด้านทุจริต	หมายเหตุ
1. เลือกรายวิชากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม	วิธีการนำไปปฏิบัติให้ สถานศึกษาเป็นผู้ พิจารณา
2. บูรณาการในรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม รหัสวิชา 20000-1501 และ รายวิชาชีวิตกับสังคมไทย รหัสวิชา 30000-1501	
3. บูรณาการในกลุ่มประเภทวิชาอื่น ๆ	
4. บูรณาการในกิจกรรมเสริมหลักสูตร	
5. บูรณาการในวิถีชีวิตสถานศึกษา	
6. บูรณาการในข้อตกลงรายวิชา	

2. ได้เทคนิคการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้และสื่อการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของ
ผู้เรียนในสถานศึกษา

3. ได้องค์ความรู้ที่จะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนใน
สถานศึกษาอาชีวศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรสนับสนุนให้ครูผู้สอนร่วมกับเครือข่ายความร่วมมือวางแผนและเตรียม
จัดทำกิจกรรมเพื่อนำคู่มือที่พัฒนาขึ้นไปใช้ให้มีประสิทธิภาพ

2. ควรจัดประชุมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนด้านนำหลักสูตรด้านทุจริตไปใช้ในสถานศึกษา เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานตามคู่มือที่พัฒนาขึ้น

3. ควรดำเนินการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการและประยุกต์ตามช่วงวัยของผู้เรียน และปฏิบัติตามขั้นตอนในคู่มือ

4. นำคู่มือที่พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้ควรจัดให้มีการนิเทศติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องภายในสถานศึกษาอาชีวศึกษา และแลกเปลี่ยนสะท้อนคิดร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา เหมาะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนอาชีวศึกษาที่มีความพร้อมในการกำกับติดตามการใช้หลักสูตรด้านทุจริตศึกษา

2. หากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนอาชีวศึกษาได้ศึกษาคู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา จะทำให้มีความเข้าใจและวิธีการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม การป้องกันการทุจริตและสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริตให้แก่ผู้เรียน

3. คู่มือแนวทางการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ สำหรับสถานศึกษาอาชีวศึกษา สามารถศึกษาการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการนำหลักสูตรด้านทุจริตศึกษาไปใช้ได้เหมาะสมกับบริบทสถานศึกษาอาชีวศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา จำนงค์ดี. (2551). *คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาไตรสิกขา โรงเรียนวัดสี่แยกราษฎร์บำรุง*. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

คณะกรรมการส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติ. (2561). *แผนแม่บทส่งเสริมคุณธรรมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2559-2564)*. เข้าถึงได้จาก [http://www.mfa.go.th/acc/ contents/ files/other-20180719-160433-889866.pdf](http://www.mfa.go.th/acc/contents/files/other-20180719-160433-889866.pdf)

เพลินตา พรหมบัวศร. (2560). รูปแบบการศึกษาบูรณาการชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพการโค้ช การสะท้อนคิดและการใช้พลังคำถามวิทยาลัยพยาบาลสถาบันพระบรมราชชนก. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 27(1), 60-72.

- รัตน์ะ บัวสนธิ์. (2552). *การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ : คำสมัย.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2553). *การนิเทศการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Crowther, J. (1996). *Oxford Advanced Learner' Dictionary*. (5thed.). NY : Oxford University.
- Harris, B. M. (1985). *Supervisory behavior in education*. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall. Press.
- Robbins, S P., & Coulter, M. (2010). *Management*. (11thed.). New Jersey : Prentice-Hall Press.
- Strickland, A. W. (2006). *ADDIE. Idaho State University College of Education Science, Math & Technology Education*. Retrieved from <http://www.ed.isu.edu/addie/index.htm>.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา

Factors Related to Health Care Behaviors of Village Health Volunteers,
Raman District, Yala Province

ธวัชชัย สุนทรนนท์¹

Tawatchai Sunthonnon

Received: November 07, 2022

Revised: January 11, 2023

Accepted: February 01, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษา คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ปีงบประมาณ 2564 จำนวน 274 คน โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 176 คน ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และตรวจสอบความเที่ยง ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค 0.88 และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 84.20 และมีเพศชายเพียง ร้อยละ 17.60 มีอายุเฉลี่ย 41.15 ปี สถานภาพส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส/อยู่ด้วยกัน ร้อยละ 64.80 มีระยะเวลาการปฏิบัติงานเฉลี่ยเท่ากับ 15.52 ปี ส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว ร้อยละ 88.10 ปัจจัยนำด้านความรู้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ย 2.84 ด้านทัศนคติส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงมีค่าเฉลี่ย 2.97 ปัจจัยเอื้อในภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย 2.98 และเมื่อพิจารณาราย

¹ วิทยาลัยชุมชนยะลา; Yala Community College

ด้าน พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง ค่าเฉลี่ย 2.61 ด้านโครงการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.38 ปัจจัยเสริมในภาพรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.25 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพจากสื่อต่างๆ ส่วนใหญ่อยู่ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.30 ด้านการได้รับคำแนะนำสนับสนุนจากบุคคลต่างๆ ส่วนใหญ่อยู่ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.39 และระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพส่วนใหญ่อยู่ระดับสูง ค่าเฉลี่ย 2.77 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ปัจจัยนำด้านความรู้มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.001$) ปัจจัยนำด้านทัศนคติ ปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริม ไม่พบความสัมพันธ์ทางสถิติ ($p\text{-value} = 0.883$), ($p\text{-value} = 0.068$) และ ($p\text{-value} = 0.990$) ตามลำดับ

คำสำคัญ: ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์, พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ, อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

Abstract

The objective of this research article was to study factors related to health care behaviors of village health volunteers in Raman District, Yala Province. It was a quantitative research. The population was 274 village health volunteers, Raman District, Yala Province, fiscal year 2021. The researcher collected data using a questionnaire from a sample of 176 people. 3 experts verified content validity and validated Cronbach's alpha coefficient was 0.88. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, maximum, minimum and Pearson's correlation coefficient. The results of the study revealed that most of the sample were female 84.20% and male only 17.60% with an average age of 41.15 years. Most of them were marital status/living together 64.80% with an average working period of 15.52 years. Most of them did not have underlying disease, 88.10%. Most of the predisposing factors in knowledge aspect were at a high level with an average of 2.84; most of the attitudes were high with an average of 2.97; most of the overall enabling factors were high with an average of 2.98. When considering each aspect, it was found

that regarding the environment within the sub-district health promotion hospitals, most of them were at a high level with an average of 2.61; in the aspect of health promotion projects of sub-district health promoting hospitals, most of them were moderate, mean 2.38. Most of the reinforcing factors were moderate, with an average of 2.25. Considering each aspect, it was found that most of the aspects of receiving health information from various media were at a moderate level, with an average of 2.30; for receiving advice and support from various people, most of them were at the moderate level with an average of 2.39 and most of the health care behaviors were at a high level with an average of 2.77. The results of the correlation analysis revealed that the predisposing factors in knowledge had a positive correlation with health care behavior, statistically significant ($p\text{-value} < 0.001$). In terms of the predisposing factors in attitudes aspect, enabling factors and reinforcing factors, no statistical correlation was found ($p\text{-value} = 0.883$), ($p\text{-value} = 0.068$) and ($p\text{-value} = 0.990$), respectively.

Keywords: Correlated Factors, Health Care Behaviors, Village Health Volunteers

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เล็งเห็นความสำคัญของสุขภาพคนไทย โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้มีเป้าหมายหลักในการให้คนไทยมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีสุขภาวะดีขึ้น มีคุณธรรม จริยธรรมและสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยอย่างเป็นองค์รวม ทั้งทางกายใจ สติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม และสถาบันทางสังคมมีบทบาทหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ.2555-2559 ที่มีวิสัยทัศน์ คือ “ประชากรทุกคนมีสุขภาพดี ร่วมสร้างระบบสุขภาพพอเพียงเป็นธรรมนำสู่สังคมสุขภาวะ” ระบบสุขภาพพอเพียง หมายถึง กระบวนการพัฒนาสุขภาพของประชาชนให้ไปสู่การมีสุขภาวะทั้งมิติทางกาย จิต สังคมและปัญญา โดยมีระบบบริการสุขภาพที่มีคุณภาพได้ มาตรฐาน เข้มแข็ง เพียงพอและเข้าถึงได้สะดวก ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน บนต้นทุนที่เหมาะสมโดยมีเป้าประสงค์มีระบบสุขภาพเชิงรุกที่มีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพ

ป้องกัน ควบคุมโรค และการคุ้มครองผู้บริโภค (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2558)

จากแนวคิดที่ว่าสุขภาพ คือ สุขภาวะที่สมบูรณ์ ทั้งทางกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ (กรมอนามัย, 2545) นั้น ในการที่จะสร้างให้เกิดสุขภาวะที่สมบูรณ์ได้คนหรือประชาชนจะต้องตระหนักและเกิดสำนึกในการดูแลสุขภาพของตนเอง การดูแลสุขภาพที่ว่านี้ ควรเน้นเรื่องการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค โดยกระตุ้นให้ประชาชนทุกคนทุกคนรอบคร้วตื่นตัวในการดูแลสุขภาพของตนเองตลอดเวลา เพื่อพัฒนาสุขภาพกายให้แข็งแรง จิตใจแจ่มใส อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และมีสุขภาวะทางปัญญาและจิตวิญญาณ โดยการได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ มีแบบอย่างที่ดีในการดูแลสุขภาพ และผู้ที่มีส่วนสำคัญในการดูแลสุขภาพประชาชนให้ดีขึ้นนั้น คือ บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขซึ่งหากบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเอง ที่ถูกต้องและเหมาะสมก็จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเป็นผู้นำทางสุขภาพยิ่งขึ้น การดูแลสุขภาพที่ถูกต้องเหมาะสมจะช่วยลดอัตราการเจ็บป่วย และช่วยลดความพิการที่เกิดจากความเจ็บป่วยได้

ในปี 2563 มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา มาตรวจสุขภาพประจำปีจำนวน 259 คน คิดเป็นร้อยละ 95.57 มีผลการตรวจสุขภาพดี 55 คน คิดเป็นร้อยละ 21.23 ผลการตรวจสุขภาพผิดปกติ 204 คน คิดเป็นร้อยละ 78.77 โดยผลการตรวจสุขภาพผิดปกติแยกเป็น ดัชนีมวลกายเกิน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 44 กลุ่มเสี่ยงเบาหวาน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 5.02 พบเป็นโรคเบาหวานรายใหม่เพิ่มขึ้นจากปี 2557 จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.8 กลุ่มเสี่ยงความดันโลหิตสูง 18 คน คิดเป็นร้อยละ 6.95 และยังพบภาวะไขมันในเลือดสูง 125 คน คิดเป็นร้อยละ 65.45 ปัญหาของดัชนีมวลกายเกิน โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง และภาวะไขมันในเลือดสูงที่เกิดในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ทั้งหมดเหล่านี้ล้วนมีสาเหตุมาจากการมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองที่ไม่ถูกต้อง และไม่เหมาะสม ได้แก่ การที่มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่เหมาะสม ขาดการออกกำลังกาย เครียด ดื่มสุรา หรือสูบบุหรี่ เป็นต้น ซึ่งผลที่ตามมา คือ การมีสุขภาพไม่ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ และอาจนำไปสู่การเกิดโรคต่าง ๆ ตามมาในอนาคตได้ เช่น โรคหัวใจ โรคหลอดเลือดสมอง โรคอัมพฤกษ์ โรคอัมพาตซึ่งโรคดังกล่าวสามารถป้องกันได้ด้วยวิธีการมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองให้ถูกต้องและเหมาะสม

การเกิดพฤติกรรมของบุคคลมีหลายสาเหตุ ซึ่งเป็นทั้งปัจจัยภายในตัวบุคคลและปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ดังนั้นการวิเคราะห์ให้ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงย่อมนำไปสู่การวางแผนพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพได้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพซึ่งแนวคิดของ PRECEDE Framework เป็นกรอบ

แนวคิดในการวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพ ที่ศึกษาทั้งปัจจัยภายในและภายนอก เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และวางแผนงานสุขภาพ โดยในการดำเนินงานหรือการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมสุขภาพ จะต้องวิเคราะห์ถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมก่อนจึงจะสามารถวางแผน และกำหนดวิธีการที่ต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยเกี่ยวกับบุคคล เอง เช่น ความรู้ ทักษะคิด ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยง เช่น นโยบาย สิ่งแวดล้อม สังคม ดังนั้นการวิเคราะห์ปัจจัยจึงต้องคำนึงถึงความหลากหลายและการมีมุมมองที่กว้างขวางจึงจะสามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม (จุฬารณ โสตะ, 2554)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอราษีไศล จังหวัดยะลา โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีทางด้านพฤติกรรมสุขภาพซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม (จุฬารณ โสตะ, 2554) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการดูแลตนเองในด้านสุขภาพที่ถูกต้องและเหมาะสมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน โดยหากบุคลากรมีการดูแลสุขภาพตนเองดี ก็จะไปสู่การมีสุขภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง ทั้งทางร่างกาย ทางจิตใจ ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ ส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี และยังทำให้การดำเนินงานด้านการให้บริการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอราษีไศล จังหวัดยะลา

สมมติฐานการวิจัย ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอราษีไศล จังหวัดยะลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอราษีไศล จังหวัดยะลา โดยมีรูปแบบการศึกษา คือ เป็นการศึกษาวิจัยแบบภาคตัดขวางเชิงพรรณนา (Cross-sectional Descriptive Study) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอราษีไศล จังหวัดยะลาโดยมีกระบวนการศึกษา ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Sample size)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ อาสาสมัครสาธารณสุขในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา ปีงบประมาณ 2564 ซึ่งมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. เกณฑ์การคัดตัวอย่างเข้าร่วมโครงการวิจัย ประกอบด้วย 1) เป็นอาสาสมัครสาธารณสุขในอำเภอรามัน จังหวัดยะลา ปีงบประมาณ 2564 2) เป็นผู้ที่สามารถอ่านเข้าใจภาษาไทยและสามารถกรอกแบบสอบถามด้วยตนเองได้ และ 3) สมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย (โดยได้มีการบอกข้อมูลโครงการวิจัยอย่างครบถ้วน)

ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่ทราบจำนวนประชากรแน่นอนของ Daniel, W.W. (2010) จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 160 คน เพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูลในการส่งคืนแบบสอบถามโดยเก็บเพิ่มอีก 10% ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง ทั้งหมด เท่ากับ 176 คน

การสุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จำนวน 274 คน คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่ทราบจำนวนประชากรแน่นอนของ Daniel ได้ 176 คน และสุ่มเลือกกลุ่มตัวอย่างของประชากรเพื่อเป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบมีระบบ (Systematic Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้น แบ่งเป็น 5 ส่วน

ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคล (ข้อมูลทั่วไป) ของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นข้อคำถามปลายปิดและเติมคำในช่องว่าง จำนวน 8 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ตำแหน่งปัจจุบัน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน โรคประจำตัว

ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามด้านปัจจัยนำเกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ

1. ตอนที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ได้แก่ อาหาร ออกกำลังกาย ความเครียด บุหรี่ สุรา ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบมี 3 ตัวเลือก คือ ถูก ผิด ไม่แน่ใจ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนการตอบแบบสอบถาม ดังนี้

ตอบถูก	ได้ 1
ตอบผิด	ได้ 0
ตอบไม่แน่ใจ	ได้ 0

เกณฑ์การแปรผล แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ค่าคะแนนต่ำกว่า 60 หมายถึง มีความรู้ในการดูแลสุขภาพพระดื่บต่ำ ค่าคะแนน 61-79 หมายถึง มีความรู้ในการดูแลสุขภาพพระดื่บปานกลาง ค่าคะแนน สูงกว่า 80 หมายถึง มีความรู้ในการดูแลสุขภาพพระดื่บสูง โดยใช้เกณฑ์การแปรผลของ Bloom, B. S. (1975) โดยนำผลรวมของคะแนนทั้งหมดของแต่ละข้อมารวมกัน แล้วพิจารณาการแบ่งระดับความรู้จากค่าคะแนน

2. ตอนที่ 2 แบบวัดทัศนคติต่อการดูแลสุขภาพ ข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีมาตรวัด 5 ระดับ ดังนี้ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เกณฑ์การให้คะแนนการตอบแบบสอบถามเป็นรายข้อ

ส่วนที่ 3 เป็นข้อคำถามด้านปัจจัยเอื้อต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ลักษณะข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ เกณฑ์การแปรผล แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.67-5.00 หมายถึง ได้รับปัจจัยเอื้อในการดูแลสุขภาพพระดื่บสูง ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34-3.66 หมายถึง ได้รับปัจจัยเอื้อในการดูแลสุขภาพพระดื่บปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-2.33 หมายถึง ได้รับปัจจัยเอื้อในการดูแลสุขภาพพระดื่บต่ำ โดยให้ค่าคะแนนสูงสุดลบด้วยค่าคะแนนต่ำสุด แล้วนำไปหารด้วยระดับการวัดที่ต้อง การตามแนวคิดของเบสท์ (Best, J.W., 1977)

ส่วนที่ 4 เป็นข้อคำถามด้านปัจจัยเสริมต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ ลักษณะข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ เกณฑ์การแปรผล แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.67-5.00 หมายถึง ได้รับปัจจัยเสริมในการดูแลสุขภาพพระดื่บสูงค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34-3.66 หมายถึง ได้รับปัจจัยเสริมในการดูแลสุขภาพพระดื่บปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-2.33 หมายถึง ได้รับปัจจัยเสริมในการดูแลสุขภาพพระดื่บต่ำ โดยให้ค่าคะแนนสูงสุดลบด้วยค่าคะแนนต่ำสุด แล้วนำไปหารด้วยระดับการวัดที่ต้อง การตามแนวคิดของเบสท์

ส่วนที่ 5 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ จำนวน 25 ข้อ ได้แก่ พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ 3 อ. 2 ส. ในด้านการบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย การจัดการกับความเครียด บุหรี่ และสุรา ข้อคำถามมีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีมาตรวัด 5 ระดับ เกณฑ์การแปรผล แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.67-5.00 หมายถึง มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพพระดื่บสูง ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34-3.66 หมายถึง มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพพระดื่บปานกลาง ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-2.33 หมายถึง มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพพระดื่บต่ำ โดยให้ค่าคะแนนสูงสุดลบด้วยค่าคะแนนต่ำสุด แล้วนำไปหารด้วยระดับการวัดที่ต้อง การตามแนวคิดของเบสท์

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง (Ethical Subject) การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการ โดยมี การชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และขอความร่วมมือประชากรกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม โดยมีอิสระในการตอบรับหรือปฏิเสธการให้ความร่วมมือดังกล่าวโดยจะไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามจะถือเป็นความลับ และข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ทั้งหมด ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น และจะนำเสนอผล การวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมของประชากรทั้งหมด และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมทาง วิชาการเท่านั้น

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (Statistical Analysis) ผู้วิจัยนำ แบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้จากการศึกษาครั้งนี้ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม คอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อบรรยายลักษณะของข้อมูลที่ได้จากการศึกษา และรายงานค่าสถิติเป็น ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum)

2. สถิติอนุมาน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัย เสริม กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน สถิติวิเคราะห์สัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

สรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 1 แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ระหว่างปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมกับพฤติกรรม การดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอราษีไศล จังหวัดยโสธร

ปัจจัย	ระดับพฤติกรรมดูแลสุขภาพ		
	สัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ ของเพียร์สัน (r)	p-value	ระดับความสัมพันธ์
ปัจจัยนำ			
ด้านความรู้	0.286	<0.001**	มีความสัมพันธ์
ด้านทัศนคติ	- 0.011	0.883	ไม่มีความสัมพันธ์
ปัจจัยเอื้อ			
ด้านสภาพแวดล้อมภายในรพ.สต.	0.043	0.571	ไม่มีความสัมพันธ์

ปัจจัย	ระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพ		
	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	p-value	ระดับความสัมพันธ์
	ของเพียร์สัน (r)		
โครงการส่งเสริมสุขภาพของรพ.สต.	- 0.028	0.712	ไม่มีความสัมพันธ์
ปัจจัยเสริม	0.125	0.990	ไม่มีความสัมพันธ์
ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพจากสื่อต่าง ๆ	- 0.005	0.943	ไม่มีความสัมพันธ์
ด้านการได้รับคำแนะนำสนับสนุนจากบุคคลต่าง ๆ	0.057	0.455	ไม่มีความสัมพันธ์

* ค่าระดับนัยสำคัญ น้อยกว่า 0.05

** ค่าระดับนัยสำคัญ น้อยกว่า 0.001

ตารางที่ 1 จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม กับ พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติกับ 0.05 ดังนี้

1. ปัจจัยนำกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา พิจารณารายด้าน พบว่า

ด้านความรู้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.286$, $p\text{-value} < 0.001$)

ด้านทัศนคติ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ($r = - 0.011$, $p\text{-value} = 0.883$)

2. ปัจจัยเอื้อไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ($r = 0.138$, $p\text{-value} = 0.068$) พิจารณารายด้าน พบว่า

ด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงพยาบาล ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ($r = 0.043$, $p\text{-value} = 0.571$)

ด้านโครงการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาล ไม่มีความสัมพันธ์ กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ($r = -0.028$, $p\text{-value} = 0.712$)

3. ปัจจัยเสริมไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ($r = 0.125$, $p\text{-value} = 0.990$) พิจารณารายด้านพบว่า

ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพจากสื่อต่าง ๆ ไม่มีความสัมพันธ์ กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ($r = 0.057$, $p\text{-value} = 0.943$)

ด้านการได้รับคำแนะนำสนับสนุนจากบุคคลต่างๆ ไม่มีความสัมพันธ์ กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ($r = -0.005$, $p\text{-value} = 0.455$)

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยนำมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา พบว่า ปัจจัยนำ มีความสัมพันธ์บางส่วนกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากข้อมูลวิจัยสามารถอภิปรายจำแนกปัจจัยนำรายด้าน

ด้านความรู้ในการดูแลสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.286$, $p\text{-value} < 0.001$) ซึ่งจากข้อมูลวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ว่า พบกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ในการดูแลสุขภาพส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูงร้อยละ 85.80 และกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานด้านสุขภาพอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับ Bloom, B. S. (1975) พบว่าพฤติกรรมด้านความรู้ที่มีขั้นตอนของความสามารถทางด้านความรู้ การให้ความคิด และพัฒนาการทางด้านสติ ปัญญาจากง่ายไปหายากและพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพในทางที่ดี จากการจดจำ การเข้าใจ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินและการนำไปใช้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Green, L.W. (1980) ที่ว่า ความรู้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล แสดงให้เห็นว่าหากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่ดีก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมสุขภาพที่ดีด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของศรายุทธ สิ่งห้ช่วงชัย

(2556) ที่พบว่า ปัจจัยนำด้านความรู้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยอัมพาตครึ่งซีก โรงพยาบาลวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งตรงกับการศึกษาของสไบทิพย์ เขียวอรุณ (2552) ที่พบว่า ปัจจัยนำด้านความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้มารับบริการ ณ ห้องตรวจอายุรกรรม โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เช่นเดียวกับการศึกษาของจิรวรรณ เจริญกุลวัฒนา (2556) ซึ่งพบว่าปัจจัยนำด้านความรู้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคเบาหวาน โรงพยาบาลบ้านนา จังหวัดนครนายก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการศึกษาของสุภาวดี พันธุมาศ (2555) พบว่า ปัจจัยด้านความรู้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การดูแลตนเองของหญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์แรก จังหวัดอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และแตกต่างกับการศึกษาของสมคิด สมศิริ (2556) ที่พบว่า ปัจจัยนำด้านความรู้ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันมะเร็งเต้านมของสตรีชุมชนริมคลองสามเสน กรุงเทพมหานคร

ด้านทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ไม่มีความสัมพันธ์ กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพ ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ร้อยละ 88.10 ไม่มีโรคประจำตัวใด ๆ ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่าง เหล่านี้มีความตระหนักและรับรู้ความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจุฬารัตน์ โสตะ (2554) ที่พบว่า โรคประจำตัวเป็นปัจจัยเสี่ยงทางสรีระภาพ ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมสุขภาพ โดยจะส่งผลให้มีความตระหนักในการดูแลสุขภาพตนเองเมื่อเป็นโรคเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทัศนคติที่พบว่า ความตระหนักและการรับรู้เป็นรากฐานของทัศนคติ Roger (1978) อ้างอิงในสุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533) สอดคล้องกับการศึกษาของรัชดา คำมณี, วิณา เทียงธรรม และปาหนัน พิขยภิญโญ (2556) พบว่า บุคลากรสาธารณสุขที่มีโรคประจำตัวจะมีความเครียด จึงมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองตามคำแนะนำของแพทย์ ตามความรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อให้ตนเองมีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งแตกต่างกับงานวิจัยของพิชานัน ตอนแรม (2556) ที่พบว่า ปัจจัยนำด้านทัศนคติที่มีความสัมพันธ์ กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพของบุคลากรเรือนจำ พิเศษธนบุรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และงานวิจัยของศรายุทธ สิงห์ช่างชัย (2556) ที่พบว่า ปัจจัยนำด้านทัศนคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยอัมพาตครึ่งซีก โรงพยาบาลวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ปัจจัยเอื้อมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุข ประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย พบว่า ปัจจัยเอื้อ ไม่มี

ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากข้อมูลวิจัยสามารถอภิปรายจำแนกปัจจัยเอื้อรายด้าน

ด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงพยาบาล ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากข้อมูลวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ว่า กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบเป็น อสม.ที่ปฏิบัติงานมานานและเป็นคนพื้นที่มาอย่างยาวนานอีกด้วย ถึงร้อยละ 47.10 ซึ่งด้วยภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงานและวิถีชีวิตดังกล่าว แม้ว่าโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจะมีสภาพแวดล้อมภายในส่วนใหญ่ พบอยู่ในระดับสูง ก็ไม่ได้ทำให้เอื้อต่อการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพ ซึ่งแตกต่างกับการศึกษาของพิชานัน ทอนแรม (2556) ที่พบว่า ปัจจัยเอื้อด้านสภาพแวดล้อมภายในเรือนจำมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของบุคลากรเรือนจำพิเศษธนบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โครงการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากข้อมูลวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ว่า โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลยังมีโครงการอบรมให้ความรู้แก่อสม.เรื่องการออกกำลังกายน้อย และรองลงมา คือ โครงการอบรมให้ความรู้เรื่องอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Green, L.W. (1980) ที่ว่าความรู้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล และปัจจัยด้านความรู้ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล และจากงานวิจัยยังพบว่า ปัจจัยเอื้อด้านโครง การส่งเสริมสุขภาพ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชานัน ทอนแรม (2556) ที่พบว่า ปัจจัยเอื้อด้านโครงการส่งเสริมสุขภาพไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของบุคลากรเรือนจำพิเศษธนบุรี โดยมีปัจจัยเอื้อด้านโครงการส่งเสริมสุขภาพอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

ปัจจัยเสริม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยเสริม ไม่มีความสัมพันธ์ กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสหปัจจัย (Multiple Causal Assumption) ที่ว่าพฤติกรรมของบุคคลมีสาเหตุจากทั้งปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยภายนอกบุคคล ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล เช่น ความรู้ องค์ประกอบทางชีวสังคม เป็นต้น (Green, L.W., 1980) จากข้อมูลวิจัยสามารถอภิปรายจำแนกปัจจัยเสริมรายด้าน

ด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพจากสื่อต่าง ๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากข้อมูล

วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพทางวิทยุกระจายเสียง และการได้รับข้อมูลข่าวสารสุขภาพจากการประชุมวิชาการน้อย ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการดูแลตนเอง คือ ประสพการณ์สำคัญในชีวิต เช่น ประสพการณ์ในการอบรมประชุม จะทำให้บุคคลมีความสามารถในการดูแลตนเองได้มากขึ้น (จุฬารัตน์ โสตะ, 2554) และยังพบว่า การได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพจากสื่อต่างๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพิชานัน ทอนแรม (2556) ที่พบว่า ปัจจัยเสริมด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพจากสื่อต่าง ๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของบุคลากรเรือนจำพิเศษธนบุรี โดยมีปัจจัยเอื้อต่อการได้รับข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพจากสื่อต่าง ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน และตรงกับการศึกษาของสินธนา ศรีแพน (2554) ที่พบว่า ปัจจัยเสริมด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยที่มารับบริการศูนย์สุขภาพแพทย์แผนไทยประยุกต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ด้านการได้รับคำแนะนำสนับสนุนจากบุคคลต่าง ๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อำเภอรามัน จังหวัดยะลา จากข้อมูลวิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ว่า พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีข้อคำถามการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงานเกี่ยวกับการเลิกสูบบุหรี่ และจากบุคคลในครอบครัว ในระดับน้อย แต่เมื่อดูจากระดับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพการหลีกเลี่ยงการสูบบุหรี่และการดื่มสุร่าอยู่ในระดับสูง จะเห็นได้ว่าแม้จะได้รับคำแนะนำสนับสนุนจากบุคคลต่าง ๆ น้อย ก็ไม่ได้ทำให้มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพน้อยตามไปด้วย ดังนั้น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพอาจจะเกิดจากปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปาหนัน พิชยภิญโญ, ภัทรพร ชูประพันธ์ และวีณา เทียงธรรม (2557) ที่พบว่าประสพการณ์ในการเลี้ยงลูก มีความสัมพันธ์ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง ถึงแม้ได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่นๆเพียงเล็กน้อยก็ตาม และสอดคล้องกับแนวคิดของ Pender, N.J., et al. (2006) ที่กล่าวว่าองค์ประกอบหลักในการส่งเสริมสุขภาพคือประสพการณ์ของบุคคลซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมเดิมที่เกี่ยวข้องในอดีตมีผลโดยตรงและโดยอ้อมในการปฏิบัติพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรทางด้านสาธารณสุขระยะเวลาในการปฏิบัติงานของกลุ่มตัวอย่างก็มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 15.52 ปี ซึ่งจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมีประสพการณ์เรื่องการดูแลสุขภาพตนเองอยู่แล้ว และแตกต่างกับการศึกษาของธูปันท์ อินทรสาลี (2552) ที่พบว่า การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมสุขภาพของอาสาสมัครสาธารณสุขในเทศบาลนครนนทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. จากผลการวิจัยปัจจัยนำด้านทัศนคติเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ประเด็นการจัดการความเครียด ควรมีการส่งเสริมและสร้างทัศนคติในประเด็นดังกล่าว ให้กับบุคลากรเพิ่มขึ้น
2. จากผลงานวิจัย ปัจจัยเสริมโดยรวมและรายด้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง จากการพิจารณาข้อคำถามด้านการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพรายหัวข้อ พบว่า อสม.ได้รับข้อมูลสุขภาพจากสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด จึงควรเพิ่มความสามารถด้านความฉลาดทางดิจิทัลเพิ่มขึ้นเพื่อช่วยให้การดูแลสุขภาพได้เหมาะสมกับยุคสมัยมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2559) *คู่มือแนะนำการกินอาหารของคนไทย*. กรุงเทพฯ : กองโภชนาการ.
- กรมอนามัย. (2563). *กินตามวัยให้พอดี*. เข้าถึงได้จาก: <http://nutrition.anamai.moph.go.th/temp/publication/tong1.jpg>
- จิรวรรณ เจริญกุลพัฒนนะ. (2556). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยโรคเบาหวาน โรงพยาบาลบ้านนา จังหวัดนครนายก*. เข้าถึงได้จาก http://tdc.thailis.or.th/tdc//search_result.php
- จุฬารณย์ โสตะ. (2554). *แนวคิด ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาพฤติกรรมสุขภาพ*. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธูปันท์ อินทรสาลี. (2552). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพตามสุขบัญญัติแห่งชาติของอาสาสมัครสาธารณสุขในเทศบาลนครนนทบุรี*. เข้าถึงได้จาก http://tdc.thailis.or.th/tdc//search_result.php
- ปาหนัน พิขยภิญโญ, ภัทรพร ชูประพันธ์ และวีณา เทียงธรรม. (2557). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดี่ยว 6 เดือน ของแม่ในเขตภาคกลางตอนล่าง*. เข้าถึงได้จาก <https://gsbooks.gs.kku.ac.th/57/grc15/files/mmp73.pdf>
- พิชานัน ทอนแรม. (2556). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของบุคลากรเรือนจำพิเศษธนบุรี*. เข้าถึงได้จาก http://tdc.thailis.or.th/tdc//search_result.php

- รัชตา ดำมณี, จรัส อติวิทยากรณ์และอมลวรรณ วีระธรรมโม. (2556). พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของบุคลากรสาธารณสุข. เข้าถึงได้จาก [file:///C:/Users/Administration/Downloads/24122-30872-1-PB%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Administration/Downloads/24122-30872-1-PB%20(3).pdf)
- ศรายุทธ สิงห์ช่างชัย. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยอัมพาตครึ่งซีก โรงพยาบาลวิเชียรบุรี อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์. เข้าถึงได้จาก http://tdc.thailis.or.th/tdc//search_result.php
- สไบทิพย์ เขียวอรุณ. (2552). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้มารับบริการ ณ ห้องตรวจอายุรกรรม โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช กรุงเทพมหานคร. เข้าถึงได้จาก http://tdc.thailis.or.th/tdc//search_result.php
- สมคิด สมศิริ. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพเพื่อป้องกันมะเร็งเต้านมของสตรีชุมชนริมคลองสามเสน กรุงเทพมหานคร. เข้าถึงได้จาก http://tdc.thailis.or.th/tdc//search_result.php
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. (2558). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11. เข้าถึงได้จาก <http://www.nesdb.go.th/default.aspx>
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2558). แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 11. เข้าถึงได้จาก <http://bps2.moph.go.th/download>
- สินธนา ศรีแพน. (2554). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพของผู้ป่วยที่มารับบริการศูนย์สุขภาพแพทย์แผนไทยประยุกต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. เข้าถึงได้จาก http://tdc.thailis.or.th/tdc//search_result.php
- สุภาวดี พันธุมาศ. (2554). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของหญิงวัยรุ่นครรภ์แรกจังหวัดอุบลราชธานี. เข้าถึงได้จาก <http://tdc.thailis.or.th/tdc//search>
- สุรพงษ์ โสณะเสถียร. (2533). การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Best, J. W. (1977). *Research in Education*. New Jersey : Prentice Hall Inc.
- Bloom, B. S. (1975). *Taxonomy of Education Objective Handbook I, Cognitive Domain*. New York : David McKay.
- Daniel, W.W. (2010). *Biostatistics: Basic Concepts and Methodology for the Health Sciences*. New York : John Wiley & Sons.

Green, L.W. (1991). *Health Education Planning: A Diagnostic Approach*. California : Mayfield.

Pender, N.J., Murdaugh, C.L. & Parsons, M.A. (2006). *Health Promotion in Nursing Practice*. (5th ed). New Jersey : Pearson Education, Inc.

การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของ ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา¹

Development of Components and Indicators of English Language Learning Management Competency of Primary School Teachers

สถาพร สมอุทัย² ดวงใจ สีเขียว² และลัดดา หวังภาษิต³

Sataporn Somuthai, Duangjai Seekheio and Ladda Wangphasit

Received: December 06, 2022

Revised: February 22, 2023

Accepted: March 02, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา และ 2) ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 12 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง และ 2) แบบประเมินความเหมาะสมแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดย 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และ 2) การประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับชั้นประถมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของ

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการนิเทศการศึกษาด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา

²⁻³ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; Faculty of Education, Srinakharinwirot University
Corresponding author, e-mail: sataporn.somuthai@g.swu.ac.th, Tel. 099-2585141

ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบด้วย 2 สมรรถนะ 5 องค์ประกอบ 17 ตัวบ่งชี้ ดังนี้ (1) สมรรถนะด้านภาษาอังกฤษ มี 3 องค์ประกอบ 7 ตัวบ่งชี้ และ (2) สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษมี 2 องค์ประกอบ 10 ตัวบ่งชี้ และ 2) องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

คำสำคัญ: องค์ประกอบและตัวบ่งชี้, สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ, ครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were 1) to develop competency components and indicators of English learning management of primary school teachers; and 2) to assess the appropriateness of competency components and indicators of English learning management of primary school teachers. The target group of the research was 12 experts with expertise in English language learning management at the elementary level, which were selected by purposive sampling according to their qualifications. Research tools were 1) semi-structured interview; and 2) estimated scale suitability assessment form. The data were analyzed by 1) content analysis; and 2) appropriateness assessment by experts who specialized in English language learning management at the primary level. The results of the research revealed that 1) components and indicators of English language learning management competency of primary school teachers consisted of 2 competencies, 5 components, and 17 indicators as follows: (1) English language competency consisted of 3 components, 7 indicators; and (2) English language learning management competency consisted of 2 components, 10 indicators, and 2) the components and indicators of English language learning management competency of primary school teachers were appropriate at a high level to the most.

Keywords: Components and Indicators, English Language Learning Management Competency, Primary School Teachers

บทนำ

สังคมโลกในปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทั่วโลกถูกย่อส่วนลงมาอยู่ในเทคโนโลยีที่ทุก ๆ คนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว ความรู้ต่าง ๆ มากมายถูกสืบทอด ถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และเชื่อมโยงในหลากหลายมิติอย่างไร้พรมแดน อีกทั้งยังมีผู้สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมาอยู่เรื่อย ๆ ในทุก ๆ วินาที มนุษย์จึงจำเป็นต้องปรับตัวอยู่ตลอดเวลาด้วยการพัฒนาตนเองให้ทันต่อสิ่งเหล่านี้ อยู่เสมอ ทั้งในด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติหรือคุณลักษณะ หลอมรวมกันเป็นสมรรถนะ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างลงตัว ซึ่งภาษาอังกฤษยังคงเป็นหนึ่งในสมรรถนะที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 เพราะยังคงเป็นภาษาสากลที่ประชากรโลกส่วนใหญ่ยอมรับและใช้สำหรับติดต่อสื่อสารกันทั่วโลก อีกทั้งยังเป็นภาษาที่อยู่รอบ ๆ ตัวสำหรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันของทุก ๆ คน ดังนั้น การจัดการศึกษาของประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเร่งส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะด้านภาษาอังกฤษของผู้เรียนที่ยังคงไม่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานสากล เพื่อให้ผู้เรียนมีศักยภาพด้านภาษาอังกฤษมากขึ้นและสามารถแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกได้ ดังนั้น จึงมีนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษตามมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษที่เป็นสากล หรือ The Common European Framework Reference for Languages (CEFR) สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยให้มีการพัฒนาและส่งเสริมสมรรถนะด้านภาษาอังกฤษของข้าราชการครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน ให้เข้ารับการทดสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐาน CEFR ผ่านศูนย์พัฒนาศักยภาพบุคคลเพื่อความเป็นเลิศ (Human Capital Excellence Center: HCEC) ของแต่ละจังหวัด จำนวนทั้งสิ้น 185 ศูนย์ทั่วประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) อีกทั้งสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การขอมีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะสายงานการสอน สายงานการบริหารสถานศึกษา สายงานนิเทศการศึกษา และสายงานการบริหารการศึกษา มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2564 เป็นต้นมา ให้สามารถนำผลการการสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐาน CEFR มาเทียบเคียงเพื่อขอลดระยะเวลาในการขอมีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะได้ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2564)

ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา กระทรวงศึกษาธิการได้ออกประกาศนโยบาย การปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือเข้าถึงองค์ความรู้และก้าวทันโลก รวมถึงพัฒนา ตนเอง เพื่อนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย โดยได้กำหนดนโยบาย หลัก ๆ คือ ใช้กรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษที่เป็นสากล (CEFR) เป็นกรอบใน การจัดการเรียนการสอน การออกแบบหลักสูตร การทดสอบ การวัดผล และการพัฒนาครู ปรับ การเรียนการสอนให้เป็นไปตามธรรมชาติของการเรียนรู้ภาษาโดยเน้นการสื่อสาร (Communicative Language Teaching: CLT) ส่งเสริมการยกระดับความสามารถในการใช้ ภาษาอังกฤษของผู้เรียน จัดกิจกรรมและสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความสามารถด้านภาษาอังกฤษ ยกระดับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของครูและส่งเสริมให้มีสื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการช่วยพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษของครูและ ผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ระบุว่า ภาษาอังกฤษยังคงเป็น ภาษาที่มีความสำคัญและใช้เป็นภาษากลางในการติดต่อสื่อสารกันอย่างแพร่หลายทั่วโลกตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยจึงได้กำหนดให้เด็กไทยต้องเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองรองจาก ภาษาไทยซึ่งเป็นภาษาประจำชาติ เนื่องจากว่าการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศมีความสำคัญและจำเป็น อย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน เป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร การศึกษา การแสวงหาความรู้ การประกอบอาชีพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม และวิสัยทัศน์ของชุมชนโลก ตระหนัก ถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมุมมองของสังคมโลก นำมาซึ่งมิตรไมตรีและความร่วมมือ กับประเทศต่าง ๆ ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจตนเองและผู้อื่นดีขึ้น เรียนรู้และเข้าใจความ แตกต่างของภาษาและวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การคิด สังคม เศรษฐกิจ การเมือง การ ปกครอง มีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาต่างประเทศ และใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสารได้ รวมทั้ง เข้าถึงองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ง่ายและกว้างขึ้น และมีวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต ภาษาต่างประเทศที่ เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ซึ่งกำหนดให้เรียนตลอดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2551)

ซึ่งจากผลการนิเทศการศึกษาและการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนของครู ภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 โดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 80 โรงเรียน ตลอดปีการศึกษา 2563-2564 และ ผลจากการรายงานโครงการอบรมและพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษและสมรรถนะการจัดการเรียนรู้

ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษ จำนวน 156 โรงเรียน ในปีงบประมาณ 2564 พบปัญหาหลัก ๆ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ ดังนี้ 1) ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนของครู เช่น ครูไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร โครงสร้างรายวิชาและจัดทำหน่วยการเรียนรู้ แต่ใช้วิธีการสอนตามหนังสือเรียนแทน ทำให้จัดการเรียนการสอนไม่ครบและไม่ครอบคลุมตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตร ครูไม่ได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมการสอนหรือจัดทำแต่ไม่ได้นำมาใช้จริง ครูไม่ค่อยใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารในชั้นเรียน ทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความคุ้นชินและสื่อสารได้ไม่คล่องแคล่ว ครูไม่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเชิงรุก (Active Learning) ทำให้ผู้เรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนและเกิดความเบื่อหน่าย ครูไม่มีการใช้สื่อการสอนหรือการประยุกต์ใช้สื่อมัลติมีเดีย เทคโนโลยี และดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอน ครูไม่ได้วัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และ 2) ปัญหาด้านบริหารจัดการ เช่น ครูขาดการส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ขาดการนิเทศภายในและภายนอกอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ครูมีภาระงานอื่น ๆ นอกเหนือจากงานสอนเป็นจำนวนมาก เช่น งานการเงิน งานพัสดุ งานธุรการ งานอนามัย งานอาหารกลางวัน งานบริหารทั่วไป เป็นต้น บางโรงเรียนขาดแคลนบุคลากร มีจำนวนครูไม่เพียงพอ มีครูไม่ครบชั้น ไม่ครบวิชาเอก ครูบางคนต้องรับผิดชอบสอนหลายวิชาและหลายระดับชั้น ครูบางคนต้องสอนวิชาที่ไม่ตรงตามวิชาเอกและความถนัดของตนเอง จึงไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ บางโรงเรียนไม่มีงบประมาณสนับสนุนเพียงพอต่อการบริหารจัดการ ปัญหาเหล่านี้ต่างเป็นข้อจำกัดที่ค่อนข้างมากสำหรับครู ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ตามศักยภาพและมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ครูขาดสมรรถนะการจัดการเรียนการสอน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนขาดสมรรถนะการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษอยู่ในระดับต่ำ จากความเป็นมา ปัญหา และความสำคัญดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นการบูรณาการร่วมกันระหว่างความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และเจตคติหรือคุณลักษณะ (Attitude or Attribute) ของเนื้อหาวิชาภาษาอังกฤษและศาสตร์ด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อจะช่วยส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาองค์ความรู้ของตนเองเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษได้สอดคล้องกันทั้งระบบ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลสูงสุดแก่ผู้เรียน

จากความสำคัญของวิชาภาษาอังกฤษในระดับสากลและระดับนโยบายทางการศึกษาของประเทศไทย รวมกับปัญหาการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในโรงเรียนของครูผู้สอนระดับชั้น

ประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ที่ผู้วิจัยดำเนินการนิเทศการศึกษา จึงตระหนักถึงความจำเป็นจะต้องเร่งพัฒนา ช่วยเหลือ และส่งเสริมครูให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษให้มากขึ้น ทั้งนี้ด้วยผู้วิจัยเป็นผู้มีหน้าที่นิเทศ กำกับ ติดตาม การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษาของโรงเรียนในสังกัดฯ จึงได้เห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร และเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาครูให้เกิดสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ จึงได้ตระหนักถึงความสำคัญและจำเป็นที่จะการพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูระดับประถมศึกษาขึ้นมา

ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของ พบว่า เคยมีผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา อาทิ ดลวรรณ พวงวิภาต (2562) ทำการพัฒนาองค์ประกอบสมรรถนะครูผู้สอนภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ทศณรงค์ จารุเมธิชน และคณะ (2556) ทำการพัฒนาแบบการประเมินสมรรถนะครูระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และเยาวลักษณ์ มูลสระคู, สมนึก ภัททิยธนี และรัชนีเพ็ญ พลเยี่ยม (2558) ทำการพัฒนาตัวบ่งชี้ สมรรถนะครูสอนภาษาอังกฤษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้จะมีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละพื้นที่ และตามขอบเขตที่นักวิจัยแต่ละท่านได้สังเคราะห์ขึ้นมา ผู้วิจัยจึงได้นำมาเป็นแนวคิดพื้นฐานประกอบในการพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาของผู้วิจัยเอง ให้ครอบคลุมเนื้อหา มีเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่ผู้วิจัยจะดำเนินการวิจัย เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาความรู้ความสามารถจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษของครูให้มีประสิทธิภาพ บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เกิดประสิทธิผลสูงสุดกับผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะการเรียนรู้ สามารถใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารในชีวิตประจำวันยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น รวมทั้งสามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการศึกษาในระดับสูงขึ้นในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา

2. เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามแผนภาพและรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา
2. เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา

กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 12 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา
2. แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ศึกษาหลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา
2. สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา ด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ด้านการจัดการเรียนรู้ระดับชั้นประถมศึกษา และด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 12 คน
3. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)
4. พัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา
5. ประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ
6. วิเคราะห์ความเหมาะสมของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัยที่คาดว่าจะได้รับ

1. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา
2. ความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา

1. กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ จำนวน 6 คน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านและการนิเทศการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ประถมศึกษา จำนวน 2 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน และ ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ซึ่งผ่านการประเมินความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน และ 2) แบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบ และตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ท (Likert Scale) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งผ่านการประเมินความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ของโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มีค่าความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.67-1.00 ทุกข้อ ถือว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทุกข้อสามารถนำไปใช้ได้

3. ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาโดยการศึกษาศึกษาและสังเคราะห์หลักการ แนวคิดและทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบกับสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษา จำนวน 12 คน แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา มี 2 สมรรถนะ 5 องค์ประกอบ และ 17 ตัวบ่งชี้ ซึ่งมีรายละเอียดตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา

สมรรถนะที่ (Competencies)	องค์ประกอบที่ (Factors)	ตัวบ่งชี้ที่ (Indicators)
1. สมรรถนะด้าน ภาษาอังกฤษ (English Language Competency)	1.1 ความสามารถด้าน ภาษาอังกฤษ (English Language Ability)	1.1.1 ความรู้เกี่ยวกับภาษาศาสตร์เบื้องต้น (Basic of Linguistics Knowledge)
		1.1.2 ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษและทักษะการนำไปใช้ (English Vocabulary Knowledge and Application Skill)
		1.1.3 ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (English Language for Communication Skill)
	1.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับ วัฒนธรรมตะวันตก และ ความแตกต่างทางด้าน วัฒนธรรม (Understanding of Western Cultural and Cross- Cultural)	1.2.1 ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมตะวันตกและความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม (Western Cultural and Cross-Cultural Knowledge)
		1.2.2 ทักษะการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมตะวันตก (Applying Western Cultural Skill)

สมรรถนะที่ (Competencies)	องค์ประกอบที่ (Factors)	ตัวบ่งชี้ที่ (Indicators)
	1.3 ความซาบซึ้งใน ภาษาอังกฤษและ วัฒนธรรมตะวันตก (Impression of English Language and Western Cultural)	1.3.1 การเห็นคุณค่าของภาษาอังกฤษและวัฒนธรรม ตะวันตก (Appreciation of English Language and Western Cultural)
		1.3.2 ความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาความสามารถ ทางด้านภาษาอังกฤษ (Self-determination for development of English Language Ability)
2. สมรรถนะด้านการ จัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษ (English Language Learning Management Competency)	2.1 ความสามารถด้านการ จัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษ (English Language Learning Management Ability)	2.1.1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศ และทักษะการนำไปใช้ (Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 in Foreign Language Knowledge and Applying Skill)
		2.1.2 ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์การสอนและการจัดการ เรียนรู้ภาษาอังกฤษ และทักษะการจัดการเรียนรู้ (Science of Teaching Pedagogy and English Language Learning Management Knowledge and Learning Management Skill)
		2.1.3 ความรู้เกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ และทักษะการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ (English Language Lesson Plan Knowledge and Lesson Planning Skill)
		2.1.4 ความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษ และทักษะการวัดและประเมินผล (English Language Learning Assessment and Evaluation Knowledge and Skill)
		2.1.5 ความรู้เกี่ยวกับสื่อและเทคโนโลยีประกอบการสอน ภาษาอังกฤษ และทักษะการใช้ (Media and Technology Knowledge for English Language Learning and Applying Skill)

สมรรถนะที่ (Competencies)	องค์ประกอบที่ (Factors)	ตัวบ่งชี้ที่ (Indicators)
		2.1.6 ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยการสอนภาษาอังกฤษในชั้นเรียน (English Language Teaching Classroom Action Research Knowledge)
		2.1.7 ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการนิเทศการสอนภาษาอังกฤษ (English Instructional Supervision Knowledge and Skill)
		2.1.8 ความรู้เกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูภาษาอังกฤษ และทักษะการนำไปใช้ (English Teachers Professional Learning Community (PLC) Knowledge and Applying Skill)
	2.2 ความซาบซึ้งในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (Impression of English Language Learning Management)	2.2.1 การเห็นคุณค่าของการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (Appreciation of English Language Learning Management)
		2.2.2 ความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาความสามารถทางด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (Self-determination for development of English Language Learning Management Ability)

2. การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน พบว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยจำแนกเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ จำนวน 2 คน มีผลการประเมินความเหมาะสมฯ อยู่ในระดับมากที่สุด ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ จำนวน 6 คน มีผลการประเมินความเหมาะสมฯ อยู่ในระดับมาก ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ประถมศึกษา จำนวน 2 คน มีผลการประเมินความเหมาะสมฯ อยู่ในระดับมาก และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน มีผลการประเมินความเหมาะสมฯ อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบด้วย 2 สมรรถนะ 5 องค์ประกอบ และ 17 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

สมรรถนะที่ 1 สมรรถนะด้านภาษาอังกฤษ (English Language Competency) มี 3 องค์ประกอบ 7 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1.1 ความสามารถด้านภาษาอังกฤษ (English Language Ability) ตัวบ่งชี้ที่ 1.1.1 ความรู้เกี่ยวกับภาษาศาสตร์เบื้องต้น (Basic of Linguistics Knowledge) ตัวบ่งชี้ที่ 1.1.2 ความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ภาษาอังกฤษและทักษะการนำไปใช้ (English Vocabulary Knowledge and Application Skill) และตัวบ่งชี้ที่ 1.1.3 ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (English Language for Communication Skill) องค์ประกอบที่ 1.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมตะวันตก และความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม (Understanding of Western Cultural and Cross- Cultural) ตัวบ่งชี้ที่ 1.2.1 ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมตะวันตก และความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม (Western Cultural and Cross-Cultural Knowledge) และตัวบ่งชี้ที่ 1.2.2 ทักษะการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมตะวันตก (Applying Western Cultural Skill) องค์ประกอบที่ 1.3 ความซาบซึ้งในภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมตะวันตก (Impression of English Language and Western Cultural) ตัวบ่งชี้ที่ 1.3.1 การเห็นคุณค่าของภาษาอังกฤษและวัฒนธรรมตะวันตก (Appreciation of English Language and Western Cultural) และตัวบ่งชี้ที่ 1.3.2 ความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษ (Self-determination for development of English Language Ability)

สมรรถนะที่ 2 สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (English Learning Management) มี 2 องค์ประกอบ 10 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 2.1 ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (English Language Learning Management Ability) ตัวบ่งชี้ที่ 2.1.1 ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ และทักษะการนำไปใช้ (Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 in Foreign Language Knowledge and Applying Skill) ตัวบ่งชี้ที่ 2.1.2 ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์การ

สอนและการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ และทักษะการจัดการเรียนรู้ (Science of Teaching Pedagogy and English Language Learning Management Knowledge and Learning Management Skill) ตัวบ่งชี้ที่ 2.1.3 ความรู้เกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ และทักษะการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ (English Language Lesson Plan Knowledge and Lesson Planning Skill) ตัวบ่งชี้ที่ 2.1.4 ความรู้เกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ และทักษะการวัดและประเมินผล (English Language Learning Assessment and Evaluation Knowledge and Skill) ตัวบ่งชี้ที่ 2.1.5 ความรู้เกี่ยวกับสื่อและเทคโนโลยีประกอบการสอนภาษาอังกฤษ และทักษะการใช้ (Media and Technology Knowledge for English Language Learning and Applying Skill) ตัวบ่งชี้ที่ 2.1.6 ความรู้เกี่ยวกับการวิจัยการสอนภาษาอังกฤษในชั้นเรียน (English Language Teaching Classroom Action Research Knowledge) ตัวบ่งชี้ที่ 2.1.7 ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการนิเทศการสอนภาษาอังกฤษ (English Instructional Supervision Knowledge and Skill) และตัวบ่งชี้ที่ 2.1.8 ความรู้เกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูภาษาอังกฤษ และทักษะการนำไปใช้ (English Teachers Professional Learning Community (PLC) Knowledge and Applying Skill) องค์ประกอบที่ 2.2 ความซาบซึ้งในการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (Impression of English Language Learning Management) ตัวบ่งชี้ที่ 2.2.1 การเห็นคุณค่าของการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (Appreciation of English Language Learning Management) และตัวบ่งชี้ที่ 2.2.2 ความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาความสามารถทางด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (Self-determination for development of English Language Learning Management Ability)

ทั้งนี้จากการศึกษาหลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ องค์ประกอบและตัวบ่งชี้ สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษา มีแนวคิดที่สอดคล้องกันว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะ การจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาควรมี 2 สมรรถนะ คือ 1) สมรรถนะด้านภาษาอังกฤษ (English Language Competency) และ 2) สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ (English Language Learning Management) ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนภาษาอังกฤษระดับชั้นประถมศึกษาจำเป็นต้องมี เพื่อที่จะสามารถจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษให้กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยของดลวรรณ พวงวิภาต (2562) พบว่า องค์ประกอบสมรรถนะครู

ภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ 41 ตัวแปร คือ 1) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และการใช้สื่อ มี 7 ตัวแปร 2) การใช้เทคนิควิธีการสอนและออกแบบประเมินผู้เรียน มี 7 ตัวแปร 3) การบริหารจัดการชั้นเรียน มี 6 ตัวแปร 4) การออกแบบการสอนอย่างมีส่วนร่วม มี 6 ตัวแปร 5) การถ่ายทอดและการให้คำปรึกษาในวิชาชีพ มี 6 ตัวแปร 6) การใช้นวัตกรรมทางภาษาที่หลากหลาย มี 5 ตัวแปร และ 7) การพัฒนาหลักสูตร มี 4 ตัวแปร ในขณะที่ยาวลักษณ์ มูลสระคู, สมนึก ภัททิยธนี และรัชณีเพ็ญ พลเยี่ยม (2558) พบว่า การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะครูสอนภาษาอังกฤษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ดมีองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ 18 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย องค์ประกอบด้านความรู้ มี 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะของภาษา 2) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการสอนภาษาอังกฤษ 3) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับผู้เรียน และ 4) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเทคนิค วิธีการสอนภาษาอังกฤษ องค์ประกอบด้านทักษะ มี 11 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 5) ทักษะการสื่อสาร 6) ทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน 7) ทักษะการจัดการเรียนรู้ 8) ทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยี 9) ทักษะการวัดและประเมินผล 10) ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น 11) ทักษะการพัฒนาตนเอง และองค์ประกอบด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 12) แรงจูงใจ 13) รักการเรียนรู้ และ 14) บุคลิกลักษณะ นอกจากนี้ทัศนรงค์ จารุเมธีและคณะ (2563) พบว่ารูปแบบการประเมินสมรรถนะครูระดับประถมศึกษาจำแนกเป็นสมรรถนะส่วนบุคคล 4 สมรรถนะ ประกอบด้วย การบริหารจัดการและการพัฒนาตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น ความสามารถในการปรับตัว และด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ และสมรรถนะตามสายงาน 7 สมรรถนะ ประกอบด้วย การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการห้องเรียน การพัฒนาผู้เรียน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การวิจัยภาษาและเทคโนโลยี และการถ่ายทอดความรู้

2. การประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ทั้งนี้เพราะองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาได้มาจากการศึกษาและสังเคราะห์หลักการ แนวคิดและทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบกับสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสามารถยืนยันแนวคิดที่ผู้วิจัยศึกษาและพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้น

ประณตศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของดลวรรณ พวงวิภาต (2562) พบว่า ผลการยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษาผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนมีความเห็นพ้องต้องกันว่าองค์ประกอบและตัวแปรสมรรถนะครูภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษาทุกองค์ประกอบและตัวแปรมีความถูกต้อง เหมาะสมเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของเยาวลักษณ์ มูลสระคู, สมนึก ภัททิยธนี และรัชณีเพ็ญ พลเยี่ยม (2558) พบว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้สมรรถนะครูสอนภาษาอังกฤษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่หนึ่ง พบว่า ค่าน้ำหนักตัวบ่งชี้ทั้ง 14 ตัว มีค่าเป็นบวก ตั้งแต่ .533 ถึง .952 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าตัวบ่งชี้ทั้ง 14 ตัว เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญขององค์ประกอบสมรรถนะครูสอนภาษาอังกฤษจริง สำหรับผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง พบว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบย่อย 3 ตัว มีค่าเป็นบวก ตั้งแต่ .887 ถึง .999 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาน้ำหนักองค์ประกอบโดยเรียง 3 ลำดับ พบว่า องค์ประกอบด้านทักษะมีค่าน้ำหนักสูงสุด รองลงมา คือ องค์ประกอบด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล และองค์ประกอบด้านความรู้ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ .999, .947 และ .887 ตามลำดับ จากนั้นน้ำหนักองค์ประกอบดังกล่าว แสดงว่าสมรรถนะครูสอนภาษาอังกฤษสามารถวัดได้จากองค์ประกอบย่อยทั้ง 3 องค์ประกอบ

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

1. การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยค้นพบว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลายและรอบด้าน รวมทั้งสัมภาษณ์หรือสอบถามผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์โดยตรง เพื่อที่จะได้นำมาเป็นข้อมูลหรือแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญในการกำหนดกรอบการพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะฯ ให้มีความชัดเจน ครบคลุม และเหมาะสมตามบริบทต่าง ๆ เป็นการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

2. การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา นอกจากจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแล้ว ยังต้องมีการนำไปประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบและยืนยันความเหมาะสมของข้อมูลที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์ออกมาจากการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพอีกทาง

3. องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาที่ผู้วิจัยทำการศึกษาและพัฒนาขึ้น จะต้องสามารถส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนภาษาอังกฤษได้จริง โดยสามารถตรวจสอบได้ในประสิทธิผลของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยในข้อต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานพัฒนาครูในระดับนโยบาย ระดับอุดมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครู ศึกษานิเทศก์และผู้ที่มีความสนใจ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนภาษาอังกฤษตามองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาได้ตามความเหมาะสมของแต่ละบริบท

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ผู้วิจัยที่มีความสนใจสามารถนำไปเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาต่อยอดสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของครูระดับชั้นอื่น ๆ ได้
2. ผู้วิจัยที่มีความสนใจสามารถนำไปเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ และระดับชั้นอื่น ๆ ได้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- ดลวรรณ พวงวิภาต. (2562). *องค์ประกอบสมรรถนะครูผู้สอนภาษาอังกฤษของโรงเรียนประถมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทัศนรงค์ จารุเมธีชน และคณะ. (2556). *การพัฒนารูปแบบการประเมินสมรรถนะครูระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- เยาวลักษณ์ มูลสระคู, สมนึก ภัททิยธนี และรัชนีเพ็ญ พลเยี่ยม. (2558). *การพัฒนาตัวบ่งชี้สมรรถนะครูสอนภาษาอังกฤษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดผลการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *แนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษ (CEFR) สำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา*. เข้าถึงได้จาก <http://www.cri2.go.th/wp-content/uploads/2022/06/7>
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2564). *การลดระยะเวลาตามเงื่อนไขคุณสมบัติเฉพาะสำหรับวิทยฐานะของผู้ขอมีวิทยฐานะหรือเลื่อนวิทยฐานะสายงานการสอน สายงานบริหารสถานศึกษา และสายงานนิเทศการศึกษา*. เข้าถึงได้จาก https://otepc.go.th/th/content_page/item/3268-4-2564.html
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง 2552-2561*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

การพัฒนาสู่ความทันสมัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในสถาบันอุดมศึกษา

Development to Modernization Influencing Environmental Conservation
Activities in Higher Education Institutions

ทศพล วัฒนานุกุลวงศ์¹ สุเมษย์ หนกหลัง² และกิตติกร สันคติประภา³

Tosapl Wathananukulwong, Sumate Noklang and Kittikorn Sankatiprapa

Received: November 10, 2022

Revised: January 19, 2023

Accepted: February 02, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวความคิดการพัฒนาสู่ความทันสมัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษาไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในรูปแบบปรากฏการณ์วิทยา โดยการศึกษาเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึกได้แก่ผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา และนิสิตจากสถาบันอุดมศึกษา 6 แห่ง จากสถาบันอุดมศึกษาที่มีเกณฑ์การประเมินมหาวิทยาลัยสีเขียวอยู่ในระดับสูง รวมผู้ให้ข้อมูล จำนวน 24 คน ด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระและการตรวจสอบข้อมูลแบบ 3 เสา 2 รูปแบบ คือ วิธีการเก็บข้อมูล และระดับของบุคคลในการให้ข้อมูล ผลการวิจัย พบว่า อิทธิพลของการพัฒนาสู่ความทันสมัยต่อการกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 นโยบายการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์กับแผนแม่บทการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านระบบการศึกษา และแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาประเทศซึ่งเป็นผลมาจากการปรับตัวของเศรษฐกิจและสังคมโลก เพราะทรัพยากรธรรมชาติและเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากถูกนำมาใช้เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมในยุคที่ผ่านมา องค์การ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ; Srinakarinwirot University

สหประชาชาติจึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาสู่ความยั่งยืนเพื่อให้ประเทศภาคีนำไปปรับใช้เป็นแผนพัฒนาประเทศตน ประเทศไทยจึงได้นำเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาวางกรอบแนวคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านระบบการศึกษา ส่วนที่สอง การจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการสถาบันอุดมศึกษาทั้ง 5 ด้าน ด้านการพัฒนาผู้เรียน ด้านมาตรฐานสถาบันอุดมศึกษา ด้านหลักสูตรการสอน ด้านการจัดการหลักสูตร และด้านการบริหารสถาบันอุดมศึกษา ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการพัฒนาสู่ความทันสมัยแทบทั้งสิ้น โดยการบริหารสถาบันอุดมศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญและมีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางของการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา

คำสำคัญ: การพัฒนาสู่ความทันสมัย, การฟื้นฟูระบบนิเวศ, กิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

The objective of this research article was to study the concept of development to modernization influencing environmental conservation activities in Thai higher education institutions. It was a qualitative research in the form of phenomenology by studying documents, observations, and in-depth interviews with administrators, teachers, and educational personnel and students from 6 higher education institutions from higher education institutions with high green university evaluation criteria. A total of 24 informants were included in the analysis of the essence and the three-dimensional data examination in 2 forms, namely, the data collection method and the level of person providing information. The research results showed that the influence of development to modernity on environmental conservation activities in higher education institutions was divided into 2 parts, namely, part 1 was the national development policy to modernization and human resource development that correlated with the human resource development master plan through the education system and guidelines for environmental conservation and national development as a result of the adjustment of the global economy and society. Natural resources were rapidly deteriorating because they were

used to develop the industry in the past. The United Nations has therefore set sustainable development goals for partner countries to adopt as their national development plans. Thailand has therefore adopted the sustainable development goals to frame the concept of human resource development along with environmental conservation through the education system. The second part was environmental conservation activities that were consistent with the management of higher education institutions in all 5 areas, namely student development, standards of higher education institutions, teaching curriculum, curriculum management and administration of higher education institutions. On issues related to the environment, it has been influenced by development to modernization almost at all. The management of higher education institutions was an important factor and had an influence on determining the direction of environmental conservation activities in higher education institutions.

Keywords: Development to Modernization, Ecological Restoration, Environmental Conservation Activities, Higher Education Institutions

บทนำ

ตลอดระยะเวลาของการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาใช้ ตั้งแต่ฉบับที่ 1-12 เป็นแกนหลักในการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย นับได้ว่าเป็นกระแสนิยมของการพัฒนา โดยระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม ซึ่งเป็นการพัฒนากระแสหลักในยุคโลกาภิวัตน์ถือว่ามนุษย์ คือ ทุนชนิดหนึ่งในระบบการผลิต จึงให้ความสำคัญและผลักดันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง เพื่อผลิตพลเมืองที่มีคุณภาพ และยกฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศให้สูงขึ้น (Collin, M. & Weil, D. N., 2020) แนวคิดดังกล่าวได้แพร่กระจายจากตะวันตกไปยังทั่วทุกภูมิภาคของโลก และประเทศไทยได้ก็ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดดังกล่าวด้วยเช่นกัน จึงเน้นไปที่การพัฒนาทุนมนุษย์ไปที่การพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอุดมศึกษาซึ่งจะเป็นแหล่งบ่มเพาะทรัพยากรมนุษย์ในขั้นสุดท้ายก่อนออกสู่สังคม ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับ 7 เป็นต้นมาแผนการพัฒนามีความตระหนักถึงวิกฤตสิ่งแวดล้อมมากและได้บรรจุการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นวาระแห่งชาติและให้ทุกภาคส่วนนำไปปฏิบัติ (วุฒิสกดิ์ ลาภเจริญทรัพย์, 2554)

เมื่อสภาพภูมิอากาศเกิดความเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วโดยมนุษย์เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการก๊าซเรือนกระจกอันเป็นปฏิกิริยาเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเป็นผลมาจากกิจกรรมของมนุษย์ที่นำทรัพยากรเป็นวัตถุดิบเข้าสู่ระบบการผลิตและการพัฒนาโครงสร้างทางเศรษฐกิจจึงเกิดขึ้นพร้อมกับวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะ ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย องค์การสหประชาชาติจึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 ข้อ (Sustainable Development Goals 17: SDGs17) ถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาสู่ความยั่งยืนในทุกมิติ โดยพัฒนามนุษย์ควบคู่กับสิ่งแวดล้อม ประเทศภาคีจึงได้นำเป็นแม่บทการพัฒนาประเทศ ซึ่งไทยก็ได้นำมาเป็นกรอบในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของประเทศ ด้วยแนวคิดความการปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการเผยให้เห็นการสร้างความรู้สิ่งแวดล้อมที่ทำให้คนในสังคมถูกปลูกฝังความเชื่อดังกล่าวผ่านระบบการศึกษา ทำให้คนในสังคมปฏิบัติตามและไม่สามารถสะท้อนย้อนคิดหรือรู้เท่าทันต่อความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมได้ (Armin, R., Sumper, A. & Davarpanah, A., 2020)

ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จะเผยให้เห็นการพัฒนาสู่ความทันสมัยที่สอดแทรกเข้ามาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ทุกฉบับ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีความรู้เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทั้งภายในและนอกประเทศ การพัฒนาสู่ความทันสมัยด้วยความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกลับทำให้ทรัพยากรถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว จึงเป็นฉนวนเหตุให้เกิดวิกฤติทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมจึงถูกผนวกกับการพัฒนาประเทศ โดยมีสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งผลิตซ้ำและเผยแพร่ความรู้ในการพัฒนาประเทศควบคู่กับการรักษาสีเขียวให้กับคนในสังคม (Buasuwan, P., 2018) เพราะสถาบันอุดมศึกษามีภารกิจหลักในการพัฒนาคนในสังคมให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจฯ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะให้เห็นในอีกมุมมองหนึ่งที่ต่างกันไปที่ไม่ใช่เพียงแค่นโยบายเพียงอย่างเดียว แต่จะเผยให้เห็นในมุมมองที่รอบด้านผ่านการสะท้อนคิดในมุมมองของผู้บริหาร ผู้นำนโยบายมาปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติ และผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายเพื่อแสวงหาแนวทางร่วมกันในการพัฒนาสังคมในทุกมิติ

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสู่ความทันสมัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษาไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล คือ ศึกษาเอกสาร สังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง โดยรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือและการรวบรวมข้อมูล

1.1 การศึกษาเอกสารข้อมูลแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-12 ที่สอดคล้องกับการพัฒนาตามกระแสโลก และแผนพัฒนาการศึกษาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

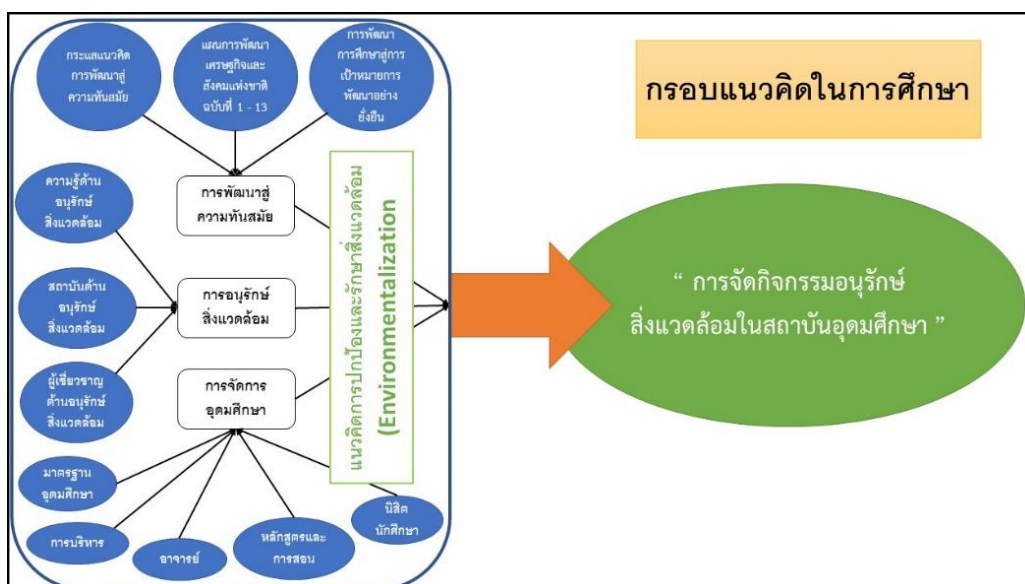
1.2 สังเกตการณ์สภาพแวดล้อมและความเป็นไปในสถาบันอุดมศึกษา และการเรียนการสอน การทำกิจกรรมทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตร

1.3 การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้คำถามแบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันอุดมศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ ผู้บริหาร อาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา และนิสิตนักศึกษา โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีความเกี่ยวกับกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา โดยมีเกณฑ์ดังนี้ (1) เป็นสถาบันที่มีเกณฑ์การประเมินมหาวิทยาลัยสีเขียวในระดับสูง (2) มีการจัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมจนเป็นที่ยอมรับของสังคม และ (3) มีบุคลากรและนิสิตที่ได้รับการยอมรับจากสังคม

2. วิเคราะห์ข้อมูลด้วยแนวคิดการปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อม และการจัดการอุดมศึกษา โดยนำมาวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis)

3. การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลโดยเทคนิค 3 เสา (Triangulation) 2 แบบ คือ (1) วิธีการเก็บข้อมูล (Methodological Triangulate) ด้วยการได้ข้อมูลลักษณะเดียวกันจากหลายแหล่งที่มา และ (2) บุคคลที่ให้ข้อมูล (Personal Triangulate) คือการได้ข้อมูลจากกลุ่มบุคคลที่แตกต่างในแต่ละระดับในการให้ข้อมูล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาการพัฒนาประเทศที่สู่ความทันสมัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. นโยบายการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

เมื่อสังคมโลกเดินทางเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ทำให้แนวคิดเรื่องการพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของโลก ผ่านแนวคิดการปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อม (Environmentalization) มนุษย์เป็นหนึ่งในทรัพยากรของสังคมจึงต้องพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นหลักสถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นแหล่งบ่มเพาะความรู้ดังกล่าวเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพในสายการผลิตของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม เพื่อตอบสนองต่อตลาดแรงงานควบคู่กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม จึงต้องเร่งรัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมซึ่งยังถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดชนิดหนึ่งในระบบการผลิต การพัฒนาการศึกษาชาติในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงเร่งรัดการผลิตครู อาจารย์ในสาขาที่ขาดแคลน การสนับสนุนทุนการวิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมรากฐานการผลิตของประเทศ

แผนแม่บทการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านระบบการศึกษา

จากการศึกษา พบว่าตลอดระยะเวลาของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ด้วยการให้ความสำคัญกับการศึกษาเพราะทุกคนเชื่อว่าจะช่วยให้อุณหภูมิชีวิตดีขึ้น สร้างรายได้ สร้างผลผลิตทางเศรษฐกิจ การพัฒนามนุษย์ในแต่ละแผนจึงมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับกระแสนิยมของโลก แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับ 1 ให้ความสำคัญกับการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนทุกระดับ เพื่อสนองต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับ 2 มีการเพิ่มปริมาณการรับนักเรียนทุกระดับ และการฝึกหัดครู ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 3 เน้นปรับปรุงการศึกษาให้สัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศ และให้เอกชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในอัตราที่เหมาะสม แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับ 4 ส่งเสริมการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ มีการปฏิรูปการศึกษาและประกาศใช้ พรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 กระทั่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับ 5 หันมาเน้นด้านปริมาณโดยส่งเสริมและขยายการพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ปรับปรุงมาตรฐานของโรงเรียนทั้งในเมืองและชนบทให้ใกล้เคียงกัน สนับสนุนให้เอกชนจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเพื่อแบ่งเบาภาระของภาครัฐเพื่อพัฒนากำลังคนในระดับกลางและระดับสูงในส่วนที่ขาดแคลนและตลาดมีความต้องการ ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับ 6 และฉบับ 7 ได้ขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 9 ปี ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นพิเศษ ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับ 8 เน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาโดยส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีความคิดสร้างสรรค์ สนับสนุนการพัฒนาครู ให้อิสระสถาบันอุดมศึกษาในการบริหารจัดการและเร่งผลิตบุคลากรในสาขาที่ขาดแคลน ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับ 9 และ ฉบับ 10 ปฏิรูปกระบวนการพัฒนาครู กำหนดแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาคนด้วยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการวิจัย ด้วยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

จุดเน้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับ 11 คือ การเผชิญความเสี่ยงกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลก ด้วยการพัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นกำลังสำคัญให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้อย่างต่อเนื่อง ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับ 12 ให้คนไทยทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ความสามารถและพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีโครงสร้างระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและมีเสถียรภาพ มีความมั่นคงทางพลังงาน มีโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล รักษาทุนธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมสู่ความสมดุลของระบบนิเวศ ตาม

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาประเทศให้ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ปัจจุบันสังคมไทยกำลังอยู่ในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับ 12 ที่ต้องเร่งพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะที่รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยมีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญซึ่งในภาพรวมมีแนวโน้มที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง พิจารณาจากดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาดังกล่าวเป็นผลมาจากการยกระดับสุขภาวะ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาและระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้น (UNDP, 2021) การศึกษาจึงมุ่งเน้นให้ทุกช่วงวัยมีทักษะและความสามารถเพื่อเพิ่มกำลังผลิตแรงงาน ซึ่งกำลังประสบปัญหาแรงงานขาดทักษะที่สอดคล้องกับภาคการผลิต ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการขาดความเชื่อมโยงหลักสูตรการศึกษาให้มีทักษะตรงกับความต้องการของตลาด ซึ่งอาจารย์ในสถาบันได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า “.....อาจารย์ต้องปรับทั้งหลักสูตร การเรียนการสอนต้องหาความรู้ให้เท่าทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ต้องเพิ่มหัวข้อด้านสิ่งแวดล้อมเข้ามาผนวกกับหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งถือว่าเป็นความท้าทายใหม่ในการทำงาน.....” (อาจารย์ สถาบันอุดมศึกษา)

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาประเทศ

การพัฒนาสังคมสู่ความทันสมัยมีการปรับตัวตามกระแสของโลก การปกครองคนในสังคมจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องปรับตามไปเช่นกัน จากการใช้กำลังบังคับกดขี่คนในปกครองให้ทำตามปฏิบัติตาม สู่การให้คนในสังคมมีอิสระเสรีทางความคิด ซึ่งความจริงแล้วคนในสังคมถูกทำให้เชื่อว่า ตนเองเสมือนมีโอกาสดิไตรตรอง และปกครองตนเอง (Buonamano, R., 2010) จากการศึกษา พบว่า กระบวนการดังกล่าวเป็นเทคนิควิธีที่แอบแฝงไว้เพื่อทำให้ร่างกายของมนุษย์เป็นพื้นที่ต่อสู้ของปฏิบัติการทางวาทกรรมโดยไม่รู้ตัว เมื่อมองมาที่สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม คนในสังคมมีความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้นกว่าในอดีต ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมชี้ให้เห็นว่า หากยังมีการใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาประเทศแบบไม่มีการบริหารจัดการ ผลกระทบที่จะตามมาคือ ทรัพยากรหมดลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศล่มสลาย ความหลากหลายทางธรรมชาติถูกทำลาย ผลสุดท้ายที่เป็นจุดวิกฤติคือมนุษยบนโลกทุกคนจะอาศัยอยู่บนโลกไม่ได้อีกต่อไป คนส่วนใหญ่ในสังคมจึงหันมาสนใจสิ่งแวดล้อมมากขึ้นและพร้อมที่จะปฏิบัติการต่างๆ เพื่อดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม (Foucault, M., 2019; อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2562) จากประสบการณ์นักกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อดังกล่าวได้เล่าให้ฟังว่า “.....หากเราไม่ใช้ความรู้จัดการทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม ผลกระทบก็คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ พวกเราขอเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยโลกใบนี้ด้วยการเปลี่ยนแปลงตนเองเสียก่อน.....” (ต้นหญ้า นักกิจกรรม)

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนำพาชีวิตของผู้คนในสังคมภายใต้ระบบการปกครองที่มองไม่เห็นหรือการปกครองที่เสมือนไม่ถูกปกครอง โดยการสร้างความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นแนวคิดการปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อม คนในสังคมต้องสยบยอมอยู่ภายใต้วาทกรรมสิ่งแวดล้อม ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจึงปรากฏอยู่ในสถาบันการศึกษามีหลักสูตรที่ศึกษาสิ่งแวดล้อมและมีสาขาย่อยเป็นจำนวนมาก ผ่านสถาบันอุดมศึกษาที่จะเป็นแหล่งบ่มเพาะทางวิชาการที่น่าเชื่อถือ และมีผู้เชี่ยวชาญเป็นเครื่องยืนยันถึงความถูกต้องและชี้แนะสังคมควรจะไปทิศทางใด (Quimbayo Ruiz, G. A., 2018) ความรู้จึงทำให้คนในสังคมตระหนักถึงผลกระทบที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม และลุกขึ้นมาปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ เพื่อรักษาสภาพแวดล้อม ถึงแม้ไม่มีกฎหมาย กติกา คอยกดดันคนในสังคมให้ปฏิบัติตาม ร่างกายที่สยบยอมอยู่ภายใต้วาทกรรมสิ่งแวดล้อม จะลุกขึ้นมากระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ดังส่วนหนึ่งประสบการณ์ของนักศึกษาที่การเสียดสเพื่อสิ่งแวดล้อม “..... ผมได้เงินทำกิจกรรมไม่พอ คนในชมรมที่ส่วนใหญ่ทำงานพิเศษกันอยู่แล้ว ตกลงกันว่าเงินที่ได้ 10 % จะเข้าสู่ชมรมเพื่อให้ได้ทำกิจกรรม ซึ่งทุกคนก็เห็นด้วย เดือนหนึ่งประมาณ 5,000-7,000 บาท.....” (ใบไม้ นักกิจกรรม) แนวคิดการปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อมถูกสร้างขึ้น เพื่อควบคุมกำหนดกฎเกณฑ์ ผ่านศาสตร์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ระบบนิเวศน์ และความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นสื่อกลางในการหลอมรวมความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วอย่างและมีประสิทธิภาพ ผ่านการประเมินผลและควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อทำให้คนในสังคมเชื่อว่าการดูแลสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ของทุกคน (Ris, V., 2021) การพัฒนาสู่ความทันสมัยจึงถูกตั้งคำถาม และไม่ตอบสนองกับวิกฤติสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น จึงเสนอรูปแบบที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาอุตสาหกรรม ควบคู่ไปกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้การพัฒนานั้นสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาสู่การแนวคิดที่ถือได้ว่าทุกคนในสังคมโลกให้การยอมรับคือ “เป้าหมายการพัฒนาสู่ความยั่งยืน 17 ประการ” (SDGs 17)

2. อิทธิพลของนโยบายการพัฒนาสู่ความทันสมัยกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา

การจัดการสถาบันอุดมศึกษาในบริบทการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ตลอดระยะเวลาของการใช้กรอบการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ อิทธิพลของความจริงด้านสิ่งแวดล้อมที่มีต่อการพัฒนาของประเทศไทยได้มีการระดมใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัดไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้

ทรัพยากรธรรมชาติลดจำนวนลงและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ป่าไม้ลดจำนวนลง ความหลากหลายทางชีวภาพถูกทำลาย และมีความเสี่ยงภาวะการขาดแคลนทรัพยากรในอนาคต ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าตามกรอบการพัฒนาประเทศที่ยังคงอ้างอิงการพัฒนาระดับโลก ประเทศไทยกำลังเข้าสู่จุดวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2561) โดยที่สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์ หากประชาชนยังไม่ตื่นรู้และตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงทางอาหารและที่อยู่อาศัย ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาสู่ความยั่งยืน 17 ประการขององค์การสหประชาชาติ ที่ถือว่าเป็นปัจจัยหลักของประเทศไทยก็สูญสลายไปเช่นกัน จึงมีความจำเป็นจะต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการครอบคลุมทุกมิติ โดยมาตรฐานการพัฒนาการอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 ชี้ให้เห็นว่านโยบายของกระทรวงอุดมศึกษาฯ บรรจุเป้าหมายการพัฒนาสู่ความยั่งยืนเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักของการขับเคลื่อนสถาบันอุดมศึกษาตามการพัฒนาของพิมพ์เขียวประเทศไทย 4.0 (Blueprint of Thailand 4.0) (Chalamwong, Y., & Suebnusorn, W., 2018) ซึ่งภายในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งมีการรณรงค์การลดการใช้พลังงาน การประหยัดพลังงาน และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด ภายในอาคารเรียนมีการออกแบบด้วยนวัตกรรมที่ใช้แสงจากธรรมชาติเป็นหลักซึ่งจะทำให้ลดการใช้ไฟจากพลังงานไฟฟ้า ประกอบกับการส่งเสริมร้านค้าไม่ใช้พลาสติกหรือกล่องโฟม และมีพื้นที่นันทนาการ พื้นที่สีเขียว มีการปลูกต้นไม้สอดแทรกบนพื้นที่ว่างเปล่าเป็นจำนวนมาก

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการบริหารสถาบันอุดมศึกษาพบว่า กระทรวงอุดมศึกษาฯ ได้พัฒนาแนวคิดที่คำนึงถึงสถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมโดยใช้นโยบาย “มหาวิทยาลัยสีเขียว” (Green University) เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายเพื่อให้เกิดการบูรณาการความรู้ที่สอดแทรกการอนุรักษ์พลังงาน การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเข้าไปในการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และในทุกกิจกรรมของมหาวิทยาลัย (มณี จันทน์ยืนคง และศรุตยา สุขเดช, 2563) ซึ่งบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาได้กล่าวถึงนโยบายมหาวิทยาลัยสีเขียวในว่า “.....มหาวิทยาลัยสีเขียวเป็นหนึ่งในนโยบายที่เป็นยุทธศาสตร์หลักมหาวิทยาลัย.....ตัวชี้วัดมีความซับซ้อนมากขึ้นและใช้เวลาในการพิจารณาโครงการนานขึ้นด้วย.....” (บุคลากร 1) กฎเกณฑ์ที่ควบคุมเพื่อให้เกิดการรักษาสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐานที่กำหนด โดยมีความสำคัญของการประเมินประกอบด้วยการจัดการเรียนการสอน หลักสูตร กิจกรรมพัฒนานิสิต การวิจัย การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย โดยสิ่งที่สำคัญคือการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมและสร้างจิตสำนึกให้กับผู้บริหาร บุคลากร อาจารย์ นิสิต โดยคำนึงถึงการใช้พลังงานให้เกิด

ประโยชน์สูงสุด และการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีประสิทธิภาพ (สมพงษ์ เกษานุช, 2564)

สถาบันอุดมศึกษาไทยดำเนินนโยบายการบริหารจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับแผนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในทุกฉบับ มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงไปของเศรษฐกิจ สังคม การเมืองทั้งในประเทศและต่างประเทศ นโยบายการบริหารงานของสถาบันอุดมศึกษาหากจะยึดถือเอาแนวทางการจัดการศึกษาตาม พรบ.การอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 กล่าวไว้ว่า “การจัดการอุดมศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง การจัดการศึกษาจึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ” ประกอบไปด้วย 1) ด้านการพัฒนาผู้เรียน 2) ด้านผู้สอน 3) ด้านการเรียนการสอน 4) ด้านหลักสูตร 5) ด้านการบริหาร (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2562)

การพัฒนาผู้เรียน (นิสิต นักศึกษา)

นิสิต นักศึกษาถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพราะถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนสังคม จึงต้องพัฒนามนุษย์ให้มีความรู้ทางการวิชาการ และการมีประสบการณ์ชีวิตหรือมีทักษะสังคม จึงมีความจำเป็นจะต้องเสริมสร้างให้นิสิตเป็นบุคคลที่มีความพร้อมทั้งสองด้านและเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพสามารถขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ การสร้างผลผลิตทางเศรษฐกิจได้จะต้องมีทั้งความรู้ ทักษะความสามารถ ความชำนาญ และประสบการณ์ที่คนแต่ละคนได้สั่งสมในตัวเองนำมาสร้างคุณค่าให้กับสังคม (เอลวิส โคตรชมพู และจุฬาพรรณ ภรณ์ชนะแพทย์, 2565) ทักษะด้านสังคมจึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนามนุษย์ไม่น้อยไปกว่าการพัฒนาด้านวิชาการ โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นความรู้หลักของสังคมที่มีอาจปฏิเสธได้ที่จะไม่ปฏิบัติตามได้ ไม่เพียงเท่านั้นคนในสังคมยังลุกขึ้นมาเพื่อเรียกร้อง กระตุ้นเตือน ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้ปกครองในการขับเคลื่อนความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมโดยตนเองอีกด้วย

ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษาจึงถูกจัดให้สอดแทรกในระบบการพัฒนา นิสิตให้มีความรู้ผ่านการศึกษา (ในหลักสูตร) และประสบการณ์ (นอกหลักสูตร) โดยประสบการณ์จะเป็นการส่งเสริมความรู้และทักษะด้านสิ่งแวดล้อมให้นิสิตได้นำความรู้จากห้องเรียน สู่การปฏิบัติ นอกห้องเรียนไม่ว่าจะเป็นในพื้นที่ป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง หรือระบบนิเวศอื่นๆ เพื่อสร้างจิตใจ ผ่านการลงมือปฏิบัติ ด้วยเหตุผลของความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมจนก้าวข้ามความเหนียวลำร่างกาย สร้างสำนึกความเสียสละ ความอดทนเพื่อสิ่งแวดล้อม ร่างกายของนิสิตจึงเป็นพื้นที่ปฏิบัติการของความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมจนกลายเป็นร่างกายเชื่อเชื่อ (Docile Body) ของความรู้ดังกล่าว ซึ่งจาก

การสังเกตในสถาบันการศึกษา เห็นถึงความตั้งใจในการทำกิจกรรม เช่น ความจริงจัง ความมุ่งมั่น ความกระตือรือร้น มีการชักชวนนิสิตคนอื่น ๆ ร่วมกิจกรรมเสียสละเพื่อสังคม โดยที่ไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งจากการได้มีโอกาสรับฟังแนวคิดของนิสิตที่จัดกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมได้เล่าไว้ว่า “.....ก็เหนื่อยนะพี่ ถ้าพวกหนูเหนื่อยใครจะทำละ คนอื่นเขาเหนื่อยกว่าหนูมีอีกเยอะ สิ่งแวดล้อมมันรอไม่ได้หนูก็เลยเหนื่อยไม่ได้.....อย่างน้อยเราได้ทำค่ายปลูกจิตสำนึกให้คนหันมาสนใจสิ่งแวดล้อมบ้างก็ยังดี หนูคิดว่าถ้าน้องที่มาเข้าค่ายเขากลับไปอ่านข่าวสิ่งแวดล้อมบ้าง ปิดน้ำปิดไฟกันบ้างพวกหนูคิดว่าก็ประสบความสำเร็จแล้วละ..... (ทองฟ้า นักกิจกรรม)

ถึงอย่างไรก็ตามความซับซ้อนของการปกครองแบบบริหารจัดการชีวิตยังไม่หยุดเพียงแค่นั้น การเชิดชูบุคคลที่ยึดวิถีการปฏิบัติตามความรู้นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การให้รางวัลนิสิตที่ทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมดีเด่น การเชิดชูคนดีด้านสิ่งแวดล้อม การยกย่องนิสิตที่ทำคุณประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมให้สถาบันอุดมศึกษา เป็นต้น เมื่อนิสิตได้ใช้ความรู้ที่อยู่ในห้องเรียนในการช่วยเหลือดูแลสังคม ดูแลชุมชนรอบสถาบันอุดมศึกษา ดูแลธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการลงมือปฏิบัติในสถานที่จริงจนสามารถเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ให้ดีขึ้น เช่น การเก็บขยะแล้วพื้นที่สะอาด การปลูกต้นไม้แล้วในเวลาต่อมาเกิดขึ้นเป็นผืนป่า หรือการใช้ความรู้เรื่องการบำบัดน้ำเสียสู่ชุมชนจนชุมชนนั้นทำน้ำใสสะอาด เป็นต้น ความภาคภูมิใจในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมนำมาซึ่งความปิติยินดีที่จะปฏิบัติสิ่งนั้นต่อไป จากการสังเกตการทำกิจกรรมในสถาบันอุดมศึกษา นิสิตมีความตั้งใจและมุ่งมั่นที่ได้ทำกิจกรรม การอธิบายข้อมูลทำให้รู้สึกถึงพลังในตัวตนซึ่งแสดงผ่านแวตาสีหน้า ท่าที และรู้สึกถึงความพร้อมที่จะถ่ายทอดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม และยังแฝงไปด้วยรอยยิ้ม ความสุข ความภาคภูมิใจที่ได้ทำ

ผู้สอน และการเรียนการสอน

อาจารย์ผู้ที่เปรียบเสมือนผู้เชี่ยวชาญในสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับนิสิต ผู้สอนจึงส่งต่อและแพร่กระจายความรู้ตามหลักสูตรที่ได้รับมอบหมายในรายวิชา ที่มีมาตรฐานการกำกับและควบคุมให้เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนด ด้วยการบูรณาการวิชาแขนงต่างๆ เข้าด้วยกันทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน จะเห็นได้ว่าในหนึ่งรายวิชามีกิจกรรมที่ต้องประยุกต์ความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดสู่ชุมชน ในบริบทของมหาวิทยาลัยสีเขียว ผู้สอนก็เป็นหนึ่งในประชากรที่สยบยอมต่อความรู้สิ่งแวดล้อมที่อยู่เบื้องหลังประสบการณ์เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ ในสังคม ทำให้มีความคิดความเชื่อเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบที่สังคมส่วนใหญ่ให้การยอมรับก็ทำหน้าที่ถ่ายทอดต่อนิสิตในสถาบันอุดมศึกษาภายใต้บทบาทอาจารย์ สามารถชี้ให้เห็นว่าสิ่งใดควรทำเพราะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทำให้อาจารย์มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับจาก

สังคมเป็นอย่างมาก โดยประสบการณ์ของนิสิตที่มีโอกาสได้รับความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมในวิชาที่ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม “.....อาจารย์ที่วิชากฎหมายก็พูดถึงสิ่งแวดล้อมนะครับ โดยยกกรณีศึกษาในปัจจุบัน เช่น การล่าสัตว์ป่าสงวน หรือการปล่อยมลพิษลงสู่แม่น้ำ และคดีทุจริตเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น ซึ่งผมเรียนกฎหมายอาจารย์ท่านอื่นๆ ก็มีการยกกรณีศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขึ้นมาหลายครั้งครับ ซึ่งวิชานั้นไม่ใช่วิชากฎหมายสิ่งแวดล้อมด้วยซ้ำไป.....” (ภูเขา นักกิจกรรม)

การจัดการหลักสูตร

ศาสตร์ด้านสิ่งแวดล้อมสอดแทรกในหลักสูตรการศึกษา เป็นการปลูกฝังความแนวความคิดเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในรูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนผ่านหลักสูตรการศึกษา เช่น มีตัวชี้วัดรายวิชาในการประเมิน โดยเนื้อหาสาระมีการสอดแทรกเนื้อหาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หลักสูตรวิชาภาคบังคับที่ต้องเรียนที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นยังถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรที่นิสิตทุกคนต้องได้รับการประเมิน และต้องมีกิจกรรมภาคบังคับในรายวิชาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีการลงปฏิบัติในพื้นที่ที่มีปัญหาสิ่งแวดล้อมจริง โดยยกตัวอย่างวิชาในสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่ง คือ วิชา “วิทยาศาสตร์ กุญแจสู่การอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล” มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นิสิตเข้าใจกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีผ่านการอธิบายระบบนิเวศวิทยา เพื่อให้นิสิตสามารถคิด วิเคราะห์และใช้ความรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังบูรณาการสิ่งแวดล้อมเข้ากับรายวิชาในหลักสูตรอีกหลายวิชา เช่น วิชามนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติ, วิชาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน, วิชาอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2565) โดยจากการสังเกตการเรียนในสถาบันอุดมศึกษา เปิดโอกาสให้นิสิตได้ทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมผ่านการลงชุมชนเพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชนรอบมหาวิทยาลัย และมีการลงมือปฏิบัติเพื่อร่วมกันหาทางออกร่วมกับชาวบ้านในชุมชนโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมของความรู้ในสาขาที่ตนศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมดังกล่าว

การเข้าศึกษาในหลักสูตรจะการเรียนก็จะมุ่งเน้นการเรียนการสอนในศาสตร์เฉพาะด้าน เช่น หลักสูตรนิติศาสตร์ก็จะเรียนวิชาส่วนใหญ่ทางด้านกฎหมายเพื่อสร้างความชำนาญในสาขาวิชานั้นๆ แต่จะมีการสอดแทรกความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการผสมผสานเทคโนโลยีเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยมีเกณฑ์การประเมินหลักสูตรที่จะสอดคล้องกับตัวชี้วัดของสถาบันอุดมศึกษา นอกจากการศึกษาในหลักสูตรที่กล่าวมาในข้างต้นแล้ว ซึ่งจากการสังเกตการทำกิจกรรมในหลักสูตร ของวิชาการออกแบบแฟชั่น มีการประยุกต์สิ่งของจากธรรมชาติ หรือวัสดุที่สามารถรีไซเคิลได้ มาจัดแสดงแฟชั่น (เป็นส่วนหนึ่งของวิชาเรียน) เช่น ใบตอง ใบไม้ ขยะ (โฟม

ถุงพลาสติก) ขวดน้ำ กล่องนม เศษผ้า เป็นต้น ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการปกป้องและรักษาสิ่งแวดล้อมได้ผนวกสู่หลักสูตรการศึกษาด้วยการปลูกฝังนิสิตผ่านหลักสูตร นอกจากนี้สถาบันอุดมศึกษาจะมีหน่วยงานที่จัดการด้านสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับการประเมินมหาวิทยาลัยสีเขียว และผ่านการประเมินของกระทรวงอุดมศึกษา ที่กำหนดไว้ในสถาบันอุดมศึกษาต้องส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่มีต่อมนุษย์และสร้างการรับรู้การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษา (ผู้บริหาร)

ผู้บริหารเปรียบเสมือนผู้นำในการขับเคลื่อนนโยบายของสถาบันอุดมศึกษา โดยปรับใช้นโยบายและการบริหารที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ จึงทำให้นโยบายที่สอดคล้องกับ SDGs 17 กระทรวงอุดมศึกษา ได้นำแนวคิด “มหาวิทยาลัยสีเขียว” เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีนโยบายการบริหารจัดการไปในทิศทางเดียวกันคือการพัฒนาคนควบคู่ไปกับการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยหลักการประเมินมหาวิทยาลัยสีเขียว 3 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐศาสตร์ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ให้เกิดการพัฒนาคูณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งเสริมให้มีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจระยะยาวต่อเนื่อง ต้องคำนึงถึงความสมดุลของธรรมชาติและเอื้อประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ โดยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและตระหนักถึงผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อมนุษย์เป็นสำคัญซึ่งจะต้องพัฒนาทั้ง 3 มิติไปพร้อมกัน

นโยบาย “มหาวิทยาลัยสีเขียว” ส่งผลต่อประชากรในสถาบันอุดมศึกษาทุกระดับตั้งแต่ นิสิต ครู อาจารย์ บุคลากร จนถึงประชาชนรอบสถานศึกษาที่จะต้องปรับตัวตามนโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงไป กิจกรรมในสถาบันอุดมศึกษาตามภารกิจ เช่น การเรียนการสอน การจัดหลักสูตร การพัฒนาศักยภาพนิสิต เป็นต้น ทุกส่วนจึงต้องปฏิบัติตามนโยบายดังกล่าว โดยหนึ่งในผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงคือ นิสิต ครู อาจารย์ และบุคลากร โดยจากการสังเกตการทำกิจกรรมในสถาบันอุดมศึกษา กิจกรรมที่จัดขึ้นโดยผ่านตัวชี้วัดและประเมินผลของมหาวิทยาลัย นิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่มิมีลักษณะคล้ายกับถูกบังคับเข้าร่วมกิจกรรม เพราะการร่วมกิจกรรมนั้น เกิดจากกฎเกณฑ์ของมหาวิทยาลัยที่จะต้องเข้าร่วมกิจกรรมและได้ต้องได้รับหน่วยกิต ต้องครบตามกำหนดจึงสามารถจบการศึกษา ประกอบกับทัศนคติของเจ้าหน้าที่สถาบันอุดมศึกษาเกี่ยวกับนโยบายมหาวิทยาลัยสีเขียวไว้ว่า “.....แต่ก็ก่อนก็ยังไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควรนัก แต่ตอนนี้มีตัวชี้วัดการประเมินกิจกรรมโดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมที่มากขึ้น การพิจารณางานโครงการก็ต้องสอดคล้องกับตัวชี้วัดของมหาวิทยาลัยสีเขียว.....” (บุคลากร 2)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาประเทศที่สู่ความทันสมัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดกิจกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา” พบว่า ตลอดระยะเวลาของการพัฒนาประเทศภายใต้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ ฉบับที่ 1-12 ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการปกป้อง และรักษาสิ่งแวดล้อม ที่มุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์ผ่านการพัฒนาศึกษาเป็นสำคัญ จึงนำระบบการ จัดการอุดมศึกษามาใช้อย่างมีแบบแผน ให้ความสำคัญกับการพัฒนามนุษย์ด้วยนวัตกรรมและ เทคโนโลยี ด้วยการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาประเทศและกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่ง ปัจจุบันทั่วโลกได้ตระหนักถึงวิกฤตสิ่งแวดล้อมเนื่องจากการนำทรัพยากรมาใช้อย่างไร้ขีดจำกัดใน ห้วงเวลาที่ผ่านมา จึงทำให้ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมถูกบรรจุไว้ในกรอบการพัฒนาประเทศ ประเด็น สิ่งแวดล้อมถูกนำมาเขียนในหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและได้รับการปลูกฝัง การรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมผ่านการศึกษา สังเกตได้จากงบประมาณที่เพิ่มขึ้นในสถาบันด้านสิ่งแวดล้อม ของรัฐ (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม) ได้เพิ่มตัวชี้วัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมความรู้ ด้านสิ่งแวดล้อมให้กับเยาวชน ซึ่งตลอดระยะเวลา 8 ปี ที่ผ่านมา (พ.ศ. 2556-2563) กรมส่งเสริม คุณภาพสิ่งแวดล้อมได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด จนมาถึง พ.ศ. 2565 ที่ใช้แผนพัฒนา เศรษฐกิจฯ ฉบับ 12 ทำให้ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัว (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2565) ตัวอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงเหตุการณ์ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี คือ การรับนักศึกษาใหม่ ระดับอุดมศึกษาให้มีสัดส่วนของสายวิทยาศาสตร์ต่อสังคมศาสตร์เป็น 70:30 โดยเน้นการผลิต แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร วิศวกรและแรงงานในสาขาบริการ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ (สมหวัง ชีระวิชิตกุล, 2565) จากการสถิติรับเข้าศึกษา 2564 โดยวิทยาศาสตร์สุขภาพมีผู้เข้ามา สมัครมากที่สุดเป็นอันดับ 1 รองลงมาคือ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์

สถาบันอุดมศึกษาได้นำนโยบาย “มหาวิทยาลัยสีเขียว” (Green University) เป็น กรอบในการกำหนดนโยบายเพื่อบูรณาการความรู้สิ่งแวดล้อมเข้าไปในการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และในทุกกิจกรรมของมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับการวิจัยของมณี จันทน์ยืนคง และศรุตยา สุขเดช (2563) พบว่า สิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยสีเขียวคือการทำนโยบาย ให้เกิดผลเชิงรูปธรรม เพราะนโยบายบางอย่างไม่สามารถปฏิบัติได้เต็มประสิทธิภาพ นอกจากนั้นวิจัย ดังกล่าวยังเสนอต่อไปว่า การทำให้นโยบายเกิดผลเชิงประจักษ์ ผู้บริหารต้องมีความจริงจังและตั้งใจ ขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว ซึ่งมีข้อสรุปไปในทิศทางเดียวกันกับปิยศักดิ์ ถิอาสนา (2560) ที่ชี้ให้เห็น ว่า ผู้บริหารเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนนโยบายด้วยการปรับนโยบายให้สอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจฯ กระทรวงอุดมศึกษา ได้นำแนวคิด “มหาวิทยาลัยสีเขียว” เพื่อการพัฒนาคนควบคู่ไป

กับการรักษาสีงแวดล้อม โดยมีกรอบการพิจารณาการประเมินมหาวิทยาลัยสีเขียว 6 เป้าหมาย 1) การมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัยและชุมชน 2) การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 3) ความปลอดภัยในชีวิต 4) รักษาสภาพแวดล้อม การประหยัดพลัง 5) การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 6) สภาพเศรษฐกิจชุมชน

การพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยพร้อมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติเพื่อให้ทุกประเทศใช้เป็นแผนแม่บทประเทศไทยก็ใช้นโยบายนี้ในทุกระดับ ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จนถึงระดับนโยบายขององค์กรของรัฐ สถาบันอุดมศึกษาที่เป็นสถาบันหลักในสร้างคนออกสู่สังคมให้มีคุณลักษณะที่ดีตามที่สังคมต้องการ จึงต้องการพัฒนามาตรฐานอุดมศึกษาทั้ง 5 ด้าน ประกอบไปด้วย 1) ด้านการพัฒนาผู้เรียน 2) ด้านผู้สอน 3) ด้านการเรียนการสอน 4) ด้านหลักสูตร 5) ด้านการบริหาร เพราะนอกจากการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัยที่ต้องอาศัยทุนทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ทุนมนุษย์ก็ยังเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนามนุษย์เพื่อให้ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เกิดความหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ และลุกขึ้นมาปกป้องสิ่งแวดล้อมด้วยตัวเองนั้น แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติการของความรู้สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ในทุกระดับ

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการสถาบันอุดมศึกษากับการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับนิสิตในสถาบันอุดมศึกษาและนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะ

1. สถาบันอุดมศึกษาสามารถนำผลการศึกษาที่ค้นพบเป็นแนวทางในการวางแผนการจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในสถาบันอุดมศึกษา ด้วยการปรับให้สอดคล้องกับบริบทของสถาบันอุดมศึกษาและปรับให้เหมาะสมกับอัตลักษณ์ของนิสิต นักศึกษา
2. การศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของสถาบันอุดมศึกษา ควรจะเลือกช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลให้มีความเหมาะสม ทั้งในเวลาราชการและนอกเวลาราชการเพื่อให้เห็นบริบทได้อย่างลึกซึ้งและจะทำให้เห็นบริบทความเป็นไปที่แท้จริงในสถาบันอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- เอลวิส โคตรชมภู และจุฬาพรรณ วรรณธนะแพทย์. (2565). การบริหารทุนมนุษย์ในยุคศตวรรษที่ 21. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 7(1), 1017-1028.

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565). *รายงานงบประมาณประจำปี*. เข้าถึงได้จาก <https://doc.deqp.go.th/Budget?yr=2564>
- ปิยศักดิ์ ถีอาสนา. (2560). ยุทธศาสตร์พัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 10(1), 64-75.
- มณี จันทน์ยืนคง และศรุตยา สุขเดช. (2563). แนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นมหาวิทยาลัยสีเขียว. *วารสารวิชาการและวิจัยมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 10(3), 70-78.
- วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์. (2554). การศึกษากับการพัฒนาประเทศ. *วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 1(1), 7-8.
- สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2561). ความมั่นคงทางอาหารกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ. *วารสารลูกโลกสีเขียว*, 64-72.
- สมพงษ์ เกษานุช. (2564). การพัฒนาสื่อนวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิสู่ความเป็นมหาวิทยาลัยสีเขียว. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 6(7), 183-197.
- สมหวัง ธีระวิชตะกุล. (2022). นโยบายพัฒนาการศึกษาชาติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 14(1), 15-29.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ. ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2562). *นโยบายและยุทธศาสตร์การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ. 2563-2570*. (อัดสำเนา).
- สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2565). *มคอ. 292 วิทยาศาสตร์ กุญแจสู่การอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล*. (อัดสำเนา).
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2562). *คิดอย่างมีเหตุผล พูโกต์ คิดอย่างวิพากษ์: จากวาทกรรมของอัตบุคคลถึงจุดเปลี่ยนของอดีต*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : ศยาม.
- Armin, R., Sumper, A., & Davarpanah, A. (2020). Energy sustainability analysis based on SDGs for developing countries. *Energy Sources, Part A: Recovery, Utilization, and Environmental Effects*, 42(9), 1041-1056.

- Buasuwat, P. (2018). Rethinking Thai higher education for Blueprint Thailand 4.0. *Asian Education and Development Studies*, 7(2), 157-173.
- Buonamano, R. (2010). The Problem of Subjectivity and the Critique of Human Rights After Foucault. *Griffith Law Review*, 19(2), 288-306.
- Chalamwong, Y., & Suebnusorn, W. (2018). *Vocational Education in Thailand: Its Evolution, Strengths, Limitations, and Blueprint for the Future. In Education in Thailand*. Singapore : Springer.
- Collin, M., & Weil, D. N. (2020). The effect of increasing human capital investment on economic growth and poverty. *Journal of Human Capital*, 14(1), 43-83.
- Foucault, M. (2019). *Power: the essential works of Michel Foucault 1954-1984*. UK. : Penguin.
- Quimbayo Ruiz, G. A. (2018). People and urban nature: The environmentalization of social movements in Bogotá. *Journal of Political Ecology*, 25(1), 525-547.
- Ris, V. (2021). The Environmentalization of space and listening: An archaeology of noise-canceling concentration playlists. *Sound Effects-An Interdisciplinary Journal of Sound and Sound Experience*, 10(1), 158-172.
- UNDP. (2021). *The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene. (Human Development Report 2020)*. Retrieved from <https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2020>

การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

Development of Management Model for Large Longan Plot Group in Nong
Yaung Sub-district, Wiang Nong Long District, Lamphun Province

มนชนก อุปทะ¹

Monchanok Upata

Received: November 28, 2022

Revised: January 10, 2023

Accepted: January 31, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาด้านการบริหารจัดการของกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน และ 2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากประชากรที่เป็นสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน จำนวน 13 คน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ การสอบถาม และการสนทนากลุ่มแบบเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัญหาด้านแรงงานสมาชิกกลุ่มเป็นผู้สูงอายุ ขาดแรงจูงใจในการผลิต ด้านการเงิน ขาดงบประมาณในการดำเนินการ ด้านวัตถุดิบ อุปกรณ์การผลิตมีไม่เพียงพอ ไม่มีระบบการติดตามวัตถุดิบมาจากแหล่งผลิตใด ด้านการวางแผน ไม่ได้มีการวางแผนในการดำเนินงานที่ชัดเจน ไม่มีการประชุมและวางแผนประจำปี ด้านการจัดองค์กร มีโครงสร้างองค์กรแบบหลวม ๆ สมาชิกกลุ่มไม่ทราบบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน ด้านการจัดการบุคคล ขาดแรงจูงใจ ไม่พึงพอใจในการทำงาน เงินค่าตอบแทนและสวัสดิการมีไม่เพียงพอ ด้านการอำนวยความสะดวก หัวหน้ากลุ่มไม่มีการมอบหมายให้สมาชิกภายในกลุ่มทำงานตามตำแหน่ง ด้าน

¹ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่; North-Chiang Mai University

Corresponding author, e-mail: monchanopk@northcm.ac.th, Tel. 085-6201750

การควบคุม มีปัญหาการจัดทำบัญชีและควบคุมวัตถุดิบที่จะนำไปใช้ในการผลิต และ 2) รูปแบบในการบริหารจัดการที่เหมาะสม พบว่า ควรจัดทำรูปแบบ โครงสร้าง กิจกรรมที่เหมาะสม ควรรับสมาชิกกลุ่มที่เป็นคนรุ่นใหม่ ในชุมชนเพื่อมาช่วยในการด้านการผลิต การตลาด จัดหาแหล่งเงินทุนจากหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาสนับสนุน จัดประชุมกันภายในกลุ่ม ร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด จัดทำโครงสร้างองค์กรแบบเป็นทางการขึ้น สร้างแรงจูงใจและแรงกระตุ้นให้ตั้งใจทำงานมากขึ้น มีระบบในการควบคุมวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต มีการควบคุมกระบวนการผลิตสินค้าทุกขั้นตอนการผลิตและมีระบบการตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, การพัฒนากลุ่ม, ลำไย

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the management problems of the large longan plot group in Nongyoung Subdistrict, Wiang Nong Long District, Lamphun Province; 2) to develop a management model for the large longan plot group in Nongyoung Subdistrict, Wiang Nong Long District, Lamphun Province. It was a qualitative research by studying the population who were members of the large longan plot group, Nongyoung Sub-district, Wiang Nong Long District, Lamphun Province, totaling 13 people. Data were collected by using interviews, questionnaires and knowledge sharing forum group discussion. The results of the research revealed that 1) the problem in terms of labor, the members of the group was the elderly lacked motivation for production; in the aspect of finance, there was a lack of budget for operations; in case of raw materials, production equipment was inadequate and no tracking system for raw materials from any production source; in terms of planning, there was no clear operational plan and no annual meeting and planning; with respect to organization, there was a loose organizational structure, the members of the group did not know their specific roles; in terms of personnel management, there was a lack of motivation, dissatisfaction with work, remuneration and welfare were insufficient; with respect to administration, group leaders did not assign group members to work according to their positions; in the aspect of control, there were

problems in accounting and control of raw materials to be used in production; and 2) an appropriate model of management found that appropriate models, structures, activities should be established; group members who were the new generation should be accepted in the community to help in production, marketing, and funding sources should be obtained from both government agencies and private sectors to support; there should be a meeting within the group to jointly formulate a marketing strategy; a formal organizational structure should be established. It should be motivating and stimulating to work harder. There should be a system to control raw materials used in production. There should be a control of the production process at every stage of production as well as a system for monitoring the quality of raw materials.

Keywords: Management, Group Development, Longan

บทนำ

ลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคเหนือ โดยเฉพาะ 2 จังหวัด ซึ่งเป็นมีแหล่งเพาะปลูก ได้แก่ เชียงใหม่ และลำพูน โดยในปี พ.ศ. 2562 มีผลผลิตออกสู่ตลาดเป็นจำนวน 277,219 และ 249,299 ตัน และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25.95 และ 23.34 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2562) โดยพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตของลำไยที่ได้จากพื้นที่ทั้ง 2 จังหวัดถือได้แหล่งเพาะปลูกและสร้างผลผลิตลำไยที่สำคัญของประเทศ นอกจากนั้นผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เหตุผลการขยายการเพาะปลูกและเพิ่มผลผลิต เนื่องจากราคาลำไยอยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ภาครัฐให้ความช่วยเหลือโดยการแทรกแซงตลาดเป็นประจำเกือบทุกปี จึงจูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่การเพาะปลูกและเพิ่มผลผลิตลำไยให้เพิ่มมากขึ้น

กลุ่มแปลงใหญ่เป็นรากฐานสำคัญของความมั่นคงและยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐบาลมีแนวความคิด ตลอดจนการวางยุทธศาสตร์ของประเทศเพื่อผลักดันให้กลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวงมีขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก โดยมองภาพของเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายในการเสริมสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพและเสถียรภาพ เน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก และการสร้างความเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในประเทศกับเศรษฐกิจโลกด้วยการสร้างรายได้

ให้กับประชาชนและประเทศชาติโดยเปลี่ยนมุมมองในชุมชนให้เห็นว่าสิ่งที่ตนมีอยู่คือทรัพย์สินที่สามารถเพิ่มรายได้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัตถุดิบที่มีพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีมูลค่าเพิ่ม มีเอกลักษณ์สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ

กลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2560 โดยครั้งแรกได้ใช้ชื่อ “กลุ่มผลิตลำไยคุณภาพครบรูปแบบแปลงใหญ่” มีสมาชิกแรกเข้า จำนวน 43 คน มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานของกลุ่มอย่างครบถ้วน ได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการจังหวัดลำพูน กิจกรรมการยกระดับการผลิตลำไยคุณภาพในรูปแบบแปลงใหญ่ พร้อมมีการจดทะเบียนเข้าเป็นวิสาหกิจชุมชน ใช้ชื่อว่า “วิสาหกิจชุมชนลำไยแปลงใหญ่ตำบลหนองยวง” เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2560 พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อกลุ่มมาเป็น “กลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง” แต่จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง พบว่า ในปัจจุบันทางกลุ่มประสบปัญหาเรื่องในหลายด้าน เช่น ปัญหาด้านการจัดการ สมาชิกภายในกลุ่มยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการบริหารจัดการ ไม่มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ไม่มีโครงสร้างองค์กรที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งยังไม่มีกำหนดบทบาทหน้าที่ของ อีกทั้งจำนวนสมาชิกในกลุ่มได้มีจำนวนลดลงเป็นจำนวนมาก ปัญหาด้านการผลิตเช่นกำลังการผลิตไม่เพียงพอ ปัญหาด้านการตลาด เช่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์ของสินค้า การส่งเสริมการขาย ยังขาดช่องทางการจัดจำหน่าย การทำการประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่ม ปัญหาด้านการเงิน เช่น การจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกซึ่งแต่เดิมมีจำนวนสมาชิก 43 คนแต่ในปัจจุบันเหลือเพียง 13 คน และอาจเกิดการล่มสลายของกลุ่มไปในที่สุด

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงปัญหาการบริหารจัดการกลุ่มของแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน จะสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มให้เป็นระบบ ร่วมกัน รูปแบบ กิจกรรม วิธีการเพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดรายได้ ผลประโยชน์และสร้างโอกาสให้แก่ชุมชนตลอดจนทำให้กลุ่มสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการของกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ สมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน จำนวน 13 ราย ซึ่งกลุ่มได้ดำเนินการก่อตั้งปี 2560 เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง กลุ่มนี้ได้รับการส่งเสริมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ในเรื่องของเกษตรแปลงใหญ่ดีเด่นระดับภาค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสร้างความสัมพันธ์ และความคุ้นเคยกับสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ พูดคุยแนะนำตัวเองเพื่อให้สมาชิกได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ศึกษาข้อมูลของกลุ่ม จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากประธานกลุ่มและผู้ที่เกี่ยวข้อง สมาชิกได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการของกลุ่มโดยแบ่งประเด็นออกเป็นด้านแรงงาน ด้านวัตถุดิบ ด้านเงินทุน ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านบุคคล ด้านอำนวยการและด้านการควบคุมโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและทำการสรุปบทเรียนความคิดเห็นที่ได้ร่วมกัน หลังจากนั้นได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่ารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมของกลุ่มเป็นอย่างไร มีการสรุปบทเรียนและบทวนการดำเนินงานร่วมกันโดยในการทำกิจกรรมร่วมกันได้ใช้การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกับวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่กันไป โดยใช้วิธีการสังเกตอย่างเป็นธรรมชาติ และยึดข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม โดยวิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม โดยจัดทำข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล เมื่อผู้วิจัยเก็บข้อมูลได้ก็จะนำข้อมูลที่ได้นำมาตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้จากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน (สุรางค์ จันทวานิช, 2554) โดยทำการตรวจสอบสามด้านแหล่งข้อมูล แหล่งที่มาที่จะใช้พิจารณาในการตรวจสอบ และการตรวจสอบสามด้านวิธีการเก็บรวมข้อมูลใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน และนำมาแยกแยะออกเป็น

หมวดหมู่ตามประเด็นหัวข้อของวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้สามารถตอบคำถามงานวิจัยได้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดและขอบเขตที่ต้องการศึกษาเพื่อความครบถ้วน ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและจดไว้ในลักษณะบรรยายเพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ ผลการศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีการวิจัยเชิงคุณภาพ (สุภาศักดิ์ จันทวานิช, 2554) ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามปรากฏการณ์ที่สัมผัสได้หรือมองเห็น และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยจำแนกข้อมูลได้แก่การจำแนกข้อมูล ด้าน และรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มที่เหมาะสม

สรุปผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกตและการสนทนากลุ่มซึ่งเป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้กันในกลุ่มแปลงใหญ่ลำไย โดยสมาชิกในกลุ่มได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และนำมาสรุปผลร่วมกันโดยยึดหลัก และวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับการบริบทของกลุ่ม โดยผลการศึกษาประวัติความเป็นมาของการรวมกลุ่มและการดำเนินงานของกลุ่ม พบว่า สมาชิกกลุ่ม เป็นเพศหญิง จำนวน 13 คน โดยมีอายุระหว่าง 40-50 ปี จำนวน 3 คน อายุระหว่าง 50-60 ปี จำนวน 7 คน อายุระหว่าง 60-70 ปี จำนวน 3 คน สมาชิกกลุ่มมีการเรียนรู้จากการเข้าร่วมอบรมความรู้ต่าง ๆ ตามที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้น เช่น เรื่องของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย การจัดทำเว็บเพจ เป็นต้น สมาชิกที่ได้มีการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ มาแล้วจะมีการแบ่งปันข้อมูลต่าง ๆ ให้แก่เพื่อนสมาชิกในกลุ่มรับทราบ โดยการบอกกล่าว พูดคุยกัน ซึ่งทางกลุ่มเป็นลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้ ลักษณะของบริบทกลุ่มมีจำนวนสมาชิกเพียงแค่ 13 คน รูปแบบของการกระจายข่าวสารและแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ใช้รูปแบบการติดต่อข่าวสารระหว่างสมาชิกด้วยกัน โดยในกลุ่มใช้รูปแบบของการบอกต่อกันและใช้การโทรศัพท์ Line, Facebook ในการนัดติดต่อ การพูดคุยและประชาสัมพันธ์ข่าวสารภายในกลุ่มให้ทราบ

1. ปัญหาด้านการบริหารจัดการของกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พบว่า

1.1 ด้านแรงงาน สมาชิกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งมีข้อจำกัดทางด้านสุขภาพ เช่น สายตาไม่ดี เดินลำบาก สมาชิกกลุ่มไม่ค่อยมีเวลาในการผลิตสินค้าเนื่องจากติดงานสังคมในชุมชนและขาดแรงจูงใจในการผลิต

1.2 ด้านการเงิน เป็นปัญหาหลักที่สำคัญที่สุดการดำเนินงานของกลุ่ม โดยสภาพการเงินของกลุ่มได้มาจากการระดมหุ้นของประธานกลุ่มและสมาชิกกลุ่มเพื่อมาใช้เป็นงบในการดำเนินงาน ทางกลุ่มต้องรอการช่วยเหลือและขอสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้งบประมาณในการดำเนินการยังมีไม่เพียงพอและสมาชิกในกลุ่มไม่มีผู้รับผิดชอบด้านการเงินและเหรียญกษาปณ์ที่ชัดเจน

1.3 ด้านวัตถุดิบ อุปกรณ์ในการผลิตมีไม่เพียงพอเช่นเครื่องตาก เครื่องร่อน เครื่องอบจึงทำให้ไม่สามารถตอบสนองด้านกำลังการผลิตได้เพียงพอ ไม่มีระบบการติดตามว่าวัตถุดิบมาจากแหล่งผลิตที่ใด อาจทำให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพการผลิตตามมาและวัตถุดิบบางส่วนยังไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร

1.4 ด้านการวางแผน ยังไม่ได้มีการวางแผนในการดำเนินงานของกลุ่มที่ชัดเจน จึงทำให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานภายในกลุ่ม ไม่มีการประชุมและวางแผนประจำปีเลย ไม่มีการแบ่งหน้าที่ที่ชัดเจน ไม่มีการวางแผนด้านการผลิต ผลิตตามช่วงฤดูการเท่านั้น ไม่มีการวางแผนด้านการตลาดที่ชัดเจน ผลิตรถยนต์ไม่มีความหลากหลาย ไม่ชัดเจน มีช่องทางการจัดจำหน่ายที่น้อย ยังไม่มีการส่งเสริมการตลาดที่ชัด เช่น ไม่มีแผนด้านการเงินที่ชัดเจน ไม่มีการวางแผนด้านแหล่งเงินทุน มีเพียงแค่ระดมทุนจากสมาชิกเท่านั้น ไม่มีรูปแบบการบันทึกระบบบัญชีที่ชัดเจน

1.5 ด้านการจัดองค์กร ทางกลุ่มมีโครงสร้างองค์กรแบบหลวม ๆ เป็นกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ สมาชิกกลุ่มมีหลายบทบาทเช่นเป็นประธานกลุ่มด้วยดูแลด้านการเงิน ด้านการตลาด ด้านการผลิตด้วยเป็นการบริหารจัดการแบบรวมอำนาจ สมาชิกในกลุ่มยังไม่รู้บทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนทำให้เกิดความสับสนในการทำงาน บางครั้งหัวหน้ากลุ่มก็มีการมอบหมายงานให้สมาชิกทำงานแต่ไม่ได้เหมาะสมเช่นให้สมาชิกกลุ่มบางคนเข้าร่วมอบรมด้านช่องทางการจัดจำหน่าย แต่สมาชิกไม่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีเลยจึงทำให้การทำงานไม่สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ และสมาชิกกลุ่มยังไม่ได้มีความชำนาญเฉพาะอย่างทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ดี

1.6 ด้านการจัดการบุคคล สมาชิกกลุ่มบางท่านขาดแรงจูงใจในการทำงาน กลุ่มยังไม่มีนโยบายหรือเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน ค่าตอบแทนและสวัสดิการภายในกลุ่มยังมีไม่เพียงพอ ควรเพิ่มในเรื่องของแรงจูงใจในส่วนที่ขาดหายไปจะทำให้มีความสุขในการทำงานมากขึ้น ปัญหาลักษณะของงานบางครั้งหัวหน้ามอบหมายงานไม่ตรงกับความสามารถในการทำงาน ทำให้สมาชิกในกลุ่มทำงานออกมาไม่ค่อยดีและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

1.7 ด้านการอำนวยการ ทางหัวหน้ากลุ่มไม่ได้มีการมอบหมายให้สมาชิกภายในกลุ่มทำงานตามหน้าที่ มอบหมายงานไม่ค่อยเหมาะสมกับความสามารถของสมาชิกทำให้สมาชิก

ปฏิบัติงานออกมาไม่ค่อยดี การติดต่อสื่อสารภาษาที่ใช้ไม่ค่อยชัดเจน การติดต่อสื่อสารไม่ทั่วทุกคน และระบบการติดต่อสื่อสารยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

1.8 ด้านการควบคุม มีปัญหาการจัดทำบัญชีควบคุมวัตถุดิบที่จะนำไปใช้ในการผลิต ปัญหาในการเก็บเอกสาร หลักฐานที่สำคัญของกลุ่มยังไม่ค่อยเป็นระบบเท่าที่ควร การควบคุมคุณภาพของวัตถุดิบเนื่องจากวัตถุดิบที่จัดซื้อมามีความหลากหลายซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการควบคุมคุณภาพของวัตถุดิบทำให้คุณภาพของวัตถุดิบอาจมีความแตกต่างกัน

2. พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน พบว่า

2.1 ด้านแรงงาน ทางกลุ่มควรรับสมัครกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่าปัจจุบันหรือเป็นกลุ่มวัยรุ่นในชุมชนเพื่อมาช่วยในการพัฒนาทางด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการตลาดและสามารถเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อจะได้นำความรู้ที่ได้มาพัฒนาทางกลุ่มต่อไป

2.2 ด้านการเงิน ควรมีการจัดหาแหล่งเงินทุนจากหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนสนับสนุนในการดำเนินงานและกิจกรรมของทางกลุ่ม การเข้ามาสนับสนุนเงินทุนในรูปแบบของสถานที่ที่ใช้ในการผลิต เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องอบ ควรมีแนวทางในการส่งเสริมให้สมาชิกมีการระดมทุนและมีการจัดทำข้อมูล เอกสารหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน มีการปันผลกำไรให้สมาชิกเห็นอย่างเป็นระบบ อีกทั้งมีการกำหนดหน้าที่ของสมาชิกที่ดูแลด้านการเงินให้ชัดเจน

2.3 ด้านวัตถุดิบ พบว่าทางกลุ่มควรมีการจัดหาแหล่งเงินทุนจากหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนสนับสนุนในการดำเนินการจัดซื้อ เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องอบ ในการผลิตให้มากขึ้น ทางกลุ่มควรมีการจัดทำบันทึกข้อมูลของวัตถุดิบว่ามาจากแหล่งใด ใครเป็นผู้ผลิตเพื่อให้ลูกค้าเกิดความมั่นใจในตัวผลิตภัณฑ์ได้อย่างแท้จริง อีกทั้งทางกลุ่มควรมีฝ่ายที่ดูแลและควบคุมด้านวัตถุดิบให้ได้มาตรฐาน หากไม่ได้มาตรฐานตามข้อกำหนดของกลุ่มควรทำการคัดแยกออกไปก่อน

2.4 ด้านการวางแผน กลุ่มควรมีการจัดประชุมกันภายในกลุ่มเดือนละ 1-2 ครั้ง โดยมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันในแต่ละด้าน มีการวางแผนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว วางแผนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ การวางแผนทางด้านการตลาด ร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด ขยายช่องทางการจัดจำหน่ายควรเพิ่มช่องให้มากขึ้นให้มีความหลากหลาย จัดการส่งเสริมการตลาดเพื่อเป็นการกระตุ้นการขายและให้คนรับรู้มากขึ้น ร่วมกันวางแผนกำหนดราคาสินค้า จัดประชุมและพูดคุยกันโดยนำข้อมูลทางด้านค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ มาร่วมกันวิเคราะห์ว่าควรกำหนดราคาขายที่เท่าใดจึงจะเหมาะสม หากลูกค้าซื้อในปริมาณที่มากจะมีส่วนลดเป็นเท่าใด นอกจากนี้ยัง

ต้องมีการวางแผนด้านการเงินซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับกลุ่ม ควรมีการวางแผนในการขอรับสนับสนุนเงินหรืองบประมาณต่าง ๆ จากหน่วยงานของรัฐหรือจากองค์กรเอกชนด้วย

2.5 ด้านการจัดองค์กร ทางกลุ่มควรนำเป้าหมายของธุรกิจมาแจกแจงเป็นประเด็นเป็นข้อที่ชัดเจน จัดทำโครงสร้างองค์กรขึ้นแบบเป็นทางการ มีการออกแบบสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน ไม่มีลำดับชั้นมากเกินไปเพราะอาจเกิดความล่าช้า บิดเบือนและยากแก่การควบคุม ทางกลุ่มควรทำโครงสร้างองค์กรแบบหน้าการงานเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญในการทำงานและงานสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

2.6 ด้านการจัดการบุคคล ประธานกลุ่มควรหาวิธีสร้างแรงจูงใจและแรงกระตุ้นให้มีความตั้งใจในการทำงานมากขึ้นเช่นอาจจ่ายค่าตอบแทนในแบบจูงใจเช่นใครทำงานมากควรได้ค่าตอบแทนมาก มีการเสริมสร้างขวัญในการทำงานภายในกลุ่มมากขึ้น นอกจากนี้ทางกลุ่มควรมีการกำหนดแผนการดำเนินงานให้ชัดเจนเพื่อจูงใจให้คนทำงานมากขึ้นและมีการมอบหมายงานให้ตรงตามความสามารถ ตรงกับความถนัดของสมาชิกภายในกลุ่ม

2.7 ด้านการอำนาจการ หัวหน้ากลุ่มควรมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถ การติดต่อสื่อสารอาจจะต้องใช้การติดต่อระหว่างบุคคล มีการกระจายข่าวสารผ่านประกาศของกลุ่มหรือทางไลน์ของสมาชิกกลุ่มให้ทราบโดยทั่วกัน ใช้ระบบการติดต่อสื่อสารแบบสองทางเพื่อให้สื่อสารได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องมากขึ้น

2.8 ด้านการควบคุม ควรมีระบบในการควบคุมวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ควรมีการควบคุมกระบวนการผลิตสินค้าทุกขั้นตอนการผลิต มีการนำเทคนิคในการจัดการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายมาใช้กับกลุ่มอย่างเป็นระบบและให้ชัดเจนมากขึ้นและควรมีระบบการตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษางานวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนมีประเด็นสำคัญที่สามารถนำผลการศึกษามาอภิปรายผล ได้ดังนี้

ด้านแรงงาน พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งมีข้อจำกัดทางด้านสุขภาพ ทำให้มีผลต่อความสามารถทางด้านการผลิตและการแข่งขันในเชิงอุตสาหกรรม นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มไม่ค่อยมีเวลาในการผลิตสินค้า เนื่องจากติดงานสังคมในชุมชนและขาดแรงจูงใจในการผลิต สอดคล้องกับแนวคิดของชนิศุทธิ์ สืบสังข์ และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2558) ได้กล่าวว่า ควรเห็น

ความสำคัญและประโยชน์ของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรโดยการจัดกิจกรรม หรือ หลักสูตรการฝึกอบรมข้าราชการเพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน มีความอดทนต่อการถูกกล่าวหา และการวิพากษ์วิจารณ์อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง และงานวิจัยของชมภูนุช หุ่นาค ปภาวดี มนตรีวิวัฒน์ และวิพร เกตุแก้ว (2563) พบว่า ควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้ทุกคนรัก สามัคคีกัน ประสานความร่วมมือกันได้ เพิ่มทักษะในการทำงานเป็นทีม ปลุกฝังทัศนคติที่ดีในการทำงาน และปรับทัศนคติในการมองเพื่อนร่วมงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายสามารถทำงานร่วมกันได้ ดังนั้นทางกลุ่มควรรับสมาชิกกลุ่มที่มีช่วงอายุน้อยกว่าปัจจุบันหรือเป็นกลุ่มวัยรุ่นในชุมชนเพื่อมาช่วยในการพัฒนาทางด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านการตลาดนอกจากนี้ยังสามารถเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานภาครัฐเช่นสำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอเป็นต้นเพื่อนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการพัฒนาทางกลุ่มต่อไป

ด้านการเงิน พบว่า เป็นปัญหาหลักที่สำคัญที่สุดการดำเนินงานของกลุ่ม โดยสภาพการเงินของกลุ่มได้มาจากประธานกลุ่ม และสมาชิกในกลุ่มในการระดมทุนเพื่อนำมาใช้เป็นงบในการดำเนินงาน สมาชิกในกลุ่มไม่มีผู้รับผิดชอบด้านการเงินและற்றுญกที่ชัดเจนจึงทำให้สมาชิกในกลุ่มมีความสับสน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณพงศ์ ช่วยรักษา (2560) พบว่า กลุ่มสตรีทอผ้าฝ้ายย้อมครามบ้านถ้ำเต่า จังหวัดสกลนคร ควรมีการประสานการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น รวมถึงการสร้างความตระหนักในการจัดการบัญชีรับ-จ่ายของสมาชิก และสอดคล้องกับงานวิจัยของชมภูนุช หุ่นาค ปภาวดี มนตรีวิวัฒน์ และวิพร เกตุแก้ว (2563) พบว่า มีกองทุนเป็นของตนเอง ไม่ต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากภายนอก เพียงแค่ทุกคนนำสินค้ามาฝากขายและอุดหนุนซื้อสินค้าในร้านค้าชุมชนเท่านั้น ซึ่งแนวทางนี้จะทำให้เกิดความยั่งยืน นอกจากนั้น สิ่งที่ควรพัฒนาเพิ่มเติมคือ นำเงินส่วนนี้ไปต่อยอด สร้างผลกำไร และขยายเป็นกองทุนระดับอำเภอและจังหวัด ดังนั้นทางกลุ่มควรมีการจัดหาแหล่งเงินทุนจากหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนสนับสนุนเงินที่ใช้ในการใช้ดำเนินการของทางกลุ่ม ซึ่งอาจจะเงินกู้ในรูปแบบอัตราดอกเบี้ยที่ถูก สนับสนุนเงินทุนในรูปแบบของสถานที่ที่ใช้ในการผลิต เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องอบ มีการกำหนดหน้าที่ของสมาชิกที่ดูแลด้านการเงินให้ชัดเจนเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มไม่เกิดความสับสนในการดำเนินงาน

ด้านวัตถุดิบ อุปกรณ์ในการผลิตมีไม่เพียงพอ จึงทำให้ไม่สามารถตอบสนองด้านกำลังการผลิตได้เพียงพอ ไม่มีระบบการติดตามว่าวัตถุดิบมาจากแหล่งผลิตที่ใดทำให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพการผลิต วัตถุดิบบางส่วนยังไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของดอกจันทร์ คำมรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง และอิมรอน มะลูลีม (2552) ที่กล่าวว่า การกำหนดแนวทางการใช้งาน

เครื่องมือเครื่องใช้ที่เป็นส่วนสำคัญของการผลิตออกมาให้มีคุณภาพ และผลิตได้ในระยะเวลาที่กำหนด ดังนั้นจึงกำหนดให้พนักงานทุกคน ต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้งานเครื่องมือต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี โดยมีการฝึกฝนและทำความเข้าใจ รวมถึงเทคนิคต่าง ๆ ที่จะเป็นการดูแลรักษาและป้องกันอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติงานได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของยุภา ประยงค์ทรัพย์ (2555) พบว่า ชุมชนมีการพึ่งพาตนเองในระดับครัวเรือนเป็นอันดับแรก เพื่อลดรายจ่ายให้กับครัวเรือน ขั้นที่สองการพัฒนาสู่ขั้นก้าวหน้าเป็นการนำผลผลิตส่วนเกินมาแลกเปลี่ยนระหว่างกันในชุมชนเกิดตลาดภายในชุมชนและระหว่างชุมชนช่วยส่งเสริมการมีรายได้ และขั้นที่สาม พัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองสังคมภายนอก มีการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพผลผลิตในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ ดังนั้นทางกลุ่มควรมีการจัดหาแหล่งเงินทุนจากหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนเงินทุนเพื่อใช้ในการดำเนินการจัดซื้อเครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องอบในการผลิตให้มากขึ้น ทางกลุ่มควรมีการจัดทำบันทึกข้อมูลของวัตถุดิบว่ามาจากแหล่งใด ใครเป็นผู้ผลิต เพื่อให้ลูกค้าเกิดความมั่นใจในตัวผลิตภัณฑ์ได้อย่างแท้จริง ทางกลุ่มควรมีฝ่ายที่ดูแลและควบคุมด้านวัตถุดิบให้ได้มาตรฐาน หากไม่ได้มาตรฐานตามข้อกำหนดของกลุ่มควรทำการคัดแยกออกก่อนในการทำการผลิตต่อไป

ด้านการวางแผน ทางกลุ่มยังไม่ได้มีการวางแผนในการดำเนินงานของกลุ่มที่ชัดเจน จึงทำให้เกิดความสับสนในการดำเนินงานภายในกลุ่ม ไม่มีการประชุมและวางแผนประจำปี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุธี ขวัญเงิน (2559) ที่กล่าวว่า การวางแผน (Planning) คือ การกำหนดแผนงานหรือวิธีการปฏิบัติงานไว้เป็นการล่วงหน้าเพื่อผลสำเร็จตามที่ต้องการ การวางแผนจะต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาผลสำเร็จที่ต้องการ และหนทางที่จะทำได้ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของนฤทัย สติธินาทพร และวิไลวัจน์ ฤกษ์ณฤติ (2560) พบว่า การจัดตั้งกลุ่มได้เลือกกรรมการตามความรู้ความสามารถ ได้จัดทำแผนการผลิต การแปรรูปธุรกิจ แผนการตลาด และการประชาสัมพันธ์ แผนการจัดการด้านการเงินและด้านการบัญชี ดังนั้นทางกลุ่มควรมีการจัดประชุมกันภายในกลุ่มเดือนละ 1-2 ครั้ง โดยมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันในทุกด้าน

ด้านการจัดองค์กร ทางกลุ่มมีโครงสร้างองค์กรแบบหลวม ๆ เป็นกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ สมาชิกกลุ่มมีหลายบทบาท รูปแบบการจัดสายงานยังไม่ค่อยมีความเหมาะสมทำให้การติดต่อสื่อสารภายในกลุ่มอาจไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่แท้จริง นอกจากนี้สมาชิกกลุ่มยังไม่ได้มีความชำนาญเฉพาะอย่างทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุธี ขวัญเงิน (2559) ที่กล่าวว่า การจัดโครงสร้างองค์กร คือ การจัดโครงสร้างงานที่ประกอบด้วย การกำหนดตำแหน่งงาน การจัดกลุ่มงานเป็นหน่วย เป็นแผนกหรือเป็นกอง การมอบอำนาจหน้าที่ที่จำเป็นสำหรับการ

ปฏิบัติงานที่มีโครงสร้างที่ดีจะต้องสามารถชี้ชัดได้ว่าใครต้องทำอะไร และจะต้องรายงานต่อใคร ซึ่งจะช่วยให้เกิดการมีระเบียบในขณะปฏิบัติงานเป็นกลุ่มอย่างดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย น้อยฉ่ำ, วรินทร์ธร ธารสารสมบัติ และสุภา แสงจินดาวงษ์ (2561) พบว่า ทางกลุ่มวิสาหกิจ ควรกำหนดโครงสร้างบริหารองค์กรและการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน และกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่ครอบคลุม รวมถึงการมีระบบบัญชี ควบคุมตรวจสอบได้ง่าย ดังนั้นทางกลุ่มจะต้องมีการ จัดทำโครงสร้างองค์กรขึ้นโดยต้องมีการจัดผังหรือโครงสร้างแบบเป็นทางการขึ้น มีการจัดสายบังคับ บัญชาจากหัวหน้ากลุ่มไปจนถึงสมาชิกกลุ่ม

ด้านการจัดการบุคคล สมาชิกกลุ่มขาดแรงจูงใจและไม่ค่อยมีความพึงพอใจในการทำงาน กลุ่มยังไม่มีนโยบายหรือเป้าหมายที่ชัดเจน เงินค่าตอบแทนและสวัสดิการภายในกลุ่มยังมีไม่ เพียงพอ ปัญหาลักษณะของงานบางครั้งหัวหน้ามอบหมายงานไม่ตรงกับความสามารถในการทำงาน เช่น สมาชิกบางคนไม่ถนัดด้านการตลาด แต่มอบหมายให้ทำในส่วนการตลาดเป็นต้น สมาชิกกลุ่ม ยังขาดความรู้ในเรื่องของการตลาด การตลาด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุธี ขวัญเงิน (2559) ได้ กล่าวว่า การจัดสรรคนเข้าทำงาน (Staffing) มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้องค์กรธุรกิจมีกำลังคนที่มี ประสิทธิภาพพร้อมในการทำงานในทุกตำแหน่งงาน หลักการ และนโยบายของห้ามที่การจัดการ เกี่ยวกับบุคคลที่ใช้ยึดถือปฏิบัติ คือ การพยายามให้เป็นไปตามหลักการ หรือทุกตำแหน่งมี บุคลากรที่มีความสามารถพร้อมและเหมาะสมกับงานที่ทำให้มากที่สุดตลอดเวลา และสอดคล้องกับ งานวิจัยของนฤทัย สติธอินทาพร และวิไลวัจน์ ฤกษ์ชนะภูติ (2560) พบว่า การจัดตั้งกลุ่มได้เลือก กรรมการตามความรู้ความสามารถ ปัญหาการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การบัญชีไม่สามารถ จะจัดทำบัญชีขึ้นสูงได้ แนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนควรฝึกอบรมผู้ทำบัญชีให้ ทำบัญชีขึ้นสูงได้ ดังนั้นทางกลุ่มควรหาวิธีการสร้างแรงจูงใจและแรงกระตุ้นให้ตั้งใจทำงานมากขึ้น เช่น จ่ายค่าตอบแทนแบบจูงใจมากขึ้น มีการเสริมสร้างขวัญในการทำงานภายในกลุ่ม นอกจากนี้ ทางกลุ่มควรมีการกำหนดแผนการดำเนินงานให้ชัดเจนเพื่อจูงใจให้คนทำงานมากขึ้นและมีการ มอบหมายงานให้ตรงตามความสามารถ ตรงกับความถนัดของสมาชิกภายในกลุ่ม ควรมอบหมาย งานอย่างเป็นธรรม

ด้านการอำนวยการ ทางกลุ่มไม่ได้มีการมอบหมายให้สมาชิกภายในกลุ่มทำงานตาม ตำแหน่งหรือหน้าที่ มอบหมายงานไม่เหมาะสมกับความสามารถของสมาชิก ทำให้การปฏิบัติงานไม่ ประสิทธิภาพเท่าที่ควร การติดต่อสื่อสารไม่ทั่วถึง ระบบการติดต่อสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของสุธี ขวัญเงิน (2559) ได้กล่าวว่า การสั่งการ (Directing) คือ กิจกรรม ทางการจัดการโดยผู้นำหรือผู้บริหารในการบังคับบัญชาในการทำงานต่าง ๆ ภายในโครงสร้าง

องค์กรดำเนินไปโดยราบรื่นมีการประสานร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤทัย สถิตอินทพร และวิไลวัจน์ ฤกษ์ณะภูติ (2560) พบว่า การจัดตั้งกลุ่มได้เลือกกรรมการตามความรู้ความสามารถ ปัญหาการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ปัญหาแผนการผลิตใช้เวลานาน การตลาดและประชาสัมพันธ์ยังขาดการเงินดอกเบี้ยสูงการบัญชีไม่สามารถจะจัดทำบัญชีขั้นสูงได้แนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนควรจัดทำแผนธุรกิจระยะสั้นเนื่องจากแปรรูปวันต่อวันควรมีบรรจุกิจที่ที่น่าสนใจการตลาดและการประชาสัมพันธ์ควรขยายให้ทันสมัยควรหาทุนสนับสนุนการเงินและควรมีฝึกอบรมผู้ทำบัญชีให้ทำบัญชีขั้นสูงได้ ดังนั้นทางกลุ่มควรมีการจัดประชุมเพื่อกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคลไว้ เพื่อให้แต่ละบุคคลรู้ว่าบุคคลดำรงตำแหน่งอะไร หน้าที่อะไร ทางกลุ่มควรมีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถ ในเรื่องของการติดต่อสื่อสารต้องใช้การติดต่อระหว่างบุคคลหรือทางไลน์ของสมาชิกกลุ่มให้ทราบโดยทั่วกัน และควรใช้ระบบการติดต่อสื่อสารแบบสองทางเพื่อให้สื่อสารได้อย่างรวดเร็วและถูกต้องมากขึ้น

ด้านการควบคุม กลุ่มมีปัญหาการจัดการจัดทำบัญชีควบคุมวัตถุดิบที่จะนำไปใช้ในการผลิต การเก็บเอกสารหลักฐานที่สำคัญของกลุ่มยังไม่ค่อยเป็นระบบเท่าที่ควร ปัญหาการควบคุมคุณภาพของวัตถุดิบเนื่องจากวัตถุดิบที่จัดซื้อมีความหลากหลาย ปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการควบคุมคุณภาพของวัตถุดิบทำให้คุณภาพไม่ดีพอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนางลักษณ์ ทองศรี (2559) พบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ผ้าไหมจังหวัดบุรีรัมย์ โดยรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ควรวางแผนการพัฒนาลักษณะใหม่ให้มีเอกลักษณ์และแตกต่างดำเนินการตามแผน และควบคุมคุณภาพให้ได้มาตรฐาน โดยผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์จากหน่วยงานภายนอก และรักษาสีสิ่งแวดล้อมทางการผลิตรูปแบบการจัดการตลาด และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย น้อยฉ่ำ, วรินทร์ธร ธารสารสมบัติ และสุภา แสงจินดาวงษ์ (2561) พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีระบบควบคุมทางการเงินแบบง่าย ๆ แต่เป็นระบบและมีบัญชีวิสาหกิจที่ถูกต้อง ผลประกอบกิจการกลุ่มทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น มีการประกอบกิจการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งกลุ่มทุกข้อ มีการประกอบกิจการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นทางกลุ่มควรมีระบบในการควบคุมวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต ควรมีการควบคุมกระบวนการผลิตสินค้าทุกขั้นตอนการผลิต และควรมีการนำเทคนิคในการจัดการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย มาใช้กับกลุ่มอย่างเป็นระบบและให้ชัดเจนมากขึ้นและควรมีระบบการตรวจสอบคุณภาพวัตถุดิบด้วย

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษารูปแบบในการบริหารจัดการที่เหมาะสมของกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน จึงสรุปได้ว่ามีปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการที่เหมาะสม ประกอบด้วย ด้านแรงงาน (Labor) ด้านการเงิน (Finance) ด้านวัตถุดิบ (Raw Material) ด้านการวางแผน (Planning) ด้านการจัดองค์กร (Organizing) ด้านงานบุคคล (Staffing) ด้านการอำนวยการ (Directing) และด้านการควบคุม (Controlling) จึงนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการบริการจัดการกลุ่มที่เหมาะสมที่เรียกว่า “LFRPOSDC Model”

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ด้านแรงงาน ควรรับสมาชิกกลุ่มใหม่ที่มีช่วงอายุน้อยกว่าปัจจุบันหรือเป็นกลุ่มวัยรุ่นในชุมชน และสามารถเข้าร่วมอบรมกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอเป็นต้น เพื่อนำความรู้ที่ได้มาใช้พัฒนาทางกลุ่มต่อไป

ด้านการเงิน ควรมีการจัดหาแหล่งเงินทุนจากหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชน และควรมีแนวทางในการส่งเสริมให้สมาชิกมีการระดมทุน

ด้านวัตถุดิบ ควรมีการจัดหาแหล่งเงินทุนจากหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชน เข้ามามีส่วนสนับสนุนเงินทุนเพื่อจัดหาอุปกรณ์ และควรมีการจัดทำบันทึกข้อมูลของวัตถุดิบว่ามาจากแหล่งใด เพื่อให้ลูกค้าเกิดความมั่นใจในตัวผลิตภัณฑ์

ด้านการวางแผน ควรมีการวางแผนการดำเนินงานร่วมกันในแต่ละด้าน

ด้านการจัดองค์กร ควรมีการจัดทำโครงสร้างองค์กรโดยจัดทำผังหรือโครงสร้างแบบเป็นทางการ และมีการจัดสายบังคับบัญชา

ด้านการจัดการบุคคล ควรหาวิธีการสร้างแรงจูงใจและแรงกระตุ้นให้ตั้งใจทำงานมากขึ้น เช่น ค่าตอบแทนในการสร้างแรงจูงใจ และมีการเสริมสร้างขวัญในการทำงาน

ด้านการอำนวยการ ควรมีการจัดประชุมเพื่อกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล เพื่อให้แต่ละสมาชิกรู้ว่าดำรงตำแหน่งอะไร นอกจากนั้นทางกลุ่มควรมีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความสามารถ

ด้านการควบคุม ควรมีระบบในการควบคุมวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต โดยควบคุมกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนการผลิต และควรมีการจัดการทำบัญชีมาใช้อย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรนำผลการศึกษาร่วมกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนางานด้านการบริหารจัดการของกลุ่มแปลงใหญ่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ควรนำผลการศึกษาร่วมกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มแปลงใหญ่ ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของกลุ่มแปลงใหญ่ลำไยตำบลหนองยวง อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐ์สรุทธ์ สืบสังข์ และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2558). การบริหารจัดการเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกรุงเทพมหานครตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 5(3), 106-117.
- ชมภูนุช หุ่นาค ปภาวดี มนตรีวัต และ วิพร เกตุแก้ว. (2563). แนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์สาธิตการเกษตรร้านค้าชุมชน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 13(2), 21-53.
- ดอกจันทร์ คำมรัตน์ บุญทัน ดอกโธสง และอิมรอน มะลูลิ้ม. (2552). *กลยุทธ์ในการบริหารของบริษัท เอ็นอีซีโทคิน อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด*. เข้าถึงได้จาก <http://www.grad.vru.ac.th/download4/141.pdf>.
- นงลักษณ์ ทองศรี. (2559). *รูปแบบการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ไทยจังหวัดบุรีรัมย์*. (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาวะผู้นำเพื่อการพัฒนาวิชาชีพ). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- นฤทัย สถิตอินทาพร, วิไลวัจน์ ฤกษ์ชนะภูติ. (2560). การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนเมือง : กรณีศึกษา กลุ่มปลา 1 เดียว บ้านห้วยบง ตำบลโนนเมือง อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู. ใน *บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ในการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษา ระดับชาติและนานาชาติ 2560* (น. 1753-1762). ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ยุภา ประยงค์ทรัพย์. (2555). การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก กรณีประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ใน *วัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชนอีสาน*. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์.
- วรรณพงศ์ ช่วยรักษา. (2560). *แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา กลุ่มสตรีทอผ้าฝ้ายย้อมครามบ้านถ้ำเต่า จังหวัดสกลนคร*. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สำหรับผู้บริหาร). วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมชาย น้อยฉ่ำ, วรินทร์ธร ธารสารสมบัติ และสุภา แสงจินดาวงษ์. (2561). การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น. *วารสารเกษมบัณฑิต*, 19(ฉบับพิเศษ), 130-139.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2562). *ผลผลิตลำไยแยกตามจังหวัด ปี 2562*. เข้าถึงได้จาก <https://data.go.th/th/dataset/longan62>
- สุธี ขวัญเงิน. (2559). *หลักการจัดการ*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2554). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การศึกษาการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก

A Study of Early Childhood Education Curriculum Administration of Child Development Centers under the Local Government Organization, Phitsanulok Province

ขวัญหญิง ศรีบ้านคลอง¹ และนิคม นาคอ้าย²
Khwanying Sribanklong and Nikom Nakai

Received: December 03, 2022

Revised: January 27, 2023

Accepted: February 01, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 229 คน และครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 348 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 92 คน ครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 142 คน รวม 234 คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน วิธีดำเนินการวิจัยโดยตอบแบบสอบถามชนิดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก มีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาการดำเนินการรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ 1) การออกแบบและจัดทำ

¹⁻² มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม; Phibulsongkram Rajabhat University

Corresponding author, e-mail: khwanying252517@gmail.com

หลักสูตร 2) การนำหลักสูตรไปใช้ 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร 4) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 5) การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

คำสำคัญ: การบริหาร, หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย, ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

Abstract

The purpose of this research article aimed to study the early childhood education curriculum administration of child development centers under the Local Government Organization, Phitsanulok Province. The population used in this research was 229 child development center heads and 348 child care teachers. The sample group used in this research were 92 heads of child development center, 142 child care teachers, a total of 234 people by determining the sample size according to the ready-made tables of Craigie and Morgan. The research method was a 5-point scaled questionnaire. Statistics used in data analysis were mean and standard deviation. The results of the research revealed that, in general, the early childhood education curriculum administration of the Child Development Centers under the Local Administrative Organization, Phitsanulok Province was at a high level of action. When considering the operations in each aspect, it was found that the average was at a high level in all aspects from the highest average to the lowest as follows: 1) curriculum design and preparation; 2) curriculum implementation; 3) curriculum quality inspection; 4) study and analysis of basic data; 5) monitoring and evaluation of curriculum use.

Keywords: Administration, Early Childhood Education Curriculum, Child Development Center

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ มาตรา 258 จ. ได้กำหนดให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามมาตรา 54

วรรค 2 เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยโดยไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่าย สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 18 กำหนดให้การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษา (1) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษ หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น อีกทั้งมาตรา 22 การจัดการศึกษาต้อง ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญสุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยให้ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานำมาตรฐานการศึกษาของชาติไปเป็นกรอบในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา รวมทั้งการส่งเสริม กำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผลและการประกันคุณภาพการศึกษาด้วย อีกทั้งนโยบายการปฏิรูปประเทศไทย ได้มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยในยุคศตวรรษที่ 21 ให้มีความสมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีทักษะ ความคิดสร้างสรรค์มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรม และจริยธรรมมีความสุขในยุคดิจิทัล เพื่อพร้อมเข้าสู่ประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560)

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ได้วางแผนการลงทุนพัฒนาเพิ่มศักยภาพเด็กปฐมวัย ที่มุ่งเน้นการสร้างเด็กปฐมวัยให้เป็นพลเมืองรุ่นใหม่ที่มีการพัฒนาการที่สมวัยทั้งทักษะทางสมองและทักษะทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ที่มีเป้าหมายหลักให้คน “อยู่ดี มีสุข” โดยเฉพาะเด็ก “ให้มีทักษะ พัฒนาการสมวัย แข็งแรง EQ สูง แก้ปัญหาเป็น วินัยดี มีคุณธรรม” และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560-2579) ได้กำหนดไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข ยังรวมไปถึงสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย (พ.ศ. 2564-2570) ที่กำหนดไว้ว่า เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านเต็มตามศักยภาพ เป็นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองคุณภาพ รวมไปถึงกฎหมายสำคัญด้านเด็กปฐมวัยฉบับปัจจุบัน คือพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ.2562 ที่เป็นเครื่องกำกับให้การดำเนินงานด้านเด็กปฐมวัยของประเทศเป็นไปในทิศทางเดียวกันจากนโยบาย ระเบียบ กฎหมาย เป้าหมาย วิสัยทัศน์ ล้วนเป็นตัวกำหนดให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ได้รับการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการตามวัยอย่างเหมาะสม เพราะช่วง

ปฐมวัยหรือช่วงขวบปีแรก ๆ ของชีวิต เป็นช่วงเวลาของการพัฒนาที่สำคัญที่สุดในชีวิตของเด็ก โดยเป็นช่วงวัยที่เด็กจะมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วทั้งทางสมอง การใช้ภาษา ทักษะทางสังคม ทางอารมณ์ และการเคลื่อนไหว เป็นช่วงวัยของการสร้างรากฐานสำหรับการเติบโตและการเรียนรู้ต่อไปในชีวิต ดังนั้น การพัฒนาและการลงทุนในเด็กปฐมวัย จึงเป็นสิ่งสำคัญอันดับต้น ๆ ของทุกครอบครัวและประเทศชาติ เพราะเป็นโอกาสทองครั้งเดียวในชีวิตเด็ก

การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมยุคใหม่ มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องตั้งรับต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงด้วยการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ในการพัฒนาคนซึ่งต้องเริ่มตั้งแต่ก่อนวัยเรียนเป็นต้นไป การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้มีโอกาสพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้จัดการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยให้เด็กปฐมวัยทั่วประเทศ ส่งเสริมให้ครูผู้ดูแลเด็ก และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างเหมาะสมกับวัยให้ครอบคลุมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาไปพร้อมกัน โดยมีปัจจัยพื้นฐาน เช่น สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเครื่องเล่นส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ที่ตอบสนองต่อพัฒนาการในแต่ละด้านอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560)

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 มาตรา 4 วรรค 4 เป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา เป็นแหล่งของการดูแล พัฒนา และให้การศึกษแก่เด็กปฐมวัย จึงต้องมีหลักสูตรสถานศึกษาเป็นของตนเอง กล่าวคือ มีหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2560 และมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ และมาตรฐานการศึกษาของชาติ อีกทั้งครอบคลุมองค์ความรู้ที่หลากหลายเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560) และจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดพิษณุโลก รอบที่ 4 (พ.ศ.2559-ปัจจุบัน) จำนวน 228 ศูนย์ เข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอก จำนวน 178 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 78.07 ที่เข้ารับการประเมิน และจากผลการประเมินคุณภาพภายนอก ด้านครู/ผู้ดูแลเด็กให้การดูแลและจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย จะเป็นเรื่องการจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2560 ครูจะต้องมีกระบวนการการจัดทำหลักสูตรสู่แผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กอย่างหลากหลาย โดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม

และเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก รวมถึงการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนด้วยกันเพื่อพัฒนาการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น รวมถึงการนิเทศ ติดตาม และการประเมินผลการใช้หลักสูตร

จะเห็นได้ว่า การจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นการกำหนดรูปแบบในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถตอบสนองต่อกฎหมาย ระเบียบ หนังสือสั่งการ บริบทและความต้องการของชุมชน โดยนำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น รวมทั้งเอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ความถนัด ความสนใจของเด็กปฐมวัย มาเป็นแนวทางในการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย โดยการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และชุมชน ซึ่งกระบวนการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะต้องบริหารจัดการตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การออกแบบและจัดทำหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก ให้มีคุณภาพ มีมาตรฐานสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลาง สอดรับกับบริบทของท้องถิ่น และเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลกับเด็กปฐมวัยแบบยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อประโยชน์ต่อผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนาปรับปรุง แก้ไขการจัดทำหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ ความแตกต่างของเด็กแต่ละวัย รวมทั้งบริบทและความต้องการของชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

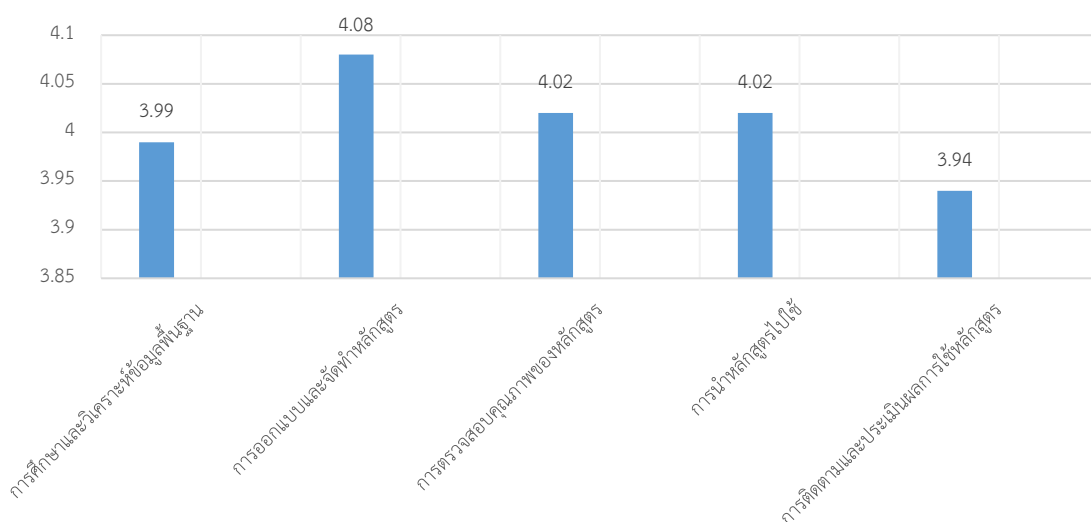
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ประชากร ได้แก่ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 229 คน ครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 348 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 92 คน ครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 142 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จของเครจซี่และมอร์แกน โดยการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Index of Item Objective Congruence) จากผู้เชี่ยวชาญ และนำมาทดลองใช้

(Try out) กับกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำผลมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค จากนั้นจัดเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างและวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รายด้าน กำหนดแปลผลช่วงคะแนนเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และสรุปผลการวิจัยนำเสนอผลการวิจัย โดยการบรรยายประกอบตาราง

สรุปผลการวิจัย

การบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก สรุปได้ตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 การบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก

จากกราฟแสดงผลการวิเคราะห์การบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก ในภาพรวมโดยเรียงค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด โดยลำดับแรก คือ การออกแบบและจัดทำหลักสูตร ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = .60) รองลงมาคือการนำหลักสูตรไปใช้ ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = .61) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = .63) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .60) และการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = .60) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน โดยรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = .60) โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด 3 ลำดับแรก โดยลำดับแรก คือ ข้อ 3 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก ครอบครัว สภาพปัจจุบันและปัญหาความต้องการของเด็กและครอบครัว เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนดำเนินการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = .74) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ข้อ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับ กฎหมาย ระเบียบ และหนังสือสั่งการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = .74) อยู่ในระดับมาก และข้อ 4 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศึกษาและทำความเข้าใจหลักสูตรแกนกลางการศึกษาปฐมวัย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พ.ศ.2560 ก่อนดำเนินการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .80) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 8 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วิเคราะห์ข้อมูลทางด้านสังคม วัฒนธรรม ประกอบการพิจารณาโครงหลักสูตรให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = .72) อยู่ในระดับมาก

2. การออกแบบและจัดทำหลักสูตร โดยรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = .60) โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด 3 ลำดับแรก โดยลำดับแรก คือ ข้อ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมายของการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อวางแผนการดำเนินงานและเตรียมความพร้อมเพื่อการออกแบบและจัดทำหลักสูตร ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = .72) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ข้อ 6 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้สอดคล้องกับแผนการเรียนรู้ตามช่วงอายุวัยอย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = .73) และข้อ 3 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วางแผนการกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยตามช่วงอายุวัยอย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .74) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 7 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก วางแผนการจัดทำสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแผนการเรียนรู้ตามช่วงอายุวัยอย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = .74) อยู่ในระดับมาก

3. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร โดยรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = .63) โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด 3 ลำดับแรก โดยลำดับแรก คือ ข้อ 4 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตรวจสอบหน่วยการเรียนรู้ และแผนการเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักสูตรที่กำหนด ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = .72) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ข้อ 2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตรวจสอบองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายหรือจุดหมาย สอดคล้องกับหลักสูตรที่กำหนด ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = .75) และข้อ 5 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตรวจสอบการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สื่อและ

แหล่งเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักสูตรที่กำหนด ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = .75) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตรวจสอบความถูกต้องและความชัดเจนของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยความคิดเห็นจากผู้ใช้หลักสูตร ผู้ทรงคุณวุฒิ ทางด้านการศึกษาปฐมวัย ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .75) อยู่ในระดับมาก

4. การนำหลักสูตรไปใช้ โดยรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = .61) โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด 3 ลำดับแรก โดยลำดับแรก คือ ข้อ 4 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = .72) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ข้อ 2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประกาศการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโดยหัวหน้าสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .74) และข้อ 3 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีส่วนร่วมในการดำเนินการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กไปใช้ ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = .72) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 5 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก นิเทศการเรียนการสอนของครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = .72) อยู่ในระดับมาก

5. การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = .60) โดยเรียงจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด 3 ลำดับแรก โดยลำดับแรก คือ ข้อ 6 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประเมินผลผลิตของผู้เรียนทางด้านทักษะและพัฒนาการตามวัย เพื่อเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = .75) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ข้อ 3 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประเมินการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน เนื้อหาการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ สื่อ แหล่งเรียนรู้ เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = .73) และข้อ 4 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประเมินระบบการบริหารงาน ครอบคลุมทุกด้าน ได้แก่ งบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากร ให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = .69) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประเมินก่อน ระหว่าง และหลังจากการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = .73) อยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องมาจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นสถานศึกษาที่จัดการศึกษาปฐมวัยในรูปแบบของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน โดยมีหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัยในหลายช่วงอายุ ดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยที่อายุ 2-5 ปี ที่เข้ารับการบริการทุกคนให้มีสุขภาพร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์แข็งแรง มีพัฒนาการตามวัยอย่างเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล มีพัฒนาการที่เหมาะสมทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านวินัย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความพร้อมในการศึกษาต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของเสนห์ศรี โกเสนต่อ (2559) พบว่า การศึกษาแนวทางการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านจั่วเฒ่า ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมของความคิดเห็นที่มีต่อระดับคุณภาพการบริหารจัดการงานวิชาการ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) งานด้านหลักสูตร 2) งานด้านการจัดประสบการณ์การจัดกิจกรรมประจำวัน 3) งานด้านสื่อและนวัตกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 4) งานด้านการวัดผลและประเมินผล สอดคล้องกับผลงานวิจัยของวรินทร ดั่งขำนาญ (2560) พบว่า ผู้บริหาร ครูผู้ดูแลเด็ก และคณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านบุคลากรและการบริหารจัดการ ด้านการมีส่วนร่วมกับการสนับสนุนจากชุมชน และด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ตามลำดับ มีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้และเมื่อพิจารณาด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการออกแบบและจัดทำหลักสูตร และพบว่า การบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก และเมื่อพิจารณารายด้านสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก ครอบครัว สภาพปัจจุบัน และปัญหาความต้องการของเด็กและครอบครัว เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนดำเนินการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวเด็ก ครอบครัว สภาพความเป็นอยู่ และความต้องการของเด็ก เพื่อวางแผนการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยได้สอดคล้องกับพื้นที่และบริบทของตัวเด็ก และความต้องการของครอบครัวเป็นสำคัญ เพื่อนำมากำหนดโครงสร้างของหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับธิตินันท์ กุญรัมย์ (2563) พบว่า มาตรฐานที่ 1 ด้านการบริหารจัดการ มีผลต่อการบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่

อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการวิเคราะห์และจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาแห่งชาติ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และบริบทของท้องถิ่น สอดคล้องกับจิตรวรรณ รุ่งเรืองกุล (2563) ได้ทำการศึกษาการบริหารหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวิเคราะห์สภาพปัญหา และจุดเน้นในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสนองความต้องการของชุมชน ผู้เรียน

2. การออกแบบและจัดทำหลักสูตร ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อวางแผนการดำเนินงานและเตรียมความพร้อมเพื่อการออกแบบและจัดทำหลักสูตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำเป็นต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2560 ที่มุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความสุขและเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิตเป็นคนดี มีวินัย สำนึกความเป็นไทย และปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่สะท้อนถึงเป้าหมายของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอน วิธีการแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มศักยภาพ โดยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมเพื่อวางแผนการดำเนินงานและเตรียมความพร้อมเพื่อการออกแบบและจัดทำหลักสูตรระหว่างผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู ชุมชน และคณะกรรมการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นผู้กำหนดภาพลักษณ์ของเด็กปฐมวัยที่พึงปรารถนาในอนาคตที่อยู่บนพื้นฐานความจริง สอดคล้องกับยศสวดี กริ่งไกร (2558) พบว่า มีการดำเนินงานบริหารงานวิชาการด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่รายการสถานศึกษาจัดเนื้อหาที่ได้มาตรฐานไว้ในหลักสูตรสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สอดคล้องกับจิตรวรรณ รุ่งเรืองกุล (2563) ด้านการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือการกำหนดวิสัยทัศน์/ภารกิจ/เป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษาร่วมกันระหว่าง ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตรวจสอบหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักสูตรที่กำหนด ทั้งนี้อาจเป็น

เพราะการตรวจสอบหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้เป็นสิ่งที่คุณครูผู้สอนใช้เป็นเข็มทิศก่อนดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้กำหนดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยแต่ละช่วงวัยได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับยศสวดี กริ่งไกร (2558) พบว่า มีการดำเนินงานบริหารงานวิชาการด้านการบริหารจัดการจัดการเรียนการสอนภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก โดยที่รายการสถานศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักการและจุดหมายของหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สอดคล้องกับเกษร ดิษฐเจริญ (2561) ได้ทำการศึกษาความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามมาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดร้อยเอ็ด ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร พบว่า มีการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปตามมาตรฐาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

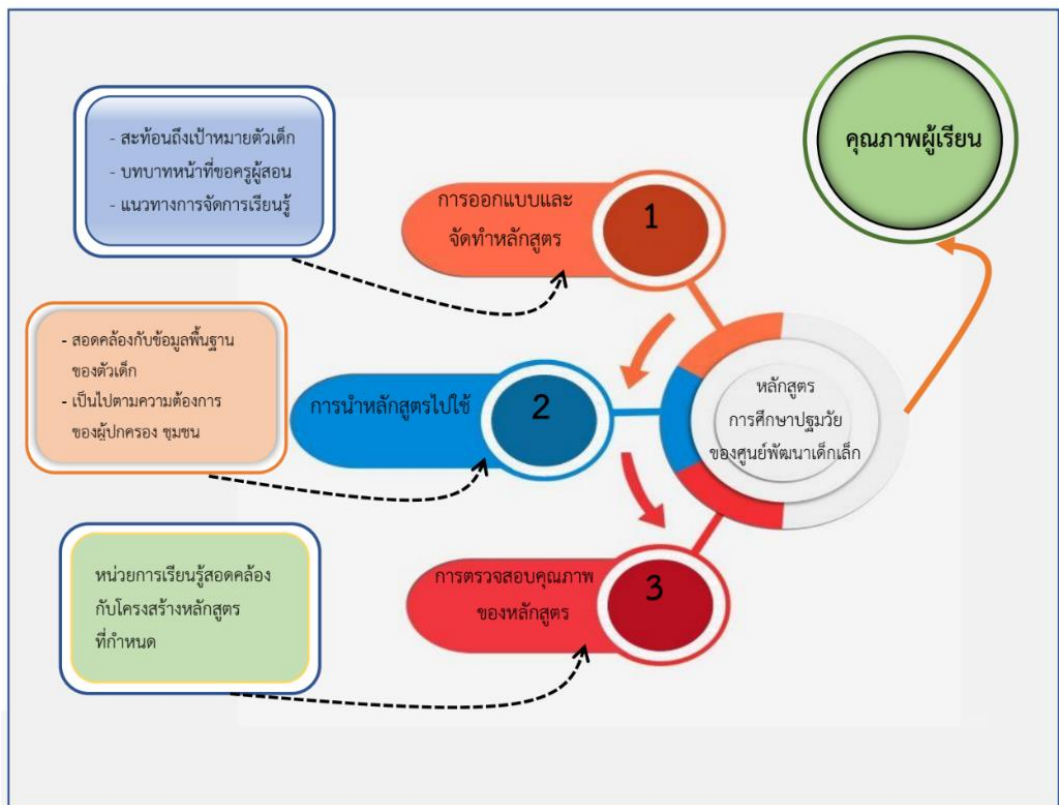
4. การนำหลักสูตรไปใช้ ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูมีการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานของเด็ก บริบทของชุมชน และเป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครองทำให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้านได้อย่างเหมาะสมตามวัย และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับยศสวดี กริ่งไกร (2558) ได้ทำการศึกษาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการดำเนินงานบริหารงานวิชาการด้านการบริหารหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่รายการสถานศึกษานำหลักสูตรของสถานศึกษาไปสู่การปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สอดคล้องกับจริยา ดีผาย (2559) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนระดับการศึกษาปฐมวัย ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในจังหวัดนราธิวาส พบว่าการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการนำหลักสูตรมาใช้ในการจัดประสบการณ์มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

5. การติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร ในข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กประเมินผลผลิตของผู้เรียนทางด้านทักษะและพัฒนาการตามวัย เพื่อเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการประเมินผลผลิตของผู้เรียนทางด้านทักษะและพัฒนาการตามวัย เป็นตัวสรุปผลว่าหลักสูตรที่จัดทำควรมีการปรับปรุงหรือพัฒนา ต่อยอดในการพัฒนาเด็กให้ดีขึ้นและส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์สูงสุดของเด็กปฐมวัยเพื่อการเตรียมความพร้อมที่จะศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น สอดคล้องกับยศสวดี กริ่งไกร (2558) ได้ทำการศึกษาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการดำเนินงาน

บริหารงานวิชาการด้านการวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้และการเทียบโอนผลการเรียน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยที่รายการสถานศึกษากำหนดให้มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหลักการและจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย พบว่า การบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก ให้ความสำคัญในการปฏิบัติและดำเนินการออกแบบและจัดทำหลักสูตร รองลงมาคือ การนำหลักสูตรไปใช้ และการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ตามลำดับแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

1. การออกแบบและจัดทำหลักสูตร ได้ดำเนินการอยู่ในระดับมาก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อวางแผนการดำเนินงานและเตรียมความพร้อมเพื่อการออกแบบและจัดทำหลักสูตร มาเป็นลำดับที่ 1 เนื่องจากการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของการจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำเป็นต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมาย กับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 ที่มุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา อย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีความสุขและเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิต เป็นคนดี มีวินัย สำนึกความเป็นไทย และปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่สะท้อนถึงเป้าหมายของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บทบาทหน้าที่ของครูผู้สอน วิธีการแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มศักยภาพ โดยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมเพื่อวางแผนการดำเนินงานและเตรียมความพร้อมเพื่อการออกแบบและจัดทำหลักสูตรระหว่างผู้บริหาร ผู้ปกครอง ครู ชุมชน และคณะกรรมการบริหาร ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นผู้กำหนดภาพลักษณ์ของเด็กปฐมวัยที่พึงปรารถนาในอนาคตที่อยู่บนพื้นฐานความจริง

2. การนำหลักสูตรไปใช้ ได้ดำเนินการอยู่ในระดับมาก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นลำดับที่ 2 เนื่องจากการมีแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานของเด็ก บริบทของชุมชน และเป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครองทำให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กทั้ง 4 ด้านได้อย่างเหมาะสมตามวัย และมีประสิทธิภาพ

3. การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ได้ดำเนินการอยู่ในระดับมาก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตรวจสอบหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักสูตรที่กำหนด เป็นลำดับที่ 3 เนื่องจากการตรวจสอบหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้นั้นเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนใช้เป็นเข็มทิศก่อนดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นผู้กำหนดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กปฐมวัยแต่ละช่วงวัยได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการส่งเสริม ให้การสนับสนุนครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้สามารถนำไปจัดทำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้อย่างเหมาะสมกับวัย เกิดประสิทธิภาพและมีคุณภาพยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีการนิเทศติดตามและประเมินผลการบริหารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการใช้หลักสูตร เพื่อปรับปรุง พัฒนา และต่อยอดการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ควรมีการบริหารการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา ที่ถูกต้องตามกระบวนการ ขั้นตอน และปฏิบัติได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งองค์ประกอบของการบริหารการจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จะต้องสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ที่สอดคล้องกับนโยบายการจัดการศึกษา แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ.2562 ที่นำไปสู่การกำหนดทักษะสำคัญสำหรับเด็กในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสำคัญต่อการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีความสอดคล้องและทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมกับวัยทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เป็นคนดี มีวินัย สำนึกความเป็นไทย และมีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2560). *คู่มือแนวทางการจัดทำหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

- เกษร ดิษฐเจริญ. (2561). *ความต้องการจำเป็นในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ตามมาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- จรียา ดีผาย. (2559). *การศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนระดับการศึกษาปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในจังหวัดนราธิวาส*. (สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- จิตรวรรณ รุ่งเรืองกุล. (2563). *การบริหารหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ธิดินันท์ ยรัมย์. (2563). *การบริหารงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตพื้นที่อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย*. (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยพะเยา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ยศสวดี กริ่งไกร. (2558). *การศึกษาการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (ภาคินิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วรินทร์ ด่วงชำนาญ. (2560). *สภาพการบริหารงานของศูนย์พัฒนาเด็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- เสน่ห์ศรี โกเสนตอ. (2558). *แนวทางการบริหารงานวิชาการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านจิวเฒ่า ตำบลศรีดอนมูล อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย*. (การศึกษาอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

การพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น¹

The Development of Working Processes to Enhance Youth Engagement with Local Community

ธิดารัตน์ ศักดิ์วีระกุล²

Tidarat Sakveerakul

Received: February 09, 2023

Revised: April 24, 2023

Accepted: May 04, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนในท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมและผูกพันกับชุมชน 2) ศึกษาการทำงานกับเยาวชนในท้องถิ่นจากการปฏิบัติงานภาคสนามของบัณฑิตอาสาสมัคร³ 3) พัฒนาระบบการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลความคิดเห็นของเยาวชนในท้องถิ่นด้วยแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่า IOC ระดับ .75 จำนวน 314 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนาหาค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เก็บข้อมูลปฏิบัติงานโครงการด้วยการติดตาม สังเกตและมีส่วนร่วม นำผลที่ได้มาสังเคราะห์สร้างข้อสรุป ผลการวิจัย พบว่า 1) เยาวชนในท้องถิ่นต้องการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนในระดับสูง ($\bar{X}$ = 3.51) มีความยึดมั่นผูกพันกับชุมชนในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.68) แต่มี

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย “การพัฒนาหลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นด้านเยาวชน” สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

² วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; Puey Ungphakorn School of Development Studies, Thammasat University

³ บัณฑิตอาสาสมัคร คือ นักศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร) ปีการศึกษา 2564 ของวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โอกาสเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนน้อย ($\bar{X}=2.82$) 2) การศึกษาการทำงานกับเยาวชนในท้องถิ่น ประกอบด้วย (1) เตรียมความพร้อมเยาวชนและชุมชน (2) วางแผนพัฒนาเยาวชนกับการพัฒนาชุมชน (3) ดำเนินงานตามแผน (4) ประเมินผลและถอดบทเรียนการทำงาน และ (5) รายงานผลและข้อเสนอการปรับปรุงกระบวนการทำงาน องค์ประกอบสนับสนุนความสำเร็จ ได้แก่ แผนบูรณาการจะต้องมาจากข้อเสนอของเยาวชนและชุมชนโดยเฉพาะผู้ปกครองมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มกระบวนการ สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ขององค์กรสนับสนุน มีการสนับสนุนทางวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา 3) การพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น สังเคราะห์เป็นขั้นตอนสำหรับประยุกต์ใช้ตามบริบทของชุมชนได้ 5 ขั้นตอน คือ (1) การเตรียมความพร้อมคนทำงาน (2) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเยาวชนและสมาชิกในชุมชน (3) สนับสนุนการมีส่วนร่วมออกแบบและพัฒนาโครงการบนฐานความต้องการของชุมชน (4) ดำเนินการร่วมกัน และ (5) แลกเปลี่ยนและนำเสนอข้อมูลเพื่อการพัฒนา

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนาเยาวชน, เยาวชนในท้องถิ่น, ความผูกพันกับชุมชน, การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนเป็นฐาน

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the opinions of local youths in participation and community engagement; 2) to study the work with local youths from fieldwork of graduate volunteers; 3) to develop work processes that created youth engagement with local communities. It was a qualitative research in the form of participatory action research. The opinions of local youths were collected using a questionnaire that was validated by 3 experts with 314 sets of IOC values at the level of .75. Data were analyzed by descriptive statistics to find mean, percentage and standard deviation. Project operation data was collected by tracking, observation and participation then the results obtained were used to synthesize to create conclusions. The results showed that 1) local youths wanted to participate in community development at a high level ($\bar{X}=3.51$), had community commitment at a high level ($\bar{X}=3.68$), but there was the opportunity to participate in expressing their opinions and do few activities with the community ($\bar{X}=2.82$); 2) a study of working

with local youths consisted of (1) youth and community preparation; (2) youth development and community development planning; (3) carrying out the plan; (4) evaluation and taking lessons learned from work; and (5) reporting results and proposing work process improvements. Components supporting success were as follows: the integrated plan must come from the proposals of the youth and the community, especially the parents involved from the start of the process that was consistent with the roles and responsibilities of the supporting organization. There was academic support from a higher education institution; 3) development of work processes that built youth engagement with local communities. The synthesis was a step for application according to the community context in 5 steps: (1) preparing workers, (2) building good relationships with youth and community members, and (3) supporting participation in design and project development based on community needs; (4) collaborative operations; and (5) exchange and presentation of information for development.

Keywords: Youth Development Process, Local Youth, Community Engagement, Community-Based Participatory Action Research

บทนำ

การพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นด้านเยาวชน นำมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพการทำงานให้กับบุคลากรตามพันธกิจของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมของสังคมที่กำหนดให้คนทำงานมีศักยภาพพร้อมรองรับภารกิจ และทิศทางการพัฒนาประเทศด้านการมีส่วนร่วมของสังคม โดยเฉพาะกับเยาวชนและชุมชนท้องถิ่น (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2560) สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 โดยเน้นให้เยาวชนมีความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ที่สามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และมีส่วนร่วมในฐานะภาคีที่มีพลังในกระบวนการพัฒนาสังคม ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญ

ยิ่งของเด็กและเยาวชนที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคต (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561)

จากการศึกษาสถานการณ์การดำเนินงานด้านเยาวชนจากหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน พบว่า การสร้างเสริมศักยภาพการทำงานด้านการมีส่วนร่วมของเยาวชน ยังมีช่องว่างของการทำงาน และต้องการผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจและทักษะการทำงาน การประสานงาน เครือข่ายคนทำงานทั้งภาควิชาการ องค์กรเอกชน และประชาชน ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่นี้ต้องเป็นผู้มีความเข้าใจสถานการณ์ในท้องถิ่น เข้าใจและเคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม เข้าใจผู้คนในท้องถิ่น สามารถทำงานและสร้างการมีส่วนร่วมที่มีความหมายของเด็กเยาวชนและชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม (ธิดารัตน์ ศักดิ์วีระกุล, 2563) คนทำงานยังต้องการการเสริมสร้างความรู้การทำงานกับเยาวชนและชุมชนท้องถิ่น แม้ว่าจะได้รับการอบรมจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและได้รับความรู้ ทักษะการทำงาน แต่การบูรณาการทำงานในพื้นที่จริงยังเป็นปัญหา โดยเฉพาะการทำงานที่สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนท้องถิ่น (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2561) ภาคส่วนของสังคมจะเกิดความตระหนัก แต่ไม่เข้าใจความหมายและขอบเขตของการมีส่วนร่วม หน่วยงานที่สนับสนุนจึงดำเนินการตามความต้องการของหน่วยงาน ในลักษณะกิจกรรมจิตอาสาเป็นครั้งคราว ไม่มีความเข้มข้นของการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนที่มีส่วนร่วม และไม่มีความต่อเนื่องของงานที่เลี้ยง หรือที่ปรึกษากลุ่มคนทำงานกับเยาวชนไม่ได้รับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นและเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจเยาวชนอย่างเพียงพอ (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561)

ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า “กระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่นนั้นควรมีรูปแบบการดำเนินการอย่างไร จึงจะทำให้คนทำงานสามารถนำไปใช้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนและชุมชนท้องถิ่น จนก่อให้เกิดเป็นความผูกพันที่เข้มแข็งและมีศักยภาพการทำงานพัฒนาร่วมกันของคนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม” จากคำถามดังกล่าว จึงได้ศึกษาการทำงานกับเยาวชนในท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จในการทำงานพัฒนาร่วมกับเยาวชนและคนในชุมชนของบัณฑิตอาสาสมัคร ซึ่งเป็นนักศึกษาในหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร) วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ได้รับการยอมรับทางวิชาการว่าเป็นหลักสูตรที่มีองค์ความรู้และทักษะการทำงานด้านการพัฒนาร่วมกับชุมชนท้องถิ่น มีโครงการพัฒนาที่ประสบความสำเร็จกว่า 500 โครงการ มีการเตรียมความพร้อมอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีการสนับสนุนให้คำปรึกษาด้านวิชาการจากอาจารย์ที่ปรึกษาและการสนับสนุนการทำงานจากพี่เลี้ยงในพื้นที่

ปฏิบัติงานภาคสนามในชุมชน จนเกิดผลการทำงานที่สร้างการมีส่วนร่วมและการพัฒนาในพื้นที่ ที่ประสบความสำเร็จ (วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2560)

นอกจากนี้ยังได้ใช้แนวคิดความผูกพันกับชุมชน (Community Engagement) ที่มีหลักการสำคัญ คือการเคารพสิทธิการตัดสินใจ กำหนดบทบาทการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมหรือดำเนินการใด ๆ ที่จะส่งผลให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของสมาชิกในชุมชนด้วยตนเอง มีการเสริมพลัง พัฒนาศักยภาพและสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนไปพร้อมกับการดำเนินงานพัฒนา (Allen, J. A., & Reiter-Palmon, R., 2019) บุรณาการร่วมกับแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Participatory Action Research) ที่ให้ความสำคัญกับบริบททางวัฒนธรรมความต้องการของคนทุกกลุ่มในชุมชน เปิดโอกาสให้เยาวชนและคนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมดำเนินการในฐานะผู้ร่วมวิจัย ลงมือปฏิบัติการร่วมกันจนบรรลุเป้าหมายความสำเร็จตามแผนที่วางไว้เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีของชุมชน (Kral, M. J., & Allen, J., 2015) มาเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น

จากความเป็นมาและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้พัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการทำงานพัฒนาเยาวชนในท้องถิ่น นำไปใช้เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานด้านการสร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเยาวชนในท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมและผูกพันกับชุมชน
2. เพื่อศึกษาการทำงานกับเยาวชนในท้องถิ่นจากการปฏิบัติงานภาคสนามของบัณฑิตอาสาสมัคร
3. เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ในลักษณะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) ด้วยการส่งผู้ช่วยนักวิจัยในฐานะบัณฑิตอาสาสมัครจำนวน 8 คน เข้าไปดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในหมู่บ้าน ทั้งนี้บัณฑิตอาสาสมัครได้รับการเตรียมความพร้อมในด้านระเบียบวิธีวิจัย กระบวนการทำงานชุมชน และกระบวนการทำงานกับเยาวชนเป็นเวลา 3 เดือน ก่อนที่จะเข้าสู่พื้นที่ โดยกำหนดพื้นที่ปฏิบัติงานในระดับหมู่บ้าน

คุณลักษณะของพื้นที่จะต้องมีเยาวชนอายุ 15-25 ปี ไม่น้อยกว่า 15 คน มีบุคลากรและหน่วยงานในพื้นที่ซึ่งทำงานด้านการพัฒนาเยาวชนที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ ผลการคัดเลือกพื้นที่ได้หมู่บ้านในพื้นที่ดังนี้ 1) หมู่บ้านใน อ.ทุ่งหัวช้าง จ.ลำพูน 2) หมู่บ้านใน อ.แกลง จ.ระยอง 3) หมู่บ้านใน อ.โพทะเล จ.พิจิตร 4) หมู่บ้านใน อ.แม่ทะ จ.ลำปาง 5) หมู่บ้านใน อ.สบเมย จ.แม่ฮ่องสอน 6) หมู่บ้านใน อ.แม่ทา จ.ลำพูน 7) หมู่บ้านใน อ.กันตัง จ.ตรัง และ 8) หมู่บ้านใน อ.ภูซาง จ.พะเยา พื้นที่ละ 1 หมู่บ้าน รวม 8 หมู่บ้าน

ขั้นตอนแรก บัณฑิตอาสาสมัครจะต้องสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านเยาวชนในหมู่บ้านที่ตนเองไปปฏิบัติงาน เพื่อใช้สำหรับการออกแบบโครงการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ในขั้นตอนนี้มีเยาวชนอายุระหว่าง 15-25 ปี ตอบแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า ค่า 5 ระดับ (Likert Scale) แบบสอบถามความคิดเห็นของเยาวชนในท้องถิ่น ผ่านการตรวจสอบความตรง (validity) ของแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่า IOC ในระดับ .75 ได้แบบสอบถามที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 314 ชุด หมู่บ้านละ 39-40 ชุด นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกณฑ์การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า แบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ตอน คือ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาที่เยาวชนเผชิญอยู่ 3) ระดับความยึดมั่นผูกพันกับชุมชน (Community Engagement) และ 4) ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพตนเองของเยาวชน ข้อมูลที่ได้นี้จะถูกนำมาวิเคราะห์ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาของบัณฑิตอาสาสมัครแต่ละคน เพื่อออกแบบกระบวนการทำงานและโครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชน จากนั้นบัณฑิตอาสาสมัครได้ดำเนินโครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่ภายใต้การให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิดของอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นตอนต่อมาผู้วิจัยในเข้าไปติดตาม สังเกตและมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานของบัณฑิตอาสาสมัคร สัมภาษณ์เชิงลึกและวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาขั้นตอนการทำงาน เงื่อนไขปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคที่พบ เพื่อนำมาถอดบทเรียนการทำงาน และออกแบบกระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยแนวคิดความผูกพันกับชุมชน (Community Engagement) และแนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Participatory Action Research) วิเคราะห์มาเป็นแนวคิดสำหรับการพัฒนากระบวนการทำงาน ดังนี้

แนวคิดความผูกพันกับชุมชน (Community Engagement)	แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชน เป็นฐาน (Community Based Participatory Action Research)
สร้างการมีส่วนร่วมบนหลักความเป็นธรรม ความ ยุติธรรม เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้าร่วมอย่างเท่าเทียม ผู้เข้าร่วมมีสิทธิตัดสินใจ กำหนดบทบาทการมีส่วน ร่วมทำกิจกรรมหรือดำเนินการใดๆที่จะส่งผลให้เกิด การปรับปรุงคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของสมาชิกในชุมชน ด้วยตนเอง มีการเสริมพลัง พัฒนาศักยภาพและสร้าง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนไปพร้อมกับการ ดำเนินงาน	ให้ความสำคัญกับบริบททางวัฒนธรรมความต้องการ ของคนทุกกลุ่มในชุมชน เปิดโอกาสให้เยาวชนและคน ในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วม ดำเนินการในฐานะผู้ร่วมวิจัย ลงมือปฏิบัติการร่วมกัน จนบรรลุเป้าหมายความสำเร็จตามแผนที่วางไว้เพื่อ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีของชุมชน

นำหลักการสำคัญของแนวคิดทั้งสองข้างต้นมาสังเคราะห์ร่วมกับผลการปฏิบัติงาน
ภาคสนามของบัณฑิตอาสาสมัคร พัฒนาเป็นกระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับ
ชุมชนท้องถิ่น

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์รายชื่อ ดังนี้

1. เยาวชนในท้องถิ่นมีความยึดมั่น ผูกพันกับชุมชนสูง ($\bar{X}$ = 3.93) โดยพวกเขาอาศัยอยู่
ในชุมชนตลอด 1 ปีที่ผ่านมา รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รู้จักคนในชุมชน คิดว่าชุมชนที่อยู่
อาศัยมีสิ่งที่น่าสนใจแม้ว่าจะยังรู้เรื่องราวของชุมชนในระดับปานกลาง แต่ก็ไม่ได้คิดจะย้ายออกจาก
ชุมชนไปอยู่ที่อื่น เยาวชนมีโอกาสร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.89) ใน
ลักษณะของการช่วยเหลืองานประเพณีแต่ไม่ได้มีส่วนร่วมหรือรับรู้ข้อมูลของงาน พวกเขาสะท้อน
ความต้องการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.51) โดยต้องการโอกาสเข้าร่วม
ประชุมกับชาวบ้าน ได้แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินกิจกรรม/โครงการในชุมชน ต้องการมีส่วน
ร่วมพัฒนาให้ชุมชนที่อยู่อาศัยก้าวหน้าไปมากกว่านี้ สิ่งที่สนใจทำคือ กิจกรรมอนุรักษ์งานศิลปะ
วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมของชุมชน

2. การทำงานกับเยาวชนในท้องถิ่นจากการปฏิบัติงานภาคสนามของบัณฑิตอาสาสมัคร
ดำเนินการ 5 ขั้นตอนประกอบด้วย 1) การเตรียมความพร้อมเยาวชนและชุมชน 2) การวางแผน
บูรณาการพัฒนาเยาวชนกับการพัฒนาชุมชน 3) การดำเนินงานตามแผน 4) ประเมินผลและถอด
บทเรียนการทำงาน และ 5) รายงานผลการดำเนินงานและข้อเสนอการปรับปรุงกระบวนการทำงาน

ในส่วนองค์ประกอบที่สนับสนุนการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ทักษะ ประสบการณ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเยาวชนในการวางแผนบูรณาการจะต้องมาจากข้อเสนอของตัวเยาวชนเอง ชุมชน โดยเฉพาะผู้ปกครองมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการออกแบบกระบวนการให้สอดคล้องกับบทบาท หน้าที่ขององค์กรภายในและภายนอกชุมชนที่จะเข้ามาสนับสนุน และการได้รับการสนับสนุนทางวิชาการ ความรู้จากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในท้องถิ่น

3. ผลการพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น ได้รูปแบบกระบวนการทำงาน 5 ขั้นตอน ที่ช่วยลดระยะเวลาของการค้นหา แนวทางการทำงาน ลดการลองผิดลองถูกและทำให้การมีส่วนร่วมของเยาวชนกับชุมชนประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมและส่งผลต่อการเสริมสร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนได้มากขึ้น ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมคน 2) ศึกษาเรียนรู้ชุมชน 3) ออกแบบโครงการ 4) ร่วมปฏิบัติการ 5) แลกเปลี่ยนนำเสนอ

อภิปรายผลการวิจัย

1. เยาวชนมีความยึดมั่น ผูกพันกับชุมชนสูง ต้องการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนระดับมาก แต่มีโอกาสเข้าร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนในระดับน้อย ทั้งนี้เนื่องจากเยาวชนส่วนใหญ่มักจะได้เข้าร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนในลักษณะของการช่วยเหลืองานประเพณีที่จัดขึ้นในชุมชน โดยไม่ได้มีส่วนรับรู้ข้อมูลของงาน ไม่มีโอกาสได้ร่วมประชุมกับคนในชุมชน ขาดอิสระในการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของชุมชน ซึ่งข้อมูลอุปสรรคการมีส่วนร่วมที่สะท้อนจากเยาวชนแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีความผูกพันและความต้องการทำกิจกรรมกับชุมชนสูง แต่การขาดสิทธิและโอกาสการมีส่วนร่วมคิดและตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ ในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่นั้นย่อมส่งผลให้เยาวชนรู้สึก “เป็นอื่น” และห่างเหินจากความเป็นสมาชิกของชุมชน ซึ่งจะส่งผลเสียต่อการรักษาสิทธิอัตลักษณ์ ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชน อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนไม่สามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าได้เต็มศักยภาพ เพราะขาดความยึดมั่นผูกพันของคนในชุมชน ด้วยเหตุนี้การเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมรับรู้ แสดงความคิดเห็นและร่วมตัดสินใจในฐานะสมาชิกที่มีความหมายของชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการสร้างความผูกพันของสมาชิกในชุมชน และส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมีศักยภาพ การพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้าสอดคล้องกับการศึกษาความสำเร็จของโครงการพัฒนาเยาวชนเชิงบวกของพิทท์แมน (Pittman, K.J., 2017) ว่าผู้ใหญ่ควรให้กำลังใจและสนับสนุนเยาวชนโดยค่อย ๆ ให้พวกเขาได้เข้ามามีส่วนร่วมทำงานและพัฒนาการเป็นผู้ใหญ่อีกต่อเนื่อง ความร่วมมือของเยาวชนกับผู้ใหญ่ในชุมชนนั้นจะไม่เกิดขึ้น หากปราศจากความเชื่อใจและการส่งเสริมสนับสนุนจากผู้ใหญ่ นอกจากนี้ ACT for Youth Network (2023) ยังระบุว่าการสนับสนุนการมี

ส่วนร่วมของเยาวชนนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อเยาวชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ โดยเยาวชนจะได้เพิ่มพูนทักษะ ความรู้ ความมั่นใจในตนเองและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นแล้ว ผู้ใหญ่ยังได้ประโยชน์จากการเพิ่มขีดความสามารถในการทำงาน ได้เรียนรู้ทำความเข้าใจลึกซึ้งและเห็นคุณค่าของเยาวชนมากขึ้น สุดท้ายชุมชนย่อมได้ประโยชน์จากการพัฒนาคุณชีวิตที่เกิดขึ้นจากการประสานความร่วมมือ การให้บริการชุมชนของเยาวชน ที่นำไปสู่ความร่วมมือผ่านสายสัมพันธ์อันเข้มแข็งของคนในชุมชนในอนาคต

2. การทำงานกับเยาวชนในท้องถิ่นจากการปฏิบัติงานภาคสนามของบัณฑิตอาสาสมัคร ดำเนินการ 5 ขั้นตอนประกอบด้วย 1) การเตรียมความพร้อมเยาวชนและชุมชน 2) การวางแผนบูรณาการพัฒนาวัยชนกับการพัฒนาชุมชน 3) การดำเนินงานตามแผน 4) ประเมินผลและถอดบทเรียนการทำงาน และ 5) รายงานผลการดำเนินงานและข้อเสนอการปรับปรุงกระบวนการทำงาน สอดคล้องกับขั้นตอนกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Participatory Action Research) ของ Bruce, D, F. (2018) ที่ประยุกต์กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) และการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) มาไว้ด้วยกัน เพื่อให้กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลชุมชน 2) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 3) การกำหนดปัญหาของชุมชน 4) การออกแบบการวิจัยและกำหนดบทบาทผู้เกี่ยวข้อง 5) การรวบรวมข้อมูล 6) การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล 7) การรายงานผล การพัฒนาแผนปฏิบัติการ และการลงมือปฏิบัติ และ 8) รายงานผลการปฏิบัติงาน ในส่วนองค์ประกอบที่สนับสนุนการทำงานให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ ทักษะ ประสบการณ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเยาวชนในการวางแผนบูรณาการจะต้องมาจากข้อเสนอของตัวเยาวชนเอง ชุมชนโดยเฉพาะผู้ปกครองมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ ออกแบบกระบวนการให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ขององค์กรภายในและภายนอกชุมชนที่จะเข้ามาสนับสนุน และการได้รับการสนับสนุนทางวิชาการ ความรู้จากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการสร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนของอาร์โนลด์และคณะ (Arnold, M. E., Dolenc, B., & Wells, E. E., 2008) หลักการสร้าง ความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนที่มีประสิทธิภาพมาจากการวางแผนร่วมกันระหว่างเยาวชนและผู้ใหญ่ที่มีความพยายามและตั้งใจส่งเสริมเยาวชนเกี่ยวกับวิธีการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นการพูดคุยที่มาจากความต้องการและความสนใจของเยาวชนประกอบกับการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานนั้นก่อให้เกิดการขับเคลื่อนเยาวชนไปสู่การ

พัฒนาเชิงบวกจากการได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่และชุมชนที่เชื่อมั่นในตัวพวกเขา ซึ่งเป็นการเพิ่มความมั่นใจและความสามารถในการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยั่งยืน

3. การพัฒนากระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วยกระบวนการทำงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อม 2) ศึกษาเรียนรู้ชุมชน 3) ออกแบบโครงการ 4) ร่วมปฏิบัติการ และ 5) แลกเปลี่ยนนำเสนอ ที่ผ่านการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิ เยาวชน คนทำงานด้านเยาวชนในท้องถิ่น รวมถึงคนในชุมชนท้องถิ่น มาออกแบบกระบวนการทำงานให้มีขั้นตอนการดำเนินงานที่มีเป้าหมายชัดเจน ลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอนการดำเนิน และประยุกต์ใช้ร่วมกับการปฏิบัติงานในชุมชนท้องถิ่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ส่งผลให้เยาวชนและคนในชุมชนได้เกิดการพัฒนาศักยภาพและความสัมพันธ์ที่ดีจะนำไปสู่ความผูกพันกับชุมชนได้เป็นรูปธรรมมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของอาร์โนลด์ (Arnold, M. E., Dolenc, B., & Wells, E. E., 2008) ที่ได้ประเมินผลแบบมีส่วนร่วมกับเยาวชนที่ผ่านการดำเนินการของหลักสูตรเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติการชุมชนของเยาวชน พบว่า การดำเนินงานมี 4 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างความเป็นหุ้นส่วนของเยาวชนและผู้ใหญ่ 2) การกำหนดประเด็นที่ชุมชนต้องการ 3) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 4) การรายงานผลและลงมือปฏิบัติงาน ผลจากกระบวนการดังกล่าวส่งผลให้เยาวชนและผู้ใหญ่ได้ทำความรู้จัก แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างความเข้าใจผ่านกระบวนการสนทนา การรับฟังและทำความเข้าใจผู้อื่น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการสร้างความผูกพันกับชุมชนแล้วยังช่วยพัฒนาความสามารถและศักยภาพการทำงานของเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชนให้ได้เรียนรู้และเสริมกระบวนการทำงานบนฐานการทำวิจัยร่วมกับชุมชน โดยการพัฒนาคำถามการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความ การคิดตัดสินใจแก้ปัญหา

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่นที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความซ้ำซ้อนของการทำงาน/กิจกรรมการมีส่วนร่วมของเยาวชนและคนในชุมชนท้องถิ่น อาทิ บุคลากรท้องถิ่นและผู้ที่ทำงานด้านเยาวชนนำไปประยุกต์ใช้กับการทำงานตามบริบทของแต่ละชุมชน ดังภาพ

ภาพที่ 1 กระบวนการทำงานที่สร้างความผูกพันของเยาวชนกับชุมชนท้องถิ่น
ที่มา: จิตราต์น์ ศักดิ์วีระกุล และปณิชา ปานกลาง (2565)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในกำหนดแผนพัฒนาการทำงานด้านเยาวชนในท้องถิ่น

1. เสนอให้มีตำแหน่ง “นักพัฒนาเยาวชน” ทำหน้าที่ประสานงาน ออกแบบบริเริ่มโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในหน่วยงานเพื่อให้บุคลากรที่ทำหน้าที่ในรับผิดชอบ ดูแลประสานงาน สนับสนุนการทำงานและสร้างการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนกับสมาชิกในชุมชนท้องถิ่น

2. การทำโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวกับเยาวชนในท้องถิ่น ควรเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากความสนใจ ความต้องการ การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาที่เยาวชนให้ความสำคัญ และ

ควรบูรณาการเข้ากับแผนพัฒนาตำบลที่เป็นโครงการพัฒนาหมู่บ้านชุมชนให้สภาเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม (Engage) กับชุมชนผ่านโครงการพัฒนาร่วมกัน

3. หลักสูตรพัฒนาบุคลากรของท้องถิ่น ควรมีเนื้อหาที่มาจากสถานการณ์ ความต้องการความรู้ ทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานตามบริบทของท้องถิ่นที่มีความแตกต่างและหลากหลายทางวัฒนธรรม

4. สนับสนุนองค์กรภาคประชาชนที่ทำงานในท้องถิ่นให้มีโอกาสร่วมกำหนดนโยบายด้านการพัฒนาด้านเด็กและเยาวชน ส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาศักยภาพ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านการจัดการเรียนรู้และปฏิบัติการบนฐานการมีส่วนร่วมจากชุมชน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ สำหรับการพัฒนาบุคลากรของกรม ส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นและคนทำงาน หรือบุคคลที่สนใจการทำงานพัฒนาศักยภาพเยาวชนในท้องถิ่นนำไปใช้เป็นแนวทางการทำงานที่สร้างความผูกพันของชุมชนกับชุมชนท้องถิ่นให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ควรให้ความสำคัญในประเด็นต่อไปนี้

1. นำกระบวนการไปใช้โดยเปิดโอกาสการเข้าร่วมให้กับสมาชิกทุกกลุ่มทุกฝ่ายในชุมชนได้สื่อสารนำเสนอความคิดให้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและเปิดกว้าง

2. ให้เยาวชนและชุมชนมีสิทธิการตัดสินใจมีส่วนร่วมแต่ละกระบวนการด้วยตนเองโดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก

3. สนับสนุนให้เกิดการทำงานและการตั้งเป้าหมายร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับบุคคลองค์กรกลุ่มหน่วยงานภาครัฐและภาคีที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2561). *แนวทางการจัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติ*

ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ : กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.).

กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2560). *ยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น พ.ศ.*

2560-2569. กรุงเทพฯ : กลุ่มงานยุทธศาสตร์และนโยบาย กองยุทธศาสตร์และแผนงาน.

คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน*

แห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564 (ผนวกรวมแผนปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชน

แห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ.2560-2564). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ เจ.เอส.การพิมพ์.

- วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2560). *คู่มือนักศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต (บัณฑิตอาสาสมัคร) รุ่นที่ 49 ปีการศึกษา 2560*. (อัดสำเนา)
- ธิดารัตน์ ศักดิ์วีระกุล. (2563). *เสียงสะท้อน: หนังสือรวบรวมสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนจากการดำเนินโครงการการพัฒนาหลักสูตรสร้างเสริมศักยภาพบุคลากรด้านเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : บริษัท ไบรท์ แอนด์ พริน จำกัด.
- ธิดารัตน์ ศักดิ์วีระกุล และปณิชา ปานกลาง. (2565). *คู่มือนักสร้างสรรค์กระบวนการพัฒนาเยาวชนในท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : เดอะวันพรินติ้ง.
- ACT for Youth Network. (2023). *What is Youth Engagement, Really?*. Retrieved from https://actforyouth.net/youth_development/engagement/index.cfm?pf=1
- Allen, J. A., & Reiter-Palmon, R. (2019). *The Cambridge Handbook of Organizational Community Engagement and Outreach*. England : Cambridge University Press.
- Arnold, M. E., Dolenc, B., & Wells, E. E. (2008). Youth Community Engagement: A Recipe for Success. *Journal of Community Engagement and Scholarship*, 1(1), 58-65.
- Bruce, D, F. (2018). *Community-Based Participatory Action Research: It's All about the community*. Cognella San Diego : Cognella San Diego.
- Kral, M. J., & Allen, J. (2015). *Community-based and Participatory Action Research: Community psychology collaborations within and across borders*. Washington, DC : American Psychological Association.
- Pittman, K. J. (2017). Positive Youth Development as a Strategy for Addressing Readiness and Equity: A Commentary. *Child Development*, 88(4), 1172-1174.

คพภปาทน: ชีวิตเป็นของใคร สิทธิที่สตรีต้องตัดสินใจ

Gabbhapatana : the Women's Rights to Make Decides

พระมหาเจษฎ์กฤษณ์ ปญฺญารโ¹ เสาร์คำ ใส่แก้ว² และประธาน เจริญศรี³

Phramaha Jessechakis Panyatharo, Saokum Saikaew and Prasan Charonsee

Received: December 09, 2022

Revised: February 08, 2023

Accepted: March 01, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา “คพภปาทน” การยุติการตั้งครรภ์ที่เกิดจากการท้องไม่พร้อม ไม่ว่าวัยไหน สถานะทางการเงินเช่นใด ย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ โดยการถกเถียงอยู่ 2 แนวคิด คือ พระพุทธศาสนาที่มีจุดยืนแบบอนุรักษ์นิยมเกี่ยวกับชีวิตและการเกิด และหลักกฎหมายตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พุทธศักราช 2564 มาตรา 305 ที่ต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน โดยพระพุทธศาสนาไม่สนับสนุนการทำแท้ง ไม่ว่าเงื่อนไขจะเป็นอย่างไรก็ไม่ควรมีใครต้องถูกพรากชีวิตไป การตีตราว่า “คนบาป” จากการทำปาณาติบาต จึงเกิดขึ้นกับสตรีที่เลือกจะทำแท้ง ส่วนหลักกฎหมายให้ทางเลือกไว้ 2 ทาง คือ สตรีสามารถทำแท้งได้ตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พุทธศักราช 2564 มาตรา 305 และหากไม่ต้องการยุติการตั้งครรภ์ ก็สามารถเข้าสู่กระบวนการตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในวัยรุ่น พุทธศักราช 2559 ได้ ซึ่งท้ายที่สุดแล้วศาสนากับหลักกฎหมายอาจมีมุมมองที่ไม่ตรงกัน เมื่อสิทธิที่สตรีต้องเลือกไม่อาจถูกต้องตามหลักศีลธรรม ก็พึงให้ทางเลือกที่มีอยู่นั้น ตั้งอยู่บนความพลอยภัยและถูกกฎหมาย

คำสำคัญ: การทำแท้ง, สิทธิสตรี, การตัดสินใจ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี; Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chonburi Buddhist College
Corresponding Author, E-mail: Saokum.sai@mcu.ac.th, Tel. 088-9148732

Abstract

The purpose of this academic article was to study “Gabbhapatana”, a termination of pregnancy caused by unintended pregnancies, regardless of age and financial situation can always happen. Two concepts were discussed: Buddhism with a conservative standpoint on life and birth and legal principles according to the Criminal Code Amendment Act (No. 28), B.E. 2564, Section 305, which each had different goals. Buddhism did not support abortion. No matter what the conditions were, no one should have their lives taken away. Stigmatization of "sinners" by killing animals was therefore applied to women who chose to have an abortion. As for the legal principle, there were two options: women can have an abortion according to the conditions specified in the Criminal Code Amendment Act (No. 28), B.E. 2564, Section 305, and if they didn't want to terminate the pregnancy, they can enter the process according to the Act on the Prevention and Solution of Adolescent Pregnancy Problems B.E. 2559. In the end, religion and law may have conflicting views. When the right of women to choose was not morally valid, It should give the available options based on safety and legality.

Keywords: Abortion, Women's Rights, Decision-Making

บทนำ

การตั้งครรภ์และการให้กำเนิดบุตรเป็นสิ่งที่ธรรมชาติมอบให้แก่สตรี นำมาซึ่งความชื่นชมยินดี และความสุขแก่สตรี รวมทั้งบุคคลใกล้ชิดรอบตัวนับตั้งแต่สามี พ่อแม่ พี่น้อง เครือญาติและเพื่อนฝูง แต่เมื่อการตั้งครรภ์นั้นเกิดขึ้นขณะที่สตรีไม่พร้อม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ หรือด้านเศรษฐกิจและสังคม จึงทำให้การตั้งครรภ์นั้นกลายเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา และส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาให้กับหญิงตั้งครรภ์นั้นในหลาย ๆ ด้านทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม จนนำมาสู่การยุติการตั้งครรภ์ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นไปตามระเบียบกฎหมาย หรือผิดกฎหมาย โดยประการสำคัญอาจส่งผลกระทบต่อศีลธรรม ค่านิยมและจริยธรรมของสังคมนั้น ๆ ด้วย ถึงแม้ว่า การทำแท้งนั้นจะเป็นเรื่องที่ขัดต่อหลักค่านิยมและจริยธรรม แต่สาเหตุที่แท้จริงของการทำแท้งนั้นมีมิติที่หลากหลายเกินกว่าที่

จะนำจริยธรรมมาเป็นกรอบวัดว่า ควรหรือไม่ควรทำแท้ง โดยส่วนใหญ่สาเหตุอาจมาจากด้านปัญหาสุขภาพเด็กในครรภ์ รวมถึงมารดาผู้ตั้งครรภ์ สาเหตุทางครอบครัว อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางของคู่รักไม่ดี หรือเป็นการตั้งครรภ์นอกสมรส สาเหตุทางสังคมหรือเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากการถูกข่มขืน หน้าที่การทำงานและการศึกษาที่ไม่เอื้อต่อการมีบุตร จนนำมาสู่ “การยุติการตั้งครรภ์”

การยุติการตั้งครรภ์เกิดขึ้นจากการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของผู้หญิงก่อนวัยอันควร หรือในสภาวะสังคมที่ไม่พร้อมจะมีบุตร จำแนกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ (วิสูตร พงษ์ศิริไพบูลย์, 2551) คือ 1) กลุ่มวัยรุ่น หรือกลุ่มที่ขาดความรู้ โดยไม่ทราบข้อมูลการมีเพศสัมพันธ์กับการตั้งครรภ์ การไม่สามารถควบคุมตนเอง หรือยับยั้งชั่งใจ การอยากทดลองประสบการณ์ รวมถึงความต้องการให้ตั้งครรภ์เพื่อผูกมัดความสัมพันธ์ 2) กลุ่มผู้ใหญ่ที่มีชีวิตครอบครัวแล้ว อาจต้องการตั้งครรภ์โดยเจตนา แต่มีเหตุให้ต้องยุติความสัมพันธ์ทางครอบครัวลง สตรีที่ประกอบอาชีพให้บริการทางเพศ (Sex Worker) และพลังพลาดจนตั้งครรภ์ ความไม่สมบูรณ์ของการคุมกำเนิด รวมไปถึงอาชีพที่เป็นอุปสรรค และการเตรียมตัวไม่ทันสำหรับการตั้งครรภ์ ด้วยปัจจัยเชิงสาเหตุที่กล่าวมาจึงนำมาสู่การยุติการตั้งครรภ์ ทั้งในลักษณะที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย ซึ่งในปัจจุบันมีทั้งการทำแท้งโดยใช้ยา (Medical Abortion) การทำแท้งโดยใช้เครื่องมือ (Surgical Abortion) การขูดมดลูก (Curettage) รวมถึงการเร่งคลอด ส่วนด้านจริยธรรมในบริบทของสังคมไทยนั้น ไม่ว่าจะการยุติการตั้งครรภ์จะเกิดขึ้นด้วยสาเหตุใดก็ตาม แนวคิดนี้ยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมมากนัก ในทางอาชญาวิทยา (ปกรณ์ มณีปกรณ์, 2555) ถือว่าการยุติการตั้งครรภ์ ถือเป็นอาชญากรรม ที่เกิดจากข้อบกพร่องของระเบียบสังคม ที่ไม่อาจควบคุมพฤติกรรมให้เป็นไปตามระเบียบค่านิยมที่ดีของสังคม เนื่องจากสมาชิกในสังคมมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้กฎระเบียบของสังคมเปลี่ยนไปด้วย เช่น ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อเรื่องบาป บุญ เป็นต้น จนการกระทำที่เกิดขึ้นเป็นความผิดต่อสังคม และในทางสังคมวิทยายังมองว่า การทำแท้งนั้น มีมาตั้งแต่อดีตกาลและอาจมีอยู่ต่อไป หากมีการปล่อยการทำให้แท้งโดยชอบด้วยกฎหมาย อาจอนุญาตให้มีการฆ่าคนพิการ คนแก่หรือบุคคลที่ไม่มีความจำเป็นต่อสังคม ตลอดจนถึงบิดามารดาของตนเอง สอดคล้องกับทัศนะทางพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่เหลือที่ว่างให้ถกเถียงเลยว่า “บาปหรือไม่ ควรหรือไม่ควร” พระพุทธศาสนาเชื่อว่า ชีวิตเกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิสนธิจิตเกิดขึ้น ว่ากันตามแนวคิดนี้ หากมีการตั้งครรภ์ขึ้น ไม่ว่าจะอายุครรภ์จะเพียง 1 วันหรือ 1 เดือน และไม่ว่าเหตุผลหรือปัจจัยแวดล้อมใดก็ตาม การทำแท้งถือเป็นการละเมิดศีลปาณาติบาตเสมอ เพราะชีวิตได้ถือกำเนิดขึ้นแล้ว ส่วนประเด็นที่ว่า จะมีบาปมากหรือน้อย ถือเอาเจตนาในการกระทำนั้นเป็นสำคัญ ไม่มีทางแยกบนถนนของความบาปในเรื่องนี้ และเมื่อศีลธรรมเปลี่ยนสภาพเป็นตราบาปสำหรับสตรีที่เลือกจะยุติการตั้งครรภ์ จึงขัดกันกับหลักการเสรีภาพของบุคคลในเนื้อตัว

และร่างกาย ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจึงนำมาสู่ข้อถกเถียงที่ว่า “ชีวิตควรเป็นของใคร บาปหรือไม่บาป ควรหรือไม่ควร เป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้องตัดสินใจ ไม่ใช่คนอื่น”

คำว่า “บาป” หรือ “ไม่บาป” นั้น ส่วนใหญ่เป็นการพูดจากคนที่ไม่ได้ตั้งท้องและไม่ได้ทำแท้งเอง วลีดังกล่าวจึงเกิดจากคนนอก และเป็นแง่มุมของการประณามการกระทำและศีลราสตร์ผู้ยุติการตั้งครรภ์ ความคิดในเรื่องการยุติการตั้งครรภ์นั้นยังเป็นเรื่องที่ถูกเถียงกันอยู่ รวมทั้งยังหาข้อยุติไม่ได้ว่า ควรเป็นอย่างไร ใครเป็นคนผิด รัฐควรจัดการกับปัญหาการทำแท้งอย่างไร ในยุคสมัยที่มนุษย์ยังเข้าไม่ถึงการศึกษาและศาสนา การทำแท้งถือว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ หากการกระทำนั้นเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจของฝ่ายมารดา ปราศจากการถูกบังคับ ซึ่งโดยหลักของธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตย่อมหาทางปกป้องและยืดชีวิตของตนเองให้ยืนยาวเท่าที่จะทำได้ แม้จะต้องสูญเสียบางสิ่งบางอย่างที่จำเป็นไปก็ตาม แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปมนุษย์เลือกจะดำเนินชีวิตตามความเหมาะสมสอดคล้องกับระดับการศึกษาที่ดีกว่าอดีต และยังมีศาสนาเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตทั้งในระดับจริยธรรมและศีลธรรม แต่กลับปล่อยให้มีการทำแท้งเกิดขึ้นมากมาย ในบทความนี้ผู้เขียนเสนอความเข้าใจเกี่ยวกับการยุติการตั้งครรภ์ ทั้งในส่วนของแง่มุมหมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงทัศนะทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจร่วมกัน แล้วจึงนำเสนอถึงบทวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบพหุวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดแนวทางการแก้ไขที่ดีต่อไป

การยุติการตั้งครรภ์ หรือการทำแท้งนั้น คือ อะไร ?

การยุติการตั้งครรภ์ หรือการทำแท้ง มาจากคำกริยาว่า แท้ง ตรงกับภาษาอังกฤษใช้คำว่า Abort หรือภาษาลาตินว่า Aboriri แปลว่า แท้งลูก ริดลูก เกิดก่อนกำหนด บังคับให้ออก หรือยกเลิกหรือหยุดการดำเนินการที่กำลังดำเนินไปตามกระบวนการของมัน ส่วนพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “การยุติการตั้งครรภ์” หมายถึง การสิ้นสุดการตั้งครรภ์ก่อนกำหนด คลอดลูกโดยที่ทารกในครรภ์ไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ หรือทารกในครรภ์ตาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) นักวิชาการบางท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการยุติการตั้งครรภ์ ว่า เป็นการทำให้ตัวอ่อนในครรภ์มารดาต้องออกมาก่อนกำหนดหรือก่อนที่จะเป็นตัวครบสมบูรณ์ตามกระบวนการออกมาจากครรภ์ตามธรรมชาติ ซึ่งหากพิจารณาตามหลักชีววิทยาแล้ว ตัวอ่อนที่จุติมาแล้วในครรภ์มารดา คือ ชีวิตมนุษย์ชีวิตหนึ่งซึ่งกำลังเจริญเติบโตตามสภาวะโดยธรรมชาติของมัน หากเป็นไปตามธรรมชาติแล้ว ตัวอ่อนนั้น ต้องคลอดออกมาเป็นมนุษย์คนหนึ่งเหมือนกับผู้ที่กำเนิดเช่นกัน และชีวิตที่คลอดออกจากครรภ์นั้นจะดำเนินต่อไปจนกว่าจะดับสิ้นไปตามอายุไข (ไพฑูริย์ สอนมะไฟและอุทัย สติมัน, 2560) ส่วนในทางพระพุทธศาสนานั้น คำว่า แท้ง

ในภาษาบาลี ใช้คำว่า “คพฺลปาตฺน” การยุติการตั้งครรภ์ (Voluntary Induced Abortion) จึงเป็นการกระทำที่เกิดขึ้น ที่เป็นการกระทำโดยเจตนาของบุคคล ซึ่งใช้วิธีการโดยตรงหรือโดยอ้อม ทำให้การตั้งครรภ์สิ้นสุดลง โดยการที่ทารกในครรภ์ต้องถูกทำลาย เป็นการกระทำอันแสดงถึงความจงใจที่จะทำให้ทารกในครรภ์สิ้นชีวิต หรือเรียกว่า “การรีดลูก” ที่ใช้เรียกขานกันในสังคม (พระสุรินทร์ อินทวิโส, 2555)

การยุติการตั้งครรภ์ หรือการทำแท้งอยู่คู่กับประวัติศาสตร์มายาวนาน เดิมประเทศไทย ไม่มีบทบัญญัติความผิดฐานทำให้แท้งลูกโดยตรง สำหรับต่างประเทศนั้น นักประวัติศาสตร์ชาวกรีก ได้กล่าวถึงการยุติการตั้งครรภ์ ว่าเป็นการกระทำเพื่อปกป้องตนเองเท่านั้น เช่น เพื่อรักษาหน้าตาของผู้กระทำได้ เพื่อปกป้องความอยู่รอดของผู้กระทำ เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ทุกการกระทำ คือ การลงมือฆ่าชีวิตมนุษย์ทั้งสิ้น การยุติการตั้งครรภ์ มีมาในประวัติศาสตร์นานแล้ว โดยวิธีการต่าง ๆ ทั้งการใช้สมุนไพร ของมีคม วิธีทางกายภาพ ในขณะที่แพทย์แผนปัจจุบันนิยมการยุติการตั้งครรภ์ ด้วยยา หรือศัลยกรรม โดยลักษณะของการทำแท้ง ตามหลักวิชาการในปัจจุบัน สามารถสรุปได้ ดังนี้ (ชฎาภรณ์ วัฒนวิไล, 2558)

1. การยุติการตั้งครรภ์โดยใช้ยา (Medical Abortion) ซึ่งเป็นยาที่ไม่มีวางขายตามร้านขายยาทั่วไปเนื่องจากเป็นยาควบคุมพิเศษ อันได้แก่ Methotrexate มีฤทธิ์ทำให้ตัวอ่อนหยุดการเจริญเติบโตและสามารถฝ่อไปได้เอง, Misoprostol มีฤทธิ์รักษาภาวะตกเลือดหลังคลอด หรือช่วยเร่งการคลอด, Mifepristone มีฤทธิ์ทำให้มดลูกบีบตัว และเกิดกการยุติการตั้งครรภ์ รวมถึงในการขับรกและตัวอ่อนออก

2. การยุติการตั้งครรภ์โดยใช้เครื่องมือ (Surgical Abortion) กล่าวถึง การปรับประจำเดือน (Menstrual Regulation) เป็นวิธีการดูดเอาเนื้อเยื่อภายในมดลูกออก ซึ่งใช้สำหรับหญิงที่ไม่มีประจำเดือนมาแล้ว 29-42 วัน นับจากวันแรกของการมีประจำเดือนครั้งสุดท้าย หรือมีอายุครรภ์ไม่เกิน 6 สัปดาห์ การขูดมดลูก (Curettage) การรักษาในกรณีทำแท้งแบบถูกกฎหมาย หรือ เมื่อมารดาเกิดการแท้งบุตร ต้องมีการขูดมดลูกเพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีเนื้อเยื่อใดๆ ตกค้างอยู่ และการเร่งคลอด (Induction of Labor) การทำให้เกิดการเจ็บครรภ์คลอดโดยการอาศัยเทคนิคหรือวิธีการต่าง ๆ ในขณะที่ยังไม่พร้อมจะคลอดเองตามธรรมชาติ

3. การแท้งโดยธรรมชาติ (Spontaneous Abortion) หมายถึง การแท้งโดยไม่มีตั้งใจของหญิงตั้งครรภ์อันเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ อาทิ การหกล้มหรือการเกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ จนเป็นสาเหตุให้เกิดการสิ้นสุดการตั้งครรภ์ การถูกทำร้ายร่างกาย หรือการใช้ยาที่มีผลต่อการตั้งครรภ์ โดยไม่มีเจตนาที่จะขับทารกออกมา

จากกรณีดังกล่าวจะพบว่า การยุติการตั้งครรภ์ของสตรี ไม่เพียงแต่สตรีเท่านั้นที่มีส่วนในการทำดังกล่าว แต่ยังรวมไปถึงบุคคลอื่นที่มีส่วนในการยุติการตั้งครรภ์ด้วย ต่อมาจึงมีการพัฒนาบทลงโทษผู้ที่ทำให้หญิงแท้งลูกแต่ไม่ครอบคลุมการที่หญิงทำให้ตนเองแท้งลูกแต่อย่างใด เจตนารมณ์ของการมีกฎหมาย คือ มุ่งเน้นการคุ้มครองชีวิตที่จะเกิดมาเป็นสำคัญ บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย กฎหมายจึงได้ยกเว้นเรื่องเหตุผลทางการแพทย์เพื่อสุขภาพและชีวิตของหญิงตั้งครรภ์ ต่อมาเมื่อผู้หญิงตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเพศเพิ่มสูงขึ้น กฎหมายจึงได้เพิ่มเติมการทำแท้งจากความผิดทางเพศ คือ สารสำคัญของประมวลกฎหมายอาญา ที่ใช้กันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 จนถึงปัจจุบัน

ทัศนะของหลักกฎหมาย ชีวิตเป็นของใคร ?

สิ่งที่ยังเป็นข้อถกเถียงกัน คือ การที่หญิงตั้งครรภ์มีความจำเป็นหลายด้านที่อาจต้องการยุติการตั้งครรภ์ เนื่องจากปัญหา ครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ และความคาดหวังต่อชีวิตในอนาคต ซึ่งในส่วนนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึง สารสำคัญของพระราชบัญญัติ 3 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช 2499, พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พุทธศักราช 2559 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พุทธศักราช 2564 ซึ่งผู้เขียนได้สรุปสาระสำคัญ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช 2499 กรณีที่หญิงมีอายุครรภ์เกิน 12 สัปดาห์ ซึ่งได้กระทำแท้งด้วยตนเอง หรือยินยอมให้ผู้อื่นกระทำ จะถือว่ามีความผิด ในขณะที่บุคคลผู้กระทำให้หญิงนั้นแท้ง ถึงแม้ว่าหญิงนั้นจะยินยอม หรือไม่ยินยอม ให้กระทำการนั้นก็ตาม ถือว่ามีความผิด และหากหญิงนั้นได้รับอันตรายสาหัสอย่างอื่น หรือเสียชีวิตจากการกระทำครั้งนั้น ผู้กระทำความผิดมีโทษที่สูงขึ้นด้วย หากว่าบุคคลเพียงแค่ว่าพยายามจะกระทำการยุติการตั้งครรภ์ แต่ความผิดยังมีได้เกิดขึ้น จะไม่ต้องรับโทษแต่อย่างใด แต่ในกรณีการทำแท้งเกิดขึ้น เพราะต้องการจะรักษาสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์นั้น หรือหญิงนั้นตั้งครรภ์จากการถูกกระทำความผิดทางอาญา เช่น การถูกข่มขืนกระทำชำเรา เป็นต้น แพทย์ผู้กระทำผิดกรรมนั้น ไม่มีความผิด (ราชกิจจานุเบกษา, 2499)

2. พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พุทธศักราช 2559 โดยสาระสำคัญประกอบด้วย สถานศึกษาต้องจัดให้มีการสอนเพศวิถีศึกษาอย่างเหมาะสม ให้คำปรึกษาช่วยเหลือและคุ้มครองวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ให้ได้รับการดูแลรักษาอย่างต่อเนื่องเหมาะสม สถานบริการสุขภาพ ต้องให้ข้อมูลความรู้ด้านการตั้งครรภ์และการป้องกันที่ถูกต้องจัดบริการ

อนามัยเจริญพันธุ์ สถานประกอบกิจการ ต้องให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นแก่ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่นอย่างถูกต้อง ครบถ้วน และเพียงพอ รวมถึงจัดหรือสนับสนุนให้ลูกจ้างซึ่งเป็นวัยรุ่นเข้าถึงบริการให้คำปรึกษาและบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ หน่วยงานสวัสดิการสังคม ต้องส่งเสริมสนับสนุนให้สภาเด็กและเยาวชนระดับจังหวัดและระดับอำเภอสร้างเครือข่ายเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ส่งเสริมสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานของเอกชนที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่ประสานงาน เฝ้าระวัง และให้ความช่วยเหลือแก่วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ และครอบครัว จัดให้มีการฝึกอาชีพตามความสนใจและความถนัดแก่วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ ก่อนและหลังคลอดที่ประสงค์จะเข้ารับฝึกอาชีพ และประสานงานเพื่อจัดหางานให้ได้ประกอบอาชีพตามความเหมาะสม จัดหาครอบครัวทดแทนในกรณีที่วัยรุ่นไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรด้วยตนเองได้ การจัดสวัสดิการสังคมในด้านอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ส่วนราชการท้องถิ่น ให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อคุ้มครองสิทธิของวัยรุ่น (ราชกิจจานุเบกษา, 2559)

3. พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พุทธศักราช 2564 โดยบทบัญญัติที่สำคัญ คือ มาตรา 305 การกระทำของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและตามหลักเกณฑ์ของแพทยสภาในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้กระทำผิดกรรมนั้นไม่มีความผิด คือ (1) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากหากหญิงตั้งครรภ์ต่อไปจะเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายต่อสุขภาพทางกายหรือจิตใจของหญิงนั้น (2) จำเป็นต้องกระทำเนื่องจากมีความเสี่ยงอย่างมากหรือมีเหตุผลทางการแพทย์อันควรเชื่อได้ว่าหากทารกคลอดออกมาจะมีความผิดปกติถึงขนาดทุพพลภาพอย่างร้ายแรง (3) หญิงยืนยันต่อผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมว่าตนมีครรภ์เนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ (4) หญิงซึ่งมีอายุครรภ์ไม่เกินสิบสองสัปดาห์ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์ (5) หญิงซึ่งมีอายุครรภ์เกินสิบสองสัปดาห์ แต่ไม่เกินยี่สิบสัปดาห์ ยืนยันที่จะยุติการตั้งครรภ์ภายหลังการตรวจและรับคำปรึกษาทางเลือกจากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและผู้ประกอบวิชาชีพอื่นตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของแพทยสภาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น”

จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช 2499 จึงเป็นกฎหมายที่ไม่ยุติธรรมและไม่เป็นธรรมกับผู้หญิง โดยเฉพาะ มาตรา 301 ตัวกฎหมายเอาผิดกับผู้หญิงฝ่ายเดียวทั้ง ๆ ที่ฝ่ายชายก็มีส่วนในการตั้งครรภ์ ส่งผลให้หญิงผู้ตั้งครรภ์ไม่กล้าปรึกษาขอความช่วยเหลือจนกระทั่งพึ่งพาการทำแท้งเถื่อน ทั้งซ้ำเติมผู้หญิงในช่วงตั้งครรภ์ ให้เลวร้ายลง จึงได้เกิดพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พุทธศักราช 2559 ให้สิทธิแก่

หญิงตั้งครรภ์ มีทางเลือกที่จะได้รับการบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ ได้รับข้อมูล ข่าวสาร และความรู้ และได้รับสวัสดิการสังคมอย่างเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ และต่อมาทำให้เกิด พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พุทธศักราช 2564 ความผิดฐานทำให้แท้งลูกมีเจตนารมณ์และคุณธรรมทางกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองชีวิตของทารกในครรภ์ โดยเห็นถึงความสำคัญและคุณค่าของชีวิตมนุษย์ที่กำลังจะเกิดมาแต่เนื่องจากรากฐานของสังคมไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเห็นคุณค่าของชีวิตมนุษย์เพียงเท่านั้น แต่ยังต้องมีปัจจัยอื่นที่สำคัญเป็นรากฐานของสังคมประกอบด้วยเช่นเดียวกับการคุ้มครองสิทธิในการมีชีวิตของทารกในครรภ์หากมุ่งคุ้มครองสิทธิของทารกในครรภ์เพียงอย่างเดียว โดยมิได้พิจารณาการคุ้มครองสิทธิของหญิงผู้ตั้งครรภ์อันมีมาก่อนสิทธิของทารกในครรภ์เป็นสิ่งที่อาจส่งผลกระทบต่อหญิงไม่ได้รับความเป็นธรรมและถูกกลั่นแกล้งหรือจำกัดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายของหญิงซึ่งเป็นสิทธิตามธรรมชาติ อันเป็นสิทธิพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดต่อชีวิตและร่างกายของตนได้ทราบเท่าที่การกระทำนั้นไม่ไปรบกวนหรือล่วงล้ำเข้าไปในสิทธิหรือเสรีภาพของผู้อื่น การคุ้มครองสิทธิของทารกในครรภ์และสิทธิของหญิงตั้งครรภ์ต้องให้เกิดความสมดุลกัน โดยอาจต้องนำช่วงระยะเวลาการตั้งครรภ์มาเป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณา การปฏิเสธสิทธิของหญิงโดยปราศจากการกำหนดเงื่อนไขหรือเงื่อนไขที่เหมาะสม

ทัศนะทางพระพุทธศาสนา ชีวิตเริ่มต้นเมื่อไร อะไรเรียกว่า ปาณาติบาต

การยุติการตั้งครรภ์ มาจากคำบาลีว่า คพกปาตณ แปลตามศัพท์ว่า “การทำครรภ์ให้ตกไป” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538) หลายครั้งอาจมีข้อถกเถียงกันว่า การยุติการตั้งครรภ์เป็นบาปหรือไม่ อย่างไรเรียกว่า “บาป” จึงอาจนำมาซึ่งคำถามใหม่ ๆ ว่า การยุติการตั้งครรภ์ ผิดศีลข้อปาณาติบาต คือ ทำลายชีวิตหรือไม่ แล้วจะได้รับผลมากน้อย แตกต่างจากสัตว์อื่นอย่างไร ในส่วนนี้ผู้เขียนจะพรรณนาถึงชีวิตมนุษย์ที่กำหนดว่าเป็น “ชีวิต” ตั้งแต่ตอนไหน องค์ประกอบของการชำนันสมบูรณ์ เพราะอะไร การจะได้รับบาปมากหรือน้อย มีอะไรเป็นเกณฑ์กำหนด เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้เบื้องต้นให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจต่อไป

“การกำเนิดของชีวิตมนุษย์” ตามทัศนะทางพระพุทธศาสนา ชีวิตในทัศนะพระพุทธศาสนาเกิดโดยอาศัยกระบวนการทางปฏิภนสมุปบาท คือ อาศัยเหตุปัจจัยเชื่อมโยงกันโดยไม่ขาดสาย ในมหาสิหนาทสสสูตรพระพุทธองค์ตรัสประเภทกำเนิดของสัตว์ไว้ 4 ประการ คือ (1) สัตว์ที่เกิดจากเปลือกฟองไข่ เรียกว่า อัมพชะ (2) สัตว์ที่เกิดจากครรภ์ เรียกว่า ชลาพุชะ (3) สัตว์ที่เกิดในปลาเน่า ในถ้ำโคล เรียกว่า สังเสทชะ (4) สัตว์ที่เกิดผุดขึ้นเต็มตัว เช่น เทวดา สัตว์นรก

เรียกว่า โอปปาติกะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12 ข้อ 152: 151-152) ส่วนการเกิดในโลกของมนุษย์ เช่น การเกิดของคนและสัตว์ ต้องอาศัยพ่อแม่เป็นเชื้อให้ ด้วยการผสมพันธุ์ อาศัยธรรมชาติ อาศัยอาหาร เป็นต้น ตามนัยอภิธรรมกล่าวไว้ว่า การเกิดเป็นมนุษย์เริ่มตั้งแต่มีปฏิสนธิวิญญาณ ซึ่งเกิดขึ้นต่อจากจุดจิตในมรณาสันนินิธิ อันเป็นดวงจิตสุดท้ายต่อจากชาติก่อน ตายจากชาติก่อนแล้วเกิดทันที ไม่มีระหว่างกัน ปฏิสนธิจิตจึงเป็นส่วนหนึ่งในการเริ่มต้นของชีวิต

ในพระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิคาย มูลปณณาสกั พรณนาถึง กระบวนการกำเนิดมนุษย์ มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ (1) มารดาบิดาร่วมเสพสังวาสกัน (2) มารดามีระดู คือ มีไข่สุกในระยพร้อมที่จะผสม (3) มีคันธัพพะ คือปฏิสนธิวิญญาณเข้ามาปรากฏเฉพาะหน้า (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12 ข้อ 408: 443) ดังนั้น เมื่อองค์ประกอบทั้ง 3 ครบแล้วถือว่าเป็น “ชีวิตมนุษย์” ที่สมบูรณ์แล้ว สอดคล้องกับอาบัติปาราชิกข้อ 3 ที่บัญญัติว่า “ภิกษุแก่งฆ่ามนุษย์ให้ตาย ต้องปาราชิก” นับความเป็นมนุษย์ตั้งแต่ยังเป็น “กลละ” เป็นต้นไป ไม่ได้นับตั้งแต่คลอดออกมาแล้วรอดชีวิตตามหลักกฎหมายอย่างที่มีกเข้าใจกัน จึงหมายความว่า ถ้าบุคคลจงใจทำแท้งให้สตรี ตั้งแต่เด็กในท้องยังเป็นเพียง “กลละ” เท่านั้น ก็เป็นอันทำปาณาติบาต คือ ฆ่ามนุษย์ แม้ถ้าเป็นพระภิกษุ ก็เป็นปาราชิกทันที (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2538)

ส่วนกระบวนการเจริญเติบโตของมนุษย์ในครรภ์ตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในอรรถกถาสังยุตตนิกาย สคาถวรรค โดยลำดับเป็น 5 ขั้นตอนในแต่ละสัปดาห์ ดังนี้ สัปดาห์ที่ 1 เป็นกลละ เป็นน้ำใส มีลักษณะเป็นเมือก เป็นจุดเริ่มต้นแห่งการเจริญเติบโต สัปดาห์ที่ 2 เป็นอพพุทะ มีลักษณะเป็นเมือกที่ข้นขึ้น สัปดาห์ที่ 3 เป็นเปสิ มีลักษณะแดง สัปดาห์ที่ 4 เป็นขนะ มีลักษณะเป็นก้อนค่อย ๆ แข็งตัวขึ้น และสัปดาห์ที่ 5 เป็นปัญจสาขา มีลักษณะเป็นปุ่ม 5 ปุ่ม คือ ปุ่มศีรษะ 1 ปุ่ม ปุ่มแขน 2 ปุ่ม ปุ่มขา 2 ปุ่ม จากนั้นก็จะพัฒนาไปสู่การเป็นรูปร่างจนมีผม ขน เล็บ เป็นต้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 15 ข้อ 235: 337-338)

คำว่า “ปาณาติบาต” (การทำสัตว์มีลมหายใจ ให้ตายลง) มีเกณฑ์ในการตัดสินว่า เป็นการฆ่า หรือไม่นั้น มี 5 องค์ประกอบ คือ (1) ทารกในครรภ์ยังมีชีวิต (2) ผู้กระทำย่อมรู้ว่าทารกนั้นยังมีชีวิต (3) ผู้กระทำมีเจตนาจะให้ตาย (4) มีการลงมือกระทำ (5) ทารกนั้นตายด้วยการกระทำนั้นโดยตรง(พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 11 ข้อ 163: 187) ดังนั้น การยุติการตั้งครรภ์ ที่สตรีตั้งครรภ์ ทราบว่า ทารกยังมีชีวิต ตั้งใจจะยุติการตั้งครรภ์ไม่ว่าจะโดยการ ใช้ยา หรือโดยประการต่าง ๆ หากทารกตายเพราะผลแห่งความพยายามนั้น จึงมีองค์ประกอบครบที่จะเป็น “ปาณาติบาต” อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึง การทำปาณาติบาตนั้น ในสมันต

ปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย (พระพุทธโฆษาจารย์, 2508) กล่าวถึง วิธีการฆ่า 6 ประเภท ได้แก่ (1) การกระทำการฆ่าด้วยตนเอง (2) การใช้ให้ผู้อื่นฆ่า หรือใช้วาจาทำการฆ่า เช่น การจ้างวาน หรือพูดชักชวนให้ฆ่าตัวตาย เป็นต้น (3) บุคคลผู้มีความประสงค์จะฆ่าคนที่อยู่ในที่ไกล เช่น ปีน ญู เป็นต้น (4) บุคคลผู้มีความประสงค์จะฆ่าด้วยเครื่องมือที่เคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น กับดัก เป็นต้น (5) การร้ายเวทย์เพื่อจะให้เขาตาย เช่น การใช้คุณไสย เวทย์มนต์ เป็นต้น (6) การประกอบอุทธีอันเกิดแต่ผลแห่งกรรม

ดังนั้น เมื่อการทำแท้ง หรือการยุติการตั้งครรภ์ เท่ากับการฆ่ามนุษย์ จึงมีข้อสงสัยต่อไปว่า การกระทำดังกล่าว จะมีผลที่เรียกว่า บาป ที่แตกต่างจากการฆ่าสัตว์อื่น ๆ อย่างไร ผลของการกระทำจะให้ผลมากหรือน้อยนั้น จะใช้อะไรเป็นบรรทัดฐานในการวัดผลนั้น ทางพระพุทธศาสนาจึงมีหลักเกณฑ์ที่ควรพิจารณา ดังนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555)

1. สิ่งมีชีวิตนั้น มีคุณมากหรือคุณน้อย มีโทษมากหรือโทษน้อย หากมีคุณความดีมาก เช่น บิดา มารดา เมื่อฆ่าก็มีโทษมาก ผู้ใดมีคุณประโยชน์ต่อสังคมมาก มีคุณธรรมมาก การฆ่าก็เป็นบาปมาก หากฆ่ามนุษย์ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีศักยภาพในการทำความดีมาก ก็เป็นบาปมากกว่าฆ่าสัตว์เดียรัจฉาน ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีศักยภาพในการทำความดีได้น้อย หรือเป็นสัตว์ที่มีโทษ การฆ่าก็เป็นบาปน้อย แต่ไม่ว่าในกรณีใดก็คือการทำลายชีวิตทั้งนั้น อันนี้ต้องยอมรับความจริง เป็นการยอมรับขึ้นหนึ่งว่ามีการฆ่า แต่แยกได้ในแง่ที่ว่า เป็นบาปมากหรือน้อย

2. เจตนาของผู้กระทำ ซึ่งทำด้วยเจตนาหรือความรู้สึกอย่างไร ถ้าทำด้วยกิเลสแรง มีความรู้สึกเกลียดชัง เคียดแค้น มุ่งร้าย มุ่งทำลาย กลั่นแกล้ง รังแก ช่มเหิง เบียดเบียน ย่อมถือว่าเป็นบาปมากมีโทษมาก แต่ถ้ามีเจตนาไม่รุนแรง หรือมีเจตนาในทางที่ดี ย่อมถือว่าเป็นโทษน้อย เช่น ในกรณีของคนที่ป้องกันตัวเป็นต้น ซึ่งไม่ได้มีเจตนามุ่งร้ายทำลายใคร ไม่ได้ทำด้วยเจตนาที่จะเบียดเบียนคนอื่น

3. ความพยายามเป็นเครื่องบ่งชี้การกระทำ ถ้ามีการตระเตรียมการ มีการวางแผนการอย่างจริงจัง ทำด้วยความหมายมั่นอย่างรุนแรง จองล้างจองผลาญเต็มที่ ไม่ยอมหยุดไม่ยอมเลิกรา ก็บาปมาก แต่ถ้าทำด้วยอารมณ์วูบ แม้จะมีกิเลสมาก เช่น โกรธรุนแรง ก็บาปเบากว่า

จากเหตุผลดังกล่าวมาจะเห็นได้ว่า การฆ่าสัตว์นี้จะต้องมีเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรม ที่มีหลักศีลธรรมและหลักศีลธรรมที่เป็นหลักใหญ่ทางพระพุทธศาสนา มาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินด้วย ถ้าหากใช้เพียงเจตนาอย่างเดียว มาเป็นเกณฑ์หลัก อาจจะทำให้เกิดความคลุมเครือเกี่ยวกับสภาพของภาวะกุศลและอกุศลได้ ดังนั้น เพื่อให้การยืดหยุ่นต่อเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมในเรื่องนี้ โดยใช้

เกณฑ์รองลงมาตัดสินจะทำให้การตัดสินเรื่องการฆ่านี้หรือที่เป็นความดี ความชั่ว หรือมีโทษมาก โทษน้อยให้เป็นไปอย่างรัดกุมและรอบคอบมากขึ้น

จุดแตกต่างของพระพุทธศาสนาและหลักกฎหมายเป็นอย่างไร

จุดมุ่งหมายของเนื้อความในส่วนนี้ผู้เขียนจะพรรณนาถึงความเหมือนและความแตกต่างกัน ระหว่างแนวคิดทางพระพุทธศาสนากับแง่ของกฎหมาย อันจะวิเคราะห์ให้เห็นถึงจุดมุ่งหมาย การให้นิยามของชีวิตตามที่คนทั้งหลายหลายหลาย อิทธิพลของปิตาธิปไตย ที่มีอิทธิพลต่อการตีตรา ความผิดสำหรับการยุติการตั้งครรภ

ประการที่หนึ่ง “ความต่างกันทางแนวคิดสมัยเก่าและสมัยใหม่” พระพุทธศาสนา ไม่สนับสนุนการทำแท้ง ไม่ว่าเงื่อนไขจะเป็นอย่างไร พระพุทธศาสนากล่าวถึงการเริ่มต้นแห่งชีวิต มนุษย์ตั้งแต่ลงสู่ครรภ์อย่างชัดเจน ทั้งตำหนิการฆ่าทารกในครรภ์อันเป็นความผิดในระดับเดียวกัน กับการฆ่าชีวิตมนุษย์อื่น ๆ ย่อมก่อให้เกิดวิบากแห่งกรรมที่เหมาะสม เหตุผลสำคัญ คือ ชีวิตมนุษย์ ถือว่าเป็นโอกาสที่มีค่าสำหรับการได้มาเกิดในโลกนี้ การทำลายตัวอ่อนในครรภ์ที่มาถือปฏิสนธิใน ครรภ์มารดานับเป็นการทำลายโอกาสที่หาได้ยากสำหรับชีวิตที่มีค่า ส่วนกรณีชีวิตของสตรีตกอยู่ใน อันตรายเนื่องจากมีลูกอ่อนอยู่ในครรภ์ พระพุทธศาสนาอนุญาตให้สตรีรักษาตนเองตามอาการ ด้วยยา ไม่ใช่เงื่อนไขที่ห้ามให้ยุติการตั้งครรภ ซึ่งเป็นความไม่ถูกต้องทางศีลธรรมที่จะใช้วิธีการยุติการ ตั้งครรภไม่ว่าเหตุผลจะเป็นอย่างไร ในทางกลับกัน กฎหมายกลับไม่เป็นเช่นนั้น โดยให้ความสำคัญ และคุณค่าของชีวิตมนุษย์ที่กำลังจะเกิดมา แต่รากฐานของสังคมไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเห็นคุณค่าของ ชีวิตมนุษย์เพียงอย่างเดียว ยังมีปัจจัยอื่นที่สำคัญเป็นรากฐานของสังคมประกอบด้วย ซึ่งการ คุ่มครองสิทธิในการมีชีวิตของทารกในครรภ์ หากมุ่งคุ้มครองสิทธิของทารกในครรภ์เพียงอย่างเดียว โดยมิได้พิจารณาการคุ้มครองสิทธิของหญิงผู้ตั้งครรภที่เกิดก่อนสิทธิทารกในครรภ์ อาจส่งผลกระทบ ให้หญิงไม่ได้รับความเป็นธรรม และถูกกลั่นแกล้งหรือจำกัดสิทธิในเนื้อตัวร่างกาย ซึ่งเป็นสิทธิตาม ธรรมชาติ เป็นสิทธิพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดต่อชีวิตและร่างกายของตนได้ โดยที่การกระทำนั้นไม่ไปรบกวนสิทธิหรือ เสรีภาพของผู้อื่น รวมทั้งยังส่งผลกระทบถึงสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของหญิงผู้ตั้งครรภ ที่ ครอบคลุมไปถึงสิทธิในการตัดสินใจของหญิงว่า จะยุติการตั้งครรภ หรือตั้งครรภต่อไปหรือไม่

ประการที่สอง “ความต่างกันของการให้ความหมายของชีวิต” ในบทความนี้ ต้องการจะกล่าวถึงบริบทของการเริ่มต้นชีวิตที่แตกต่างกันออกไป โดยทัศนะของพระพุทธศาสนา ชีวิตเริ่มต้นหลักจาก Sperm ของฝ่ายบิดาเข้าไปผสมกับไข่ของฝ่ายมารดา การกระทำที่ทำให้

สิ่งมีชีวิตนั้นตายลง จึงได้ชื่อว่า ปาณาติบาต(พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 12 ข้อ 408: 443) ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 15 ระบุว่า สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย รวมถึงทารกในครรภ์มารดา ก็สามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก (ราชกิจจานุเบกษา, 2535) ดังนั้นสภาพบุคคลที่จะถูกคุ้มครองโดยกฎหมาย และได้รับสิทธิ หน้าที่ตามกฎหมายกำหนด จะเริ่มต้นขึ้น ต่อเมื่อคลอด หรืออยู่ในครรภ์ และอยู่รอดเป็นทารกเมื่อคลอดแล้วเท่านั้น กฎหมายจึงจะคุ้มครอง ส่วนพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พุทธศักราช 2564 กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของชีวิตไว้ว่า ทารกที่อายุในครรภ์มากกว่า 20 สัปดาห์ จึงได้รับสิทธิในการคลอด โดยที่มารดาไม่อาจทำการยุติการตั้งครรภ์ได้ โดยทางการแพทย์ถือว่าสามารถจะรับรู้ถึงความรู้สึกเจ็บปวดได้แล้วนั้น จึงถือว่าชีวิตนั้นถูกคุ้มครองโดยกฎหมาย ซึ่งหากอายุครรภ์ไม่ถึง 20 สัปดาห์ มารดาสามารถยุติการตั้งครรภ์ได้โดยไม่ผิดกฎหมาย (ราชกิจจานุเบกษา, 2564)

ประการที่สาม “ความต่างกันของการตีตราความผิด” พระพุทธศาสนาสำหรับการตีตราความผิด อาจกล่าวได้ว่า บุคคลจะกระทำด้วยตนเอง สิ่งบังคับหรือว่าจ้างให้ผู้อื่นกระทำ ย่อมถูกตีตราว่า เป็นผู้กระทำบาป ดังนั้น สตรีผู้ยุติการตั้งครรภ์ จึงเป็นผู้ได้รับการตีสานั้น ส่วนบิดาผู้มีส่วนในการตั้งครรภ์จึงมิได้มีความผิด หรือบาป หากไม่ได้ว่าจ้างให้หญิงนั้นกระทำแท้ง ในส่วนของแพทย์ผู้กระทำการยุติการตั้งครรภ์ให้หญิงนั้น ถือว่าเป็นผู้มีส่วน แต่ไม่ครบองค์ประกอบของปาณาติบาต เนื่องจากปฏิบัติตามคำสั่ง คำขอร้องของผู้สั่ง จึงเป็นเสมือนหุ่นเชิดหรือหุ่นยนต์ ถ้าผู้ปฏิบัติตามคำสั่งไม่มีจิตคิดฆ่าและไม่รู้สึกยินดียินตลอการกระทำหัตถกรรมนั้นและหลังปฏิบัติหน้าที่แล้วเสร็จ ไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตาม มนุษย์ผู้เป็นเสมือนหุ่นยนต์เหล่านี้ จึงไม่ถือว่ากระทำผิดศีล ไม่เป็นปาณาติบาต ในขณะเดียวกัน พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พุทธศักราช 2564 มีการกำหนดโทษให้แก่หญิงผู้ตั้งครรภ์ รวมถึงผู้ให้การยุติการตั้งครรภ์แบบผิดกฎหมายนั้น จึงจะได้รับโทษ แต่ไม่ได้กล่าวถึงฝ่ายบิดาผู้มีส่วนในการตั้งครรภ์ด้วย ทำให้ฝ่ายบิดาไม่ต้องถูกตีตราว่า เป็นผู้กระทำผิด ไม่ว่าทางศาสนาหรือหลักกฎหมาย

ประการที่สี่ “ความเหมือนกันของความเชื่อที่มาจากอิทธิพลของปิตาธิปไตย” ความเป็นใหญ่ของมนุษย์ที่เรียกว่า “เพศชาย” ปรากฏอยู่ในองค์กรทางสังคม กฎหมาย การเมือง ศาสนา และเศรษฐกิจ ซึ่งแน่นอนว่า เมื่อพูดถึงการยุติการตั้งครรภ์จะมีเพียงฝ่ายหญิงเท่านั้นที่ถูกตีตราว่า “คนบาป” ในขณะที่ฝ่ายชายผู้มีส่วนในการตั้งครรภ์กลับลอยอยู่เหนือการตีตราทั้งปวง ทิศนะทางพระพุทธศาสนา ก็กล่าวเพียงว่า ผู้ลงมือกระทำ หรือผู้ว่าจ้างเท่านั้นที่ได้รับโทษ แต่กรณีการทำแท้งนั้น หากฝ่ายชายละทิ้งความรับผิดชอบ เท่ากับว่าฝ่ายหญิงเท่านั้นที่ต้องเผชิญกับโทษ

เพียงลำพัง และความเชื่อส่วนบุคคลอีกมากมายที่เกี่ยวกับการทำแท้ง ไม่ว่าจะหากเคยยุติการตั้งครรภ์มาก่อน จะการมีสุขภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรงเจ็บป่วยง่าย การวิตกกังวล รวมถึงสุขภาพจิตย่ำแย่อยู่เสมอ เพราะผลกระทบของการกระทำนั้น หรือแม้กระทั่งการเชื่อว่า “ผีเด็กติดตาม” ทำให้การดำเนินชีวิตลำบากยากเย็น จะเกิดขึ้นหรือตีตราเฉพาะฝ่ายมารดาเท่านั้น แต่กลับไม่พยายาบาหรือมีผลต่อฝ่ายบิดาของผีเด็กคนนั้น ทั้งในแง่ของกฎหมาย ก็เล็งเห็นโทษเฉพาะฝ่ายหญิงผู้กระทำผิด กับแพทย์ผู้กระทำการยุติการตั้งครรภ์ที่ผิดกฎหมายเท่านั้น ที่ต้องรับโทษทางกฎหมาย แต่ไม่ได้กล่าวถึงฝ่ายชายผู้มีส่วนในการตั้งครรภ์ เช่นเดียวกันกับศาสนา

บทสรุป

การยุติการตั้งครรภ์ เกิดขึ้นจากการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ของผู้หญิงก่อนวัยอันควร หรือในสภาวะสังคมที่ไม่พร้อมจะมีบุตร ทศนะทางพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่เหลือที่ว่างให้ถกเถียงเลยว่า “บาปหรือไม่ ควรหรือไม่ควร” พระพุทธศาสนาเชื่อว่า ชีวิตเกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิสนธิจิตเกิดขึ้นว่ากันตามแนวคิดนี้ หากมีการตั้งครรภ์ขึ้น ไม่ว่าจะอายุครรภ์จะเพียง 1 วันหรือ 1 เดือน และไม่ว่าเหตุผลหรือปัจจัยแวดล้อมใดก็ตาม การทำแท้งถือเป็นการละเมิดศีลปาณาติบาตเสมอ เพราะชีวิตได้ถือกำเนิดขึ้นแล้ว แต่กฎหมายเลือกที่จะให้สิทธิของหญิงตั้งครรภ์ สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ได้รับการรักษาความลับและความเป็นส่วนตัว ได้รับการบริการอนามัยการเจริญพันธุ์ ได้รับข้อมูลข่าวสาร และความรู้ และได้รับสวัสดิการสังคมอย่างเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ แน่นนอนว่าทางพระพุทธศาสนาไม่สนับสนุนการการยุติการตั้งครรภ์ แต่หากการกระทำนั้นเกิดขึ้นด้วยเหตุสุดวิสัย หรือความพยายา ความตั้งใจที่น้อย ก็พึงบรรเทาให้โทษนั้นน้อยลงได้ ในขณะที่แพทย์ผู้ทำหัตถการการรักษา ซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเป็นผู้ร่วมกระทำปาณาติบาต หากไม่มีจิตคิดทำร้ายกระทำเพียงเพราะการร้องขอ หรือต้องการจะรักษา ก็ไม่มีส่วนใดการร่วมทำปาณาติบาต ปัจจุบันต้องยอมรับในเรื่องการทำแท้ง ว่าปัจจุบันนั้นเป็นสิทธิที่สตรีพึงจะได้รับ อย่างถูกต้องและปลอดภัย ซึ่งหากต้องมีการยุติการตั้งครรภ์ ก็ควรเป็นการยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัยแบบองค์รวม โดยการให้คำปรึกษาและรับบริการจากแพทย์เฉพาะทาง เพื่อเป็นการส่งเสริมสิทธิในเนื้อตัวและร่างกายของสตรี รวมถึงทำให้ทางเลือกที่มีอยู่นั้น ตั้งอยู่บนความปลอดภัยและถูกกฎหมาย

องค์ความรู้ใหม่

การยุติการตั้งครรภ์ ไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นปัญหาที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมโลกมาหลายพันปี และจะยังคงเป็นข้อถกเถียงกันในเชิงจริยธรรมกับหลักสากลในทุกยุคสมัย ประเด็นที่ผู้เขียนต้องการจะแสดงไม่ได้พรรณนาโจมตีว่า ฝ่ายศาสนจักร หรือฝ่ายอาณัติกร ที่มีแนวคิดถูกต้อง แต่

ต้องการแสดงความเห็นที่แตกต่างกันเท่านั้น รวมถึงแนวทางที่จะทำให้สังคมดำเนินไปได้ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เบื้องต้นต้องยอมรับในเรื่องการกำหนดว่าปัจจุบันนั้นเป็นสิทธิที่สตรีพึงจะได้รับอย่างถูกต้องและปลอดภัย แต่ในขณะเดียวกันแพทย์ผู้กระทำหัตถกรรมให้การบริการรักษา กลับถูกตีตราว่า “เป็นคนบาป” เพื่อไขความชัดเจนในประเด็นที่ว่า ผู้ให้บริการจะได้รับบาปจากการกระทำนั้นหรือไม่นั้น ผู้เขียนจึงเสนอมุมมองดังนี้

1. หญิงผู้ตั้งครรภ์จะเป็นบาปหรือไม่” กล่าวได้ว่า ตัวมารดาถือว่าเป็นผู้กระทำบาปโดยปริยาย เนื่องจากการจะยุติการตั้งครรภ์หรือไม่นั้น ผู้หญิงย่อมรู้ดีที่สุด แต่จะได้รับบาปมากหรือน้อยนั้น ก็ขึ้นอยู่กับเจตนาที่แรงกล้า หรือความพยายามในการกระทำครั้งนั้น ทั้งนี้ในประเด็นที่ว่า “การยุติการตั้งครรภ์จะเป็นบาปบาปหรือไม่” ต้องพิจารณาในองค์ประกอบของบาปบาปอย่างละเอียด หากการยุติการตั้งครรภ์เข้าองค์ประกอบของบาปบาปครบทั้ง 5 องค์ประกอบก็ถือว่าผิดศีล แต่หากขาดองค์ใดองค์หนึ่ง เช่น แท้งลูกเพราะอุบัติเหตุ เป็นต้น ศีลของนางก็เพียงต่างพริ้ว เท่านั้น

2. การยุติการตั้งครรภ์ ควรเป็นการยุติการตั้งครรภ์ที่ปลอดภัยแบบองค์รวม โดยการปรึกษาทางเลือกสำหรับผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ไม่พร้อม เพื่อให้ผู้ประสบปัญหาต้องไม่พร้อมได้ตัดสินใจทางเลือกหลังจากได้ข้อมูลอย่างรอบด้าน เมื่อตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ ผู้ให้บริการจะประเมินข้อบ่งชี้ทางสุขภาพตามกฎหมายหากเป็นประเด็นสุขภาพจิต ก็อาจใช้แบบประเมินโรคซึมเศร้า หลังจากนั้นก็จะเข้าสู่กระบวนการ การปรึกษาก่อนการยุติการตั้งครรภ์ ตามด้วยการซักประวัติทางการแพทย์และการตรวจร่างกายหรือตรวจทางห้องปฏิบัติการ การยุติการตั้งครรภ์ด้วยหัตถการทางการแพทย์ หรือด้วยยา หลังจากนั้นก็จะเข้าสู่กระบวนการ การปรึกษาหลังยุติการตั้งครรภ์ เมื่อได้รับการบริการยุติการตั้งครรภ์เป็นที่เรียบร้อยแล้วก็จะกลับมาสถานบริการอีกครั้งเพื่อติดตามดูแลหลังให้บริการ ดูแลภาวะแทรกซ้อน และคุมกำเนิดเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พร้อม ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

3. แพทย์ผู้กระทำหัตถกรรมให้ จะบาปหรือไม่ แน่แน่นอนว่าแทบไม่ต่างอะไรจากหญิงผู้เป็นเหตุแห่งการยุติการตั้งครรภ์ แต่บาปจะมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับผู้กระทำจะระลึกหรือไม่ว่าเป็นอาชีพที่ผิดศีลธรรม และไม่ควรปฏิบัติด้วยมิจฉาภิภูมิจึง อาจไม่เพียงมีความรู้สึกยินดีในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ของตน และหากมีทางเลือกอื่น ก็ควรเดินออกจากการประกอบอาชีพนี้และหันไปประกอบอาชีพที่ดีถูกต้องตามหลักศีลธรรม ซึ่งตลอดการกระทำหัตถกรรมรักษาหรือหลังการกระทำหากแพทย์ไม่มีจิตคิดทำร้าย ก็ไม่ถือเป็นการกระทำบาปบาป แต่ว่าการได้รับบาปนั้นแพทย์ผู้กระทำหัตถกรรมให้คงจะหลีกเลี่ยงไม่ได้

4. ความเชื่อเชิงลบเกี่ยวกับการทำแท้ง ผลเสียที่เกิดขึ้นกับการดำเนินชีวิตของฝ่ายหญิงผู้เลือกจะยุติการตั้งครรภ์นั้น เช่น การมีสุขภาพจิตย่ำแย่ ฝันร้าย ร่างกายไม่แข็งแรง มีลูกยาก เป็นต้น ก็ได้เป็นเรื่องที่แปลก หรือผิดธรรมชาติแต่อย่างใด เนื่องจากปัญหาระยะยาวที่เกิดจากการทำแท้ง ได้แก่ ด้านสุขภาพมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับระบบสืบพันธุ์ สภาพร่างกายที่แยลง และเจ็บป่วยง่าย ด้านจิตใจ มีภาวะความคิดทางอารมณ์เชิงลบ เช่น ฝันร้าย เป็นทุกข์ เสียหาย เสียใจ ซึมเศร้า เป็นต้น และจะทวีความรุนแรงขึ้น เป็นเรื่องที่มีักพบในคนไข้หลังจากการยุติการตั้งครรภ์ อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- ชฎาภรณ์ วัฒนวิไล. (2558). *การพยาบาลสตรีที่มีภาวะฉุกเฉินในระยะตั้งครรภ์และคลอด*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปกรณ มณีปกรณ. (2555). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ที.เพรส.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2538). *ทำแท้ง : ตัดสินอย่างไร? ชีวิตเริ่มต้นเมื่อไหร่ การทำแท้งในทัศนะของพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สหธรรมมิก จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 35). กรุงเทพฯ : ผลิธัมม์.
- พระพุทธโฆษาจารย์, (2508). *สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยแปล ภาค 1*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ประยูรวงศ์.
- พระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาคารตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พุทธศักราช 2559. (31 มีนาคม 2559). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนที่ 30 ก*. หน้า 1-11.
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 28) พุทธศักราช 2564. (6 กุมภาพันธ์ 2564). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอนที่ 10 ก*. หน้า 1-3.
- พระราชบัญญัติให้ใช้พบัญญัติบรรพ 1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พุทธศักราช 2535. (8 เมษายน 2535). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 169 ตอน 42*. หน้า 1-306.
- พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พุทธศักราช 2499. (15 พฤศจิกายน 2499). *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 73 ตอน 95 (พิเศษ)*. หน้า 1-114.

- พระสุรินทร์ อินทวิโส. (2555). *การทำแท้งในสังคมไทย: ปัญหาและทางออก ตามทัศนะของ พระพุทธศาสนา*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา).
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สวนมะไฟและอุทัย สติมัน. (2560). *การทำแท้ง: วิถีชีวิตของพุทธจริยธรรมในสังคมไทย*.
วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 1(3), 155-168.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 11, 12, 15*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊ค
พับลิเคชั่น.
- วิสูตร ฟองศิริไพบูลย์. (2551). *แพทย์ยุติการตั้งครรภ์ (ทำแท้ง) ให้อภัยแก่หญิงภายใต้เงื่อนไขที่แพทย์
สมาคมกำหนด: กฎเกณฑ์ทันสมัยที่แพทย์ไทยทุกคนต้องรู้*. *วารสารเวชบันทึกศิริราช*, 1(2),
114-123.

ข้อสันนิษฐานที่มาของครุฑคาบแก้วในจิตรกรรมเทพชุมนุมสมัยรัตนโกสินทร์

Assumption of Garuda with Crystal Ball Origin in Thep Chumnum Mural
Painting in the Rattanakosin period

วชิรวิทย์ ตั้งธนานุวัฒน์¹

Wachirawit Tungtananuwat¹

Received: September 23, 2022

Revised: February 08, 2023

Accepted: February 08, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอข้อสันนิษฐานที่มาของครุฑคาบแก้วในจิตรกรรมเทพชุมนุมสมัยรัตนโกสินทร์ สันนิษฐานว่าภาพครุฑคาบแก้วนั้นมีที่มาจาก “พญาสดายุคาบแหวน” โดยจิตรกรใช้ภาพครุฑสื่อถึงนกสดายุบุตรของพญาครุฑ และภาพดวงแก้วมณี คือภาพหน้าตรงของเม็ดหัวแหวนที่นางสีดาสวม โดยพบหลักฐานสนับสนุนคือภาพลายมุกครุฑปกติและครุฑคาบแก้วคาบแหวนบนบานประตูพระอุโบสถ วัดบรมพุทธาราม จังหวัดอยุธยา สำหรับข้อสันนิษฐานว่าดวงแก้วมณีคือ มณีนาคสาวทหรือมณีครุฑธิการที่นาคระอ้าออกมาก่อนตายมีความเป็นไปได้น้อยกว่าและยังไม่พบหลักฐานสนับสนุน

คำสำคัญ: ครุฑคาบแก้ว, เทพชุมนุม, รามเกียรติ์, สดายุ, แหวน

Abstract

This article aimed to present the assumption of the origin of Garuda with crystal ball in the Thep Chumnum mural painting in the Rattanakosin period. It was assumed that the image of Garuda with crystal ball came from "Phaya Sadaya with

¹ สถาบันนิติเวชวิทยา โรงพยาบาลตำรวจ; Institute of Forensic Medicine, Police General Hospital
Corresponding author, e-mail: Paper_wachirawit@yahoo.com

ring in mouth" by the painter using the image of Garuda to represent Nok Sadayu, son of Phaya Garuda. The image of gemstone was a picture of the straight face of the ring setting that Nang Sita wore. Supporting evidence found was the picture of a normal Garuda pearl pattern and a Garuda with crystal ball, holding a ring on the door panel of the Ubosot, Wat Borom Phuttharam in Ayutthaya province. For the assumption that Duangkaew Manee was Manee Nagasawat or Manee Grutthikan that the Naga vomited before death was a less plausible assumption and no evidence has been found to support it.

Keywords: Garuda with Crystal Ball, Thap Chumnum, Ramayana, Sadayu, Ring

บทนำ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอข้อสันนิษฐานที่มาของครุฑคาบแก้วในจิตรกรรมเทพชุมนุมสมัยรัตนโกสินทร์ จิตรกรรมเทพชุมนุมนี้เป็นจิตรกรรมที่พบเขียนกันในช่วงระหว่างอยุธยาตอนปลายถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น การวางตำแหน่งภาพจิตรกรรมนั้นแทบจะยึดแบบแผนดังนี้ เขียนภาพเทพชุมนุมบนผนังในตำแหน่งหน้าซ้ายขวาของพระประธาน และพระประธานนั้นนิยมปางมารวิชัย มีส่วนน้อยที่สร้างในปางสมาธิ ผนังสกัดหลังพระประธานนิยมเขียนภาพโลกทัศน์ฐาน ผนังสกัดหน้าเขียนภาพมารประจญ เป็นการบอกเรื่องราวลำดับการบำเพ็ญเพียรจนตรัสรู้ยิ่ง (ศักดิ์ชัย สายสิงห์, 2556) ที่มีกล่าวไว้ในปฐมสมโพธิกถา ปริเฉทที่ 10 อภิสมโพธิปริวรรต (สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2552) โดยภาพเทพชุมนุมสื่อถึงเหล่าเทวดา พรหม นาค ครุฑที่มาชุมนุมสรรเสริญพระชินะเจ้าที่ขณะมาร ดังความว่า

“ ฝ่ายฝูงเทพยเจ้าทั้งหลายอันประหลาดลี้กหนี่ด้วยกลัวภัยแห่งมาร ทราบว่าพระยामาราริธาชกับทั้งมารพลแตกฉาน พ่ายแพ้แลประหลาดแต่อำนาจพระมหาสัตว์ดั่งนั้น ก็ชวนกันอุโฆษนาสาธุการถวายชัยต่างองค์ต่างมาสู่ที่ใกล้โพธิมณฑลสถาน ฝูงนาคก็ขึ้นจากบาดาลมาสู่ที่นั้น ฝูงสุบรรณก็ออกจากพิภพแห่งครุฑ หมู่เทพบุตรแลพรหมทั้งหลายก็ออกจากพิมานแห่งตนๆ เกลื่อนกล่นกันมามีหัตถ์ถือประทีปสุคนธบุปผาธวัชปฏากต่าง ๆ มาแวดล้อมพร้อมกันอุโฆษถวายชัยแก่พระมหาบุรุษว่าชัยชำนะมีแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงสิริสวัสดิปราชัยมีแก่การผู้ปรารถนาบาปธรรม ”

เพราะฉะนั้นภาพเทพชุมนุมส่วนใหญ่จึงประกอบด้วยภาพหลักคือเทวดาและพรหม บางแห่งแทรกแซมด้วย นาค ครุฑและยักษ์ ในจิตรกรรมเทพชุมนุมที่ซับซ้อนหรือมีหลายชั้น อาจมีภาพ ฤๅษี นักสิทธิ์ หรือตัวละครรามเกียรติ์เพิ่มเติมเข้ามา เช่น พระราม พระลักษมณ์ นางสีดา หนุมาน สุครีพหรือวานรอื่น ๆ เป็นต้น ด้วยความหลากหลายของตัวละครดังกล่าวจิตรกรรมเทพชุมนุมจึงถือว่าเป็นงานฝากฝีมือของจิตรกร จากการศึกษาเชิงสำรวจพระอารามที่เชื่อหรือมีหลักฐานว่าเขียน จิตรกรรมเทพชุมนุมในสมัยรัตนโกสินทร์ 14 แห่ง พบความแตกต่างของภาพครุฑในเชิงจิตรกรรม 3 ลักษณะ คือ (1) ครุฑปกติ ที่ปากไม่ได้คาบสิ่งใด ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่จิตรกรรมเทพชุมนุม ในวัดโบสถ์สามเสน วัดสังฆกระเจาย ต่างจังหวัดได้แก่วัดโชติการาม นนทบุรี, วัดเชิงท่า อโยธยา เป็นต้น (2) ครุฑที่คาบดวงแก้วมณี เรียกว่า “ครุฑคาบแก้ว” ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ พระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พระราชวังบวรสถานมงคล, วัดใหม่เทพนิมิต, วัดกำแพงบางจาก, วัดระฆังโฆสิตาราม, วัด ภูมิรินทร์ราชปักษี, วัดสระเกศ, วัดราชสิทธิาราม, วัดนายโรง ในเขตต่างจังหวัด ได้แก่ วัดมหาธาตุ เพชรบุรี เป็นต้น และ (3) ครุฑที่มีทั้งคาบและไม่คาบดวงแก้วมณี ได้แก่ วัดสุวรรณาราม กรุงเทพฯ เป็นต้น (ภาพที่ 1)

โดยพบว่า ส่วนใหญ่เป็นศิลปะรัตนโกสินทร์ ตอนต้นและนิยมเขียนภาพครุฑในลักษณะคาบ ดวงแก้วมณีมากที่สุด บทความนี้ได้รวบรวม หลักฐานและข้อสันนิษฐานที่คาดว่าสามารถ อธิบายว่าดวงแก้วมณีนี้คือสิ่งใด มีความหมาย หรือที่มาอย่างไร ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาพครุฑในจิตรกรรมเทพชุมนุม

การสันนิษฐานที่มาของครุฑคาบแก้วจากตำราพรตน์

เนื่องจากนาคเป็นอาหารของครุฑ และพญานาคสามารถให้ดวงแก้วมณี 3 ชนิด คือนาคสวาท มรกตและครุฑิการ ในตำราพรตน์ (สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์, 2464) ซึ่งเป็นตำราโบราณว่าด้วยกำเนิดอัญมณีว่า

“ องค์กฤษฎีกากล่าวกำหนดมรณกรรม, นาคสวาท, ครุฑธิการว่า แต่ก่อนยังมีพระยานาคตัวหนึ่ง ชื่อพาสุกินนาคราช พระยาครุฑพาเอาไปกิน ณ เมืองตรุดตาด เมื่อพาสุกินนาคราชจะตาย จึงคายโลหิตออกเป่นประณมเกิดเป่น นาคสวาท คายโลหิตออกภายหลังเกิดเป่นมรณกรรม น้ำลายพระยานาคอันตกลงเป่นครุฑธิการ

อันว่านาคสวาทมี 4 ประการ ประการหนึ่งสี่ผลตั้งเห็ดดับเต่า ประการหนึ่งสี่ผลเขียว เหลืองตั้งงูเขียวปากปลาหลด ประการหนึ่งสี่ผลเขียวตั้งผิวไม้ไผ่เกิดได้หนึ่ง, สอง, เดือน อนึ่งเขียวเจือดำ 4 ประการดังกล่าวมานี้ ชื่อนาคสวาท มีคุณอันวิเศษนัก ถ้าเป่นผีอันมีพิษมีกัตี ตะขบแมลงป่องแลงูอันมีพิษมีสารพัดพิษมีขอตอดเอาก็ดี ให้เอานาคสวาทกลั่นใจซุบลงในน้ำ เอาน้ำนั้นมาทาปากกินหายปวดพิษมีทั้งปวง ถ้าถูบศีกจะมีไชยชนะแก่ข้าศึกด้วย อาณูภพนาคสวาทอันมีคุณวิเศษ ท่านให้ลองดูเมื่อเดิน 3, 4 ให้ทำบัดพลีเครื่องกระยาบวงสรวงนาคสวาทตั้งไว้ในที่อันสมควร ถ้าเห็นคล้อยคล้ายดุจดั่งงูในที่บัดพลีนั้นจึงจะเป่นนาคสวาทแท้

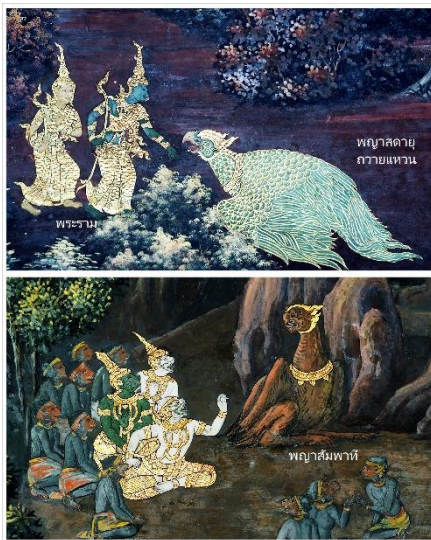
อันว่าครุฑธิการอันมีคุณวิเศษ 3 ประการ ประการหนึ่งสี่ผลเขียวตั้งสนิมทองเหลืองอันตกอยู่ในดิน ประการหนึ่งสี่ผลตั้งสำริดอันต้องเปลวเพลิงสี่เขียวหม่น ประการหนึ่งสี่ผลเขียวเสร้งตั้งทองเหลืองมิได้ชำระ แลครุฑธิการ 3 จำพวกอันประกอบด้วยคุณวิเศษนี้ ผู้ใดถือจะมีไชยชนะแก่ศัตรู จะเป่นที่รักแก่คนทั้งปวงจะจำเริญยศศักดิ์”

ดังนั้นข้อสันนิษฐานที่ 1 ที่มาของดวงแก้วมณีในปากครุฑนั้นเกิดจากขณะที่ครุฑจิกทั้งนาคานั้น เลือดและน้ำลายนาคที่กระอักออกมาค้างติดอยู่ที่ปากครุฑ จึงกลายเป็นดวงแก้วมณีขึ้น

การสันนิษฐานจากเหตุการณ์พญาพิษดาญดาบแหวนในวรรณกรรมรามเกียรติ์

วรรณกรรมรามเกียรติ์และบทละครรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 กล่าวถึงพญาครุฑโดยตรงน้อยมาก พบเพียงบทบาทในแง่ศรพระรามที่แผลงแล้วกลายเป็นพญาครุฑไปปราบนาคร้ายเท่านั้น แต่พบว่าบุตทั้งสองของพญาครุฑมีบทบาทเด่นมากกว่า โดยตัวหลักคือพญาพิษดาญดาบเป็นนกใหญ่ขนเขียว และพญาสัมพาทีขนสีแดงเป็นพี่ชายพญาพิษดาญดาบ ตอนที่ทัพวานรพบพญาสัมพาทีนั้นอยู่ในสภาพนกไร้ขนเพราะต้องคำสาปจากพระอาทิตย์ จนเมื่อทัพพระรามช่วยให้พ้นคำสาปแล้ว ขนกายสีแดงก็งอกขึ้นจนเต็มร่าง (ภาพที่ 2 ล่าง) ตามท้องเรื่องว่าพญาพิษดาญดาบนั้นเป็นสหายกับท้าวทศรถบิดาของพระราม เมื่อครั้งทศกัณฐ์ลักตัวนางสีดาเหาะผ่านมา พญาพิษดาญดาบจำได้ว่าเป็นชายาพระรามจึงเข้าขัดขวาง ทศกัณฐ์สู้ไม่ได้แต่พญาพิษดาญดาบปลั่งปากโอ้อวดในฝีมือตนว่า ตนนั้นไม่เกรงสิ่งใดเว้นแต่สามสิ่งนี้คือ “กลัวแต่พระสยามภูวนาถ พระนารายณ์ธิดาจักรกฤษณ์ กับอำมรงค์

พระอิศวรทรงฤทธิ์ ที่ติดนัยน้อยนางมาฯ” ด้วยปัญญาของทศกัณฐ์จึงถอดแหวนจากนิ้วนางสีดา ขว้างใส่พญาสดาญจนร่วงปีกหักตกลงพื้นสาหัส แต่ด้วยความภักดีพญาสดาญจนทนคาบแหวน อ้ามรงค์เพื่อรอคืนให้พระราม “ปากคาบอ้ามรงค์ลงการ เอาใจไว้ท่าพระจักรี” เมื่อสดาญจนแหวน และแจ้งข่าวเรื่องนางสีดาถูกทศกัณฐ์ลักพาตัวสำเร็จก็สิ้นใจตายในบัดนั้น (ภาพที่ 2 บน)

ภาพที่ 2 จิตรกรรมพญาสดาญและพญาสัมพาที ที่พระระเปียง
วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

การสละชีพของพญาสดาญเป็นการแสดงจงรักภักดี ต่อวงศ์กษัตริย์โยธยา ผู้สืบสายจากพระนารายณ์จักรี เป็นที่ยิ่ง เป็นแบบอย่างที่ดีทหารพระรามพึงถือปฏิบัติ ดังบทพระราชนิพนธ์ว่า “ตั้งใจอาสาพระสีก รอย่าอวรณ์แก่ชีพชีวา ถึงมาตรตัวตายจะไวยศให้ปรากฏดังราชปักษา อันซ้อสดาญผู้คักดา สกุนาสุเสียชีวัน จึงควรด้วยเราเป็นทหาร องค์พระอวตารรังสรรค์ ความดีจะอยู่ชั่วกัลป์ จนสิ้นสุริยันจันทราฯ” ส่วนพญาสัมพาทีนั้นมีบทบาทในการชี้ทางไปกรุงลงกาของทศกัณฐ์ ซึ่งไม่สามารถแลเห็นได้ทางภาคพื้นดิน ต่อเมื่อบินหรือเหาะไปจึงจะเห็น พญาสัมพาทีให้สามกระบี่ศรีหนุมาน ขมพูนพและองคตขึ้นขี่พาบินไปชี้เกาะลงกาจุดหมายที่อยู่กลางสมุทร เมื่อสมนพระรามทราบทิศทางจุดหมายแล้วจึงเคลื่อนทัพต่อไปเพื่อปฏิบัติภารกิจ ถวายแหวนแก่นางสีดาและทวงคืนชายาพระรามกลับสู่นคร

การที่นกสดาญก็เป็นเผ่าพันธุ์ครุฑและดวงแก้วมณีก็มีรูปร่างวงกลมเหมือนแหวนอ้ามรงค์ ดังนั้นจึงสันนิษฐานว่าเริ่มแรกนั้นภาพ “ครุฑคาบแก้ว” นั้นอาจมีที่มาจากจิตรกรรมนกสดาญให้มีรูปร่างครุฑเหมือนบิดา และแหวนที่สดาญคาบนั้นมีทั้งส่วนด้านข้างที่เป็นวงกลมและส่วนหัวแหวนที่เป็นทรงกลม เมื่อเขียนเป็นจิตรกรรมแล้ว หากช่างปิดทองหรือซ่อมสีใหม่ก็อาจทำให้วงแหวนกลายเป็นวงกลมที่บดบังสีปิดทองได้ซึ่งลักษณะนี้ให้สุนทรียภาพทางจิตรกรรมมากกว่า และในท้ายที่สุดจึงกลายเป็นศิลปะครุฑคาบแก้วดังที่เห็นเป็นส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

1. การเปรียบเทียบครุฑจากศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลายที่ยังเหลืออยู่

1.1 จิตรกรรมหลังบานหน้าต่าง ตำหนักสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ วัดพุทธไสวรรย์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.3 จิตรกรรมผนังประตู่ทางพระอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม อำเภอท่าราบ จังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 5 ครุฑบนผนังประตู่พระอุโบสถวัดเกาะแก้ว
สุทธาราม เพชรบุรี
(วงกลมคือภาพขยายแหวน)

มีข้อความระบุว่าจิตรกรรมนี้เขียนเมื่อ พ.ศ. 2277 ตรงกับสมัยแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (ครองราชย์ พ.ศ. 2275-2301) โดย

จิตรกรรมครุฑเขียนบนผนังขอบประตูด้านทิศตะวันออก เมื่อหันหน้าเข้าหาพระประธานด้านซ้าย เขียนภาพครุฑคาบแหวนชัดเจนมาก อนุมานได้ว่าภาพนี้ควรจะหมายถึงนกสหาย ส่วนด้านขวาเขียนภาพครุฑปกติ (ไม่ได้คาบสิ่งใด)

1.4 ประติมากรรมบานประตูประดับมุก พระอุโบสถวัดบรมพุทธาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ภาพที่ 6 ลายครุฑบานประตูมุกพระอุโบสถวัดบรมพุทธาราม
บานซ้าย (บน) และบานขวา (ล่าง)

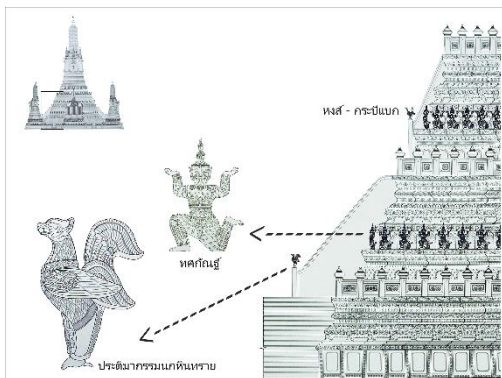
จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ลายมุกบนบานประตูจารึกว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศรับสั่งให้สร้างขึ้น พ.ศ. 2295 ลายมุกด้านบนสูงสุดเป็นพระอิศวร ต่ำลงมาเป็นพระพรหมทรงหงส์ พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ และพระนารายณ์ทรงครุฑตามลำดับ

บานซ้ายเป็นรูปครุฑปกติ 3 ตัว ส่วนบานขวาในระดับเดียวกัน ครุฑ 3 ตัวนั้น ตัวกลางเป็นครุฑตรงคาบแก้ว อีกสองตัวด้านข้างเป็นครุฑเฉียงคาบแหวน การประดิษฐ์ให้ครุฑสองข้างบานประตูทำกิจวิธิต่างกัน เครื่องไม่เหมือนกัน ขนหางและขนข้างขาแตกต่างกันเหล่านี้ทำให้อนุมานได้ว่าครุฑบานซ้ายหมายถึงพญาครุฑบิดา ส่วนครุฑบานขวาน่าจะหมายถึงพญาสหายผู้บุตร

2. การเปรียบเทียบประติมากรรมนกหินทรายบนพระปรางค์วัดอรุณราชวราราม

พระปรางค์วัดอรุณฯ สร้างในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เป็นสถาปัตยกรรมยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นที่มีการตีความเชิงสัญลักษณ์อย่างหลากหลาย เช่น ความเป็นจักรวาลตามไตรภูมิโลกวินิจฉัยและสมุทภาพไตรภูมิ (ชาตรี ประทีตธนทการ, 2556) หรือจากข้อมูลอ้างอิงใน (อาคเนย์กลุ่มธุรกิจประกันและการเงิน, 2561) ซึ่งตีความตามคติพระอินทร์ และหลักไตรภูมิเป็นหลัก สรุปว่าพระปรางค์องค์ประธานเป็นสัญลักษณ์ของเขাপระสุเมรุ บริเวณฐานประทักษิณชั้นที่ 1 แทนเชิงผาป่าหิมพานต์ ที่พนักบันไดมีประติมากรรม “นกการเวกหรือนกการวิก” เกาะสลักจากหินทราย เป็นนกหิมพานต์ที่มีเสียงสำเนียงไพเราะจับจิตจับใจแก่สรรพสัตว์ทั้งปวง โดยมีที่อยู่คือเขากการวิก ทิวเขาลำดับที่ 3 ของเขาสัตตบริภัณฑ์ที่ล้อมรอบเขাপระสุเมรุ ฐานชั้นที่ 2 มีประติมากรรมอสุรหรือยักษ์แบก ชั้นที่ 3 ประติมากรรมกระบี่แบก และชั้นที่ 4 ประติมากรรม “เทวดา-คนธรรพ์แบก”

แต่จากการพิจารณา พบว่า นกการวิกหินทรายดังกล่าวข้างต้น มีลักษณะเด่นคือที่จอยปากของนกคาบวัตถุทรงกลมทำกิริยาดุจครุฑคาบดวงแก้วมณีที่พบในจิตรกรรมเทพชุมนุม

ภาพที่ 7 ภาพร่างประติมากรรมนกหินทรายและชั้นยักษ์แบกบนปรางค์ประธานวัดอรุณราชวราราม

เมื่อเทียบกับภาพนกการวิกในตำราภาพสัตว์หิมพานต์ที่เขียนในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 (กระทรวงวัฒนธรรม, 2561) พบว่านกการวิกในภาพมิได้คาบดวงแก้วมณี และที่ผ่านมามีไม่พบความสัมพันธ์

ระหว่างนกการวิกกับดวงแก้วมณีทั้งในเชิงจิตรกรรมหรือวรรณกรรม ดังนั้นข้อสันนิษฐานที่เชื่อว่านกหินทรายดังกล่าวคือนกการวิกจึงยังไม่สนิทนัก สำหรับบทความนี้เน้นตีความตามคติรามเกียรติ์ซึ่งต่างจากการศึกษาที่ผ่านมา โดยพระปรางค์องค์ประธานนั้นหมายถึงเขาไกรลาสของพระอิศวรจอมเทพในเรื่องรามเกียรติ์ เพราะยอดปรางค์ประดิษฐานนาคูใหญ่ ซึ่งสื่อความหมายถึงตรีศูลอาวุธของพระอิศวร (กรมศิลปากร, 2550) จึงเป็นสัญลักษณ์แทนพระอิศวรเทพสูงสุด ชั้นอัดงเป็นที่สถิตองค์เทพนารายณ์ทรงครุฑ ชั้นเรือนธาตุเป็นที่สถิตองค์อัมรินทร์ทรงช้างเอราวัณ ทวยเทพเหล่านี้นล้วนอยู่ในเรื่องรามเกียรติ์ทั้งสิ้น ส่วนประติมากรรมยักษ์แบก-กระบี่แบก-เทวดาแบกที่ประดับพระปรางค์บนฐานประทักษิณชั้นที่ 2, 3 และ 4 หมายถึงกลุ่มบุคคลที่ช่วยแบกเขาพระเขาไกรลาสที่เอียงทรุดให้กลับตั้งตรงอีกครั้ง ซึ่งตามท้องเรื่องรามเกียรติ์เกิดเหตุการณ์เขาไกรลาสทรุดเอียง 2 ครั้ง ครั้งแรก

เกิดจากยักษ์รามสูรไล่จับนางมณีเมขลาจนมาถึงเขาไกรลาส เทพบุตรอรุณเข้าขัดขวางจึงเกิดต่อสู้กัน ฝ่ายเทพบุตรเสียทีถูกรามสูรรวบสองขาเหวี่ยงฟาดแหล่ล้มเขาตาย ด้วยแรงฟาดนั้นทำให้เขาไกรลาสเอียงทรุดลง ครั้นนั้นขุนกระบี่สองพี่น้องร่วมแม่เดียวกันคือ สุครีพบุตรพระอาทิตย์และพาลีบุตรพระอินทร์ใช้เนาคาต่างเชือกพันรั้งเขาแต่ตั้งไม่ขึ้น สุครีพใช้ภูมิจาเอาเนาว์จั่วเอนาคจนสะดุ้งแรงกระตุกทำให้ตั้งเขาที่เอียงก็กลับตั้งตรงอีกครั้ง โดยมีเหล่าเทวดาร่วมมือร่วมแรงด้วยเมื่อภารกิจสำเร็จพระอิศวรจึงประทานรางวัลให้ (จึงปรากฏประติมากรรมเทวดาแบกและกระบี่แบก ซึ่งช่างปั้นประดับกระเบื้องสีแดงและสีเขียวเพื่อสื่อถึงสุครีพและพาลีเพื่อสดุดีคุณความดีครั้งนั้นไว้) ครั้งที่ 2 เกิดจากท้าววิรุฬหกไปเฝ้าพระอิศวรที่เขาไกรลาส แต่ตึกแกสรู้งทักจนบังเกิดอารมณ์โกรธจึงถอดสังวาลย์นาคขว้างตึกแกสรูจนแหลก ด้วยแรงปะทะอันมหาศาลส่งผลให้เขาไกรลาสเอียงทรุดไปข้างหนึ่ง ทศกัณฐ์ต้องแปลงกายใหญ่มาแบกเขาจนกลับตั้งตรง เมื่อภารกิจสำเร็จพระอิศวรจึงประทานรางวัลให้แก่ทศกัณฐ์เช่นกัน (จึงปรากฏชั้นยักษ์แบก ซึ่งช่างได้ปั้นเป็นตัวทศกัณฐ์โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะคือ ใบหน้าที่ 10 บนยอดศีรษะระดับที่ 3 เป็นใบหน้านมนุษย์ เพื่อสดุดีคุณความดีเช่นกัน) สำหรับบทหินทรายนั้น เข้ากันได้กับ “พญาพิภพสาธิตายุ” คาบแหวนไว้ในจอยปากเพื่อมอบให้พระราม (ภาพที่ 2 บน) การสร้างประติมากรรมนกสดาอยู่ใกล้กับประติมากรรมทศกัณฐ์แบกเพื่อสื่อถึงวีรกรรมความภักดีของนกสดาอยู่กับพระรามจักรี วงศ์ษัตริย์แห่งอโยธยา

วิเคราะห์และอภิปราย

การสำรวจ สังเกตและสันนิษฐานเป็นวิธีการหนึ่งในการศึกษาทางโบราณคดี เมื่อสำรวจจิตรกรรมเทพชุมนุมในพระอารามสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมื่อสังเกตจิตรกรรมครุฑจะพบลักษณะครุฑบางแห่งเป็นครุฑคาบแก้ว บางแห่งไม่ได้คาบแก้ว และบางแห่งมีทั้งคาบและไม่คาบ แม้สืบค้นในคัมภีร์ไตรภูมิโลกวินิจฉัยที่ว่าด้วยครุฑก็มีได้มีส่วนได้อธิบายเรื่องครุฑคาบแก้ว (กรมศิลปากร, 2535) การวิเคราะห์ว่าเหตุใดจึงมีครุฑแตกต่างกันถึง 3 ลักษณะ คำตอบที่ได้อาจมีทั้ง ก) ครุฑทั้งหมดอาจเป็นครุฑต่างชนิดกัน จึงวาดลักษณะต่างกัน ข) ครุฑทั้งหมดเป็นชนิดเดียวกัน แต่ขึ้นอยู่กับแนวการวาดของจิตรกรแต่ละท่านจึงทำให้มีลักษณะแตกต่าง ค) ครุฑเดิมอาจไม่มีดวงแก้วมณี แต่เมื่อมีการวาดซ่อม/เขียนใหม่หรือปิดทองทับ จิตรกรยุคหลังเติมดวงแก้วมณีเพิ่มเข้าไปตามแบบอย่างที่เคยเห็น ซึ่งคำตอบเหล่านี้ยังไม่สามารถชี้ชัดได้ว่าข้อใดถูก ข้อใดผิด ถูกทั้งหมดหรือผิดทั้งหมด ดังนั้นการสันนิษฐานโดยเทียบกับสิ่งที่แวดล้อมอื่น เช่น 1. ครุฑเป็นศัตรูกับนาคา/กินนาคเป็นอาหาร/นาคระอักเลือดและน้ำลายก่อนตายเป็นอัญมณีนาคสวาทและครุฑธิการ ดังนั้น การสันนิษฐานที่มาของดวงแก้วมณีที่ครุฑคาบอยู่ว่ามาจากนาคก็น่าสนใจ แต่เมื่อพิจารณาประเด็นเรื่อง

สีของนาควาและครุฑมีการมีวรรณะสีเขียวอย่างมรกต แต่ดวงแก้วมณีในจิตรกรรมครุฑคาบแก้ว ที่สำรวจยังไม่พบสีในวรรณะเขียว แต่ส่วนใหญ่เป็นสีขาว เหลืองและทองทั้งสิ้น ดังนั้นข้อสันนิษฐานนี้จึงยังมีน้ำหนักไม่พอ 2. การสันนิษฐานโดยเทียบกับสุนทรียศาสตร์และความเชื่อ/การเมืองการปกครอง ในช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย-รัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งยังเรียกเมืองหลวงเหมือนเดิมว่ากรุงอโยธยา โดย สุนทรียศาสตร์ที่ได้รับความนิยมในยุคสมัยนั้นคือรามเกียรติ์ ดังนั้นข้อสันนิษฐานที่ 2 ภาพครุฑคาบแก้วอาจมีที่มาจากเหตุการณ์ “สดาญคาบแหวน” ในวรรณคดีรามเกียรติ์ เมื่อศึกษาจิตรกรรมเทพชุมนุมในยุคก่อนหน้าคือสมัยอยุธยาตอนปลาย พบว่าภาพลายครุฑบานประตูประอุโบสถประดับมุก (ภาพที่ 6) สามารถชี้ชัดหรือให้น้ำหนักการอธิบายข้อสันนิษฐานได้ดีที่สุด กล่าวคือ ประตูประตูปะบานมีครุฑตัวหลักอยู่ตรงกลาง และมีครุฑเฉียงขวาซ้ายสำหรับบานซ้ายเป็นครุฑปกติ ส่วนบานขวาครุฑตรงกลางเป็นครุฑหน้าตรงเมื่อคาบแหวนหัวแหวนจะหันออกจึงเห็นเฉพาะหัวแหวนดังนั้นในภาพจึงเป็นครุฑคาบแก้ว ส่วนครุฑเฉียงทั้งสองข้างเป็นภาพหันข้างจึงแลเห็นคาบวงแหวนชัดเจน ทำให้อนุมานได้ว่าสิ่งที่ครุฑคาบนั้นมีลักษณะจะเป็นแหวนมีหัวเม็ดกลมเมื่อวิเคราะห์ต่อว่าครุฑตนใดคาบแหวนหัวเม็ดก็จะมีคำตอบว่า มีเพียงตนเดียวคือลูกครุฑนามสดาญซึ่งบทพญาสดาญคาบแหวนเป็นบทสำคัญในเรื่องรามเกียรติ์ ต่อข้อแย้งว่ากรณีครุฑคาบแก้วตรงกลางและครุฑเฉียงคาบแหวนของประตูปะบานขวานั้น การที่เห็นเป็นดวงแก้วหรือเห็นเป็นแหวนอาจเกิดจากการติดมุกที่ไม่สมบูรณ์หรือมุกแหงกก็เป็นได้ กรณีนี้สามารถยกเหตุผลแย้งโดยพิจารณาจากลายมุกจารึกอักษรที่ขอบประตูว่า *๑ ศุภมัสดุ พระพุทธศักราช 2295 พระวษา ณ วัน 7 ขึ้น 4 ค่ำ เดือน 12 ปีมะแมตรีณศก พระบาทสมเด็จพระบรมมหาราชูปถัมภ์เจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณา ดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมสั่งให้เขียนลายมุกบานประตูประอุโบสถวัดบรมพุทธารามข้าง 200 คน เถิง ณ วัน 4 ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 12 ปีมะแมตรีณศก ลงมือทำมุก 6 เดือน 24 วันสำเร็จ พระราชทานช่างผู้ได้ทำการมุกทั้งปวง เสื้อผ้ารูปพรรณทองเงินแลเงินตราเปนนานมากเลี้ยงวันแล 3 เพลา ค่าเลี้ยงมิได้คิดเข้าในพระราชทานด้วย คิดแต่บำเหน็จประตูหนึ่งเป็นเงินตรา 30 ชั่ง ๑๐*

หมายความว่า การประดิษฐ์บานประตูปะบานนี้ใช้ช่างจำนวนมากถึง 200 คน ใช้เวลาเกือบ 7 เดือนจึงสำเร็จ ทรงพระราชทานเลี้ยงอาหารช่างมุกทั้ง 3 มื้อ สิ่งเหล่านี้แสดงถึงการให้ความสำคัญกับชิ้นงานนี้เป็นอย่างมาก ดังนั้นการใช้มุกชำระหรือแหงกในตำแหน่งสำคัญอย่างวัตถุทรงกลมที่คาบอยู่ในจงอยปากครุฑจึงเป็นไปได้ยาก ส่วนภาพครุฑคาบแหวนที่วัดเกาะแก้วสุทธาราม (ภาพที่ 5) เป็นภาพที่ช่วยเสริมน้ำหนักข้อสันนิษฐานว่าครุฑตนนั้นเป็นพญาสดาญคาบแหวน และครุฑอีกตัวที่ไม่ได้คาบแหวนเป็นพญาครุฑบิดา เช่นเดียวกับภาพครุฑคาบแหวน (ภาพที่ 3) หลังบานหน้าต่างตำหนักพระพุทธโฆษาจารย์ เมื่อเทียบกับงานประติมากรรมในสมัยรัชกาลที่ 3 คือนกหินทรายคาบ

ดวงแก้วบนองค์ปรางค์ประธานวัดอรุณราชวราราม (ภาพที่ 7) ซึ่งผู้เขียนตีความว่าหมายถึงพญายักษ์ดาบแหวน ทำให้ได้ข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า ความรู้เรื่อง “สดาญักษ์ดาบแหวน” มิได้สะกดขาดตอนระหว่างช่วงอยุธยาตอนปลายถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้นเลยตามที่เข้าใจ หากแต่ไม่มีการบันทึกเป็นหลักฐานเท่านั้น ครั้นเมื่อกาลเวลาล่วงผ่านไปจนถึงปัจจุบัน เมื่อไม่มีบันทึกส่งต่อความรู้ก็ส่งผลให้ชนรุ่นหลังไม่ทราบที่มาของภาพครุฑดาบแก้ว ดังนั้นการทำความเข้าใจถึงที่มาของครุฑดาบแก้วจึงจำเป็นต้องใช้วิธีสันนิษฐานโดยเทียบกับหลักฐานที่แวดล้อมอื่นๆ ในช่วงเวลานั้นเท่าที่จะสืบค้นได้

สรุปผล

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอข้อสันนิษฐานที่มาของครุฑดาบแก้วในจิตรกรรมเทพชุมนุมสมัยรัตนโกสินทร์ สันนิษฐานว่าภาพครุฑดาบแก้วนั้นมีที่มาจาก “พญายักษ์ดาบแหวน” โดยจิตรกรใช้ภาพครุฑสื่อถึงนกสดาญักษ์ของพญาครุฑ และภาพดวงแก้วมณี คือภาพหน้าตรงของเม็ดหัวแหวนที่นางสีดาสวม โดยพบหลักฐานสนับสนุนคือภาพลายมุกครุฑปกติและครุฑดาบแก้วดาบแหวนบนบานประตูพระอุโบสถ วัดบรมพุทธาราม จังหวัดอยุธยา สำหรับข้อสันนิษฐานว่าดวงแก้วมณีคือ มณีนาคสาวหรือมณีครุฑิการที่นาครระอ์ออกมาก่อนตายมีความเป็นไปได้น้อยกว่าและยังไม่พบหลักฐานสนับสนุน

องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้นำเสนอข้อสันนิษฐานที่มาของครุฑดาบแก้วในจิตรกรรมเทพชุมนุมสมัยรัตนโกสินทร์ซึ่งยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อนโดยสันนิษฐานว่าภาพครุฑดาบแก้วนั้นมีที่มาจาก “พญายักษ์ดาบแหวน” โดยจิตรกรสมัยรัตนโกสินทร์ใช้ภาพครุฑสื่อถึงพญา สดาญักษ์ของพญาครุฑ และภาพดวงแก้วมณีคือเม็ดหัวแหวนที่นางสีดาสวม

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2550). *ศัพทานุกรมโบราณคดี*. กรุงเทพฯ : สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. (2535). *วรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ เล่ม 2 ไตรภูมิโลกวิจิตรนิยาย*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2561). *สมุดภาพสัตว์หิมพานต์*. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร.
- ชาติรี ประทีปนทการ. (2556). *คติสัญลักษณ์และการออกแบบวัดอรุณราชวราราม*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์. (2464). *ตำราพรรัตน์*. พระนคร : ไสยภณพิพรณนการ.

พระเทพสุวรรณมุนี (สีลภูสิต ภิภุ). (2542). พระอารามหลวง จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : มุลนิธิ
พระเทพสุวรรณมุนี.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. (2556). พุทธศิลป์สมัยรัตนโกสินทร์: พัฒนาการของงานช่างและแนวคิดที่
ปรับเปลี่ยน. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.

พระเทพสุวรรณมุนี. (2542). พระอารามหลวง จังหวัดเพชรบุรี : เอกสารประวัติศาสตร์ความ
เจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยและสมุดภาพปูชนียสถานและปูชนีย
วัตถุ พระอารามหลวง จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : มูลนิธิพระเทพสุวรรณมุนี (สีลภูสิต
ภิภุ บุญรวม มีอารีย์).

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส. (2552). สมุดภาพปฐมสมโพธิกถา: วรรณคดี
พระพุทธศาสนาพากย์ไทย คัมภีร์แสดงเรื่องราวของพระพุทธเจ้า. กรุงเทพฯ :
ธรรมสภา.

อาคเนย์ กลุ่มธุรกิจประกันและการเงิน. (2561). แบบสำรวจจริงวัดสถาปัตยกรรมวัดอรุณราชวร
าราม. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.